

PT
9850
W7A6
1922
v.2
c.1
ROBA

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

ANNA AND WILFRED WONG

HENRIK WRANÉR

VALDA SKRIFTER

2

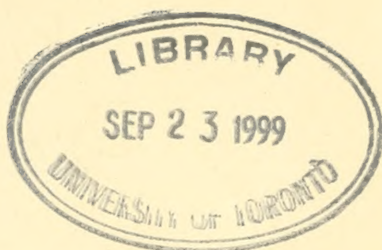

UTGIVNA

av

FREDRIK BÖÖK

STOCKHOLM ALBERT BONNIER

LIBRARY
SEP 2 3 1999

HENRIK WRANÉR

VALDA SKRIFTER

II

VALDA SKRIFTER

AV

HENRIK WRANÉR

UTGIVNA AV

FREDRIK BÖÖK

II

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1922

NÅR MANNEN Ä EN GNUE.

— Hålt te goe, Dortha!

— Tack ska du ha, men ja förmår inte mer!

— Mattar[1] du inte mä äggjakagan, så stoppa'na i lomman; den går nock i de små därhömma — —

— Ja, nu ska du ha så mien[2] tack för maden, Hanna! Men nu får ja börja på å tänkja mi mod hömmed[3]; dana[4] ä stackeda så te års[5], å väjanna ä ju rent bonnalösa[6], helst här ude i vånganna.

— Ah, sidd lid å lä[7] maden sjunka, så ska ja gå ud ette en kruck[8] milkj ti di[9], som du kan få mä di hömm te glöttastackallna. — I ha'n ju ingjen ko!

— Tack ska du ha, Hanna! du ä en rekti krona te kvingja! Du unger[10] dina fattia bröder en bid osse.

— A, dä ä ickje mied en kan, horr[11] gärna en[12] ville!

— Men dä va ju sant: ja hadde ett särskelt äranne hid ti di i da, Hanna. En börjar ju på å bö[13] gammal å dä käns dröjt[14] å gå å gjorra dassverkje för den usla lilla jorbiden[15], som husaskrälled står på. Dä ä måntro inte så kärngelt[16] forr ett gammalt ryggjabast å gå å rilla[17] torv om framtiden[18] ella nigja[19] å bingja[20] i ru-

[1] Orkar; [2] mycken; [3] hemmet; [4] dagarna; [5] vid denna årstid; [6] bottenlösa; [7] låt; [8] kruka; [9] dig; [10] unnar; [11] huru; [12] man; [13] bli; [14] drygt; [15] jordbiten; [16] trevligt, angenämt; [17] rulla; [18] våren; [19] »neka», samla rågen till kärvar; [20] binda.

hösten[1] frå klockan fira om morronen te ti[2] om kvällen, för Åge Möllares ä ju au dä slaus[3] folked, som sku klå bade tjänare å dom de leja[4], så mied de kunna, å ja ha allti varred så vuren[5] så ja ha inte villad stå tebaga, om ja så skullad liggja i hela uger[6] bagette. Å därför ha ja tänkjt ja skulle försögja å leja för mi i år: här sidda ju flere husmansgröbbor, som så gärna gå på dassverkje som de villa ha mad, når de ä syltna[7], om en barra kan ge dom en plåt[8] ella en nimarkare[9]. A fåred önte[10] ju, så ja ha ju to låm, bevares väll, som ja ska vänna i pengja, men de ä ju inte stort villiare[11] än ett par källingja inu, sa dä ä ju rent inte lönt å sälja dom. Därför så hadde jag tänkjt på för långa tider sien a ja skulle gå ud ve tefälle å fråga dej, om du inte skulle kunnad lånt mi en femtan daler[12] så längje? Du ska fa dom igen, når ja ha fåd låmmen sålda. Å ä'd så du heller vill å ja ska spingja[13] ti di te vinteren lia som i hint åred[14], så kunna vi ju ligja ud'ed[15] på den len[16] mä. D'ä ett surt brö en förtjänar mä svältekärran[17] — dä ska alla vidda, men en får ju äta sitt bröd i sins anletes svett, som där står. Kan du dä?

— Hm! Ja kan inte svara på'd så tvärt. Ja tror knafft[18] ja — —

— De stivranna ä ju ingjentingj för en, som ä rigj, men för en annen fattilapp ä'd ju stora pengja, når en inte ha dom.

— Dä kan väll så varra! Men se, för dä, som en lär[19] spingja, betaler en ju helst mä sä[20] ella sul[21]. Pengja

[1] Råghösten; [2] tio; [3] slags; [4] lega; [5] beskaffad; [6] veckor; [7] hungriga; [8] = 33 öre; [9] = 37 öre; [10] fick lamm; [11] större; [12] = 2,50; [13] spinna; [14] i förrfjol; [15] kvitta; [16] viset; [17] spinnrocken; [18] knappt; [19] later; [20] säd; [21] sovel.

ä'd för resten så rälia besvärlet å få au Gunnar, för dä ä som en ville åd hans ynasten[1], når en vill ha en tostiver[2], så ja vidd inte hont[3] — —

— Ha du inte lid äggj ella smör ella en ost ella en räckja lärret[4]? Ja ska gå te stan i morron da å vänna'd i pengja ti di, om du vill, å Gunnar ska inte ha dä minsta vär[5] om'ed — dä kan du varra säker på — å ingjen annen i byen i heller. Å Dortha ä den, som allti får bra betalt, för ja ha allri anned än dunderdon, når ja kommer te stan mä nå'ntingj, å dä ha alle stabofruorna[6] så grant reje[7] på. Se, ja ska si[8] di som dä ä, Hanna! Dä ä barra för rigja kvinnor ja går sånna[9] därna små äranne[10], ska ja si di!

— Såå, tro dä?

— Jo jo men, du! Måtro Dortha humm ha hum om[11] lid au hårt[12] — dä kan du va lugn forr.

— Hadd ä didd för kvingjor?

— Tror du ja snackar om didd?

— Du tror väll inte ja lär[13] mungen luvva[14] i otid.

— Ja du, inte ja heller! Dä kan du väll förstå: sudde ja nu å snacka om för dej om andra, så skulle du ju inte kunna varra säker på å ja inte snacka om dina affärer för andra en annen gång. Nä du! Tungan rätt i mungen!

— Ah, du vidd väll ja lider[15] på dej! Vi to ä ju så gamla bekantingja!

— Dä ä ja mä de andre mä! Nä du, Dortha ä inte au dä slaued, som springer å kör ihovv om folk, du, den som tier[16] i tide, kommer inte i skae[17]

[1] Ögonsten; [2] = ettöring; [3] hur; [4] lärft; [5] väder, aning; [6] fruarna i staden; [7] reda; [8] säga; [9] sådana; [10] ärenden; [11] har nys om; [12] vart; [13] låter; [14] löpa; [15] litar; [16] tiger; [17] skada.

förmungen. Dä ä ett gammalt bra orsprag, du, dä ä osse didd.

— Ja, ja, Dortha! Ja ä visst inte au dom, som rista a fla[1] a ä förviddna[2] på sa'nt, som inte angår dom. Nock tror ja, ja ha samlad ihovv en fyllesejs[3] tjyv äggj, som inte »Han säll«[4] ha reje på. Ett tjyv ella to ä ja ju allti tvungen a ha liggjannes, så ja kan ta fram dom, om han bör[5] i den lunan[6], så han vill ta å räckna dom. Ja tänkjte, dä kanske kunne bära si så här kunne komma en äggjaman en gang, når Gunnar vorre i stan. Men de ge sa gryvelia lided för dom, å så kan 'ed så lätt komma ud, sa »Han säll« får vär om 'ed. A då vorred liaså gott å gå i lerhulled[7] genast. Tror du, du kan få trej daler[8] tjyved minstningjens? Dä ä granna äggj, stora å klara!

— Ja, bevares väll! kanske fira!

— Dä vorre inte så huged[9], du! A så ha ja en tolltry[10] osta ude i en au dynekistorna. Ja ha tad[11] dom ungan[12] når vi ha gjort ost å lat[13] dom ingj i de nejaste[14] ungedynorna. Men smör ä'd omöjelet å snigja[15] mä, för han ä allti säll hömma, når vi kärna, för se, ja ska si di som dä ä, kärnemilkj ä dä bästa han vidd. A sa ä'd den enda milkj, som han näns å syva[16] udan te å slå drickja i — se, kärnemilkj ä här ju allri na'n, som kever[17]. A smöred sättes allti ungan, sien dä ä väjt[18], å han ha så väll reje på hårendaste kopp a säll tar han 'ed allti mä si ingj te stan. Men hont ska du bära di ad å få'd härifrå? Nu går han ju nere å ser på mossafolked[19] här nere i »Prästamossen»,

[1] = utforska andra; [2] förvetna, nyfikna; [3] fem eller sex; [4] = mannen; [5] blir; [6] lynnet; [7] lergraven; [8] = 50 öre; [9] dåligt; [10] två eller tre; [11] tagit; [12] undan; [13] lagt; [14] nedersta; [15] smyga; [16] supa, äta; [17] köper; [18] vägt; [19] torvberedarna.

men måtro han ha ynen på gåren här; om där ä nå'n, som kommer ella går här ifrå, så kan du tro han ä här som ett vysslanne.

— Ah du, Hanna! Ja går ud om tautaporten[1] — den väjen kom ja ingj i jåns, å nägu han så[2] mi, för ja ha varred nere i »myren» osse hos en bekantingj, å hungen göde[3] inte — — —

— Nä, den han ä osse ude mä på ängjen! Dä ä rent besyngjalet å »Han säll» inte ha funderad ud, horr dumt dä ä, å han inte lär hungen varra hömma!

— Ja, horr femtanfiffia karanna ä, så ä de ändå allti dumma mä nå'd! Jo du! Ostanna tar ja i förklä'd[4] å äggjen kan du väll laua[5] i en gammel spoltekorv[6] ella en kagekorv[7], så ska ja nock skaffa'd lyckjelet härifrå. Nå, ha du inte en lärredsräckja[8] ella nånna alna blågarn[9]?

— Å, här ä ju stora bunka i kistorna, men »Han säll» ha reje på hår enda trå, å så vidd en ju allri hocken[10] da han ger si te å gå å snusa igimmen[11] alltingj — så — — Nä, dä nyttar nock ingjentingj te å tänkja på den kommerschen!

— Jaså! Då sku vi barra se ette, om han ä på ängjen, når ja ska te å gå rättnu; så snigjer ja mi barra ner om Per Anners går[12], å så kommer ja fram om deras väj, å så tror han å ja ha varred där, om han ser, å ja ha nå'd å bära, ser du, Hanna!

— Jaa, dä kan ju lyckjas! D'ä förskräckjelet ändå å en ska varra som piskjad rent te å gå å gjorra si te tjyv[13] i sitt eet[14] hömm, når en alla da ha försökt å

[1] Toftporten, den port som vetter ut åt toften = den bakom gården liggande vången; [2] såg; [3] skällde; [4] förklädet; [5] lägga i lag; [6] korg, där man lägger nystan, da man spolar; [7] kakekorg; [8] lärftsräcka; [9] blångarn; [10] vilken; [11] genom; [12] gård; [13] tjuv; [14] eget.

varra en ärli människa imod frammade[1]. Men hadd ska en hitta pa? En ä ju tvungen rent å ha en stiver[2] a vänna si mä styngjom[3], å vorre han som en man ska varra mod sin kvingja, så kunne ju nå'd sånnet allri komma pa fragan, för ja ä da visst inte au dom, som villa sla stort på, entans[4] pa ett vis ella ett anned. Ja ha greded flere ganga, vittu[5] Dortha, når ja har försökt å smy[6] mä na'd. Ja tyckjer di ä stor syngj[7] ja gjorr — bagette kommer ju allti samveted. Dä ä rektet skam a barra sidda a tala om tillet[8] om den, som en ha laut[9] trohet å kärlek i lust och nöd.

— Ack du, Hanna, du ä varken den fosta[10] ella hundrafosta, som ja går tillia skickjebå för. Här ä en kvingja i en au söjnerna[11]: ja ha sålt för flere hundra riksdaler för den kvingjan, ska ja snacka om för dej; å dä ä en rektet bra kvingja, som håller si te Herren å läser Guds ord å ä go imod de fattiga å ä snäll på alla ler[12]. Men liaväll ä humm tvungen te'd: ella skulle humm allri kunna entans betala dom, som arbeja[13] te'na, ella hjälpa en fatti, för hinnas man ä den värste gnue[14] här kan fingjas[15].

— A, ja känner »magen te Broga»[16].

— Nä, varre kan ingjen varra: han ger 'na inte en tostiver på år a da, å liaväll vill han, å humm ska kunna bjuda a ha'd fint, när der kommer frammad.

— Ja, frammad slypper[17] ja ju för dä mesta, för Gunnar näns allri å bjuda nå'n.

— Jaha, du Hanna! Da kommer ja hid om ti di på Jorda[18] — i da ha vi Torsda — å då ha ja varred i

[1] Främmande; [2] styver; [3] stundom; [4] varken; [5] vet du; [6] smyga; [7] synd; [8] dylikt; [9] lovat; [10] första; [11] socknarna; [12] vis; [13] arbeta; [14] gnidare; [15] finnas; [16] maken till den brokiga kon — en likadan; [17] slipper; [18] Lördag.

stan såsom i morron, å sålt ungan hadd du kan varra au mä[1], å så får du hadd där ä över de femtan dalerna, för dom får ja väll låna?

— Ja, visst får du dä!

— Å ja ska gjorra reda för hårtenda grån[2] — dä kan du lida[3] på.

— Ah, dä måtte ja väll vidda: ja vidd ju du ä lia ärli som ja säll. Å så ska ja skära en bid kyd å brö ti di, som du kan ta hömm te börnen. Sidd lid, me'n[4] ja går ud å sögjer[5] ihovv lid hadd ja kan hitta.

*

— Han ha väll inte synts?

— Nä, bevars!

— Ja, här ä en korv[6] mä äggj: där ä halsjetta tjyv[7]. Ja torr[8] inte ta fler, om han skulle ge si te å sögja. Kan du få fira daler[9] tjyved, så bör[10] ed to å tjyve daler[11]; får du bara trej[12], så bör ed inte mer än halsjyttene dale[13]. Å så ä här to osta, den ene väjer 14 å den andre 13 mark[14] — kunne du få ni mark[15] marken, så byngje'd[16] — lä mi se nu: där felar trej mark[17] i ett pung[18]; hadde der varred jömt[19] ett pung, så hadde'd varred halåttene riksdale[20]; så ska där gå trej nimarkare[21] ifrå, dä ä en riksdale å 6 skellingj. — Då blir 'ed så mied som sejs riksdaler å ni mark[22]. Ja tänkjer du får nock ni mark[23] marken — dä ä den bäste ost ja ha, å ja ha alla da hatt gott or[24] om min ost.

[1] Undvara; [2] grand; [3] lita; [4] medan; [5] söker; [6] korg; [7] 5½ tjog; [8] törs; [9] = 67 öre; [10] blir; [11] 3,67; [12] = 50 öre; [13] 2,75; [14] skålpund; [15] = 37 öre; [16] bleve det; [17] = 12 öre; [18] lispund; [19] jämnt; [20] 7,50; [21] 1,12, [22] 6,37; [23] = 37 öre; [24] ord.

— Ja, dä ha en[1] nock hört snackas om: här ä allri nå'n, som ha så iver[2] ost som du.

— A så ä här en lärretsräckja — du ser den ä fin å grann — den ä lingjed[3] har[4] trå, å gamla Pernilla kan spingja'd fint som spingjelväuer[5]. Dä ä gott å väll så fint som tvist[6] mä n:o 18 te vårp[7], så du kan nock få ti[8] ella elleva mark[9] alnen, för dä ä nära 5 kvarter brett. Där ä 28 alna, gott mål; dä skulle bö[10] mellom elleva å toll riksdaler. Lä mi nu se: sejs riksdaler å ni mark[11] för osten; så kunna vi ta lärreted te elleva riksdaler å trej mark[12] — får du mer så ä'd så mied te bätter — dä va sjyttan riksdaler å trej daler[13], kunne du då få to å tjyve daler[14] för äggjen, så skulle'd bö — —

— Tjyve riksdaler å sju daler!

— Jaha, dä ä desamma som en å tjyve riksdaler å en dale[15]. Då skulle ja kunne få te betala Pernilla mä: ja äjer 'na[16] halnittene[17] dale för humm ha spunged[18] ti mi — humm skulle hatt dom för to år sien — å en ska ju allri förhålla arbetaren hans förtjänta lön, står där. Ja, visst ä'd orätt imod Gunnar å snigja för 'en, men vår Harre ser ju, haforr[19] ja gjorr 'ed[20], å dä ä ju mitt liaväll som hans, å ingja ha vi å samla te, udan nånna glypannes sjyschene börn[21], som inte skulle ge voss en drickj vann, om vi vorre allri så behäuannes[22] om 'ed.

— Gred[23] inte, Hanna! dä bler på Gunnars ansvar.

— Ja tyckjer, ja kan inte gå evigt förlorad för dä?

[1] Man; [2] stark, amper; [3] linne; [4] var; [5] spindelväv; [6] bomullsgarn; [7] varp; [8] 42 öre; [9] 46 öre; [10] bli; [11] 6,57; [12] 11,12; [13] 17,50; [14] 3,67; [15] 21,17; [16] är henne skyldig; [17] 3,08; [18] spunnit; [19] varför; [20] gör det; [21] syskonbarn, kusiner; [22] behövande; [23] gråt.

— Snack! Dä ä ju i en go meningj. Å når han inte vidd au 'ed, så slyppen[1] I ju kiv å trätor.

— Ja, ja får fråga prosten om'ed en gång! Men ta nu du ditta så längje! — — — Milde skapare!! Där kommer Gunnar opp åd gåren! Hår[2] i hungen ska ja gjorra au äggjakorven?! Skynna di å stickj osten unge[3] sängjtäckjed! — Nä, inte nere vä föd-derna! Där ha han äbble i sängjabossed[4], så han går did kanske, å då kan han hitta ostanna! Å, Herre Gud, hjälp mi barra dinne gången! Ja kan inte begriva, haforr han skulle komma hömm precist nu!

— Tröll dansa allri udan i otid!

— Skynna di! Ja ska sätta ud äggjen i stersed[5] i den ingjemurade kelen[6]: där måtte han väll inte snua[7] ud!

— Se, där kom husmannen hän te 'nom!

— Nå, pris å tack! Den blir han inte bevuren[8] så brått — dä ä den värsta blarra[9] här ä i församlingjen! Nu ä'd bäst du skynnar di ud om hauadören[10]; ta ostanna i förklä'd. Se här ä korven mä äggjen!

— Kanske de komma ingj bäggje to, ingjan ja bör färi! Kanske han bör[11] husmannen gå ingj?

— Dä behäuer[12] du inte vara förhuad[13] för: då fingje han ju för skam skyll bö'n[14] på en sypp ella en bid smör å brö — ella en tår drickja minstningjens. Å dä atar[15] han si nock för!

— Jaså! hid mä förningjen då! Äggjakorven tar ja i hånen[16], å lärreted unge armen — når där ä ett rövitt torkle[17] om, kan ingjen se hadd dä ä. Ja, far-väll mä di! Tack för maden! Milkjakrucken får ja få

[1] Slippen; [2] var; [3] under; [4] sänghalmen; [5] brygghuset, köket; [6] kitteln; [7] nosa; [8] fri från; [9] pladdrare; [10] hagadörren, trädgårdsdörren; [11] ber; [12] behöver; [13] rädd; [14] bjuda honom; [15] aktar; [16] handen; [17] sjalett.

en annen gang: i da mattar[1] ja inte mä'n. Dä väjer bra dä ja ha!

— Ja, farväll! Ja vidd ja behäuer inte bö[2] di tia, för — — —

— Nä, dä ska du inte bry di om!

— Farväll, farväll da! Lä mi se du kommer ingjom så fort du får äranned udrätt. Lista[3] di nu så nätt långs ad hauagäred[4] te du kommer hän på Per Anners väj. Jösses! Nu gickj husmannen! Gunnar kommer ingj! Springj! Luvv[5]! Springj inte, så där bler äggjakaga au mina to å tjyve daler[6]!

— Farväll!

— Ah, nu ä humm pa väjen! Nu kan dä gamla trölled komma, når han vill; nu ä humm bag värmöllan[7]! ... Ha ja ickje glimt[8] å ta ud maden!

*

— Haforr ä här sa oppställt? Smörkopp å kydfad å fettakopp å to slaus brö! Rektet kalaschavured[9]! Å ja tyckjer här lutar[10] som du hadde kokt kopp[11] osse! Ho ha här varred?

— Dä va Dortha barra! Humm va här nere ett lided bede i jåns.

— Ja, men va dä osse en a höjtia[12] för på den len! Humm ä ju inte äjare[13] på to stiver, dä arma skråd[14]!

— Dä vorre väll en evi skamfläckj för voss, om den, som gar a hälsar på på sa manga ställe som Dortha, skulle ha dä a sia, a humm hadde varred te Gunnar Älens[15] å träfft kvingjan hömma a så inte fåd *så mied som vann pa en syl*. Humm å ja ä bekanta sien vi gingje i skolan.

[1] Orkar; [2] be; [3] smyg; [4] gärdesgården omkring trädgården; [5] löp; [6] 3,67; [7] väderkvarnen; [8] glömt; [9] som det tillgår på kalas; [10] luktar; [11] kaffe; [12] göra högtid; [13] ägare; [14] skrovet, livet; [15] Erlands.

— Asch! Dä en ger tillia fattilappa ha en entans[1] ära ella nytta au: ha ett sånt därna ynkjelet skrå fåd smör å brö i da, så vill humm ha ost på i morron, når humm kommer. Å ingjentingj ha ett sånnet ett stackalskav[2] å gälla[3] igen mä. Hadd ville humm?

— Humm ville barra kifft[4] ett stovv[5] milkj.

— Keva[6], ja! Så sia de allti; dä ska löda[7] så bra, kantänkja! Keva!! barra forr de sku ha äranne å ränna omkringj å tryggla[8]! Tar en nå'd au dom, så snacka de heder å ära au en i stuorna. Å inte ha de nå'd å betala mä heller, tillet[9] tyggjepack! Nå, du sa väll du inte hadde nå'n?

— Ja sa, å vi hadde mossafolk i da. Å humm hadde säll set dom nere i »Prästamossen», så — —

— Då kom humm väll för humm skulle snylta si te en bid äggjakaga; ja, sånna de luta[10] då te alltingj. Humm fickj väll ingjen?

— Nä, ja hadde säll eded[11] dä lilla där va över, justament som humm kom, å milkjen sa ja vi skulle ha te gröd i kväll.

— Dä va bra gjort. Tillia ä inte för goa å drickja vann, om de inte kunna arbeja, så de ha rå[12] te å bryggja drickja. För resten så ä'd rent ett överflöd å ge mossafolk risengröd — dä kunne varra rent teräckjelet om de fingje melgröd[13] ella grynagröd[14], så kunna de dyppa'n[15] i drickja.

— Då skulle där varra sirop i, å siropen börjar bli så dyr nu, så.

— Ja, dä va en annen sag! Då ä'd bätter å ta dä en ha okevannes[16]. Men risengrynen ä ju osse dyra?

[1] Varken; [2] stackarskap; [3] gälda; [4] köpt; [5] stop; [6] köpa; [7] låta; [8] tigga; [9] dylikt; [10] lukta; [11] ätit; [12] råd; [13] mjölgröt; [14] korngrynsgröt; [15] doppa den; [16] »oköpandes».

— Når de ha risengröd på hårtenda ställe, som dä ä na'd mä, så vill du väll inte folk ska ha dä å sia, å Gunnar inte ha ra te a ge sitt folk annad än husmansmad?

— De sia, ja! Folk skulle va förbjudna å sia nå'd! Men, du Hanna! Ja begriver min gu inte hynsen! Ger du dom inte kalk, som ja ha befalt, ella hadd kan 'ed varra? Per Annersjans hyns de gjorra som de vorre rent galna, så humm ha ba[1] i stan mä äggj ett par gånga i ugan. De sia humm får halfemte dale tjyved[2].

— Halfemte dale! Dä va bra å få reje på dä!

— Bra! hadd ha vi för nytta au dä, når vi inte ha äggj å sälja!

— Ja, men når vi få nå'na samlade, ja mener.

— Samlade, ja! Hår har du äggjen? Ja får ud å se, horr många där ä: ja skulle ta ingj te stan en au dana uganingjkommer[3] mä smör — nu vidd ja du ha så mien grädde, så du kan kärna på Jorda. Å ja skulle nästan ha ett par tjyv[4] äggj ingj mä mi å sälja. En får väll skaffa hömm litta brännevin å rom å kaffebönnor te dä därna födelsedasgilled i sluted på månaden — hocken[5] dato ä'd nu du fillar[6] år igen?

— Dä ä den 29 — dä ä Tyko-dan!

— Ja, dä ä en Tyko Brahe—da, ä'd! Ja vidd inte hadd sa'nt ska tjäna te?! Å dä nu osse nå'd å gjorra gille för å en människa fillar år! Dä gjorr ju hårenda själ på joren! Men folk ha så många konster för si — barra för å gjorra öe[7] på pengja! Barra för handlarna ska förtjäna på voss bönner! Sina varor läggja de te på,

[1] Bud; [2] 75 öre tjoget; [3] i nästa vecka; [4] tjog; [5] vilken; [6] fyller; [7] slut.

men för sä'n betala de allt minner å minner[1]. Se, ifjor kosta ruen[2] tretti riksdaler tyngjan[3] — i år villa de knafft ge tjyve — Ja vidd inte, hont dä går mä världen te slut! Nä gonn, ja vidd 'ed ella förstår 'ed heller.

— I fjor va'd ju »missväxtår» — dä va ju en annen sag!

— Ja, så kunne'd varra hårt[4] år, så kunne en få lid au joren!

— Hyggj, horr du talar syndet! Du tänkjer da inte på alla fattia stackalla!

— Hadd ha ja mä dom å sköda? De kunna ju samla ihovv, så de ble rigja! Men se de sku leva förnämt! Göra kalascher! Du kan gärna dra ingj på gilled i år, Hanna!

— Ah, ja tyckjer ja slår inte på stort varken mä kle ella mad ellas, å dä ä dä enda gille vi gjorra om åred; så tyckjer ja du kunne unga[5] mi den glädjen, å här kommer ett par bekantingja te voss på min födelseda. Ja ha allti hatt en smulla högti på den dan änna sien ja va en liden gröbba. Na'n glädje får en väll ha, ändå!

— Ja, ja, bevares väll! Ärli å tavarli[6] ä du — dä vorre orätt å sia nå'd anned, å Gu hjälpe dej, om du vorre på hin len[7]! Ja, da får du väll ha'd i år så väll som de andre åren — här ble väll ingjen ro för di ellas[8], kan ja väll tro. Men ja kan inte begriva, hadd sånna därna tynterier[9] ska tjäna te: sånna onödiheder skulle allri glötta få vane på! De ä varken te nytta ella glädje.

— Hadd ä te nytta å glädje för dej, måntro?

[1] Mindre; [2] rågen; [3] tunnan; [4] vart; [5] unna; [6] sparsam; [7] viset; [8] annars; [9] dårskaper.

— Hadd? Ah!

— Ja! Du ä en au denna världens trälar! Du barra tänkjer på å skrava[1] ihovv gos[2]. Du skulle nå'n ynkja[3] gang tänkja pa, hadd där står — —

— Där står så mied. Där står: »drinkare och slösare varda fattige och en sovare — —»

— Men där står nå'd, som du skulle ta te di, du! Där står: »du, dare», står där, »i denna natt skall man kalla din själ ifrån dig, och ho skall då få det du församlat haver?» Så står där, du Gunnar! Du skulle tänkja lid mer på din nästa å göra dig vänner av den orätta Mammon å varra lid ömmer mod de fattia!

— Jo jo, ja känner den visan! Hadde du fåd raua[4] di säll strass du hadde fåd regjeringjen här på ställed å gad på som du hadde hatt lust te, så hadde du ged tröjan te Per å böjsorna te Pål, å så hadde vi sudded i fattihused i ditta laued[5], ä ja rädd.

— Vi hadde kanske varred lyckjeliare då än nu!

— Du snackar, ja gonn, som du hadde hoed unge armen å halta på'd. Bevares väll för galna fruentömmer, når de få en skru lös! Lyckjeliare!!! Nä, du Moer! Dä ä bäst som dä ä, du! Nu ha du inte en tostiver å röra di mä på ditt eet[6] bevåg, så du slypper[7] då å komma i frestelse. Å ja ä inte au de mannanna, som kvingjorna kunna lura, dä kan du varra »kolugn» för. Vi ha ellas[8] inte så ont om sanna här i byanna: Sven Olsjan här oppe skickjar bade ost å smör å äggj te stan å säljer allt som tättast[9], å Sven har inte mer »nosdrag» om'ed än dä

[1] Skrapa; [2] gods; [3] enstaka; [4] råda; [5] laget; [6] eget; [7] slipper; [8] eljes; [9] allt emellanåt.

barned, som kom te i går, men andra ha reje på'd. Jo, sånnet spörjs måntro nock!

— Dä ä inte så mied hinnas skam som hansas — —

— Nä, dä ä min liv å gonn sant! Dä ä hansas skam mest, som inte ser opp mä 'na. Dä skulle varra min kvingja barra, som försökte på, barra — —

— Hm. Du tyckjer du ä dukti för du ä näri[1] å allri lär[2] mi ha ett runstickje — —

— Hadde ja inte sparad som ja ha, så hadde ja inte varred den ja ä. En ska allri slårva[3] mä nå'ntingj. Dä va sant: där lå en stor lapp ude på middingjen[4] i da, dä va inte tvist[5] udan rena lingjed. Haforr ska en[6] gå å slängja ud tillet, når här gå lumpesamlare för jömnan? Samlar en alltingj, så kan en liaväll få en riksdales pengj på år å da, når dä inte duer[7] te å böda[8] mä längjer. Men allri i lived I fruentömmer kunnen tänkja er för! Ja la'd[9] ingj i torvahused.

— Dä ä ju väll å I kara tänkjen för voss mä!

— Ja, min gonn ä'd. Men i alla mina da! Ha du gåd å skorred[10] den nya fläskjasian[11] på stängjerna[12]! Den gamla ä ju inte slut inu!!

— En kan väll inte stegja au dä kyded te mossafolked! Där ä ju poddingja[13] i'ed!

— Haforr ha du inte saltad 'ed bätter, då?

— Såå! Ska ja nu ha skyll för dä mä? Sa ja inte å ja skulle ha fem mark[14] salt te punged[15] minst, å så tytte du dä ble för dröjt[16], å sa, dä va nock mä halfjära[17]! Å så ha ja ju knafft fåd röra'd. Vorre'd nu

[1] Snål; [2] låter; [3] slarva; [4] avskrädeshögen; [5] bomullstyg; [6] man; [7] duger; [8] lappa; [9] lade det; [10] skurit; [11] fläsksidan; [12] i taket ovanför kakelugnen fästade träribbor; [13] maskar; [14] 5 ℔; [15] lispund; [16] drygt, dyrt; [17] $3\frac{1}{2}$.

inte mied bätter, som ja ha sat[1] så många hundra gånger, a eda maden, me'n[2] den duer te å komma te folk mä, än som a gimma'n å inte ta te'n, förrän den ä sur. Snart kan ja inte sätta'd fram för vårt eet folk heller, udan ja far ta å slängja'd ud i svinabalen[3]!

— Ja, min liv, ska ja ta å slängja dej ud i svinabalen, ska du se! Du skulle blygas! Ett par pung au dä fedaste fläskj en kan se! Villa inte tjänarna eda'd, så kunna de ja min liv å kropp svälta te de villa! Å vill ingjen annen ha'd, så eder ja jagonn säll opp hårenda bid, dä sier ja di, Hanna! så slängj inte ud'ed, om vi to sku varra goa vänner!

— Ja, nock ska du fa ha'd mä fre för mej! Du behäuer inte varra rädd! Sill å pantotflor kan ja gärna nära mi pa, om så skulle varra vår lott, men rent ska'd varra å inte surt!

— Ahja, du ä nu allti så spiklegjen[4]!

— Ja trodde ellas a Hanna Gunnar Älens kunna ha rå te å eda hadd humm ha lust te!

— Ja ja, visst ha humm dä!! Ed, du Moer! Ed så mied du mattar[5]! Men nu vill ja inte vidda au å du slår för stort pa, nar här nu kommer frammade på ditt fölsegille! Dä vill du allti! Å ellas mä! Du ä allti så färi a genast gå å slå äggj på järned å stegja fläskj, barra här kommer nå'n ingj om dören. Se nu, når Per Mans vorre här i hinsönnan, så gickj du ju å stekte sejs äggj — å inte ä de nå'd vidare å gå å „gjorra komhej"[6] för — han ha ingja pengja udlånta, å deras hömmane ä ju inte mer än sju sejstendela[7], så dä kunne varred fint nock mä spegjekyd[8]!

[1] Sagt; [2] medan; [3] svinmat-baljan; [4] kräsen, granntyckt med maten; [5] mäktar, förmar; [6] ställa till festligt; [7] sextondelar; [8] spickefläsk.

— Ja, men du å han ä ju sjyschenebörn, å når du å ja ä döa, får han pengja nock — dä ä ju hanom du samlar te, når vi ingja börn ha — —

— Te hanom!!! Dä kan han gå å lura på!

— Ja, nå'n ska väll ha ditt gos — du kan ju inte ta'd mä di i graven!

— Ja kan läua[1] längje inu!

— Men nå'n gång ska du dö du som alla andra — För resten va'd inte sejs äggj udan toll!

— Ä du galen? Va'd toll? Ye ett halt tjyv? Dä va ju ni mark[2] ette halfemte dale[3] tjyved!

— En kan väll inte ta precis på prickjen ett äggj te mans barra! Dä skulle ja men se grant ud! Sejs äggj te sejs människor!

— Ja ger hungen hont dä ser ud! Ade de opp dom allihovv?

— Äggjen, ja — å tita ette fler!

— Dä va nånna vras! Ett försylted[4] pack! Unganna måtte ty[5] på hinne! Ja, där ska bläsa[6] många vär[7], ingjan ja bör[8] dom tita ingj om dören. Toll äggj!

— Ja, vi vorre sälle[9] osse te bors, ju! Å en ä ju tvungen å bö dom håla te goe: du sad säll å persvadera[10] dom!

— Ja, ja sier då dä! En skulle allri bo så nära körkjan: dä ä ett elände rent. När de rejnar, ska en ta imod alla försyltna släjtingja, sien mässan ä ude. Prästen kunne min liv osse gjorra präkjan lid kortare, så vorre de inte så griska[11] på'd. På Sönna sku vi te kristnagilles[12] hos Jeppes, så på Jorda[13] behäuer du inte koga nån midda. Ska en på gille, så ska en osse gjorra skäll för si ordentelet.

[1] Leva; [2] = 37 öre; [3] = 75 öre; [4] uthungrad; [5] bras; [6] blåsa; [7] väder; [8] ber; [9] själve; [10] krusade; [11] glupska; [12] på barndop; [13] lördag.

— Sku vi gå did?

— Ja, en vorre väll dum ellas! Kan en få gillesmad te genes[1], så ä en väll inte ett sånned fe så en bör liggjannes hömma å eder sill å pantofflor!

— Te genes!! Hm! Da får ja börja på å gjorra förningjen i ordningj!

— Slams! Förningj!! Dä ä väll aulat[2] nu för tiden?!

— Du kan så tro! Å så får du ge fem riksdaler i faddergaua minstningjens!

— Fem riksdaler! Ja tror du ä galen! Trej daler måtte väll varra nock au!

— Unge en spesj[3] går 'ed inte! Dä kan du väll förstå!

— Kan en förståndi människa förstå nå'd sånnet?! Dä kan allri komma i frågan å ja går did, om de så allri i ditta lived få sin unge kristnad!

— Ja, ja! Ja ser helst dä — där ä så mied besvär mä de därna kagorna: där går en try tjyv[4] äggj te!

— Try tjyv äggj! Horr kunna människor varra så hutlösa å begära å en otydd[5] människa skulle komma på deras gille! Try tjyv äggj!

— Ja, å så faddergauan!

— En ska väll inte varra spetalsgalen heller! Nu hör du hadd ja sier! ja går allri i min da på nå'd kristnagille! Haforr ska en ha gille för så'nt därna?!

— En ska väll ha lid höjtidelet nå'n gång i lived ändå?

— Ah, ja, så kunna de läggja bort förningjen å faddergauan minstningjens! Try tjyv äggj!!!

[1] Till skänks; [2] avlagt; [3] 4 kr.; [4] tjog; [5] icke besläktad, oskyld.

EN LEJER PÅG.

Bolla, 18 år.	Far.
Bertel, 7 år.	Mor.
Else, 5 år.	Per Mass Hans, 23 år.

— Bolla! Bolla-a-a! Buuh! Bu-u-uh!

— Nä, men Else! Inte ska en gröbba ge hals på den len! Hadd ä'd nu igen?

— Nu räu[1] Bertel dä andra bened osse au min docka! Han ä så gryvelia styggjer, så där fingjs inte hut i 'en! Dockan greder[2]!

— Ä dä osse nå'd mä hinnas dockor? D'ä inte anned än gamla lasa[3] å karakluda[4], som humm ha bunged ihovv mä hossegarn, å så ha humm en rå pantoffla te ho[5] å to[6] gamla spoltepivor[7] te ben! Dä va osse nå'd å böla forr! sa Bertel.

— Fy, Bertel! du skulle blygas å varra så lej[8] vä din lilla syster, du, som ä stor å skulle varra förstândi. Humm ha ju ingjen annen docka, å humm ä nöjder mä den humm säll ha syt ihovv — stackallen!

— Stackla den, som ingjen nesa[9] ha, å banna den, som ha to[10], så bör där ingjen entans stacklad[11] ella bannad!

— Hm! Påga dä ä då nåd ryselet — —

— Haforr villa moranna ha påga då?! Du tyckjer

[1] Rev; [2] gråter; [3] lumpor, trasor; [4] disktrasor; [5] huvud; [6] två; [7] spolepipor, spoletutor; [8] led, stygg; [9] näsa; [10] två; [11] kallad för stackare.

väll gröbbor de ä bätter? Allti så tjuda de, barra en rör vä dom mä lillefingjeren, å så ränna de å sladdra för jömnan a de villa inte legja häst ella slå kullbyttor ella ria te an å vanna[1], udan de gå å snacka mä en bunke lappa å ge dem mad — dä ä ju liasom de inte vorre rektet kloga. Å så gå de å vyssa dockorna å sia de greda, å dra au dom å på dom — —

— Ja, du tyckjer mantro du ä e n a u d e s j u v i s e, väll; dä ä inte längjesien du gickj här å re[2] på en pilekäpp, som du kalla för B r u n i n g j, å den klascha du å töjla[3] å gickj på å sa han ville vållränna[4], å du hadde femtan fasoner pa di. Du kan ju se på Hågenas Jeppa!

— Ah, en sådden en liden suge[5]!

— Ja, du ha väll osse varred liden, fastan du tyckjer du ä stor nu, kantänkja!

— Ah, ja ä nästan lia stor som du.

— Nu ska ja si dej na'ntingj: om du ä lej vä Else å ränner här å ställer te spektakel, så talar ja om 'ed för Moer, så snart humm kommer hömm.

— Du ä då allti lia l y s t e n e t t e s l a d d e r s m ö r m a d a. Men ja ska lära dej å springja mä sladder, du! Sier du ett enda or te Moer, så klår ja di. Du tror kanske inte ja kan, va? Joho, du!

— D'ä s å l e s s a m t å h ö r a m y g g j h o s t a, f ö r d e h a s å n n a t r å n g a b r y s t. Men ja vill inte vidda au nå'd allo[6] nu: Gå nu hen te bored, så ska ja ge Er lid medattan, så kan väll maden töppa mungen på Er ett lided bede[7] minstningjens.

— Ja vill ha kyd!

— Du vill! D i n v i l j a l i g g j e r i b a g h u s e d,

[1] Vattna; [2] red; [3] tyglade; [4] skena; [5] pys; [6] oväsen; [7] ögonblick.

för där ha vi kåstanna[1]. Moer sa I skullen ha sill, å dä ska allti varra som Moer sier.

— Haforr dä?

— Haforr? Forr dä humm ä Moer. Se, där ha'n I hår sin bröskjua[2]! Ahja, du Bertel! Du behäuver inte stå å måla[3] dom — de ä lia stora!

— Nä, Elses ä tjockast!

— Auensjuger du ä! Bry di inte om 'en, Else! Å här ha'n I sill.

— Allti får Else mittelbiden; ja får allti hoed, å säll tar du allti rumpan, du! Haforr kan ja allri få rumpan? Allti ger du mej dä som inte ä gott å så tar du säll dä goaste. Ja ska snacka om 'ed för Moer, du!

— Fy, å allri varra nöjder, Bertel! Ja, så får du ingjen sill, då — då får du eda barra brö; där ä salt i saltkared, om du vill ha. Den där föraktar det lilla, han får ej det stora. Ja, sätt du di å tjud; böla bra barra! (härmande) Buuuuh!!

— Bertel!

— Mm! ha vill du, Else? Vill du ha pryl?

— Bertel! Du ska få mitt mittelstickje!

— Nu kan du rektet sidda å skäms: ser du, horr snäll Else ä imod dej, fåstan du ha fördarvad hennas docka. Du hadde visst inte böd di te[4] å byta mä hinne! Haforr kan du inte varra kär te 'na?

— Äh! Humm ä ju en sånnen en »tjudemidda»: humm ger hals, barra en puttar te 'na — å humm ser allti sur ud. I da ville humm inte rylla sköttla[5] mä.

— När du inte ä snäll imod 'na, så kan humm väll inte se mill ud.

— Ä ja inte snäll vä 'na? Snackar ja om, når Else

[1] Kvastarna; [2] brödskiva; [3] mäta; [4] erbjudit dig; [5] lerkulor.

ha hitt pa nå'd, kanske? Ha ja snackad om, å humm stråg stickjor i Sönnes, når våra [1] vorre i körkjan? Ella ha ja talt om, ho som slo itu den svarte kausen [2]? va?

— Dä va ju du säll!

— Nä hä, du! Dä va Else, som hålde'n, fåstan ja putta te 'na, så humm släppte'n.

— Ja ha då allri sett en lejare glött än du ä! Står du å torr [3] dina sillede fingra på Elses rena förklä! Din drummel! Ja ska ge di på örnen, du! Där ha du, du! Ja ha, tjud duktet barra! Så fort som våra komma hömm, sku de fa å vidda, å du ha räued itu bla'd i Luthers postilla, du.

— Dä ä längjesien ja gjore dä!

— Du far lia mien ris för dä; dä kan du varra säker på!

— Bu-u-u-uh!

— A så går du i sockerkared så fort du kan se dej te hall, du! I går hadde du varred å gnauad [4] på flere bida! Ja så'd måntro nock, når ja räckna bidanna i morres!

— Bu-hu-hu-hu!

— Ja hadde tänkjt å tia mä postillan, men når du inte vill varra snäll, så — —

— Åh, Bolla! Du behäuer inte tala om 'ed, så ska du få min nye griffel. Ah, du!

— Tror du ja brör [5] mej om dina griffla? Du ska barra inte ingjbilla di å dä duer å komma mä mudor här. Nä, i da ska du ha dalj — du ha varred olydi så titt, så titt, så.

— Bolla, ti stilla! Lä'n få slyppa i da mä. Dä gjore ingjentingj mä dockan: ja kan ta en annan spoltepiva ude i såled [6] i baghused.

[1] = Far och Mor; [2] skålen; [3] torkar; [4] gnagt; [5] bryr; [6] sållet.

— Nä, dä hjälper verkelien inte å du bör[1] för 'en i da, Else: ja ha ged mä mi så titt, så. Se så, nu sätter humm si mä å tjuder: n å r e n g å s d r i c k j e r, d r i c k j a d e a l l i h o v v. Dä va en redet granner sångföreningj! Gack genast hen å s n y d d i p å h å n-k l ä'd[2], Else — i n t e p å ä r m o r n a! d å k o m m e r »k r å g a n» å f l y e r a u m ä d i. Tien I inte stilla nu, så går ja ifrå Er.

— Ja, du Bolla, du! Ja krusar di inte, du!

— K r u s t a p p a v i d r i c k j a i.

— Ja, för sladdrar du på mej, du, så ska ja snacka om för Moer, du, å du kysste Per Mass Hans ude bagom gäullen[3] i attes, du — jaha, du! du trode väll inte ja så'd. Men ja sto i lodören du — jaha!

— Du ä då i alla kroga, där du inte behäuvs.

— Ja, du! där fickj du. Du tier nock mä bådde sockerbida å alltihovv, du. A ja ha sett Er en gång förud — dä va den dan där va ungdomsgille te Per Mass, du: då så Else'd osse. I sudden i lusthused å kysstens om kvällen, sien våra vorre lada, ja. Men tier du mä mej, så ska ja inte heller sladdra på dej. För Hans ä så snäller så; han ga mej en hel stång lackris, når han hadde varred te markads, å ja ha fåd konfekt au 'en osse.

— J a tyckjer inte om 'en!

— Stackalls Hans! Haforr dä då, Else lilla?

— Nä, han ha mungstascher, å når han kysser 'en, så killa de så rälet på hagan.

— Jaa du, Bolla! Nu vittu hont dä går, om du sladdrar —

— Hör du! Bertel! Hynnan ä i lavendelen å sprätter!

[1] Ber; [2] handduken; [3] gaveln.

Ud å jaua 'na[1] dän ginnast! Men lä varra å slå 'na! Kan Else torra au sillatalrickanna å läggja dom ud på baghusbored? Dä va bra: du bler en dukti tös. Å så kan du ta ingj drickjakrused, om där ä nå'd i 'ed. Haforr kommer han nu brölannes, månnas trons?

— Bu-u-u-uh!

— Hadd ä'd nu igen?

— Hynnan ä dö!

— Ä du rent galen, påg? Hynnan dö?!! Då beklagar ja dej å ditt fattia ryggjabast!

— Dä va barra en liden mullstumpe! Bu-uh!

— Sa ja inte du skulle la varra å slå 'na?

— Dä va inte meningjen ja skulle träfft!

— Haforr slo du då? Nu ha du gjort 'ed rektet bra: nu gjorr 'ed ingjen nytta, om så Moer bör för di.

— Ja tror ja rimer[2].

— Hår ska du rima hen?

— Dä vidd ja inte.

— Du bör ju tvungen å komma hömm igen, når du bör sylten[3], din tosingj!

— Ja kan ju bö tyggjepåg[4]. Å ge de mi ingjen mad i gåranna, så bler ja dö, å så kommer ja te Herren. Sien kunnen I gå hömma å greda å ånka[5] er, men dä ä liagott te er: då kunnen I sälle ha er mad. Allri ja ha fåd nå'n runasill[6], udan barra milkjasiller[7].

— Rim inte, Bertel, så ska du allti få mittelstickjed å så kan ja ta hoed, når vi få sill.

— Nä, ja rimer — I ä'n allti så styggja imod mej, allti sladdren I på mej, når dä ä nå'd.

— Ti ginnast, Bertel, här kommer nå'n nere på

[1] Jaga henne; [2] rymmer; [3] hungrig; [4] tiggarpojke; [5] ångra; [6] sill med rom i; [7] sill med mjölke i.

väjen. Torr ynen på sängjalagened! Skynna di!

— Ä'd Far? Uh — — — hu!

— Nä, dä ä Hans! Ud mä di i baghused, om du inte kan tia. Ud mä er bäggje to!

— Så sku'n I kyssas, kanske? Nä du, vi bö nock ingje, minstningjens ja!

— Godda i stuan! Tack för sist, Bolla! Se godda, min lille pickjes[1]! Å godda, lilla Else! Hont står 'ed te? Ja tyckjer dä ser ud som I hadden greded, va?

— Åh, dä ä Bertel, som ha gjort förtred i da, å nu ä han rädd för ris.

— Stackalls påg! Hadd ha han då hitt på?

— Åh, han skulle köra hynnan au lavendelen, å så slo han ihjäl 'na. Men dä ä liagott te'n, för ja hadde forrbåd 'en å slå 'na.

— Aj, aj, aj! Men ä inte Far å Mor hömma i da? Ja hadde nå'd ja skulle frågt dom ette — du kan nock tänkja, hadd dä ä frågan om, Bolla lilla, du!

— Hyggj, dä va granna kle han ha på i da! sa Else så tyst te Bertel.

— Mm! sa Bolla å ble så rö på pannan, så. De ä på dasverkje bäggje to å komma väll inte på en time inu.

— Ha du lä'd vägå[2] nå'd? sa Hans.

— Moer vidd au 'ed, men inte Far, sa humm så tyst.

— Då går ja hömm om å kommer igen om en times ti. Å så behäuer du inte greda för hynnan, du Bertel, för når ja kommer igen, ska ja ha en annan hynna mä mi ti di i ställed. Men då ska du varra lydi mod Bolla allti — vill du laua[3] mi dä?

[1] Pys; [2] låtit förstå; [3] lova.

— Ja men! Men får ja inte en stång konfekt au di, når dä blir markad, om ja ä rektet snäller.

— Jo, om du bler en snäller svåger ti mi!

— Nä, men Hans! sa Bolla.

— Svå-svå-ger?

— Ja, hälsa Far å ja kommer hid i kväll å friar te Bolla, å då ha ja bådde hynna å konfekt mä mi. Följer du mi ud i fosten, Bolla? Farväll mä er, småkratt. Ni kan ble ingje! Inte sku'n I luvva[1] å håla Bolla i geranna[2] allti?!

— Tyss, Else! så ska ja snigja[3] mi hän te nyggla-hulled å höra om de kyssas. Joho, nu sa'd smack! Å nu igen!

— En ska inte stå å lyss, ha Moer sat, Bertel. Kom hid genast, ella kallar ja på Bolla.

— Kalla du, om du torr[4]. Ja ska niva[5] di, når vi bö lada[6], du!

— Bolla!

— Hadd ä'd nu? Jaså, farväll mä di så längje, Hans, då! Hadd galen I för — allri får en en minuts ro för er!

— Bertel sto å lyddes vä dören, når ni kysstes!

— Jaha, för dä sa smack, du: ja hörde'd säll.

— Hans, som va så snäll å ga dej en hynna, å så kan du villa varra så lej mod hanom. Om du inte ä snäll, får du inte komma å hälsa på mi, når ja bler gjutter.

— Bör du inte hemma, når du gjutter di?

— Nä, då flyttar ja te Hans, kan du väll begriva.

— Ho ska da ge voss mad, når Moer ä borte? Ja

[1] Löpa; [2] kjolarna; [3] smyga; [4] törs; [5] nypa; [6] lagda.

torr visst inte vara ensamnen hömma mä Bertel — då rent fördärvar han mi. Då gjutter ja mi osse, Bolla!

— Nä, ha en hört på den! Ja tror arten ligg-jer i ällingjen. Ho då mä, om ja får varra förvidden?

— Mä Hans. Kan du gjutta di mä'n, så kan väll ja mä!

— Nä, dä går inte, du. En får inte gjutta si mä mer än en, du.

— Joho, Mosterman i Egjered[1] ha varred gjutter to gånga, du Bolla!

— Hm. Han gjutte ju om si, når den fosta kvingjan va dö.

— Då kan Else gjutta si mä Hans, når du blir dö.

— Ja vill inte Bolla ska dö. Dä ä bätter humm får en liden påg, som ja kan gjutta mi mä.

— Nä, för humm ska ha en liden gröbba, som ja ska gjutta mi mä. Men dä ska varra en, som vill legja häst å slå kullbyttor; ella vill ja inte ha 'na.

— Ja, I käusen som I ha'n förstann te. I talen om å gjutta er — I få'n bö torra bag örnen fost.

— Ah, ja ä torr bag örnen, du! Du kan säll känna!

— Ja, forr där toar[2] du di allri, om en inte ser ette di.

— Nu — nu kommer Far. Ack, om Hans snart vorre här, för ella får ja kanske pryl, ingjan han kommer mä hynnan.

— Go kväll! Hont står 'ed te mä er här? Ha de varred snälla, Bolla?

— Ah ja!

[1] Ekeröd; [2] tvättar.

— Ha Bertel hitt på spetakel igen som vanlet, väll?

— Han kom te å gjorra förtred.

— Hont då?

— Han slo visst ihjäl hynnan, när han skulle köra 'na au lavendelen.

— Hadd sier du? Den pagen för mina grå hår mä sorg neder i gravena. Men ja ska väll bånka odöjden au di: i da ska du fa, så du ska inte kunna sidda dinne ugan. Gack ud ette kåsten i baghused — dä lilla rised ä rent oppslidded.

— Far! Far! Ja ska allri gjorra så mer!

— Inte trams! Ud ette kåsten!

— Far, kan han inte få slyppa i da?

— I sku'n fa en annen hynna i ställed.

— Ska ja hjälpa di ud?

— Hans han sa han skulle komma hid i kväll å ha en hynna mä si i ställed.

— Ja tror pågen ha gåd ifrå vidded! Hocken Hans?

— Hans, som ska gjutta si mä Bolla — han sa han skulle bö min svåger! Ja, dä sa han, ja.

— Hadd ä ditta härna för historier, Bolla?

— Dä — dä ä Per Mass Hans, som va här i kväll å ville snacka mä er. Han å ja — — ä lia som lid — lid överens om å bö ett par, å Moer ha visst 'ed längje. Han ha snackad mä de gamle, å de ä mä på'd, om I inte ä'n imod pa'd. Dä ha varred bra mä voss änna sien vi gingje i skolan.

— Hadd sier Moer om 'ed?

— Humm tyckjer ja far 'ed så bra, för han ä ju så gryvelia snäller, å han står si bra osse.

— Ja, vi fa ju se, når han kommer. Vill du säll gärna, så — —

— Å så kunne ja ju varra er å småglöttanna osse lid te hjälp, når I bön gamla.

— Ja, du ha allti varred ett snällt å kärt å lydet barn, så vår Herre ser nock allti mä nåd te dej! Ja vidd inte hont vi ska kunna ungvarra di, barra. Då vänner pågen opp å ner på hela hused, når en inte ha tefälle å se opp mä'n. Men dä ä väll så Guds vilje, för den som hedrar Fader och Moder, skall det väl gå.

— Nu ska ja bö så snäll, så. Ja ska allri niva Else eller slå 'na eller riva itu hinnas dockor ella slå hynnan ella strygja stickjor ella glimma å lesa aftonbönen, når ja ä lader. Se där kommer Moer.

— Go kväll! Jaså, du ä hömmkommen, Far!

— Här ä stora nyheder, du Moer! Per Mass Hans kommer hid i kväll, så vi bö nock au mä Bolla.

— Ja så. Ja, ja så han kom nere på väjen. Ja, Gu sine[1] di, mitt snälla barn!

— Hadde han hynnan mä si, Moer?

— Hadd sier du, påg?

— Ah, Bertel ha slad ihjäl hynnan i da å så ha han töjt en annen hynna au Hans, den styggje ungen.

— Han ba mi 'na säll te: ja töjde 'na inte. Får han min syster, så kan han väll ge mej en stackalls hynna. De ha så gott om hyns te Per Mass, å de ha fira tocka[2].

— Du snackar!

— Nu ska ja varra så snäll imod Else, så, å så når Bolla bler gjutter, så får ja gå å se om 'na, å så når humm får fåd en liden gröbba, så ska ja gjutta mi mä den.

[1] Signe; [2] tuppar.

— Du ä en redi tosingj! Se, där kommer Hans. Tyst nu, påg, når gammalt folk talar.

— Gokväll!

— Ha du hynnan mä di?

— Nä men, Bertel! Skäms du inte?!

— Ja ha, du! Den liggjer ude i krogen i förstu'n. Ta nu å gack ud å lös opp benen på 'na. Else kan gå mä å hjälpa di!

— Huggs humm?

— Else?

— Ah prat, hynnan?

— Nä, ja huggde hinne i hynsahused, når ja gickj hid. Se så, gå nu!

— Får ja inte höra på?

— Va då?

— Hont dä går te, når en ska fria te den, som en ska gjutta si mä?

— Hamsebytta! Ud mä di ginnast, pågalymmel!

— Då sku de kyssas liasom förr i da. Kom nu, Else! så sku vi ta ud hynnan på loen.

— Vänta lid, Else! Här ha du en bid konfekt — gröbbor tyckja ju allti om dä, som ä sött.

— Tacka nu a kyss Hans på näuen! A så lä Bertel småga!

OLA BASKE.

Smådrag ur livet på Baskemölla fiskläge i östra Skåne.

Där va fölsekalasch[1] hos Nels Josefas Stenkjell[2] i Wimmerläu[3], å dä va Stenkjell säll, som filla femti år. Därforr så va'd ju litta höjti, kan tänkja: kvingjan hadde tytt[4] på, dä kunne varra nock, om han skickja bå[5] på svärsönnen å Malena, men Stenkjell sa:

— Ska en ha rolet, sa han, så ska en inte ha många samlade, å nä gu en ska ha släjten mä, sa han, hälst når en börjar å ble gammal å ha sparad ihovv nånna stivra. Nä, sa han, en ä inte »f ö l s i n g j[6]» mer än en gång om åred, å femti år fillar ja allri mer, sa han, om ja så byngje[7] gammal som Wimmerläus gada[8], sa han, så dinne gången vill j a göra gille. Vill du sien ha stort kalasch i morron, moer! sa han, å bö hid hela släjten å alla bekanta, så gärna för mej: en ska ju ändå ha en hovv folk ihovv en gång om åred, sa han, ella sia de ju, en ä en gnue[9], fast dä ska varra smalt mä dä rolia en ha — en går ju å ä frammader i sina eena rum. Men dä bler d i n sag, moer, sa Stenkjell. I da ska ja ha bå ette E s k j e l l B r u m m å M å r t e n S n u d a å O l a B a s k e — vi ä gamla bekantingja; å så sku vi ha voss en firamannatolva å en toddi. Å

[1] Födelsekalas; [2] Stenkil; [3] Wemmerlöv; [4] tyckt; [5] bud; [6] fåle och (skämtsamt) födelsedagshjälte; [7] bleve; [8] gata; [9] gnidare.

når vi så ha drucked ett par toddia ella trej, så ska du ge voss en bid kvällesmad: men inte nå'd pjenneri[1] mä nå'd fint syltetöj å kagebråte, som en kan eda te en svälter injell, udan stegj lid au dä fedaste fläskjed a slå ett par — ah, du förstår väll ja menar en tilletoll[2] äggj på järned å så ta å kog[3] risengröd, så de kunna få dom en målti mad, som stöttar, sa han, för Stenkjell va en redi man, når dä va nå'd.

— Eskjell å Mårten Snuda sier ja inte om, sa kvingjan, för dä ä ju manna, som där ä beske mä, sa humm, å om Eskjell Brumm ä lid närier[4] au si, så ä'd värst forr 'en säll, sa humm. Men Ola Baske! Hadd han ska mä a sköda, begriver ja inte, en sånnen en hossa te kar! Nu ha han ju måttad[5] lä N:r 8 gå ifrå si, å allri han ha nå'n forrsyn för ho dä varra må, udan sier g r a t i s[6] ifrå hadd som kommer forr 'en!

— Ja, men han ä sa roli, sa Stenkjell, för han bler allri arger udan en kan sköja mä'n så mied en vill. A så snackar han om så många rolia strofer[7]: dä mesta d'ä ju löjn, men d'ä morsamt å höra på liaväll, sa han å grina.

A så byckj 'ed[8] ju som mannen ville, för Sine[9] Stenkjella va inte au dom, som mocka[10] mä mannen för de sku få raua[11].

A sa komme de. Fost fingje de gjögja[12] å så tände de på deras pivor å så toe de dom en tolva: de spulla ju inte höjt, för de satte barra sejs stiver[13] hår au dom. A sien kom romflaskan fram, a så drucke de toddi. Men når de hadde spullad ett par tima, byngje de kje[14] au 'ed, forr Eskjell sadd mä en sånnen s v i n a t u r, så

[1] Fjäsk; [2] tio eller tolv; [3] koka; [4] småsnål; [5] måst; [6] rakt fram (jämför grad fram!); [7] historier; [8] blev det; [9] Signe; [10] bråka; [11] råda; [12] gökar = kaffe med brännvin eller rom i; [13] tre öre; [14] ledsna.

de andre byngje rent lea au 'ed: han hadde fortiäktan[1] hår å hårannen gång å tjyv[2] mälde han nästan allti i nå'n färg dessförudan.

— Nu ge vi kårten djämranna, sa Mårten Snuda; den som ska kunna stå si mä Eskjell, den ska sidda tilia opp om mornanna å öva si på fastannes maue[3], sa han, udan nu sluta vi opp, å sidda å slå lid slams itu me'n vi rögja, sa Mårten Snuda.

— Ja, gärna forr mej! sa Eskjell.

— Dä tror ja nock, å du ä mä på'd, sa Stenkjell, du som ha vunged[4].

— Ja, dä ä Eskjell Brumm så likt, sa Ola Baske.

— Hm, villen I förlora mer, sa inte mej imod, sa Eskjell å dro mungen änna opp te örnen.

— Tjyvayad[5] ser si allri mätt, sa Ola Baske. Nu kan han ha gnot[6] voss nock i da; han får förresten inte halsbränna au 'ed[7] för ja ha ingja pengja på mi, sa han.

— Dä ä Ola Baske så likt, sa Eskjell.

— Inte ja heller, djämrar i mi, sade Mårten Snuda.

— Å Moer ha mina pengja, sa Stenkjell, så ja ha allri en stiver, udan når ja ska gå bort nå'nstäns ella resa te stan ella så, sa han, dä ingjmaria lived.

Han skylla allti på kvingjan, når dä va nå'd, men dä visste ju hår eviga människa å han inte hadde nå'n meningj mä.

— Tan nu å spän[8] på toddin! sa Stenkjell. Hör du, Eskjell! sa han. Dä ser ju ud som du sudde å drucke drickjablänningj, sa han, slå i en redi toddi — dä bler nock den enda vinsten du får i kväll!

[1] Viv i trumffärgen; [2] tjog, viv; [3] mage; [4] vunnit; [5] tjuvögat, det giriga ögat; [6] gnott, klått; [7] = han får inte för lett; [8] späden.

Eskjell skulle ju grina mä, når de andre grina, men dä gickj döllet. Han hadde sudded och vunged halsjette dale[1] å skräued hela borhjörnan[2] foll mä kridstregja[3] å fåd krid på sin blåa klädeströja — å så hadde han ingjentingj för alltihovv. Men han tore[4] inte väsnas, för då visste han, å Ola Baske kalla'n för »pengjakistan», å därför tade[5] han å förfötte[6] toddin.

— Ja, sa Ola Baske, som de allti kalla'n, för dä han hadde flyttad ingj ifrå Baske läje, ja, sådden rom ha ja inte smågt på to å tjyve år snart — ja ha väll knafft fadd sånnen en toddi, sien ja forr på sjön i världen. Sådden rom, sa han, ä rekti sjömansgrädde: milkjablänningj i kaffe ha ja allri kunnad mä vidare. Den rommen, sa han, den hedrar di, *min Jockes*[7] rektet: den visar, ådd[8] du ä en kristen människa, som unger[9] din nästa osse en bid au dä goa du ha fåd på joren. Jaa, tack ska du ha! en liden spes[10] te kan ja väll *ro i lann* inu. Ola ä, min Jockes, inte nå'n rekti lannkrabba än. *Han kan töla både storm å stiltje* å han kan *gå mä »spirtiosa» änna opp te relingjen* om så ska varra — å ska'd *gå för barlast å torra bröd barra*, så gnölar[11] å gnyr han inte för dä. Men han ha, min Jockes, osse varred ude å set[12] lid mer i sina da än I andre, både te lands å te vanns. Men se, dä rauen I inte för, *för skomagaren ska bö vä sin läst å bonen hos sina studa!* sa Ola Baske.

— Jaså men! sa Stenkjell. Men vi få läua[13] ändå, så gott vi kunna, sa han.

— *Står en si gott, så går där*, djämrar i en,

[1] 02 öre; [2] bord-hörnet; [3] krit-streck; [4] tordes; [5] teg; [6] törfotade = ökade pa; [7] = Jösses; [8] att; [9] unnar; [10] spets; [11] gnäller; [12] sett; [13] leva.

inte nå'n nö på en, sa Mårten Snuda, om en ä på lann; å dä grannaste ja tyckjer en kan se på joren, d'ä en rektet feder so mä toll trinta grissor.

— Då vidd ja dä som ä grannare! sa Stenkjell.

— Vad då? En granner pia kanske, du gamle lurifax!

— Nä, en so mä trettan, sa Stenkjell.

— Ja, ni pratar! sa Ola Baske. Va dä osse nå'd? Nä, månntro förr i världen, når vi låe å vraga å fore änna ner te Borneholm, så fickj en allt se bådde ett å ett anned.

— Du så kanske dovellt[1] styngjom? sa Eskjell.

— Liasom du, når du räknar ette horr mied du ha å fordra, va? Nej, du! Men når en va på gille, så kunne en, min Jockes, ha redet morsamt[2], kunne en. Då to en si en »renländare» ella en »jig», så bådde tag[3] å väggja dansa mä. Å så många muntra visor som där sjongs! Ha'n I hört dinne härnade?

Å når du kommer i London ingj,
— För alle mine boy, hurra; —
Så kommer där en köpman å bjuder dej på vin.
— För alle mine boy, hurra!! —

Å ingj går hans doter, patentli å grann:
— För alle mine boy, hurra! —
'Vill du taga mitt gods å bliva min man?'
— För alle mine boy, hurra!! —

'Nä, jag är en hurti svensk sjöman!'
— För alle mine boy, hurra! —
'Å aldri ja överger Sveriges lann!'
— För alle mine boy, hurra!! —

[1] Dubbelt; [2] trevligt; [3] tak.

Så gångar han sej på sitt skepp igen,
— För alle mine boy, hurra! —
Å kryssar till Sverige och lilla hjärtevän.
— För alle mine boy, hurra!! —

Ja, ser ni, lantpaddor! Sånna visor kan inte ni — å ni skulle barra höra en sånnen en ton humm går på: la la li la li la la li la — — —

— Ata[1] di, Ola! Rudorna i norra fönstered ha varred döllia, änna sien glöttanna varmde firastivra[2] å satte på dom, när de vorre oppfrössna. Den ena byckj sprat[3] —

— Ja, men, du va då djämranna så dummer, du Ola! som inte to[4] köppmansdötteren, du! sa Mårten Snuda. Hinnas gos[5] kunne, ja men, varred gott å hatt nu, sien du fickj lä[6] nummer 8 gå ifrå di — då kunne du fåd slupped å sidda te husa. Å dä kunne ju varred morsamt många gånga å hatt en sådden därna en engjelsker missa å klappa! sa han.

— Då kunne du hatt nå'd å vatt[7] nå'd, sa Eskjell.

— Ah, sa Ola, du tror väll alla ä lia galna ette Mammon som somma[8]. — Dä skulle en hung sidda å bida sockerbidanna tvärt au å svälta si dan ingjan en ska gå te begravningjs, å ge folked dyntakyd å säldöa[9] kalva, å lä sönnesklen[10] liggja å bö oppedna[11] au mull[12], för dä en inte näns å ta dom på si, å eda sill, som ä branngul, å fläskj, som — — —

— Ah du! sa Eskjell å bö[13] lia rö som toddien han drack au, där fingjs entans[14] säldöa kalva ella dyntakyd te vårt! ata du din kåde mung, du! sa han å borja å resa si.

[1] Akta; [2] 2-öringar; [3] spräckt; [4] tog; [5] gods; [6] låta; [7] varit; [8] somliga; [9] självdöda; [10] söndagskläderna; [11] uppätna; [12] mal; [13] blev; [14] varken.

— Ja ha väll allri sat, å dä bruktes så te ert? En skulle nästan kunna tro å dä vorre mä dej som där står i dä gamla ortöjed[1]! sa Ola.

— Hadd står där? Ja ger mi djämranna på dä ä nå'd rolet! sa Mårten Snuda.

— Ja ä lianöjder hadd där står — dä ä som han säll sidder å sätter ihovv, den därnade vannkalven! murra Eskjell Brumm.

— Jo, de hadde dä ored i mina barnaår å de sae: »den hängjdes påg bör allti arg, når de börja snacka om rev[2], sa Ola, å så grina de allihovv udom Eskjell.

— Ja tölar[3] mi inte mä så'nt därna — — —

— Seså, seså! Eskjell, sa Stenkjell, nu ä du så go å inte sidder å »mulbännes[4]», når ja fillar år! Inte ska du bry di om hadd Ola han sier: du vidd väll hodden[5] en fritalare han ä! Gör som ja:

»Dä rör mi inte, om hela joren ryllar[6],
Om ja ha min piva å mitt glas.»

Här ha du, Eskjell! Hid mä glased: du vill väll inte ja ska sidda å slå dä goa våtted på gulled[7]? Nå!! Såå ja! Å så ä'd din tur, Ola! Mårten ha slad[8] i! Hid nu! sa Stenkjell å slo i.

— Hm, tack ska du ha! Slå i lagom! »Egjan[9] hyser[10] inte mer än humm hyser.» Ahja, så lä'd gå för en liden körare te, då! Skål på er, era rusäckja[11]!

Å Ola klingja.

— Skål, tobessakong[12]! sa Mårten.

— Skål, gamle åttingj[13]! sa Eskjell.

[1] Ordstävet; [2] rep; [3] tålar; [4] = »tjurar», ser ond ut; [5] = hurudan; [6] rullar; [7] golvet; [8] slagit; [9] ekan; [10] = rymmer; [11] rågsäckar; [12] tobikung; [13] åtting = 6 kannor. Här skämtsamt = »gamle ägare av N:r 8!»

— Dä va inte så huged[1] hitt[2]! sa Stenkjell, men nu ska Ola snacka om ett *äventyr* för voss! sa han.

— Mjaha! Jo, dä va en gång ja va ude på sjön å — —

— Ja tack! sa Mårten Snuda, men de därna historierna känna vi te frå gammalt, du: De ä, ta mi djämranna, *så sannfärdia som nå'n löjn på joren!*

— Sa du löjn, sa du, va? *isterbug!* Ja talte om historian på *böjseöled*[3] åred ette, å dä va — —

— *Böjseöled!!* Hadd ä didd för slaus öl? Julaöl ha ja drucked, å på barsöl[4] ha ja varred i mina da, dä kan du ge di djämranna på — —

— Å, du ha visst säll gjort en trettan, fjortan styckna? sa Stenkjell.

— Femton, du!

— *Dä måtte ha kostad fläsk!* sa Eskjell.

— Men böjseöl, sa Mårten, dä va nå'd *komplekt* nytt, dä får ja sia — —

— Hyggj, vidden I inte, hadd som menas mä böjseöl? Dä va då för tynted[5] rent!! I ä'n ju dumma som torska! På ett läje[6] vidd hårenda själ, hadd som menas mä dä. Nå, vidden I inte hadd som menas mä *å dra töjagång* ihäller? Å inte hont en 8 ser ud? Ih, nä, men Jockes, horr landkrabbor ä dumma ändå liaväll!!

— Ja, därför så kommer där rektet dugelet folk ifrå läjen styngjom — som väll ä — så vi kunna få lid undervisningj om sådana tingj, som ä rektet viktia för voss stackalla! sa Eskjell. Gack du på, sa han, vi ska varra så läraktia, så: vi ska gjorra dej en tjänst igen en annan gång, om du *för exempel* skulle ha

[1] Dåligt; [2] pahittat; [3] byxölet; [4] barndop; [5] tokigt; [6] fiskläge.

lust å lära hont[1] dä går te å hushålla — en gång i världen, sa han.

— Ja, då ä, djämrar i en, Eskjell Brumm den bäste läromästare här fingjs, sa Mårten.

— Ah, sa Ola Baske, du behäuer, min Jockes, inte komma mä nånna sticksmälla, du! Hadde ja bled födder mä ett halt[2] mantal om halsen å så inte hatt anned å sköda än eda å saua[3] å lä sän[4] vysa[5] på marken, så — — —

— Så, så, så, manna! Nu sku vi klingja mä Ola Baske, så ska han snacka om lid fiskjarebrug för voss. Skål, allihop-san-sa! sa Stenkjell.

— Skål, Stenkjell! Du snackar som en redi kar! D'ä nästan syngj du ha bled landkrabba! Vi talte om böjseöl, ju. — Va'd inte så?

Jo, Fastelasmånna va där måntro stort gille på Baske läje: då drucke de öl redet. Fost skulle där betalas trej daler[6] för hår påg, som hadde fillad sejs år sien sista Fastelasmånna. Sien fickj han varra mä å drickja öl på alla gille å alla begravningjor å allt tillet rolet, som kunne komma i fraga. Jo, dä va därför som de kalla'd för böjseöl, därför å pågen hade lat[7] au slummen[8] då å gickj mä böjsor te hårdas[9] osse sien, begriper ni.

— Jaså, på den len[10]?

— Sa ålen, når han byckj stekt, ja. Jo, å så betaltes där Ingång au alla dom, som hadde flyttad ingj ifrå ett anned läje ella ifrå nå'n au byanna, å dä va min Jockes tretti riksdaler.

— Dä va inte småsager, dä! för djämranna!

[1] Hur; [2] halvt; [3] sova; [4] säden; [5] växa; [6] 50 öre; [7] lagt; [8] fotsid klänning, kolt; [9] vardagslag; [10] viset.

— Nä, han sa så tobisen om laxarunen[1]. Nä nä men! A helst på den tiden. Men så hadde de lau[2] å begagna bådhamnen å komma ingj i kamratskav, sa Ola.

— Hadd menar du mä dä?

— Jo, där va för exempel trej styckna, som sloe[3] si ihovv om en båd: så hadde de tjyve garn hår på en pass å så lia mien redskav för resten. A så följde där ett par handlare mä osse — — —

— Ja, de djämrannas handlarna! di ä då framme i hårenda krog å sku snyda stackalla — —

— Nä, men Jockes! du kan väll begriva, å ja inte menar handelsmän ihäller: dä va de, som hjulpe, kan du förstå. De hadde tilletoll[4] garn te mans, å dä, som de fingje i dom, fingje de behålla säle. A så följde där mä ett par pågaslyntingja styngjom i hårt kamratskav, sa Ola Baske.

— Men ho to den därna ingangen? sa Stenkjell.

— Den skulle kanske prästen ha för ingång å ämne? mente Mårten.

Eskjell börja på å gava[5].

— I ä'n slua[6]! sa Ola Baske å grina. Den fallde te[7] hamnkassan, dä ä lätt å begriva. À den va, min Jockes, inte så dölli styngjom[8]: där kunne varra sina sju, åtta hundra daler[9] i 'na na'n ynkja gång, når dä ville si rektet väll, sa Ola.

— Den skulle ja villed ta hömm på firamannatolva, sa Eskjell.

De andre droe på mungen.

— Åh, sade Ola Baske, ja tyckjer du fickj ijåns, så du kan varra belaten. Vi snacka om

[1] Laxens rom; [2] lov; [3] slogo; [4] tio eller tolv; [5] gäspa; [6] sluga, kloka; [7] tillföll; [8] stundom; [9] 110,67 — 133,33.

kassan: se, den hadde, min Jockes, andra inkomster osse. Va där nå'n, som gjutte si, skulle han betala en riksdale, om dä va mä na'n på läjed, vill sia, för ella va'd sju å tjue daler[1]. Å så håldes där dom ye alla, som hade förbrydded si dä sista åred. Se, mä alla författningjor räcknas åred ifrå Fastelan te Fastelan.

— Ah, djämranna! Här räckna vi frå Nyårsda te Nyårsattan, sa Mårten.

— Här, ja. Jockes, du begrev nock, å ja mente åd bruged va så på läjen! Jo, va där nå'n, som hadde tad på sjön en bönnada[2], så kosta'd en banko[3]; å lia mied fingje de plöjta[4], som hadde ged[5] dom i slausmål ella knabattads[6] ude på gadan en sönna, å va där nå'n, som byckj påta'n mä[7] snatteri, fickj han ud mä en riksdale.

— Dä va mej ett djämrannas ännavänt samhälle te å ha rolia brug, sa Mårten.

— Ja, sa Eskjell, allri ja ha hört snackas om förr å dä kostar lia mied å gjutta si som å begå snatteri, å så gilled, å så te präst å klockare, å — —

— Dä kostar, ta mi djämranna, mied mer å gjutta si än å snatta, för de meste minstningjens.

— Dä kan Mårten Snuda, min Jockes, ha rätt i, helst om en ska gjorra femtan barsöl.

— Men ho dömde de stackallna, som vorre syndabocka? frågte Stenkjell å to fram en ny kardus »R ä l e t å G o t t[8]», som de skulle blänna iblann »Dalkullan».

— Dä gjore hamnfogden å de fira bisittarna, å hamnkassan fickj plöjtpengjanna. A va där nå'n, som inte ville ud mä plöjten, så kunne de köra'n ud au kamratskaved. Å så gjores där reje[9] för horr mied öl där hadde druckeds sien sista Fastela'n.

[1] 4,50; [2] böndag; [3] 1,50; [4] plikta; [5] givit; [6] brottas; [7] förvunnen till, överbevist om; [8] skämtsamt för »Ärligt och Gott»; [9] reda.

— Den dan måtte där varred djämranna så brått om på Baske?

— Hm, där va, min Jockes, mied mer de skulle statuta[1] om! Jo, lä mi se nu! Alla påga, som vorre födda på läjed å som sien sista Fastelasmånna hadde fillad attan år, fingje betala trej riksdaler, för de skulle få fiskja entans för si säle ella om de ville gå ingj i ett kamratskav. Å så dros där töjagång[2]; där bestämdes, ja mener, hår[3] som hår en[4] skulle få lau å dra not å fiskja.

— Dä kan väll gjorra däsamma, bara de få'd! mente Eskjell på.

— Du kan så ingjbilla di! Men ja ha, ta mi djämranna, allri kunnad fåd i skallemejan på mi, hont de kunna vidda, når de ä på deras eet[5] ella på andras — där ä ju ingje gäre[6] ude i sjön! sa Mårten Snuda.

— D'ä där då, min Jockes, inte! Men ser du, en tar to lannmärkje, dä ena nere vä strann, å dä andra långt oppe på lann: når en då ä kommen så, så en ha de to märkjen mitt for hårandra i linj[7], så ä en precis i skälled[8]. Somma au de därna märkjen hadde de rätt tynteda[9] namn på: ett kalla de för »Tulaknös[10]», ett annat brukte de kalla för »Tryntorna på näbben[11]», å där va ett, som hedde »Fårfår[12]» å ett kallas för »Lille sten i hullan[13]».

— Men når där va så många i ett kamratskav, så tyckjer ja där skulle varred kiv å trättor for jömse[14]; hont delten I hadd I fingjen? fragte Stenkjell.

— Dä va mied oligja: sillen deltes i ola[1], å ålen ette som de hade oligja del i aladrätten te. Å styngjom

[1] Besluta; [2] tyggang ; [3] varest; [4] var och en; [5] eget; [6] gärdesgardar, ragangar; [7] i rät linje; [8] skälet, ragangen; [9] kostliga; [10] tullknösen (knös = rik patron); [11] näbb = udde; [12] Farfar; [13] hålan; [14] jämt; [15] valar.

sålde de ju hadd där hadde vånkad[1] å så deltes pengjanna i propession. Så va'd mä laxen mä.

— Toen I den på kroga[2]? sa Eskjell.

— Du ser, min Jockes, ud som du vorre ta'n på krog! Den tos i naturletvis. Jaså! Dä va sant: I vidden inte hadd som menas mä en . Jo, dä ä en stor not mä to arma, som kunna varra en forti, femti alna långa styngjom. Där kan en få maffe[3] må tro!

— Ja, de fiskjarna! de kunne barra förtjäna, om de vorre varetana[4]. Men de meste ä sånna vraslemmingja[5], så! De behäua ja barra fara ud å ta: haved ä rent follt au fiskj, å — så stort som dä ä!

— Ja, dä skulle gassa, om du hadde en sådden en vång, du Eskjell! sa Stenkjell.

— Hm, sa Eskjell, en fatti jorbrugare får gå å slida ett helt år, ingjan han får nånna fattia strå, å au dom ska han få te alltingj både skatter å tingja[6] å —

— Ah, du skulle, min Jockes, skämmas, om där vorre nå'n hut i di, Eskjell, skulle du! sa Ola. Här liggjen I i kaklonsbänkjen da ud å da ingj å gjorren inte för to stivers nytta, udan dä å I liggjen å eden[7] stekt fläskj, så I ä'n smorda hen på hinsian örnen. I sidden opp om morronen å kallen på tjänarna, å så eden I davvre[8], å sien gån I, min Jockes, å läggjen er, ti I sku'n opp å eda lillemidda — —

— Ah, dä ä inte på alla ställe där edes lillemidda, udom i höstatiden ella når de plyddra[9] torv ella så.

— Inte tror ja där vånkar nå'n lillemidda hos dej, Eskjell! Men på många andra ställe! Å så ä'd, min

[1] Vankats; [2] krokar; [3] = riktigt präktigt; [4] sparsamma; [5] slösare; [6] tionde; [7] äten; [8] dagvard, frukost; [9] = ta opp.

Jockes, te a gå bort ella drickja gjögj mä nå'n bekantingj te dä ä midda, å då sätten I i er, så bugen[1] ä färi å sprickja. Å så sauen I te midattan, å sien sauen I pelsasömn[2] å så sidden I opp å eden kvällesmad å så läggjen I er rektet. Jockes, ett såddent ett besvärlet liv! Ja kan barra inte förstå hont I kunnen uthärda'd.

— Pm!!! En får, ta mi djämranna, inte anned å vidda än en kan eda å saua si lived igimmen. En får arbeja sina tider, så ryggjen står som en fejlestroge[3] — om vårdan å i fiskjed[4]. Å så ska en hålla si mä kregj å silatöj[5] å årr[6] å plaua[7] å — —

— Jockes, horr I kunnen slamsa! När I ha'n slut på arbejed, så ha'n I er varme kaklonsbänkj å kriva[8] i! Fiskjarna få liggja ude på dä villande haved både nött å da, om dä bläser[9] ella dä rejnar, å de få frysa å fara illa styngjom, så dä ä som de hadde istappa i magen många gånga. Å så slider stormen itu garnen för dom, å så stå de där mä to tomma näua[10]. Å rätt som dä ä en stormeder da, så sejla de ikull, å så sidda konorna å glöttana hömma å svälta, så dä skrigjer i tårmanna[11] på dom. A där får, min Jockes, slidas, så dä förslår, ingjan där bler nå'd å vänna i pengja: måntro sejstan, tjyve stiver[12] för en bempel tobbes — — —

— Horr mied ä'd nu där går på en bempel? frågte Stenkjell. Dä ä så längje sien en fickj tobbes nu.

— En hal kappa, du! En dale[13] marken för laxen, trej mark[14] ella en dale olen[15] för sillen — dä va priserna då för tiden. A de åren, när ingjen sill vånka, då kosta den halfemte dale[16] — ja

[1] Buken, magen; [2] = en lur i skymningen; [3] fiolstrake; [4] = om hösten; [5] seldon; [6] arder; [7] plogar; [8] krypa; [9] blåser; [10] nävar; [11] tarmarna; [12] 8—10 öre; [13] 17 öre; [14] 12 öre; [15] valen; [16] 75 öre.

tror dä va fortisejs[1] ella fortisju ella fortiåtta, men horr titt ä'd en kommer så te'd?! Å för ålen fickj en inte mer än trej ella fira riksdaler punged[2].

— Ja, se på den tiden kunne en, djämranna ta mi, eda ål — nu villa de ha ti mark[3] marken för'en, å så ä han inte tjockare än en fingjeränne.

— Ahja, allting försämras i disse tider, sa Eskjell. Dä enda, som tar te, dä ä vraseri[4] å överflöd å fattidom å elände. Min far kom ihu[5] den tiden, når ålen kosta ni[6] mark punged — då va'd så en kunna hatt rå te å bestå si ett rektet räuamätte[7]!

— Ja, men då fickj en ju heller inte nå'd för sina varor, entans sä ella milkj ella smör ella kyd! En fickj ett får sommarfött för sejstan stiver[8]! Nä, ja kommer ihu den gamle prosten snacka om en gång, å en vinter hadde de fåd ålen för toll stiver[9] i Landskrona, sa Stenkjell.

— Då måtte de ha stolled[10] 'en! sa Eskjell.

— I sjön kanske?! sa Ola Baske.

— Nä, sa Stenkjell, de hadde hugged vaga[11] på isen, å där samla ålen si, så de öste'n opp mä krucka[12] å baler[13] å kausa[14] å hadd de fingje fatt i. Somma öste'n opp mä barra näuanna. Där lå stora massor precis som höstacka, å de körde bort stora lass, å de fattie gingje bagette å plocka opp dom som kralla[15] si ner. Te slut ville ingjen människa se ål å de gudde[16] inte eda'n, om de fingje'n te genes[17], udan de gössla joren mä'n, sa han.

— Ja, dä ä ett svineri å fara så fram mä Guds

[1] 1846; [2] lispundet; [3] 42 öre; [4] slöseri; [5] ihog; [6] 37 öre; [7] »rävamätte», ett duktigt mål; [8] 8 öre; [9] 6 öre; [10] stulit; [11] vakar; [12] krukor; [13] baljor; [14] skålar; [15] kravlade, slingrade; [16] gitte; [17] till skänks.

gåvor; där va måntro inte många au dom, som hadde nå'd på ålderdomen! sa Eskjell.

— Nä, men du Ola! sa Mårten Snuda, hadd betalten I prästen mä? Där va väll flere, som inte hadde nå'n sä udan de skulle keva särskelt? Å får å gäss kunnen I ju inte ta i sjön, så djämra stor som den ä?!

— Vi betalte mä fiskj, kan du väll begriva, din helkuttas flundra! Tror du inte en präst tyckjer mer om ål å lax än korn å havre — å tack te?! Far hade tredjedelen i en åladrätt å han ga prästen — lä mi se nu, horr mied dä va! Jo, en skäppa torr tobis, halfjära pung[1] ål, to ola sill å to pung torsk. Å så brukte han gärna gå opp mä en lax en gång om åred, men se, dä va ju te på keved[2], så då ble han ju trakterad, å Prosten gickj ingj å snacka mä'n styngjom. För dä brukte han titt, når de så därna komme did mä fiskj. Ja kommer ihu de hadde ett faselet sköj mä gamle Slamsen. Han hadde kommed te Glassasse[3] prästagår en gång mä fiskj, å han va inte precis fastannes[4]. Doktor Falck kom ingj å ga si i snack mä'n. »Är det sant», sa doktorn, »att du super?» sa han. »Ja ja men!» sa Slamsen, »både ja å kvingjan syppa, når vi ha nå'd», sa han.

— Slamsen, vem va dä? sa Stenkjell. Men vi sidda å höra på Ola Baske, så vi glimma rent å röra på flaskan. Ta di nu lid, som kan mjuga opp munglāred[5], Ola!

— Ja, Jockes! dä ska hungen sia nej, når en ble böner[6] nå'd gott au hjärtad!

— Nu ha ja slad i te Eskjell å Mårten, så nu skåla vi! Skål allihop-san-sa!

[1] $3\frac{1}{2}$ lispund; [2] till på köpet; [3] Gladsax; [4] fastande; [5] munlädret; [6] bjuden.

— Huuh!! Dä va djämranna, horr den va stark!! Dä va som där hadde en hel svadron nyskodda källingja[1] mascherad ner igimmen striven[2] på mi!! Huuh!! Hont va din, Eskjell? Ja tror du sidder å kegjar ette ånen[3]!

— De-den va sta-star-stark!!

— Nå, Ola! Ho va Slamsen? sa Stenkjell.

— Dä va Slamsans man! förstår du dä?

— Ja, om han va gjutter!

— Djämra Stenkjell! den ä inte så go å sejla te skees[4] mä! Ha, ha!

— Dä va en gammel fiskjare — han hadde en skrulös, sae de, men ja tror inte dä va sant.

— Han hadde kanske många!

— Den va där, min Jockes, många lustia historier om. Han va rent galen ette brännevin, å kruaren[5] på läjed — han ä dö nu — han to imod allt, hadd fattet folk kom å sålde, å ga dem brännevin i ställed. En gång dro Slamsen skjortan au å lo[6] kruaren få 'na för ett halt kvarter brännevin. Å en annen gång gickj han gimmen hela läjed så nyggjen[7] som han va född hid te världen — bara för ett halt stovv[8] — å alle läjeds påga gingje bagette å skrigje: »hurrah»!

— Ja men, måtte han ha bled svalom pivan, om dä va om vinteren!» sa Stenkjell.

— Dä va'd då inte, men når han kom hömm, klåde hans eena[9] påga'n å dä så dä paddra[10] ette'd. Jockes, horr han fickj höra dä många gånga i sin da!!

Å Ola Baske grina redet.

— På den len fickj han ju lid[11] bådde udan å ingjan, dä djämra fillesvined!

[1] Kattungar; [2] strupen; [3] kippar efter andan, flämtar; [4] om kapp; [5] krögaren; [6] lät; [7] naken; [8] stop; [9] egna; [10] larma; [11] litet.

— Men en gång hitte han, min Jockes, på ett skälmstickje som va bra, å dä fickj han många syppa för. Han ge[1] te kruaren en da, å när han kommer ingj, ha han en svarter[2] hynna unge[3] tröjan å fråger, om han kunne få brännevin för 'na. A kruaren va ju genast mä på den affären, men si, han va rädd, å där skulle komma nå'n å kännas[4] hynnan, å därför så vre[5] han nacken au dä arma kreged — se Slamsen va lide grane langfingrad mä! A så slo han opp en dukti pilleknarkare te Slamsen. Men justament som syppen va »gången te de Galater», så kommer kruarens käringj ingj å jämrar si, å där ha varred nå'n å tad deras svarta hynna, å humm hadde justament nanna da förud börjad å gjorra[6], hynnan ja menar.

— Ja, dä va väll djämranna så klart!

— A, ja, min Jockes, hadde ickje kruaren ståd å kifft[7] sin een hynna. A Slamsen hadde ju brännevined i si. Men ett par duktia örfila fickj han au kruarekäringjen. »Ha, ha, ha!» sa Slamsen å gne si på käutanna, »du ha klåd mej så många gånga, så dä va väll inte mer än rätt å ja gnode dej en gång».

— Jo jo: Synden straffar si säll å varder ytterligare belönad, sa Stenkjell.

— Dä va en finer man, den därne Slamsen! Han va väll hamnfogde ella bisittare minstningjens? sa Eskjell.

— Ah, där va allt bätter kara te dä än bådde han å du, Eskjell!

— Förexempel du, Ola!

[1] Gick; [2] svart; [3] under; [4] känna igen (och återfordra); [5] vred; [6] värpa; [7] köpt

Ola lodes[1] han inte hörde.

— Måntro Slamsan va inte bätter. De sae å humm kunne trölla, å dä va kanske inte så fritt iheller — dä ska ja sia, som kände 'na.

— Hum kunne kanske trölla smöred au en smörmad, om humm hadde nå'n — för för den som ingen ha, ä dä en djämrannes stor konst.

— Du ä en redi hamsebytta! Ja vidd minstningjens en gång humm kom te vårt å hadde en skäppa små pantofflor[2] i en säckj å ville bytta si te en skäppa stora i ställed. De sma — tytte humm väll vorre bra nock te voss, för vi hadde ju en liden gris — — —

— Va dä du?!

— Djämrannes Stenkjell te å varra roli!

— Tyst, landkrabba! Moer ville ju inte ha mä 'na å sköda: dä va ju inte gott å vidda om inte pantofflorna vorre förgjorda, så nå'd bytte ble där inte gjort, som väll va. Vi kunne, min Jockes, gåd i fåvisko å eded voss döden på, allihovv.

— Ja, måntro sprängja si au små pantofflor dä ä inte dä bästa! Dä kan en ge si djämranna på!

— Ah, liasom I inte förstoen, hadd ja mener! Men då ble Slamsan måntro redet arg: Jockes då! När humm gickj, knöd humm näuen, kunnen I tro: »Gu give», sa humm, »Gu give din påg allri må kunna småga pantofflor!» Å ja va barra en fira, fem månader gammal. Men dä ä säkert som en da å ja ha allri i mina da kunnad småga pantofflor — — —

— Du, jo! men ha du så gjort, du! sa Stenkjell.

— Nä aïlri i lived ja ha så mied som hatt pantofflor ingjom mina leva[3]!

[1] Låtsade; [2] potatis; [3] läppar.

— Många, många gånga!

— Jockes, dä måtte ja väll bäst vidda!

— Ja ha då minstningjens set di håla te goe duktia tag, når de ha varred lagade som brännevin!

— Djämra Stenkjell te å varra kvickjer!

— Jockes, nu tytte han han va en kaxe!

— Skål, Ola! Ha ha ha! Nu drickja vi ud vår toddi: sien ska vi ha voss lid kvällesmad, sa Stenkjell. Nu klingja vi allihop-san-sa!

— Hör du, Ola! sa Mårten Snuda, fiskjarna tro visst faselia mied på allt slaus spögjanne å viskepelse? Ja ha hört de ha allti så djämrannes många tillia paschaschor de komma mä, når dä ä nå'd! sa han.

— Ah — de som andra; inte ett dugg mer!

— Inte dä?

— De kunna väll inte anned tala än de tro, å inte anned tro än de se! sa Ola.

— Se!! Ingjbilla si, menar du väll!

— Jasåå? Horr många gånga tror du inte ja ha sett »döingja»[1], som ha gåd på haved om nötten? Å hårenda gång som där vyste opp en horrelvingj[2], så kunne en se tröllkäringjorna flya över böljorna: en gång ja lå nere imod Borneholm te, så ja Slamsan.

— Slams, ja! sa Eskjell.

— Humm hadde ett stort, vitt lagen[3] om si: ja så så grant, når humm stråg[4] förbi båden, så. Å julattan ingjan som far byckj borte på sjön, så moer ett vitt får i fosten[5], så vi visste på ögonblicked hadd dä va! Jockes, moer börja ginnast å greda, sa Ola Baske.

[1] Vålnader; [2] virvelvind; [3] lakan; [4] strök; [5] förstugan.

— Va dä fåred din far?

— Djämranna Stenkjell te å kunna klippa te Ola Baske! Ha, ha, ha!!

— Hör nu, Stenkjell! sa Ola, nu ha du varred kvickj i käll så titt, så nu matar[1] du inte ett dugg på fjortan da: så'nt därna tar hårt på den, som inte ä vander vä'd au naturen.

— Se så, Ola! Nu tar ja den sista sladden!

— Skål, Stenkjell! Ella varsel!! Dä hörde en ju så gryvelia titt, om en va hömma å en hadde nånna anhörande, som vorre ude på sjön. Dä vidd nu hårenda käft på ett läje!

— Ja, dä tror ja ja skulle kunna håla mä på, för ja ha säll set varsel, å dä ä inte längje sien! sa Stenkjell.

— Hadd ha du?! Jockes, hont gickj dä te? Dä får du snacka om!

— Jo, dä ä barra nånna minuter sien, så stack moer ingj hoed igimmen stersdören å ga mi en vinkj, å vi skulle komma ingj å ta en bid smör å brö. Vet ni, ja så 'na så klart å tydlet, så ja skulle kunnad sorred[2] på, å dä va humm!

— En djämrannes stolle, den Stenkjell!

— Jockes! dä va när som ett hår du hadde skrämt mi!

— Va?! Ä du rädd, du som ha varred ude å sett di om i världen så mied?

— Ja, dä va djämranna? Vi stackalls bönner, som gå hos våra studa år ud å år ingj — vi ä inte rädda! sa Mårten Snuda.

— Ja ä allri rädd på sjön, inte; men — — —

— Du ä nock liasom de mörkjerädda: de ä allri

[1] Mäktar, orkar; [2] svurit.

rädda o m d a n, inte! Ja, stien ingj i stuan nu! Varren så goa!

— Sier så mien tack, sa Mårten.

— Ah, du ska inte ingjbilla di, å dä ä nå'd v i d a r e iheller! A når du ä borte, så kan du väll hålla te goe. Du ska gå forre, för du ä äldst, sa Stenkjell. A så du, Ola!

— Tack! Ja sier allri nej te ett mål go mad å dä får en allti här på ställed, dä ha ja försökt så titt, så dä ha ja reda på. Vet ni, vad de brukte för mad på gillen förr i världen på Baske läje?

— Nä!

— Sillapölsa kanske?

— Djämra Stenkjell te å kunna hitta på!

— Jo, I skullen sett, når de åde t u m m a m a d a!

— Prata! Inte brukte de så i våra tider: dä trodde ja va bara på förfädernas tid!

— Jo, bevars! Jockes, dä kommer ja så grant ihu, så! På hår endaste bröskiva sattes där en smörkladd å den fickj en breja[1] ud mä tummen — glöttanna brukte många gånger å lä'n sidda te siste bid.

— Ja, den konsten kunna våra mä!

— A dä va mest fiskjamad de åde: de börja gärna mä kokter sill. Så låe alle sillerna mä rumporna ingjför[2] på ett stort lerfad. Å mitt på dä stora faded sto där en kaus[3] ella ett tefad ella en kopp mä sennep[4] å där döppte[5] de sina sillabida allihovv — —

— Då tafte[6] de väll en bid allt som tättast?

— Ahja, men då va'd te å fiskja opp en mä fingranna! Jo, a så ette sillen kom där ål ella torsk å lax,

[1] Breda; [2] inåt; [3] skål; [4] senap; [5] doppade; [6] tappade.

å te sist vånka där boviddegröd ella risengröd, om dä skulle varra rektet förnämt.

— Hadd döppten I gröden i? Där va väll inte många som hade kör[1], så där va väll ont om milkj? sa Eskjell.

— Jockes! I sirupsdrickja, vidd ja. Dä ä min gonn dä bästa här fingjs te gröd på dinne joren.

— Ja, smågen ä nu så farlia oligja, därför så bler allmadeden, å alla gröbbor gjutta, sa Stenkjell.

— En får inte anned å vidda, sa Mårten Snuda, för ingjen au hansas gräbbor va gjutt, å där syntes inte te nånna friare iheller.

— Så to en si en buss »Svarta Ankared» te sist, å så va gilled slut, ja.

— Hm. Fiskj kan ju varra bra nock, men inte ä'd nå'd å eda, inte! Nä, tacka vill ja stekt fläskj! Seså, gån nu fram te bored å stån inte å krusen vä dören. Kom nu, Ola! Du ska inte varra rädder för varsel! Ella kanske dä ä för pantofflorna på den fyrkantia flaskan! Nu ä här oppsla'd! Skål, allihop-san-sa! Dä ä bäst å eda, så längje en läuer, för sien får en kanske inte nå'd!

— Djämra Stenkjell!

[1] Kor.

HOLGER SKRÄDDARES.

I.

Mitt på den fetaste slätten mellan Ystad och Simrishamn ligger Kullarps socken. Om Skåne har det så ofta blivit sagt, att hela provinsen liknar en stor fläskpannkaka, där herrgårdarna äro fläskbitarna, och var det någonsin med rätta som detta uttryck blev fällt om en skansk by, så var det om Kullarp. Idel bördiga åkerfält, som, på avstånd sedda, erinra om s. k. lapptäcken, enär de skifta i alla möjliga färger allt efter de olika slagen av säd och ogräs. De äro guldgula av åkerkål eller sickor,[1] röda av klöver eller syror, grågula, när mognande korn eller råg går i böljor, smutsbruna av mogna ärter, blåa av lin eller »duvestolar»,[2] och svartrandiga av potatis, vars hängande och skrumpna blad bära vittne, att det viktiga födoämnet redan hunnit skämmas. Ej ens från kyrktornet kan man upptäcka någon skog: endast den lilla parken vid Kullarpegården avbryter den bördiga traktens enformighet. Men vågar man sticka ut huvudet genom de översta ljudhålen i tornet, kan man däremot räkna 22 kyrkor, nästan alla i den gamla stilen nere på den skånska slätten: små med låga, men breda, med tinnar försedda, klumpiga torn, och tak av tegel, vars färg under årens lopp genom solens och lavarnas

[1] Chrysanthemum segetum; [2] Centaurea Cyanus.

inverkan övergått från rött till gråbrunt eller grågrönt. Och i varje rågång har man pilvallar, där träden med sina grenlösa stammar och avstubbade kronor se ut som stora klubbor eller svampar. Grenarna ha använts till »vigrakorgar» eller flätats till snärtaskaft. Väderkvarnar framträda vid horisonten i mängd alldeles som — i Sibylle spådom, och alla gå de olika fort. Vid de största hemmanen, såväl de utflyttade som isynnerhet de gamla, uti byhemmen kvarliggande, ser man några fruktträd samt en och annan ask eller asp.

Kullarp har sannolikt sitt namn av de talrika, fastän låga kullar, som ligga på ömse sidor om den lilla, namnlösa ån, vilken kommer från en samling mossar och träsk i »skogböjden» och rinner igenom byn för att efter en massa krökningar utfalla strax norr om Simrishamn. Där dessa kullar gå ända fram till åkanten, stupa de tämligen brant och bilda de s. k. åhällorna. Under sommarens och höstens dagar frodas här rikligen hundkäx och nässlor, som av de fattiga skördas för att tjäna husdjuren till föda eller öka på den lilla gödselhögen. Vintertiden gå griffelmakarna ned på isen och löshugga stora stycken av den vackert och regelbundet skiktade lerskiffern, som då är lätt åtkomlig, enär den ligger alldeles bar. Flera vattenkvarnar ligga vid ån och man kan höst och vår på ganska långt avstånd höra bruset från deras dammhåll, då vattnet skummande kastar sig ner på stenhögarna nedanför dammfästet. Mest bullrande är det, som ligger mitt i byn: det är också mest fruktat, isynnerhet sedan klockarens ryktare, gamle Petter Svärd, halkade på den gröna, slippriga bjälken och föll ned i stenhoparna. Hans lik blev, efter vad man påstår, aldrig funnet, och

desto rikare tillfälle hava byns gossar och flickor att under ömsesidig rysning giva sin inbillningskraft fria tyglar vid sammansättandet av hemska historier om huru Gamle-Svärden kastades fran sten till sten och hördes ropa på hjälp hela natten, och huru han ännu på senaste tider blivit sedd än av en, än av en annan nattetid spöklikt dansa pa stenarna, där han ljöt döden, och därvid upphäva hemska nödrop. Också bruka byns barn pa vägen fran skolan stanna där: vanligen skrika de sig hesa under fafänga försök att överrösta vattnets dån. De tröttna aldrig att framställa den fullkomligt ändamalslösa fragan: »Vad skulle du göra, du, om du nu trillade ner där, du?» Vid den tanken isar det i ryggmärgen och kittlar så där egendomligt i hårspetsarna, ni vet — men det ligger en egen tjusning i den hemska tanken.

Här och där mellan de yppiga sädesfälten och kullarna ligga stora, svarta fläckar; de likna ofantliga, till torkning utbredda klädesstycken. Det är torven, som ännu ligger kvar i stora fält på samma sätt som den vart utlagd, då den »plyddrades». På andra torvjordsskiften ser man figurer, som på avstånd påminna om små gummor i stora, gråa marknadsschalar: det är de torkande torvkäglorna. Torven här i socknen är nämligen av sämre beskaffenhet och blir grå, då den torkat.

På kullarnas sluttningar och på klöverfälten stå korna och synas försänkta i utomordentligt djupsinniga funderingar, under det de »tugga drivv». Som de lyckliga ostarna aldrig behöva göra annat än äta och dricka, undra de kanske, varför hästarna äro nog enfaldiga att hela timmar springa i en rundel, så långt

tjudret räcker — det gör sällan en äkta släboko, hur svåra flugorna än månde vara.

På trädorna synas här och där stora flockar gäss, får och svin. Samt och synnerligen tyckas de vara »skala», ty vaktpojken — eller, som han här kallas, »hören» — får allt emellanåt kila efter dem. Då klatschar han värre med sin egenhändigt tillverkade pisk — skaftet snott av vigrar och »svepan» flätad av hampa eller lin, vanligen med fyra »tauta», och med silkessmäll, ty den kan man »klippa» riktigt med. Och så ger han uttryck åt sin harm uti några uttryck, stundom föga fina, men ytterst otvetydiga, helst de vanligen åtföljas av duktiga piskrapp: »Ja, du, soskaft! Jag ska lappsala ryggaskrat på dej, du! Vill du hit, svinabest? Hussa!! Mää, Mätta! ska du i kornet, du? Ja, far jag tag i dej, så ska jag ge dej på fåralåren, du!! Ja du! Gassar dä i svinapälsen på dej, va? Ja, skrik du, ditt kreatur!!!»

Och så vänder han förnöjd tillbaka till sin plats i en vattenfri lergrop. Katekesen, som han är tvungen att bära med sig ut var morgon, låter han ligga i fred och ro, instucken i matknytet. I stället bygger han hus av leran, rullar »skyttlar», dem han sedan låter torka i solskenet, tillverkar hästar, gäss, hundar och alla slags djur, vilkas verkliga släkten och arter endast han själv är i stånd att utfinna och hålla reda på. Eller också dämmer han opp vattnet i dikena, för att hava nöjet att se, hur fördämningarna ryckas med av den forsande strömmen. Stundom övar han sig i att locka fram en del, vanligen mycket missljudande toner ur en mängd olika långa flärpor, d. v. s. i ena ändan uppfläkta späda sädesstrån, som sticka ut ur

den paskindade, rödblå musikantens mun såsom pinnar från en klädhängare, eller blåser han på lergök eller pilpipa. Det är väl överflödigt att nämna, att dylika sysselsättningar ej gärna tillgripas, förrän matsäcken är tömd och han sjungit sig hes på den nyaste beväringsvisan eller »En ljuv och rörande visa om två ynglingar, som älskade samma dejliga jungfru». Går som »I djupet av mitt länge kvalda hjärta», eller ocksa den välkända »Konung Fredrik är död, han har sprängt sej av gröd, Och vårt land vill di plötsligt borttröva».

Snett emot Kullarps kyrka ligger en stor klunga små hus, med korsvirkesväggar och av ett förfallet utseende. Inga gardiner i fönstren, inga blomsterkrukor, intet enda blomsterstånd i den lilla täppan invid bakugnen, ej ett enda fruktträd. Längs väggarna måste man gå försiktigt, därest ej — vilket sällan är fallet — stugans invånare ställa sig till efterrättelse föreskriften i 5 Mose B. 23:13. Fönsterglaset i stugan är som oftast spräckt eller har i följd av ålder fått en gröngredelint skimrande färg. Rutorna i bakhusfönstren saknas gemenligen och äro ersatta med gamla schaletter, förkläden eller pappersark. Den ena gaveln lutar hit, den andra dit, och somliga logdörrar hänga blott pa en hake, åtminstone ovandörren. Samtliga husens gödselhögar ligga utåt vägen, och, då det blåser något starkare än vanligt, har vandraren den glädjen att få både näsa och mun fulla av den rödgula torvaskan, som då yr mellan husen och kyrkan.

I slutet pa 1840-talet ägde den rike nämndemannen Per Jespersson den jord, varpå dessa hus voro byggda, och alla husmännen gjorde sex mans-

och två kvinnodagsverken årligen vardera för sin husplats. Men allt efter som nämndemannen började få stort förtroende, höll auktioner och »var med i allt bråte», vanskötte han så väl hemmanet som sin övriga hushållning. För att få penningar till betäckande av tillfälliga utgifter, sålde han ut jorden närmast landsvägen i smådelar. De forna husmännen, som i allmänhet hade skött sig väl, blevo nu i rödaste rappet småbönder, en med ett tunnland, en annan med ett halvt, en med ett par skäppland och andra med ett par eller tre kappland. Men voro jordbitarna små, så voro hemmantalen så mycket större, som Per Jespersson skämtsamt hade uttryckt sig, d. v. s. att bråken hade så många siffror både ovanom och under strecket, att det fanns endast en av dessa små hemmansägare, som utantill kunde säga sitt hemmantal. Men också var han den slängdaste i socknen, när det gällde att räkna. I händelse det kan roa någon, må vi gärna omtala, att hans hemmantal tecknades på följande sätt: $^{1212317}/_{132114576}$.

Huru många av mina läsare över tio år kunna icke säga upp det bråket rätt?

II.

Ett av dessa hus hade sedan urminnes tider burit vedernamnet »Slarvaslott», som just ej häntyder på något ståtligt yttre. Också var detta numera nedrivna ruckle ett gammalt, här och där kalkat korsvirkeshus, som stått sina sextio år och under denna tid blivit »vittat» endast fem eller sex gånger.

År 1850 beboddes detta ruckle av »Kullarpegumma».

I sin ungdom hade »Kullarpe-gumma» varit vida bekant: icke blott som en ovanligt skicklig barnmorska, utan ock på grund av sin ovanliga skönhet. Hon hade till och med en gång i världen haft friareanbud av en pastor i Silvarp, men svarade nej. Detta väckte stor förvåning hos alla hennes bekanta, som ej kunde förstå, huru en, som ej var mamsell, kunde säga nej till en präst. Också spådde de samt och synnerligen, att det aldrig skulle gå henne väl efter den betan.

Det såg också ut som om dessa spådomar skulle besannas. Hon tog till make en barndomsvän, Josef Hansson, med vilken hon länge i hemlighet varit trolovad. Men efter blott ett par års äktenskap föll mannen, som var taktäckare, ned från en stege och avbröt ena benet. Under den långa sjukdom, som blev en följd av detta fall, lämnade »Kullarpegumma» aldrig sin mans sjukbädd, utom då plikten kallade henne till andras. Men välståndet började så småningom avtaga i deras hem. Måhända hade mannens kärlek ej varit av rätta slaget — visst är, att han började bliva svår till lynnet och ovänlig mot sin hustru, i trots av allt vad hon gjorde för att bereda honom varjehanda bekvämligheter. Detta förbittrade hennes liv vida mera än penningbekymren, och snart hörde häftiga ordväxlingar till ordningen för dagen. Kort efter ett dylikt uppträde gick Josef oförmodat hädan från sin hustru och en späd dotter.

Änkan saknade visst icke giftermålsanbud: hon hade eget hus, fast det var skralt; hon hade fast lön, fast den var liten, och fick bade pengar och matvaror, då

hon var ute på förrättningar. Därtill kom hennes ovanligt vackra utseende, som ej tagit skada av den prövning, som övergått henne: tvärtom förlänade det sorgbundna uttrycket i hennes ögon ett nytt behag åt det skära anletet. Det sades till och med, att Silvarpeprästen hade friat än en gång, fast med samma påföljd som förr, ehuru han nu hade fått pastorat och »Kullarpegumma» således kunnat bli prostinna. Detta övergick allas fattningsförmåga. Härtill kom, att hon efter mannens död började att ivrigt besöka framstående predikanter och flitigt läsa Guds ord — särskilt bibeln och Schartaus böcker. Det fanns mer än en, som trodde, att oenigheten mellan makarna, som genom grannarna var känd i hela församlingen, hade varit hennes skuld mera än mannens, och att det var av ånger och samvetskval, som hon nu »gjorde sig till och skulle vara helig». Vare härmed huru Åsom helst: »Kullarpegumma» hade fått nog av sin förste man. Hon hade nu blott två levnadsmål: att betrygga sin ålderdom och sörja för sin lilla Elna.

Så gingo tio år. »Kullarpegumma» strävade och släpade: dag och natt satt hon på kärran, ty hon efterskickades från när och fjärran, om någon insjuknat eller man förutsåg en svårare barnsbörd. Dessemellan sydde och spann hon utan att unna sig mer än ett par timmars sömn varje natt.

Men detta trälande var ett våld på naturen, och detta våld hämnade sig grymt. Hon hade de långa vinternätterna suttit och arbetat vid den lilla tranlampan, som rök mer än den lyste. Nu började ögonen slå henne fel — och snart vågade hon sig knappast ut. Detta grep henne hårt, mest därför, att hon

nu såg sig nödsakad att låta Elna komma ut och tjäna sitt bröd själv, da det lilla, som var sammansparat, småningom smalt ihop. Men hon hade visat flickan den rätta vägen, lärt henne, var den rätta hjälpen var att finna. Nu finge hon själv taga sig i akt för världen och frestelserna. Och så kom Elna ut: först till ett kristligt gammalt folk; men efter inträffat dödsfall där i huset kom hon i tjänst på flera ställen. Däribland voro även sådana, där kortleken oftare var framme än psalmboken och testamentet, något, som mycket grämde modern.

Denna senare levde under tiden pa spånad. Det gick efter handlaget. Så gjorde ju även strumpstickningen, men denna gav ju så föga. Det var ett liv, fullt av försakelser och mödor, men ännu brottades hon segrande med nöden. Elna var då och då på besök hemma. Det gick henne i allo väl: hon var vacker som en vårdag, fast mycket tyst, och hennes håg var ständigt riktad pa det eviga mera än på det jordiska. Moderns förmaningar stodo alltid för hennes minne, och trots det slutna sättet var hon omtyckt och aktad av alla. Hon hade flera goda vänner bland åbodöttrarna inom församlingen.

Så kom den dag, da »Kullarpegumma» fick gå till sängs. Mot hennes vilja sände Elna bud efter en läkare, och denne förklarade, att det var »lungsjuka». Och nu fick den 24-åriga Elna lämna sin tjänst och flytta hem till modern, som oavbrutet låg till sängs och måste bäras som ett barn.

Det var svara tider för både mor och dotter.

III.

En dag fick Elna äktenskapsanbud. Han hette Anders Jönsson och var en rik åboson, hos vars föräldrar Elna hade tjänat. Han var en ovanligt redbar, omtyckt och aktad yngling bortåt trettiotalet, men något uppsluppen och yr, då han kom i glada sällskap, helst om han, vilket ibland inträffade, fick en tår för mycket. Även kunde han någon gång dra till med en ed, om han blev mycket ond. För övrigt var han en duglig lantbrukare, som skötte jorden lika väl och enligt lika förnuftiga grundsatser som någon herrgårdspatron; han var alltid mycket vänlig både mot tjänarna och arbetsfolket, av vilka han följaktligen var mycket uppburen. Ingen hade i höstens hårda tid så lätt att få folk som han, helst hans mor, för vars räkning han skötte hemmanet, var känd för att hålla den yppersta kost, då där var främmande arbetsfolk, så väl som i vardagslag.

Anders var särdeles enträgen, att Elna skulle bli hans hustru. Dels hade han i sitt föräldrahem haft tillfälle att se huru stilla, fast, duglig och plikttrogen hon var i allt sitt görande och låtande samt huru hon skötte husbondefolkets tillhörigheter med samma omsorg som sina egna. Dels var han uppriktigt intagen i den fagra flickan, vars friska hy, blå ögon, yppiga hår och smärta växt kom alla unga män att vända sig om efter henne, då hon gick framåt gången i kyrkan — det enda ställe, där hon uppträdde i högtidsdräkt, då hon ej var med på större gillen och aldrig besökte marknader eller danstillställningar,

dem hon ansåg som syndiga nöjen. Han hade också gjort Elna och hennes mor varjehanda små tjänster, såsom den rike alltid kan på landsbygden, där han så vill, vadan »Kullarpegumma» helt visst ofta haft sina tankar i tysthet, redan innan hon fick reda på, att Anders förklarat sig för Elna.

Han hade nu en rundlig tid bestormat Elna med böner, att hon skulle bli hans maka, utan att han dock fått något avgörande svar. Hittills hade han ej vänt sig till modern. Men så satt han där en afton och språkade om varjehanda, hörde på moderns klagovisor och såg på dotterns flinka händer. Plötsligt sade han till modern, som låg halvklädd i kakelugnsbänken:

— Ja, vad säger ni om det? Jag har nu en lång tid gått på med Elna, att hon skulle bli min kvinna, men hon vill inte ut med det lilla jaordet. Jag tycker det är synd, att hon skall gå och slita ut sin ungdom så här, då hon kunde få det bra, och mig känner hon och vet, att jag är inte svår att dras med, helst som jag håller Elna hjärtligt kär. Och ni kunde få det så bra, ni också, på gamla dagar: inte för bra har ni haft det hittills. Men det kunde ju vara gott att få lite ro på slutet, när man har slitit alla dar. Och ni vet, att ni skulle få er egen stuga och ha det alldeles som hemma. Jag har dessutom flera gånger tänkt, att ni kanske kunde bli bra eller åtminstone mycket bättre, om ni bleve skött av en riktigt skicklig doktor och kunde ha råd att äta precis vad han ordinerade. Och så behövde ni inte ha bekymmer för Elna, när ni en gång ginge bort. Nå, vad säger ni om saken?

Såsom man lätt kan tänka sig, fick han genast

gumman på sin sida och hon förklarade, att om han ville titta in dagen efter, skulle han få bestämt svar. Elna teg, och Anders gick, med hjärtat fullt av glada förhoppningar.

När de voro ensamma, sade modern:

— Ja, du kan visst ha orsak att tacka Herren, som har sett ut en sådan lott till dig. Tänk, vad du får det bra på allt sätt: så mycken egendom som han har och pengar utlånta! Och en sådan stugulänga! Och som där finns i kistorna av alla slag, både linne och ylle och sängkläder och räckor!

— Den rike mannen och Lazarus voro skilda i livet och skilda i döden! sa Elna.

— Det är sant. Men det är en bra karl: han är varken någon svärjarepelle eller supare eller hård emot de fattiga. Tänk, så mycket gott du kan göra mot arma likar! Där är nog att ta av, och själv är han givmild. Du kan ju bara tänka efter, hurudan han har varit mot oss. Han har lånt mig femton daler då och två riksdaler då — jag är honom nog skyldig tio riksdaler med ett och allt. Vem är det, som har kört efter torv och »baska» till oss nu i flera år? Vem har stannat, när han skulle till mölles och gått in och frågat, om vi skulle ha råg eller malt malet? Och nu ha vi satt potatis till hälften hos honom i tre år, fastän du inte har kunnat komma ifrån och göra dagsverken, varken i fjol eller förrfjol! Har du sett en sur min på honom? Har han krävt oss en enda gång? Det syns väl så tydligt, att det är Herrens vilja?

— Ja, nog har han varit snäll och snällare än någon annan mot oss stackare, sa Elna. Men om jag inte kan! tillade hon tyst.

— Inte kan?!! Nu skall jag säga dig nå'nting! Jag kan inte tro, att du har gått och fäst dig vid någon tjänstedräng: du har ju alltid varit på din kant och inte har du brukat besöka fåfängliga sällskap heller. Men har du det gjort för dig själv — en mor kan ju inte se till hjärtat — så skall jag säga dig nå'nting i dag, min tös! Nu är din far död, och »sove han nu i frid och ro» står där på baksidan av hans kors. Men du kan tro din mor: hon har försökt, vad jag vill be till Gud, att aldrig du må få försöka. Var du övertygad om, att man kan bli lika olycklig med den, som man tycker man har riktigt kär, om det bara vill sig så, att man kommer i nöd och elände. Där är ett gammalt ordspråk, du, som säger: »Det är ingen konst att hålla enigheten vid makt, så länge fatet är fullt av gröt». Man mättar inte hungriga munnar med kyssar, du! Där behövs smörmatar med. Kom ihåg mina ord: är där intet annat än den jordiska kärleken, som skulle dra dig till altaret en gång, så gift dig aldrig! Det säger jag dig, jag har prövat det!

— Ja, men han läser inte Guds ord!

— Det kan han nog komma att göra, om du blir hans hustru!

— Huru vet du, kvinna! om du kan göra mannen salig?

— »Ingen kan tagat, utan det varder honom givet av himmelen», men Gud begagnar oss människor som redskap. »På Gud och ej på eget råd skall du din lycka bygga.» Men har du inte något hjärta för din gamla mor, så är det värst för dig själv. Jag kan en gang säga, att jag aldrig

velat dig annat än väl, varken till kropp eller själ. Men det är sällan barnen tänka på sina föräldrar!

Och så grät hon.

— Är det någon annan, som du håller kär?

— Nej.

Så slöt samtalet den aftonen.

Bittida följande morgon gick Elna till prosten, som konfirmerat henne och till vilken hon brukade vända sig, när hon behövde ett råd och en fingervisning för sitt samvete. Hon omtalade allt, så väl moderns ord som sina egna samvetsbetänkligheter och skälen till dessa. Men hon omtalade också något annat, och det var vad som vållade hennes hjärta de svåraste kvalen. Hon höll Anders kär av allt sitt hjärta. Hans vänliga, muntra och raska sätt hade gjort ett djupt intryck på hennes blyga och varma sinne. Därför hade hon också allt sedan Anders framställde sin bön till henne, kämpat en svår kamp. Nu blev det ännu värre: han hade en så stark bundsförvant i hennes eget hjärta och nu hade han vunnit ytterligare en uti hennes moder.

Men samvetet!! »Dragen icke i ok med de otrogna!» ljöd dess obevekliga bud.

Och prosten stod nästan villrådig. En tår fuktade den hjärtlige mannens kind, då hon snyftande frågade: »Varför äro Guds bud stundom så svåra?» Men hans sista ord voro dessa: »Genom mycken bedrövelse måste vi ingå i Guds rike!» »Man måste mer lyda Gud än människor!» »Ingen krönes, utan han redeligen kämpar.»

Så kom hon åter hem. Trots moderns böner och

tårar blev Anders avvisad, då han förhoppningsfull kom att hämta det avgörande svaret.

Men han var ihärdig: blev han — som ordspråket säger — visad ut genom stugudörren, så kom han igen genom bakhuset. Han var lika vänlig och god emot dem och sökte på allt sätt vinna henne. Men som han föraktade allt hyckleri, ville han ej söka henne på den enda väg, där hon stod att finna: han ville ej följa henne för att höra den eller den prästen, ej lova att lägga bort att dansa eller taga kort i hand och dylikt, vari hon såg ett uppenbart ogudaktigt leverne. Och därför var hon också orubblig. De språk, prosten givit henne med i avskedsstunden, stodo som tecknade med eldskrift för hennes själ. Och så kuvade hon sitt upproriska hjärta, som viskade om makans och moderns sällhet i ett lyckligt samliv med den älskade; så fördrog hon utan knot moderns hårda ord och ofta orättvisa beskyllningar och gömde sin kärlek, nej, jordade densamma djupt i sitt hjärta. Och när bördan blev henne för tung, sökte hon tröster i »böckernas bok» och kände sig styrkt i medvetandet, att »hon utvalt den goda delen», fastän med varje dag rosorna på hennes kinder blevo allt blekare, och hennes förr så raska gång började bli mindre lätt.

IV.

Slutligen var moderns prövotid all. Det var nästan en lättnad för stackars Elna, och nu var ju modern där, varest ingen natt är och ingen gråt

och smärta. Men ändå kände sig Elna ensammare i världen än förr, fast hon alltid ansett sig där vara endast en främling och en gäst på vägen till det himmelska Kanaan.

Anders kom åter och var mera vältalig än förr. En eftermiddag höll hon på att giva med sig, då han ej blott lovade, att hon i andeliga ting själv helt och hållet skulle få hava sin egen fria vilja, få tala med vilken präst hon ville, resa för att höra vem hon behagade och få välja vilka förtrogna som helst, utan avseende på huruvida de förut haft sin gång där i gården, utan ock framkastade en vink om fåfängligheten av denna världens nöjen och tillade, att han hoppades, det hennes Gud en gång skulle bli även hans, så att ej ens den himmelska kärleken skulle hindrande ställa sig mellan deras kärlek till varandra.

Vid dessa ord såg hon på honom såsom aldrig förut.

— Ack, Anders! utropade hon, om du kunde övergiva dina villors väg!

Men då han, sprittande glad och i den förhoppning, att han äntligen vunnit henne, lade sin arm kring hennes hals och fattade hennes hand, vaknade hennes misstro. Han var dock ett världens barn, och för dem kunde ju ett Guds barn ej nog taga sig till vara. Hon drog sig missnöjd undan för honom, hon blev åter kall och nästan sträng. Han å sin sida var förlägen för det han överilat sig: han förstod nog, att hon ej skulle tagas på det sättet, och att han genom denna smekning förlorat på ett ögonblick vad han genom långa tiders strävanden vunnit. Då han efter en stunds tystnad å ömse sidor steg upp för att gå och vid avskedet framställde den

vanliga frågan, sade hon för första gången icke avgjort »nej», utan lovade tänka på saken till lördagsafton. Detta var om onsdagen.

Följande natt hade Elna en dröm, som på henne gjorde ett djupt intryck. Hon tyckte, att hennes mor kom henne till mötes, klädd i sida, vita kläder och strålande av överjordisk fägring. Hon gick fram till sin dotter och sade: »Endast kärleken kan frälsa människans själ». I ett ögonblick stod Anders vid moderns sida: han sträckte sina öppna armar mot Elna. Men då hon ville sträcka ut sin hand och lägga den i hans, trädde modern emellan dem och sade: »När prövotiden är all, skolen I varda ett! Jordisk kärlek hör till jordens grus och tål ej himlaglans». Så försvann modern. Men Anders slöt henne varmt i famnen och sade: »Jag är ditt hjärtas brudgum». Men i detsamma var hon av med honom, kände sig ensam och bedrövad och började gråta. Och — så vaknade hon.

Hon tog drömmen som ett tecken till bifall från hennes sida. Hon ämnade följa hjärtats röst och giva Anders »ja»: Den dagen var den lyckligaste i hennes liv: hon överraskade flera gånger sig själv med att sitta med händerna hopknäppta, blicken irrande utan bestämt mål, under det att tankarna flögo vida omkring, och rocken hade stannat. Hon kunde ej låta bli att tänka på Anders: de där mustascherna hade hon aldrig rätt kunnat förlika sig med. Endast krigsfolk brukade ju sådant skägg. De skulle nog bort — hölle han av henne, skulle han ej kunna neka henne det. Och hans muntra leende, hans snälla ögon: han kunde se så eget på henne. Hon slöt ögonen och såg den

blicken, och ett milt småleende drog över hennes anlete, och kindens rodnad blev varmare. Om han bara inte ändå vore för glad av sig? Där står förstås i psalmboken: »Var glad uti den goda dag!» Och så tänkte hon på mångt och mycket, genomläste psalmen n:o 351 — »För ett ungt fruntimmer» — och drömde om Anders hela natten — hon, som annars aldrig brukade drömma.

Men på fredagens förmiddag kom gamla »Sissa Krycka» i fattighuset för att hälsa på Elna. Under det de sutto och pratade, föll talet på Anders, och nu berättade Sissa, att Anders dagen förut varit på auktion i Gladarpsmölla, att han varit livad, då han kommit hem efter att ha spelat kort hela natten. Denna underrättelse gjorde Elna outsägligt ont: hon kunde således aldrig lita på honom. Hade han ej kunnat hålla sig ens nu, då det gällde hennes avgörande svar — icke kunde hon vänta, att han senare, då han vunnit henne, skulle taga hänsyn till hennes känslor. Hans tal om fåfängligheten av världens nöjen hade således varit endast hyckleri, och hycklare avskydde hon mer än något annat. Till och med drömmen stod nu i ett helt annat ljus för henne än förut: det var då ej utan betydelse, att modern trätt emellan henne och Anders. Ja, allt kunde tydas som en varning: hon hade ju till sist stått ensam. »Jag är ditt hjärtas brudgum!» hade han sagt. Ja, det var också sant: hon kunde ej hjälpa det, hans bild kunde hon ej slita ur hjärtat, men — hennes brudgum för altaret kunde han ej bliva.

När Anders på lördagseftermiddagen kom och fann henne förgråten, sträng och mera otillgänglig än någon-

sin förut, blev han missnöjd, lät ett par ord falla om nycker och »lunegod» och »r ö, s o m d r i v s h i t o c h d i t a v v ä d r e t», och »folk, som man aldrig vet, var man har». Detta syntes henne vara för mycket, och hon berättade allt, vad Sissa sagt. Då blev han vred, slog näven i bordet och svor en dyr ed, att det var lögn. Hon blev nästan rädd för honom, ty så hade hon aldrig förr sett honom brusa opp. Hennes samvetsbetänkligheter blevo större än de någonsin förut varit, och klyftan dem emellan blev oöverstiglig. För första gången i sitt liv var han verkligen ond på henne, och detta särskilt därför, att hon ej ville tro honom. »Fel hade han och dem erkände han gärna för henne: han kunde vara yr och han kunde någon gång ta ett glas för mycket och han kunde någon gång också råka att säga: 'ta mej fan!' fast han inte menade något ont med det; men han ljög aldrig, aldrig! Det borde hon veta!» Och så gick han och slog igen dörren efter sig.

Vad Sissa sagt, var verkligen osanning. Men hans gamla mor, som tyckte att Anders kunde göra ett bättre parti än taga den gamla, fattiga »Kullarpegummas» surmulna, »h ä l l ö r a d e» dotter, hade bett Sissa, att, därest hon träffade Elna, skulle hon så nätt låta falla ett par ord om huru sorgligt det var, att Anders aldrig riktigt kunde lägga bort sin flyktighet, när han kom ut i stora sällskap. »Nu i går hade där varit stor auktion på kreatur i Gladarpsmölla och där hade visst spelats mycket kort om pengar, sedan auktionen var slut.» Sissa frågade, om Anders varit med. »Inte vet jag, om hon var ett eller två, då han kom hem», sade gumman. Sissa var nu fullt övertygad, och

denna övertygelse försvagades ej det ringaste av ett bröd och en gåsasida, som hon fick med sig, då hon gick hem, helst hon, såsom vanligen fallet är med de fattige, kände en liten smula avund vid tanken på att en fattig flicka skulle göra ett så lysande giftermål.

Anders gick en hel vecka, innan vreden så smått hann lägga sig. Flera gånger sökte han Sissa för att riktigt taga i tu med henne, men det lyckades honom ej att få tag i henne; hemma sade han ingenting, då han trodde, att Sissa själv satt ihop lögnhistorien. Slutligen kunde han ej uthärda längre, utan beslöt att söndagen därpå efter gudstjänstens slut »hugga» »Sissa Krycka», ta henne med ner till Elna, låta henne erkänna, att hon ljugit, tala vackert med Elna, utan vars kärlek han fann det vara omöjligt att hava en riktigt glad dag, och så skulle väl allt åter en gång bli bra igen.

Efter slutad predikan lyste det för första gången mellan Elna och — — ja, namnet kunde han ej erinra sig: han hade suttit i tankar, till dess Elnas namn nämndes. Slaget höll på att göra honom alldeles medvetslös: till allmän förvåning reste han sig upp och gick ut ur kyrkan, raglande som en drucken. Han satte sig på en gravsten och såg mekaniskt på, huru kyrkofolket strömmade ut, tills han varseblev Sissa. Han var nära att skrämma slag på det gamla skrället, då han fattade henne i armen och röt: »Bekänn, lögnerska! var du fått dä där ifrån — eller dödar jag dig på fläcken». När käringen fått mål i mun igen, kom det slutligen till en förklaring, och nu fick Anders reda på den källa, ur vilken den ödesdigra lögnen flutit. Han blev länge sittande på kyrkogården — så gick han hem.

Vad han sade till modern om eftermiddagen visste ingen, ty de hade låst sig inne i kammaren, men naturligtvis kom en hel del rykten ut ibland folk. Det påstods, att modern hade varit hos både Elna och prosten för att få lysningen upphävd, och att Anders haft rakkniven framme. Emellertid visste man med säkerhet endast, att modern om kvällen varit alldeles förgråten, och att Anders rest bort, sedan det blivit mörkt. Man kände ej, varthän han farit, men efteråt hade modern också rest bort sin väg och varit borta i tre dagar, och de kommo i sällskap hem. Då var det fjorton dagar, som han varit hemifrån, och hela socknen undrade, vad detta månde betyda, helst ingen kunde utspana, var Anders höll sig: i staden hade han ej varit synlig och ej heller på någon av de närmaste gästgivaregårdarna åtminstone.

Lysningen fortgick emellertid i vanlig ordning mellan Elna och Holger Skräddare.

V.

Holger Skräddare var en liten, men starkt byggd, koppärrig man, vid pass 30 år gammal. Ingen visste var han var född, ty han blev som hittebarn upptagen hos prosten i en angränsande församling. Han vaktade prostens gäss och kallades allmänt »Hitte-Holger». I kyrkan var han före sin konfirmation endast då och då vintertiden, men varje afton var han inne vid husandakten i prästfamiljen, och detta var hans högtidsstunder. Prosten var särdeles vänlig mot den stac-

kars gossen, som stod utan huld och skydd i världen. Ofta satt han, då han hade ledigt från ämbetsgöromål, hela timmar ute på fäladen och talade med gossen, som lärde sig hysa en obegränsad kärlek till den vördige själasörjaren och en orubblig tro på det Guds ord, som utgick från hans läppar. Ja, han ansåg honom nästan för mer än en vanlig människa. Så blev han konfirmerad, var det bästa av alla läsbarnen, ty han kunde icke blott utantill både Luthers lilla katekes, Svebilius, Symbolum och Hustavlan, utan även Schartaus katekes, varjämte han aldrig lät någon förståndsfråga gå ifrån sig. Också fick han vid avskedet flera andaktsböcker av prosten, som själv skrivit Holgers namn och åtskilliga bibelspråk på främsta bladet, något, som gjorde böckerna ännu mer värdefulla för Holger, som aldrig tröttnade att beundra den ovanligt vackra stilen — alldeles olik vanlig »prästastil».

Nu gav sig Holger i skräddarelära hos en allvarligt sinnad man. Då Holger var begåvad med ett ypperligt minne och med ovanlig iver på alla lediga stunder läste Guds ord, var han alltid den bäste på husförhören och ansågs av alla som en sant allvarlig kristen samt blev som vanligt kallad läsare eller oftast »Holger Präst», helst som han tjänat hos prosten i Gladarp och ännu ofta besökte honom, även sedan han ej längre tillhörde hans församling. Det påstods ock, att Holger flera gånger varit bjuden till prosten, då denne hade kyrko- och skolrådsledamöterna hos sig på ett litet kalas på vårsidan.

Då Holger var utlärd, slog han sig ned som skräddare i Kullarp. Även här fick han bära namnet läsare, fast han mottog det som ett hedersnamn. Och dock

var han ingalunda en av dem, som på senare tider på slättbygden blivit i särskild mening kallade läsare. Han bevistade aldrig en konventikel, och dem, som sjöngo Ahnfelts sånger eller Zions sånger kallade han för de nye. Till och med för de präster, som uppträdde utom sitt eget pastorat och predikade — även om det var i kyrkan — hyste han stor farhåga och sade, att de övergåvo sin församling och trängde sig in i en annans ämbete. På grund av den djupa vördnad, som han från sina tidigaste år lärt sig hysa för predikoämbetet och dess innehavare, yttrade han sig dock sällan och högst ogärna om dem. Kallade någon honom »schartauan», blev han mycket missnöjd, och förklarade, att de, som läste Schartaus böcker, visst inte vore någon sekt: de läste både Luther och Arndt och hade inga villoläror för sig. Frågade man honom så, om han trodde, att inga andra än de, som hade samma åsikter som han, hade den rätta tron, blev svaret vanligen, att endast Gud rannsakar hjärtan och prövar njurar, men att han var alldeles säker, att han själv hade det rätt för sig. Men med den ofördragsamhet i andeliga ting vilken man kanske ej alldeles utan själ påbördat de s. k. »schartauanerna» kunde han omöjligen förmås att erkänna, det en baptist kunde vara salig, eller att någon, som sprang till samlings eller gick och hörde på kolportörer, kunde hava den sanna och osvikliga läran — Ternström hade kallat alla sådana där bänkapräster för vinkelpredikanter, och för Ternström så väl som för Berggren hyste Holger stor vördnad och beundran, huru olika de än voro varandra

och den prost, som hade varit den hemlöse gossen en fader i både lekamligt och andeligt avseende.

Holger blev därför fast vid »det gamla, beprövade, goda Gudsordet», läste endast »de säkra böckerna» och hyste djup avsky för tidningar och annat nyhetsmakeri, som blott lockade människor att förspilla den dyra nådatiden. Starka drycker smakade han sällan och aldrig till övermått. gick aldrig till dans och deltog aldrig i kortspel. När han en gång fick höra, att där i Wallarps prästgård hade spelats kort vid ett kalas, blev han alldeles blek, men sade blott: »Mitt hus är ett bönehus, men I haven gjort det till en rövarekula». Han svor aldrig; blott någon gång i yttersta förbittring kunde han nämna den ondes namn, men då merendels på det sätt, att han upprepade ett bibelspråk, därutinnan det förekom, och vanligtvis darrade hans läppar konvulsiviskt, då han nämnt detsamma. Ytterst häftig och uppbrusande, när någonting, som han höll heligt, anfölls eller ringaktades, kunde han med största lugn i världen åhöra speord, som gällde honom själv. Han saknade visst icke förmåga att svara för sig; gjorde det, när han ville, spetsigt nog, liksom han av naturen var ganska humoristiskt anlagd, ehuru hans religiösa allvar oftast band hans skämt. Utom då han var ute och sydde på sina »ställen» — såsom bruket ju då för tiden på slättbygden allmänt var och på sina orter ännu är — hade han nära nog levat som enstöring.

Lysningen för honom och Elna hade därför i Kullarps församling väckt stor förvåning och — jämte Anders Jönssons hastiga bortresa — varit allmänna samtalsämnet, och detta så mycket mer som man aldrig sett

dem tillsammans, och Holger nästan ansågs som kvinnoskygg. Också var det mer än en av församlingens »flotta» ungkarlar, som avundsamt uttryckte sin undran, att den där »rynkepannade stören» hade kunnat knipa den grannaste tösen i socknen. Många gissningar framkastades - som vanligt, en del ej särdeles hedrande, isynnerhet för uppfinnarna och utspridarna.

Hur hade då saken gått till?

Ganska enkelt, som vi strax skola få se.

VI.

Samma lördagskväll, da Anders kort förut med harm och sorg i själen hade lämnat Elna i följd av Sissas godtroget framburna, ödesdigra osanning, kom Holger in till Elna, som just i sin förtvivlan sökte sin tröst, där hon alltid i smärtans stund brukade finna den, nämligen uti nya testamentet.

Elna blev nästan något förvånad över besöket, ty med undantag av de få gånger, då han under moderns livstid varit hos dem och sytt, hade han aldrig gjort något besök där. Men väl hade hon och Holger haft sällskap hem en och annan gång, då de varit för att höra Ternström i Onslunda eller på senaste tiden Berggren i Wanstad. De hade då på hemvägen ofta samtalat såväl om andeliga ting i allmänhet som om den predikan, de senast hört, och som Holger vanligen kunde till största delen upprepa. Härigenom hade Elna fått djup aktning för honom.

— God kväll! sade Holger vid sitt inträde.

Han sade aldrig »Guds fred!» när han kom, emedan detta hälsningssätt syntes honom vara ett Guds namns missbruk, liksom han aldrig sade »adjö!» då han gick. Prosten hade nämligen — med en välment osanning — inbillat honom, att detta uttryck hade en föraktlig betydelse, och vad prosten sagt, var för Holger en obestridlig sanning.

— Tack för dä! svarade Elna. Sätt dig ner och vila dig! fortsatte hon efter en stunds tystnad å ömse sidor.

— Tack ska du ha! Jag har inte så långt gått! Han satte ifrån sig pressjärnet.

En stund tego båda, och Elna fortsatte att läsa för sig själv. Så gick hon bort till bordet och tog drickakruset.

— Kanske du tränger till en tår vått? sade hon.

— Tack!

Han drack och satte sig därefter på bänken invid dörren. Det blev åter tyst en stund och så fattade han ordet.

— Jag har varit ute hos Sasser Svens och sytt några dar, och som jag skulle gå här förbi ändå, så tänkte jag, att jag skulle gå in om dörren och fråga, om du har tänkt dig till Wanstad i morgon?

— Jaa, jag har nästan tänkt lite på det: det är ett så vackert evangelium i morgon.

— Ja, det är om den rike mannen och Lazarus. Jag har tänkt mig dit: då kunna vi ju gå i sällskap.

Hon dröjde ett ögonblick med svaret, ty hon blev förvånad över förslaget.

— Det är farligt för en ung kvinna att stå ensam

i denna fåfängliga världen, fortsatte han efter en längre stunds tystnad.

— Håller man sig till Guds ord, menade hon, så skola icke helvetets portar vara — —

— Det är visst och sant, och en annan grund kan ingen lägga än den, som lagd er är. Men ett argt och illfundigt ting är hjärtat, och frestaren kan förskapa sig på många sätt, ja, ock till en ljusens ängel. Så kan hon lätt giva bort barnaskapets förstfödslorätt för de timliga fördelarnas grynvälling.

Hon teg, men vid dessa senare ord, som hon igenkände från en predikan av Berggren, började hon nästan ana, att han syftade på Anders. Hon fick tårar i ögonen vid Holgers skarpa blickar.

— Jag kan ju så gott först som sist säga dig, att jag har ett ärende till. Jag hörde i går ett par ord om, att det skulle finnas någon här, som skulle vilja locka dig att bli hans hustru. Du vet nog, vem jag menar. Han hör inte till dem, som bekänna Kristi kors, utan han vandrar efter köttet och icke efter Anden. Sådana skola icke ärva Guds rike.

— Han är en snäll man, fastän han är bara naturligt sinnad, vågade Elna invända.

— Av naturen äro vi alla djävulens barn! Den där icke med mig är, han är emot mig. Huru kommer Guds tempel överens med avgudar?

— Men där står, att ock de, som icke tro på ordet, måga av hustrurnas umgängelse vunna varda, sade Elna blygt.

— »Huru vet du, kvinna, om du kan göra mannen salig?» står där. Och där står: »Gån ut ifrån dem och skiljens ifrån dem, säger Herren, så skall jag undfå eder». Det vore skada, du, om du till din själs eviga fördärv skulle draga i ok med de otrogna, »Den som kommer vid tjära, han besmittar sig därav», säger Syrach.

Hon kände så väl alla dessa språk, stackars Elna. En röst inom henne upprepade dem efter honom, och hon tyckte, att hennes hjärta ville brista.

— Var och en av oss måste göra Gudi räkenskap för sig själv. »Bliven icke människors trälar!» säger Herren! fortsatte han. Därpå tystnade han: kanske kände han ett visst medlidande med henne. Under en lång stunds väntan hörde han blott hennes kvävda snyftningar. Med en viss förlägenhet började han åter:

— Jag är inte övad i fagert snack och jag brukar alltid gå rakt på saken. Jag hade tänkt att — att fråga dig, om du — — om du inte skulle kunna bli min hustru och samman med mig vandra den rätta vägen i Herrans fruktan och fullborda helgelsen i Guds räddhåga?

Hon blev både röd och blek, och hjärtat bultade, som om hon skulle kunna kvävas. Detta syntes vara ett Herrens budskap — och dock!

— Det va-var så oväntat: jag får tänka efter, yttrade hon slutligen.

— Kan du inte gå ut ur Sodom, utan att se dig tillbaka, så är du icke bekväm till Guds rike, sade han nästan hårt.

Hennes hjärta uppreste sig mot detta maktspråk.

— Vid ett så viktigt steg får man gå till råds med Herren i bönen, sade hon med fast röst.

— Ja, det bör du visst!

Han såg något slagen ut.

Så tog han hennes nya testamente, bläddrade däri ett ögonblick och läste därefter med eftertryck sjätte kapitlet i andra Korinthierbrevet.

— Du kan överväga saken till i morgon bittida under bön och åkallan, sade han därefter och reste sig. Jag kommer och hämtar dig klockan fyra i morgon bittida. Godnatt!

Och så gick han.

VII.

Nu var hon kastad in i en ny strid, och dock var hennes kors tungt nog förut.

Det var i många hänseenden så svårt för henne att gå ensam genom livet. Även om hon ej behövde frukta för sin utkomst, så länge hon hade starka armar, var ung och gärna sedd av dem, som behövde leja folk till sitt jordbruk, så kom där ju alltid ändå en tid, da hon skulle bli gammal och orkeslös. Vem vet, om hon skulle kunna spara samman något till ålderns dag? Och om hon bleve sjuk såsom hennes moder förut blivit — huru skulle det i så fall gå? Ingen, som vårdade henne, ingen som kunde läsa för henne,

då hon ej längre själv vore i stånd därtill! Då vore fattighuset hennes enda utväg — och huru mycket hade hon ej hört talas om fattighjonens lott, hur ovänligt de behandlades, huru tarvligt de hade det på allt sätt, huru de voro nära att förgås i smuts och ohyra! Och den gamla, nästan fallfärdiga huskulan behövde beständigt reparationer! Det var dessutom hemskt nog att sitta ensam i ett hus, som till på köpet låg ett gott stycke från vägen: hon var ofta så rädd nattetid. Inte fanns det någonting att stjäla hos henne, men där kunde kanske ändå någon en natt bryta sig in hos henne. Man hade ju hört, hurusom stygga människor brutit sig in hos ensamma fruntimmer och svårt misshandlat dem. En hustru hade däremot alltid skydd uti sin man. Som gift kunde hon också slippa att oupphörligen gå på dagsverke: hon hade alltid hyst en viss obenägenhet för detta sätt att förtjäna sitt bröd. Dels visste hon, att dagsverkaren förr blir utsliten än hantverkaren, dels var hon nödsakad att höra på så mycket rått och tvetydigt tal och skämt, som kristnom icke höves, dels kunde hon vid det stilla arbetet i hemmet då och då taga sin bok och vederkvicka själen. Hon var ju skicklig både i sömnad och spånad och kunde till och med binda »klutar».

Dessutom fruktade hon alltmer att till slut bli besegrad i striden mot sitt eget hjärta, som, trots allt, talade så varmt för Anders. Men detta nederlag skulle kanske vålla hennes eviga fördärv.

Om Holger visste hon intet annat än gott. Men hon kände honom dock så föga, och hans ord hade synts henne så hårda, så obevekliga som Sinai

åskor. Men det var ju också bibelns egna ord, som strömmade från hans läppar, och Guds ord är skarpare än något tveeggat svärd. Hennes samvete gav honom rätt. Månända vore det Herrens vilja, att han, som kom så att säga i Herrens namn, skulle bli hennes make. Och så kunde det bli ett slut på den strid, som hon fortfarande kämpade i fråga om Anders.

Sömnlös vred hon sig på sitt läger under nattens långa timmar med bön till Gud om råd i den viktiga angelägenheten. Ej ett ögonblicks ro vart henne beskärd, och vid dagens första stråle stod hon upp. Hon tog fram sin psalmbok och genomläste vigselformuläret: detta gripande vigselformulär, vid vars åhörande i kyrkan nästan varje hustru känner något fuktigt i ögonvrån, vare sig vid det ljuva minnet av hennes egen bröllopsdag eller väl oftast därför, att så få av hennes förhoppningar blivit en verklighet eller kanske även därför, att hennes samvete säger henne, att hon ingalunda hallit, vad hon en gång lovade inför Gud den allvetande och i den kristliga församlingens närvaro. Men här fann Elna ingen avgörande lösning.

Då tillgrep hon en utväg, som hon sett sin moder ett par gånger lita till, ehuru hon gjorde det med en inre tvekan, emedan hon ej var säker, om det var alldeles rätt: hon hade flera ganger tänkt fråga prosten, men alltid hade hon glömt det. Hon tog nämligen sitt nya testamente, slöt till ögonen, bläddrade i boken under bön, att det första sprak, som fölle henne i ögonen, matte giva henne en vägledande vink från den Högste. Så lade hon fingret på en sida, slog upp

ögonen och läste. Det var 1 Timothei 2 kapitels 15 vers: »Men hon varder likväl salig genom barnsbörden, om hon bliver i trone och kärlekenom och i helgelse, med kyskhet.»

Vad betydde detta svar? Det var så tydligt och dock så mångtydigt. Alltid dunkla gåtor!!

I detsamma kom Holger. Hon var färdig, och de gingo. Under vägen rådde en viss förlägenhet mellan dem: båda voro tystare än vanligt, och icke ett ord fälldes om den sak, varpå de tvivelsutan båda två hade sina tankar fästa. Endast då predikanten vid uppläsningen av dagens epistel kom till de orden: »den där rädes, han är icke fullkommen i kärleken», fäste Holger en skarp blick på Elna, som stod bredvid honom i gången. På hemvägen samtalade de om vad de hört, och mycket blev henne så klart, då han talade om andeliga ting, tyckte hon. En egen stilla frid bredde sig över henne. Han föreföll henne äga en vida större erfarenhet i Guds kunskap än hon själv. Mycket av det han sade, hade stått för henne som en aning, men kläda det i ord hade hon aldrig kunnat. Ja, tillsammans med en man efter Guds sinne, sådan som Holger säkerligen var, skulle hon kanske äntligen en gång finna den sanna friden. »Giv dig icke i sällskap med den väldiga och rika: du lägger eljest en svår börda uppå dig», hade Syrach varnande sagt.

Så kommo de till kyrkan, där deras vägar skildes. Han var nu hemma, men hon hade ännu ett stycke att gå. Han tog hennes hand.

— Nå? frågade han.

— Om — om jag visste, att — att det är Herrans vilja, sade hon med bävande stämma.

— Vill du vad din själ gagneligt är, så vill du vad Herren vill, sade han eftertryckligt och släppte hennes hend.

— Så får det väl bli så, då! sade hon knappast hörbart.

— Godnatt med dig då! sade han milt och tog åter hennes hand, den han fast tryckte. På fredag kommer jag och hämtar dig, och så gå vi till prästen. Jag har inte tillfälle att komma förr, ty jag är borta och syr varje dag hela veckan. God natt!

Så gick han in, låste förstugudörren och haspade innantill.

Hon gick så smått hemåt. Hon kände en viss beklämning över det viktiga steget, men hennes samvete var lugnt: hon hade, så gott hon förstod, följt Herrens bud. Den natten lag hon länge vaken och tänkte på den framtid, som hon nu gick till mötes. När hon äntligen somnat, drömde hon om — Anders. Vad hon drömt, kunde hon ej erinra sig, da hon vaknat upp, men hon hade tårar på kinden och lakanet var vått, där hennes huvud legat. Hon hade sålunda gråtit i sömnen.

Hon satt hemma och spann oförtrutet hela veckan: hon ville skaffa sig ett par nya kängor till sin hedersdag. Kläder hade hon samlat den tiden hon var ute och tjänade, och hon hade dessutom ärvt vad modern efterlämnat. Ingen kom dit under veckan, förrän Holger kom på fredagsmorgonen. De gingo till prästen, och om söndagen lyste det. Då följdes Holger och Elna åt för att höra en predikant, som de båda gärna

hörde. Holger var mycket mild mot henne: han hade på förhand sagt ifrån, att hon ej behövde ombestyra någon mat. Han skulle taga matsäck med sig åt dem båda.

— Du får försöka på att lära dig äta mitt bröd, hade han skämtande sagt.

Och allt var så nätt och rent, både maten och smöräskan och schaletten, varuti det var inlagt. Han var riktigt munter: hon hade aldrig trott, att kan kunde le så milt.

Och dock hade han så bred mun: varför hade han inte mustascher såsom Anders? Alltid skulle bilden av Anders smyga sig med: ett argt och illfundigt ting är förvisso hjärtat!!

VIII.

Veckan hade varit svår nog, där hon i ensamheten tänkt på gångna och kommande dagar. Huru mycket än Elna bemödade sig att blott tänka på honom, som hennes vilja nu skulle undergiven vara, framstod dock alltid en vänlig och munter bild — bilden av honom, som förstod att tala så vackert om kärleken mellan tvenne hjärtan, han, som kunde så mången gripande vers, och på vilken hon aldrig mera skulle få tänka.

Värst blev det dock på måndagen efter första lysningen. På eftermiddagen kom Anders Jönssons mor, förtvivlad och förgråten, opp till Elna och omtalade allt vad som kvällen förut timat mellan Anders och henne.

— Innan han gick ifrån mig i afse, så sade han:

'Nu är hela mitt liv förspillt', sa han. 'Länge kan det dröja innan ni får höra någonting ifrån mig och något gott blir det kanske inte. Men den, som är skuld till denna här gärningen, får också bära ansvaret för den', sa han och så gick han.

— Jag har aldrig givit honom något löfte, sade Elna, dödsblek och skälvande.

— Jag är så rädd han gör sig något ont! Och därmed brast hon i gråt. Ser du, Elna! Jag har gjort ryslig synd mot både honom och dig, min tös! Ser du, jag hade alltid tänkt, att han skulle ha Sven Ols Gertrud, ser du: hon är så rik — man är så fikse efter den orätta Mammon, Gud hjälpe en så visst! ser du. Och så tyckte jag ju, ja, jag säger som det är, ser du! och du får förlåta mig: jag tyckte, du var bara husmanstös — ser du! Ack, ja! Jag får måntro tro på det nu. Och så visste jag, hur allvarsam du är, ser du — och att du inte kan lida någon slags flyktighet eller vidlyftighet, ser du. Ja, jag har fått gråta, jag arma mor! Jo, ser du, så sa jag till Sissa, att hon kunde slå fram så nätt till dig, att Anders hade varit nere i Gladarpsmölla och — —

— Var det inte sant?! utbrast Elna, vit som väggen. Då hjälpe vår Herre oss bägge två, både honom och mig! Ja ja, mor!!!

— Ja, där var auktion, ser du, och de hade spelat kort där, ser du, och Anders var inte hemma om kvällen, utan kom hem först fram emot midnatt, ser du. Och för ett par år sedan satt han där och spelade kort en gång efter en auktion, ser du. Jag vände orden så att jag inte precis ljög, ser du — men det var ju att ljuga ända, för jag lät Sissa vara i den tron,

att jag mente, att Anders hade varit där nu, ser du, för så fattade hon det.

— Ja, det fån ni stå till ansvar för själv en gång, jämrade sig Elna, jag trodde henne.

— Ja, men Anders sade till dig, att det inte var sant, ser du, och han tyckte, att du gjorde honom så stor orätt, ser du, därför att han aldrig hade ljugit för dig, sa han, ser du.

— Nej, det kan jag ju heller inte säga, om jag vill följa sanningen, kvidde hon och vred sina händer.

— Men du, Elna, du! Jag har varit hos prosten i förmiddags, ser du, och han sa, att det kunde gå tillbaka igen, om du själv ville gå dit och begära, att lysningen skulle stoppa, ser du. Och prosten, vet du, grät som ett barn, när jag talte om det, för jag talte om alltsammans för honom, både vad jag och Sissa och Anders hade sagt, ser du. Och förlåt mig nu, min kära, kära Elna, och låt inte mitt enda barn bli förtappat, för då är det min skull, ser du, och då går jag i graven med detsamma. Jag var ju alltid snäll och vänlig emot dig, Elna, när jag var din matmor, ser du. Och jag ger pocker Sven Ols Gertrud och allt hennes gods, ser du! Om du håller aldrig så mycket av Holger, så — han är en kristligt sinnad man, så han gör sig ingen förtret, ser du. Och han är en duglig hantverkare, så han kan lätt få någon annan, ser du. Men Anders kan inte få en glad dag utan dig, ser du, och hans blod kommer över mitt huvud, ser du. Ah Elna, du! Kom ihåg hur kär han har dig, och jag skall också hålla dig så kär, ser du, om du frälsar min son, min ende son!

Elna dolde ansiktet i sina händer, men snyftade så, att hela den smärta gestalten skakades.

— En gang kom jag in till honom — det är väl så där en manads tid sen, ser du — och då satt han och läste i psalmboken. 'Här har varit bud ifrån Sven Ols', sa jag. 'Där skall vara ungdomsgille och dans pa söndag, ser du', sa jag, 'och Gertrud har skickat särskilt bud, att du skulle för all del försöka komma', sa jag. 'Jaså', sa han bara. 'Ja, du tar dit, naturligtvis', sa jag. 'Det tror jag visst inte', sa han. 'Jag skall lägga bort att dansa efter denna da'n', sa han. 'Trams!' sa jag, 'du, som har varit så glad vid dans!' sa jag. 'Det är bara fafänglighet!' sa han. 'Och så, när Gertrud har skickat särskilt bud till dig, ser du, en sådan tös som hon är!' sa jag. 'Ah', sa han, 'jag vet den, som är bättre', sa han, ser du. 'Såå? Ho ä dä?' sa jag. 'Det är den, som ska bli min kvinna, om jag kan övertala henne', sa han. 'Man har varit en sådan förlorad son, så att man kan nog behöva ett fromt hjärtas böner', sa han. Och då började jag begripa att det var dig han ville ha, ser du, för annars är här ju ingen from flicka i vår församling, ser du. Så gick han ut, men han reste inte till Sven Ols den gången, ser du. Och nu kanske han går och slänger sig i ån! Elna! Elna!! Var barmhärtig! Du kan väl komma att halla av honom lite med tiden, ser du!

Nu förmådde ej den stackars Elna mer. Hon tog gumman om halsen, och bekännelsen om hennes kärlek till Anders undslapp henne. Deras tårar blandades.

— Men då gjorde du ju synd mot både dig själv och honom och mig! utbrast gumman slutligen, lättare

om hjärtat. Ah, mitt barn! du vet inte, ser du, hur glad jag är! Jag tror nästan han är rest till morbror Olof i Gullberga, du! Skriv två ord på en lapp, så ska jag låta drängen rida dit genast, och du skall se, han är här som ett »vipsande», ser du. Ack, en sådan en glädje du skulle göra honom såväl som mig! Har du inte en bit papper här?

Elna vacklade. Hon såg i andanom Anders färdig att göra en olycka.

— Så gack hem med mig genast! Eller följ med, så gå vi bort till prosten, ser du, och så skriver han, som kan sätta ihop det ordentligt, ser du. Skynda dig! tag schaletten om huvudet — du är alldeles bra nog för resten, ser du. Tänk, din kärlek kan frälsa hans själ!

— Orden från drömmen! tänkte Elna.

Hon reste sig, fastän sakta och obeslutsamt. Allting gick runt omkring henne. Slutligen fattade hon sitt beslut: hon sträckte ut handen och tog schaletten.

I detsamma stod Holger innanför dörren. Han hälsade ej: det blev en tystnad där inne, så att var och en av de tre tyckte sig kunna höra sitt hjärtas slag. Holger var blek som hopplösheten: han hade synbarligen hört åtminstone en del av deras samtal. Hans stämma trängde genom Elnas märg och ben, då han efter några ögonblick sade:

— Demas haver övergivit mig och fått kärlek till denna världen!

Därmed gick han ut.

Gumman fattade tag i Elnas arm.

— Låt honom gå, så bli vi lyckliga allesamman, ser du! sade hon.

Men Elna slet sig ögonblickligen lös och sprang efter honom. De blevo en halv timmes tid i förstugan, och trots alla sina bemödanden — ja, fast hon satte örat till nyckelhålet — kunde gumman ej höra vad som sades. Hon hörde blott på Elnas stämma att hon bad och bönföll; hur Holger ett par gånger öppnade förstugudörren och ville gå, hur han talade strängt till henne, och slutligen urskilde hon dessa ord av Holger:

— Detta skall vara glömt, men en annan gång får du själv bära följderna!

Efter ett ögonblick kom Elna in med tårdränkta ögon.

— Nu är det för sent: jag får bära mitt öde, och det får gå som Herren vill. Och nu är det bäst, att varken ni eller Anders går hit — då blir jag alldeles olycklig, och det är inte rätt heller. Och gån nu — nu strax! Och hälsen till — till honom, Anders, sade hon brådskande, hälsen, att jag skall bedja till Herren för honom — säg att Herren hjälper honom nog. Farväl, mor! farväl med er!

Och gumman måste gå med förtvivlat hjärta genom köksdörren.

— Ja, nu får jag sätta mig på kärran och ge mig ut i världen, ser du, och söka efter mitt barn: nu ger det sig, om han finns i livet, ser du, eller om jag skall gråta mitt barn och ej låta hugsvala mig. Farväl med dig! voro den gråtande gummans avskedsord.

Men genom stugudörren inträdde Holger: nu var han segrare, och varje motståndskraft hos Elna var bruten. Därefter kom han dit varje morgon, innan

han gick till sitt arbete, och han blev vänligare och blidare för varje gång han kom. Dagen före vigseln kom han och hämtade henne till sin stuga och medtog alla hennes tillhörigheter. Han hade haft murare och snickare, och stugan hade en ganska högtidlig prägel. Han mötte Elna på tröskeln, sedan han lyft henne av vagnen och flyttat in hennes saker: han tog henne vid handen och sade endast:

— Gud välsigne din ingång i detta hus!

Men han hade tårar i ögonen. Elna blev så rörd över detta ovanliga tecken på hans ömhet för henne, att hon gärna tagit honom om halsen — men hon vågade ej. När solen var nedgången, läste han kapitlet om Isak och Rebecka; därefter sade han henne »godnatt!» och gick ut och lade sig i bakhuset. Elna blev kvar i stugan, bäddade och lade sig där, efter en varm bön till Herren om nåd och kraft att kunna uppfylla sina plikter.

IX.

Kanske kunde det intressera läsaren att veta, huru Holger Skräddares stuga såg ut.

Huset bestod av endast en länga: i dennas östra del var logen, därbredvid låg bakhuset, därefter stugan. Västligast lågo »skorstenen», d. v. s. köket, och förstugan i bredd. Skorstenen bestod egentligen blott av ett litet »krypin», som nästan alldeles upptogs av en lerspis genast under bagarugnshålet, samt till höger hade det hål, varigenom stugukakelugnen eldades — vanligen med torv eller halm.

Stugan var möblerad på det sätt, som då var vanligt i de skånska slättbostugorna. Vid västra sidan, till vänster, när man kom in genom förstugudörren, stod järnkakelugnen, som på framsidan bar inskriften: »SIMSONSLETLEYONETSÖNDER» — alltsammans i ett ord — och därunder bilden av en hisklig karlfigur med svajande mantel och bistra drag. Denne hjälte slet upp gapet på ett märkvärdigt djur, som — enligt inskriften — skulle föreställa ett »leyon». På kakelugnens båda sidor stod »ÖRMO BRUK» och där ovanför bilden av en kung. Monogrammet GIII visade, att det skulle vara Gustaf den tredje, och det liknade nog honom lika mycket som någon annan. Men såg Gustav den tredje så ut, var det säkert någon av hans många smickrare, som uppfann namnet »tjusarkonungen». Att kakelugnen var gammal och troligen hade tjänstgjort i flera hushåll i sina dar, kunde man sluta dels därav, att han hade flera sprickor, som nu voro igenmurade med ler, dels också av de talrika fläckar, som prydde kungabildens ansikte och krås, och som härledde sig från den massa potatisskivor, som pojkar fordom stekt på densamma. Särskilt äro, som varje slättbopojke vet, kråset på Gustav den tredje, bladen på kunskapens träd och brynjan på »S:t Göran i strid med draken» särdeles efterlängtade stekplatser, enär där bildas så trevliga figurer på de potatisskivor, som få dessa avundsvärda fästpunkter.

Vid norra sidan av stugan stod kakelugnsbänken och gåsabänken. Den sistnämnda, som stod rakt under norra fönstret, hade sitt namn därav, att gåsen låg ut sina ägg i densamma. I nordvästra hörnet var tavlet-

ten uppspikad. Denna var ett slags hörnskåp med hyllor: här förvarades ett par glas, åtskilliga flaskor med husmedicin, såsom terpentin, kamfer, ögonvatten, Hoffmans droppar m. m. Här stod även en liten tobakspipa med vitt porslinshuvud, pa vilket var en ganska hygglig bild av Karl XIV Johan. På översta hyllan stod en kardus »Dalkullan» eller vad det skulle föreställa.

Vid östra väggen hade bordet sin plats: ovanpå detta stod ett drickakrus av vitt porslin med blåa och förgyllda blommor — en skänk av den prostinna, som flera år varit Holgers matmor. Bredvid kruset låg en kaka grovt bröd, mögligt i sprickorna, på kakan en »holländare» eller större brödkniv, längs vars sida sträckte sig en tjock, grågul degskorpa. Mitt på bordet stod ett saltkar av glas, bräckligt och ojämnt i kanterna och till hälften fyllt med »laknat» salt, som var grått av damm.

Ovanför bordet hängde en teckning, av tyskt fabrikat samt i bjärta färger, föreställande »den gode herden». Till höger om denna en missionskarta, som visade hedendomen i svart och kristendomen i vitt samt de övriga bekännelserna i mellanfärger. Ännu längre till höger hängde en plansch, som skulle föreställa den breda och den smala vägen, med små grupper av folk och stora massor bibelspråk. På väggen över sängen var uppfästad en liten urdyna, utsirad med slingor av mörkbrunt hår.

Mitt under missionskartan hängde inom ram, men utan glas, en födelsekrans, ritad för hand. Inom en krans av ytterst märkvärdiga, onaturliga och alldeles obestämbara blommor lästes följande poetiska inskrift:

Grattulationsönskan

ått Flikan

E. J. D.

på des 10:nde ålders dag

den: 25 Maji 1837.

En kranns är dig beredt
Uti din barnslighett
Af kärlek till dig lämnad
Och långt förr detta emnad
Vex till i vitt och dygder
Så blir din ållder prydder.

Såväl missionskartan som denna födelsekrans, vilken var en gammal present till Elna och nu följt henne till det nya hemmet, voro mycket gulnade av ålder och damm och hade synbarligen utgjort ett föremål för talrika flugors närgångna uppmärksamhet, liksom en och annan mal grävt slingrande gångar i papperet.

Mellan bordet och dörren till bakhuset stod en gammal klocka med fodral av obestämd bottenfärg och röda, vita, gröna och gula tulpaner. Fodralet saknade hätta, varför en gammal schalett var bredd över verket. I följd härav såg klockan nästan ut som en gammal käring. Mitt pa tavlans övre halva stod »P. O. D.»

och på den nedra »M o r a». Verket var gammalt, och lodet förmådde ej längre sätta det i gång, varför en gammal hästsko, en ljussax och en med yllegarn omvirad, avlång brynsten voro fästade vid lodet. På södra sidan stod sängen och under fönstret en träbänk. I sydvästra hörnet hängde ett besman. och innanför förstugudörren på ena sidan årets almanacka med avklippta hörn för de månader, som redan gått till ända, samt på andra sidan ett skätteträ. Ovanför dörren hängde en redkam, och över kakelugnsbänken Elnas kardor.

På »stängerna», d. v. s. de i taket fästa brädribborna över kakelugnen, låg ett stycke rökt fläsk, som en gång varit betydligt större, att döma av den framskjutande, tämligen renrakade benskanken. Bredvid fläsket hängde i broderlig endräkt ett par vita helstrumpor, vilkas väldiga omfång så oppe som nere lät ana, att de voro Holgers tillhörighet. Under kakelugnen låg katten och slickade sig allt emellanåt på ena sidan, ty han skrubbade oupphörligt emot de stora, leriga stövlarna, som voro ställda att torka. På ena sidan om kakelugnen voro inslagna två pinnar — där hade de två hönorna sin plats, när det var riktigt kallt ute. Nu voro dessa pinnar upptagna av Elnas söndagskängor och en ullgarnshärva, som hon medfört i boet.

I norra fönstret stod en liten lampa av lera med bomullsveke och tran i den övre, skålformiga, med tut försedda delen. Bredvid låg gnidestenen av glas, med vilken Elna varje lördagskväll skulle gnida Holgers söndagsskjorta blank som is. Över sängen hängde ett sängaband, d. v. s. ett vanligt rep, klätt med blått vadmal. Överst slutade det med en uti loftet inslagen

järnmorna; nederst med ett stigbygelformigt handtag, utsirat med fransar av röda, gula, gröna, svarta och blåa yllelappar. I detta band fattade den i sängen liggande tag, då han ville stiga upp, eller när han om natten vände sig för att taga sig en lur på andra sidan. På sängen låg ett täcke av blårandigt bomullstyg; på kakelugnsbänken ett »rosengångspös», tämligen grovt, men rent och vävt i trevligt gammaldags mönster. Stugan hade lergolv, som var sandat och bestrött med enris och körvel.

Mitt över kakelugnsbänken var en bokhylla, där man sag en »stor bibel», en »femtondalersbibel», ett »testamente», en Luthers Huspostilla, en Joh. Arndts »Sanna Kristendom», Nohrborgs »Den fallna männniskans Salighetsordning», Schartaus »Utkast» och »Tretton predikningar», Fresenius och »Christus i Mose», Scrivers »Själaskatt», tva häftade predikningar av Ternström, ett par ofullständiga årgångar av Lunds Missionstidning och en gammal, nött psalmbok. Holger, som kunde de flesta av våra psalmer utantill, hade sin söndagspsalmbok i kyrkan och Elnas hade han lagt ner i kisteläddikan ute i bakhuset. Där förvarar gärna »Mor» sin psalmbok bredvid vigselringen och »spinnepengarna»: där ligga också hemmanspapperen.

På hyllans ena sida hängde »lampedallen» och ovanpå hyllan stod »pengalådan». Där förvarade Holger plånboken med sedlarna, pungen av »mullsorkaskinn» med silverpengarna och den lilla hörnlådan, där kopparslantarna lågo. Dessutom kvitterade »skattalappar» för åtskilliga år, gamla almanackor, rakkniven

med tillhörande oljesten och läderstrigel samt en lapp med uppgift på prästationden. Holgers psalmodikon låg på två i bjälken inslagna pinnar. På »kakelugnsleret» tronade två par kaffekoppar — upp och nedvända — på sina blåblommiga fat, under det sockerkaret och *snippan* stodo inskjutna i en liten väggnisch, som till hälften doldes av en kvarterslång linongsremsa.

På hyllan över södra fönstret lag om söndagen Holgers pressjärn, en syask och den stora saxen. I södra fönstret tynade en *Pillagonia* och en *blodsdroppe*, d. v. s. en *Fuchsia*, och i ett sprucket dricksglas stodo gärna om söndagen några *blåmaj*,[1] *förgätmigej*, *ängabollar*,[2] *lavendel*, *klockor*,[3] *hanakammar*,[4] *liljor*, *kabbalök*,[5] eller *Sankt Hansörter*[6] — allt efter årstid och lägenhet.

Utanför Holgers stuga var en liten täppa, besådd med korn ena och potatis andra året. Endast på »snudan», d. v. s. det hörn av jordbiten, vilket gick fram förbi logan till stugudörren och brunnen, växte senap på en rymd av tre alnar i kvadrat. Invid fönstret stod litet gräslök, timjan, mejram och en buske körvel, varmed förstugans golv beströddes, då det skulle vara någon fest i huset. Tillägga vi nu, att slipstenen stod vid ena gaveln och avskrädeshögen vid den andra, samt att talrika svalbon funnos under takskägget, så torde man kunna göra sig ett något så när klart begrepp om Holger Skräddares stuga.

[1] Primula farinosa. [2] Trollius europæus. [3] Campanula. [4] Primula veris. [5] Caltha palustris. [6] Arnica montana.

X.

Bittida på söndagsmorgonen stod Holger vid sängen, där Elna ännu sov »på sitt gröna öra». Han stod ett ögonblick tveksam, huruvida han skulle väcka henne. Hon sov så lugnt: bröstet höjde och sänkte sig regelbundet, och ett ögonblick flög ett blitt leende över hennes fagra anlete, vid det hon i sömnen sträckte ut och åter lade samman sina armar, liksom hon omfamnat någon.

Om vem drömde hon väl?

— Elna, du!

Hon spratt opp ur sömnen.

— Ja!! var är jag? mumlade hon yrvaken och satte sig opp i sängen.

Vid Holgers anblick kröp hon åter ned och drog dynan ända upp till hakan.

— Du är hemma, mor! Men nu är det tid att ge oss opp ur redden: vi ha sist mässa i dag, som du vet, och vi skola vigas i kyrkan. Och så har jag tänkt, att du kunde laga till lite mat nu på förmiddagen, så kunde den bara värmas opp, när vi komma från kyrkan. Något storartat bröllop ska vi inte ha: jag har ingen släkt och du ingen.

— Jag har min gamla faster, sade hon litet tveksamt.

— Den bjuda vi inte hit; det är ingen att umgås med: hon har ju fått ett oäkta barn.

Detta sårade Elna, men han hade ju rätt som alltid och hon sade endast:

— Dömen icke, så varden I icke dömde!

— Så den saken behöva vi inte spilla ord på, fortsatte han. Jag har sagt till Anders Torstensson och hans kvinna och Mårten Mattsson och hans hustru och deras Eljena. Det är ett allvarligt sinnat folk, och så går jag dit och syr. Och litet umgänge får du ju lov att ha — dit kan du gå, om du vill snacka ett ord i förtrolighet någon gång med en erfaren kvinna. Och dessutom har jag bett båda naboarna, Ola Smed och Jöns Snickare, och deras kvinnor. Inte är det just folk, som är passligt att söka umgänge med, men man kan ju inte dra sig ur världen och bo i en jordkula eller bergsskreva, allrahelst som här är ont om berg här på slätten, och är man i ovänskap med grannarna, sätta de alltid ihop ont rykte om en. Inte för man behövde bry sig om det, men Aposteln säger: »Så mycket som till eder, haven frid med alla människor!» De komma hit efter mässan och äta en bit merafton. Nu kan du koka lite potatissoppa, så är den snart uppvärmd, när vi komma hem. Potatisen är skrapad och färdig att lägga i grytan, sade han.

— Har du själv gjort det? sporde hon skämtsamt, under det hon steg upp och i största hast började kläda sig bakom kakelugnen.

— Åh nej, svarade han i samma ton, visst har jag fått hjälpa mig själv många gånger. Alltid har jag brukat bädda och sopa golvet själv, och den som har lergolv, har det så bekvämt i det fallet, att han inte behöver ha besvär med skurning. Nej, men barn lilla! avbröt han sig, inte ska du gå barfota på det kalla, våta golvet, det är inte nyttigt för dig — här har du ett par tofflesläusor! Nej, fortsatte han det av-

brutna samtalet — nej, gamla Hanna, som har brukat tvätta till mig, var här borta i går och gjorde lite i ordning till mig. Själv var jag i staden och köpte lite kött och en flaska vin. *Där var vin på bröllopet i Kana*, står där, och Syrach sägar ju: »*Vin vederkvicker människones liv, om man dricker det måtteliga*». Och en sup till maten kunna de få, som vilja det ha — *en kristen behöver inte vara träl under lagen, utan det beror på hans samvete*. Och ett fat risgröt fick jag ifrån Mätta Mården Matts i går, och så är det smör och —

— Ja, bara jag kommer ut och får se, vad där är i bakhuset, så skall jag nog laga ihop — —

— Det tror jag nog du kan: det är väl ett uselt fruntimmer, som inte kan laga mat. Men jag vill bara säga ifrån, hur *jag* vill ha det.

Tonen skulle kanske varit skämtsam, men den blev så allvarlig, att han ansåg sig böra förtaga intrycket genom att tillägga:

— För resten räds jag, att jag inte är god att laga mat till: jag har fått själv syssla med dylika saker så mycket, att jag nog har fått en egen smak i ett och annat. Du kan tro jag kan koka både potatissoppa och korngrynsgröt och kaffe och mycket annat, så att jag blir kanske svår att göra till pass. »*Själv gjort är väl gjort, om det är aldrig så illa.*» Men jag ska visa dig, hur *jag* har gjort, och så lär du dig fort att göra det riktigt.

Det var nästan bra starkt, men hon betvang sig och sade endast:

— Åh ja. Men ändå har jag väl kokat mera mat i min dar än du, och aldrig har någon haft ett tecken

att utsätta på den, och jag har tjänat på ställen, där det gick så fint till, och där — —

Hon hejdade sig: det var ej rätta ögonblicket att tala om, att hon tjänat hos Anders Jönssons föräldrar. Han tystnade också. Tvivelsutan kände de sig båda två något förlägna, att samma bild, som alltid stått emellan dem, på själva bröllopsdagen skulle träda fram med förnyad kraft.

Hon hade nu klätt sig och kammat, flätat och lagt upp sitt rika hår. Därpå gick hon ut och översåg, vad huset förmådde. Och det var ej så få förråd, han samlat till sin hedersdag, om också där ej var så särdeles mycket av varje slag. Salt och färskt fläsk, lammkött, kalvkött, grovt bröd, sursött och siktebröd, präktig spickesill, svinflott i en 4:stops lerkruka, smör i en svart lerskål, en halvstopsbutelj ypperlig grädde, en karott risgröt, 2 krus mjölk samt en gammal flaska full med malda kaffebönor. Han hade dessutom lånat en del små lertallrikar, koppar, porslinstallrikar, drickesglas och vinglas.

Hon tog hurtigt i lag med arbetet, och började mala senap, under det soppan stod och kokade.

Under tiden rakade sig Holger, och sedan detta var väl undanstökat, nedtog han sitt psalmodikon, tog fram sin sifferkoralbok, och under det Elna sysslade i »skorstenen»,[1] hörde hon, huru Holger med kraftig och välljudande stämma där inne sjöng n:r 338 i svenska psalmboken. Växlande stämningar genomkorsade Elnas själ under sången. När han sjöng, huru kärleken är från agg och misstro skild och vänder icke åter, sporde hon sig med bävan, om hon hade denna

[1] Köket.

kärlek, och det var med en egendomligt varm och hjärtlig känsla som hennes hjärta följde Holgers sång, synnerligast då han kom till sjätte versen:

»Jag kan mitt hjärtas vän
ej själv åt mig bevara:
O Gud! bevara den
för dold och öppen fara.
Ack! låt oss sammanbo
att lova än ditt namn
och följas åt i ro
en gång till fridens hamn.»

Och när han så avslutade sin andaktsstund med psalmen 3, versen 7, öppnade hon så tyst dörren mellan stugan och »skorstenen» och instämde med sin klara, klingande sopranstämma uti de ord, som så mäktigt verka på varje sinne, som blivit vant att i ett kristligt hem sjunga våra härliga koraler — de orden:

»Oss välsigna och bevara,
med nåd ditt ansikte förklara
och vänd det till ditt folk med frid!
Här ditt namn vi vilja sjunga
och sedan, med en helig tunga,
dig lova, Gud! till evig tid,
med dina Kerubim
och dina Serafim.
Hosianna!
Helig är Gud,
all världens Gud,
all krafts och nåds och visdoms Gud!»

Sedan hon undanstökat allt i köket, nalkades tiden att gå i kyrkan. De började alltså att kläda sig: han i bakhuset, där hans kista stod, hon i stugan, där hennes medhavda kläder ännu lågo i högar på kakelugnsbänken. Han kom in med nattkappan i handen.

— Vill du hjälpa mig med halsklädet? sade han.

— Knappast jag förstår mig på det, svarade hon och drog samman linnet över barmen.

— Du måtte väl kunna knyta en knut? skämtade han. Hur skall du kunna duga tiil skräddarekäring annars?

Då hon nu, röd och förlägen att stå så nära honom — alldeles ansikte mot ansikte — försökte att knyta den svarta lastingshalsduken i rosett, såg han skälmaktigt på henne.

— Nej, men du har ju vackra ögon, mor! sade han, det har jag inte lagt märke till förr.

Hon böjde ner ansiktet, som blev alldeles rosenrött, och ett litet förläget leende gled över hennes drag, men så glad hade hon aldrig känt sig.

— Du pratar, sade hon blygt, men inom sig tänkte hon på, att hon sett prostens dotter och fästmannen hennes kyssas åtskilliga gånger.

Tänk, om Holger kysste henne! De voro ju nu så gott som man och hustru — inte kunde hon säga nej. Och som hon stod där och tänkte, att han möjligen kunde göra det, började hon — kanske omedvetet — önska, att han skulle göra det. Hon genombävades av en egendomlig, behaglig och ändå på samma gång pinsam känsla, som tilltog, då Holger fortfarande såg på henne. — Nu gör han det! tänkte hon: det susade för öronen, det svartnade för hennes ögon, hon tänkte —

ja, hon var icke alls i stånd att tänka! Hon endast undrade, hur det kunde kännas att kyssa en man — sin man! Hon hade aldrig kysst någon utom sin mor och små barn. Hon började darra, som om hon haft frossa, hon famlade och slöt ögonen till: så fick hon äntligen knuten färdig.

— *Men är det så, att ditt öga är dig till förargelse*, hördes Holgers stämma, klar och kall, *så riv det ut och kasta det ifrån dig!*

Och så vände han sig ifrån henne och gick ut och tog på sig tröjan.

Det for en kall rysning igenom henne, då han gick ut, efter att hava sagt dessa ord, som kanske aldrig förr av en brudgum blivit sagda till en brud. Var han då en tolkare endast av lagens hårda bud? Kände han då ej *den staven Lust*? Hade det varit Anders, som skolat vigas vid henne, så hade han visst inte talat så hårda ord: han hade nog kysst henne, han. Hon mindes så väl den första söndagsmorgonen, då hon kommit i tjänst hos hans föräldrar: hon skulle visst borsta hans rock, innan han skulle gå i kyrkan. Då tog han henne i armen, såg henne fast och länge i ansiktet och sade: »När man ser ett sådant där litet, nätt ansikte, kan man riktigt bli lysten efter en kyss.» Hon hade börjat gråta och gått ifrån honom: hur han kunde vilja säga så till henne!! Hon hade trott sig vara riktigt ond på honom för ett sådant lättsinnigt tal; hon kunde atminstone aldrig glömma det, och varje gång hon band hans halsduk eller annars stod tätt intill honom, tänkte hon: — Jag hoppas, att han aldrig säger så mer. Det var alldeles som om hon med en viss saknad såg, att han aldrig mer yttrade

något sådant — antagligen därför att hon första gången brast i tårar — oaktat hans blickar voro varma nog.

Ack ja, Anders! Varför var det ej han, som var brudgummen? Varför var icke även han en av de utvalda? Huru annorlunda hade ej då både hennes och hans liv kunnat gestalta sig?

Men nu var det för sent att tänka på den saken! Var var han månne nu? Hade han kommit igen eller — — —?

Nu kom Holger in. Under tystnad och upptagna var av sina tankar gjorde de sig i ordning och gingo därefter i kyrkan. Enligt gammalt vedertaget bruk satte de sig uppe i läsbarnsstolen till vänster — och som vanligt voro de föremål för hela församlingens uppmärksamhet. I fruntimmersbänkarna hördes täta viskningar:

— Att hon inte har en smula prydnader i håret!

— Hon ser tämligen betryckt ut!

— Undra, om hon har lånt den stora halsknappen med dä många dingelidånget?

— Har du sett!! Han har rutig väst!

— De titta inte till varandra!

— Nej, de sitta och läsa i sina psalmböcker!

— Jag har inte mina glasögon med mig: hör du, är det verkenskläder hon har eller vadmal!?

— De ha kläde bägge två.

— Snart går då högfärd och ogudaktighet rent för långt! En sådan fattig stackare klädeskläder! Snart börja väl tjänarna också att köpa doffel och korderoj och kläda sig precis som gårdsägarens barn, liksom Gud inte hade skapat somliga rika och somliga fattiga!

— Ja, vi leva i de yttersta tider!

— Jo, jo! Jins hade sett i tidningen, att vi skulle snart få krig också nu, och sen ha vi nog den antikristiska nöden här, och så är det snart slut.

Allt detta — för det Elna var klädd i en gammal klädeströja, som prytt modern, da hon en gång i världen stått brud.

Det väckte allmän häpnad, när Holger efter en stund steg upp och gick ut ur kyrkan — lugnt och betänksamt med mössan i handen. Ej ens Elna kunde förstå, varför han gick, och hon såg efter honom med ängslig undran. Därefter blev hon alldeles röd: något sådant hade aldrig förr hänt vid någon vigsel i Kullarps kyrka, och det värsta, som kunde inträffa där i församlingen var, när något hände, som ej förr i mannaminne timat. Elna kände sig alldeles tillintetgjord under tyngden av alla de blickar, som vändes mot henne, sedan de följt Holger till kyrkodörren. Hon skulle velat böja sig ner i bänken och gråta. Så förgingo fem, sex olidligt långa minuter. Viskningar överallt i bänkarna.

Kyrkodörren öppnades. Elna kastade en snabb blick dit, och en sten föll från hennes bröst, som man säger, då hon såg, att Holger återkom. Han var varm och andades häftigt: han hade synbarligen sprungit. Han satte sig helt lugnt hos henne, slog upp sin psalmbok på nytt och började läsa vidare på vigselformuläret. Elna vagade ej fråga honom, varför han gått ut. Och så kom prästen, de blevo vigda, och gudstjänsten fortgick i vanlig ordning.

När de kommit ut ur kyrkan och gingo hemat, fragade Elna emellertid med en viss skärpa i tonen:

— Varför sprang du från mig på det sättet och lät mig sitta som en stackare för hela församlingen?

— Jag hade kommit att lägga vigselringen i de innersta byxorna: framme vid altaret kunde jag väl inte ta fram den. Hade det varit bättre, om vi hade fått stå där framme som stackare båda två mitt i vigseln!

— Nej, men du kunde då gärna viskat ett ord till mig eller ett par om vad det var!

— Jag pratar sällan till onödighet och aldrig i Guds hus. Du var väl inte rädd, att jag skulle gå ifrån dig och övergiva dig i sista stunden, mor lilla, va?

Tonen var skämtande och blicken blid, men hon kom likväl ovillkorligen att tänka på den stund, då Holger stod likblek innanför hennes dörr och sade »Demas haver övergivit mig. Hon kände sig slagen på alla kanter. Och så bad hon Gud om nåd att bliva en god hustru och glömma allt vad som varit, allt vad hon drömt, då hon ännu hade rätt att drömma.

När de så kommit hem, avtogos högtidskläderna, den vanliga söndagsdräkten kom på, och så anlände gästerna efter en halv timmes tid. Bröllopsmåltiden hölls i lugn och frid, därefter dracks kaffe, och så gingo de främmande. Holger och Elna voro ej längre tu, utan ett: höljt i dunkel låg ett långt liv framför dem, och endast trons öga mäktade genomtränga dimmorna.

XI.

Men vad sade bröllopsgästerna om gillet? Ja, låtom oss lyssna till samtalet dagen efter mellan Sanna Jöns Snickares och Agda Måns Pers. Sanna var på besök hos Agda, som var en av de präktigaste kvinnor i hela Kullarps församling.

— Nå, Sanna! Vilka voro där på Holger Prästas bröllop i går? Du var med, har jag hört. Sitt fram! du ska ha dig en kopp. Herrestakvinnan har varit här i dag och köpt ägg, och så tog jag några kakor i stället. Sitt fram! Det är bara en liten stund, sedan hon var här, och då koktes kaffet, så att jag tror, att det är varmt ännu. Nå, voro där många på bröllopet?

— Jag säger så rysligt mycken tack: du är alltid lika vänlig mot en stackare — sådana kvinnor får man leta efter med lyktor och bloss. Ho där var? Där var — låt mig nu tänka mig för, så att jag inte sitter i oskyldighet och ljuger — där var jag. Och så var där Jöns förstas, och Ola Smed och smedkäringen, och Anders Torstensson och hans kvinna, och Mårten Matts, bägge två, och deras Eljena. Holgers och vi äro ju grannar, och Jöns har gjort allt snickeriet till honom, innan han nu skulle till att gifta sig, så att skulle någon vara med, så var det väl vi. Och i Torstenagården såväl som till Mårten Matts har Holger sina bästa ställen, och de äro ju också lite hänghuvade liksom Holgers.

— Nå, det var väl fint och trevligt?

— Fint! Ah, det var fint med det fina! Många bröllop har jag varit med på och fler har jag hört talas

om i mina dar, men maken har jag aldri sett i gillesväg, det är då gudsens sanning.

— Nej, vad säger du?! Slog skräddaren så stort på? Det måtte varit trevligt!!

— Trevligt!! Kan just inte skylla! Där var ju ingen reda med någonting. Brudfolket gingo ensamma i kyrkan, och vi skulle inte komma dit, förr än mässan var slut. Och så spektaklet i kyrkan — springa ifrån henne på det sättet! Ja, det har du väl hört?

— Bevars! Jag var ju själv i kyrkan. Han hade väl glömt ringen! Inte var det någonting så märkvärdigt: »dä kan hända den bäste: dä har hänt mig», sa generalen, när han fick höra, att korpralen hade blivit utkörd.

— Inte ska man glömma ringen på sin bröllopsdag: man har ju ingenting annat att ha sina tankar på den dagen utom ringen. Ja, det var det! Och varken präst eller klockare voro med på gillet.

— Ja, de bruka ju sällan vara med utom hos riktigt förnäma och rika brudpar. För resten voro de kanske inte bjudna.

— Nej, det var justament det märkvärdiga! Man bjuder dem ju alltid, fast man vet, att prostens visst inte komma. Klockaren går, förstås, inte någon gillesdörr förbi, där han tror det vankas lite starkt, men den tratten såge man ju helst, att man vore av med. Nej, Holger hade inte bjudit någon av dem. 'Ska man ha »köpstafolk» till gilles', sa han, 'så ska man ha köpstamat att ge dem. Jag har bara husmanskost och dem jag inte vill ha till gäster bjuder jag inte', sa han. Och någon taleman var där inte heller. 'Vill jag ha någonting sagt till min kvinna', sa Holger, 'så kan

jag göra det själv'. Och tänk, du! Hon hade huvudet alldeles bart.

— Ja, ja! Krona och krans bruka de ju inte titt här på orterna, allraminst fattigt folk, fast nog kunde hon burit krona och krans med heder, om någon har kunnat det — därpå är jag säker.

— Ja, det förstås! Men hon kunde väl haft en smula silkeband eller pappersblomma i håret åtminstone ändå. Men hon skulle väl vara olik alla andra, kan jag tro! Men, du! vin hade de till maten, och det brukas ju aldrig här på orterna utom på de allra förnämsta bröllop. Det kunde han köpt ett pärlband till henne för.

— Hm! Vad hade de för slags mat?

— Jo, först kom där in smör och bröd och ost och svinflott och spickesill i tärningar. — Det här artar sig då inte till någon »bröllopsvurnad» just, tänkte jag för mig själv. Och så fingo vi potatissoppa — —

— Vankades där ingen sup?

— Jo, bevars! Holger söp inte själv, men han klingade med dem, och när de hade fått vardera sin »dram», låste han in flaskan i tavletten.[1] Ja, Mårten Mattsson tog ju inte heller något: han är väl för förnäm att spisa så grovt, kan tänka.

— Ah, jag vet inte det: han är förbjuden av doktorn att smaka starkt, sen han var så dålig härom året!

— Ja såå? Hm! Jo, så fingo vi potatissoppa, och den var då utmärkt god, det är då säkert — den var så fet, så att man kunde skumma stora fettpärlor av den. Den hade väl gamla Hanna kokt, som har gått och passat Holger lite ibland: jag såg hon satt och skra-

[1] Ett litet hörnskåp.

pade potatis, när jag kom där förbi i går förmiddag. Rackaren i den Hanna!! Hon är inte så dålig till att röra ihop ätandes varor, verkligen, det gamla skrället! Och sedan vankades kokt »skankakött» och lammkött och kalvkött och potatis och senap — köttet och fläsket hade väl blivit kokta i potatissoppan, och mycket gott var det. Till slut kom där risgröt — kall. Den hade Elna väl själv kokt, ty den var därefter: den var full med pojkar, som de bruka säga, du vet, när där är klumpar i den. Jag kunde knappast få den av munnen.

— Nej, där tar du fel, Sanna! risgröten hade Mätta Mårten Matts skickat dit — det vet jag.

— Åh, Herre du levandes! Det är väl inte din mening, människa! Då är jag rent olycklig! Oj, oj, oj!!

— Jo, visst är det min mening! det kan du vara lugn för. Men varför ger du dig så för det?

— Ah, kan du tänka dig! Jag satt upptill Mårten Matts Eljena vid bordet, och när så gröten var kommen, och jag hade tagit ett par skedblad, viskar jag Eljena i örat: 'Duger inte Elna till att koka bättre gröt än den här, så beklagar jag verkligen Holger, men nog får han pojkar tillräckligt alltid', säger jag på nojs.

— Hi hi hi! Där träffade du på den rätta riktigt: så går det, när man låter munnen springa våld, hi hi hi! Va sa Eljena?

— Hon sa ingenting. Herre du levandes! Hur ska jag reda mig ur detta här? Och jag, som alltid har gått dit och köpt mjölk, och vi ha bakat där i flera år. Ack, ja, man skulle alltid hålla sin mun, och hålla snattran på sig — det vore en gudsens välgärning.

— Nå, vad fick ni mer?

— Jo, så kom där in kaffe och det var verkligen utmärkt — inte bara cikoriespad! Holger hade troligtvis själv kokt det: jag minns Jöns talte om, att när han gick därinne och snickrade, och det bar sig så, att Holger var hemma någon dag, så brukade Holger koka kaffe och bjuda Jöns på. Och Jöns var så kräsen sedan, när han kom hem, och bara gick och »skräppte» med Holgers kaffe och påstod, att jag alls inte kunde koka så bra kaffe som Holger, så jag höll på att bli galen på både Jöns och Holger till slut. Ja ja, det är ju gott att någon av dem kan — Elna och Holger, jag menar: Hon har ju suttit flera år och passat gamlan och där har väl inte varit mycket att laga av. Men det var något förskräckligt slabb till grädde de hade!

— Månne det?! Det var — var skada. För är inte grädden god, så kan kaffet vara huru starkt och gott det vill — det smakar ändå ingenting! Hm!! De hade kanske spätt den med mjölk.

— Nej, visst inte! Det smakar man nog, om man har lite förmåga och erfarenhet: man kan späda riktigt god grädde duktiga tag, och den blir lika god för det. Nej, det var bestämt ingenting annat än lite blått slabb, som hon hade skummat av den mjölken, som vi fingo till gröten. Kära du! Man kan väl begripa, att sådant där folk, som inte är liksom annat folk och inte är ute och »vändes» ibland folk, inte får någon riktig grädde. Holger umgicks ju inte med någon människa nästan, och hon är ju inte mycket ansedd, hon heller: komma de och vilja

köpa något, så få de visst inte det bästa kvinnorna ha, det tror inte j a g åtminstone, det skall jag säga dig!

— Där kunde ju ha varit någon kvinna, som hade skickat dit en flaska grädde!

— Pyttsan! Kvinnorna här i församlingen veta nog vad de göra: de äro, min sann, inte så livade för att ge bort något: jag tror inte jag har fått tie flaskor grädde på tie år — ah, tie!! Jag pratar! Jag har väl knappast fått mer än den, som du skickade hem, när d e t m i n s t a skulle kristnas. Men också var det grädde: jag glömmer aldrig den grädden, det är gudsens sanning, om jag så aldrig skall gå ifrån denna stolen!

— Hm! Nåå — när så kaffet var drucket, vad tog ni er så till?

— Jo, sedan så började de ju på med sitt läsande, och så sjöngo de psalmer: de äro ju så h e l i g a av sig, kantänka, både Holger och Elna.

— För mycket och för litet skämmer ju allting. Men nog kan vem som helst behöva börja sitt äktenskap med litet allvar: det är då bra mycket bättre att läsa Guds ord och sjunga en psalm än att sitta och supa sig full och svärja och slå i bordet och spela kort och tornera — —

— Ja, det har du alldeles rätt i: d e t ä r a l l d e l e s v a d j a g h a r s a g t — precis mina egna ord. Jag har alltid sagt: det är så t y n t i g t, att det alltid skall gå så överflödigt till vid gillena — det vore femton gånger bättre, att de bjöde på ett ordentligt mål god mat och därmed punkt. För resten var det verkligen mycket vackert, när de sjöngo: »K r i s t n e, m e d a n v i h ä r v a n d r a», och »H e r r e, s i g n e d u o c h

råde!» Hon har ju en sådan hög och klar ton, och Holger har ju en riktig rullebas, så det är som om det dönade. Och både Jöns och Ola Smed stämde i med. Besynnerligt är det ändå med psalmerna: när man hör dem, så kan man verkligen med möda hålla ögonen torra. *Men när det är något, så är det nog, och för mycket är för mycket.* Och så blevo de bjudna på en pipa rök, karlarna. Men har du på gudsens skapade jord hört maken? Han sade, vet du, rakt fram ifrån: 'Ja, toddy', sa han, 'dricker jag aldrig själv', sa han, 'och därför bjuder jag inte er heller, allrahelst som jag vet, att Anders Torstensson och Mårten Mattsson inte heller äro särdeles glada vid den drycken', sa han. Det skulle naturligtvis vara för att ställa sig in hos de rika *knasarna* och på samma gång ge Ola Smed och stackars Jöns en gliring, för det de dricka en toddy, om de bli bjudna på ett glas en gång om året någonstädes — ty oftare kommer det knappast på för dem.

— Ah, det tror jag inte var hans mening.

— A, *de lura inte mig så lätt, du!* Jo: så om en stund säger han: 'Men vill ni vänta till kväll', säger han, 'så skall mor ställa om en bit smör och bröd och ett glas mjölk — ni hör jag bjuder på vad jag har', säger han. Och det var ju alldeles som till att säga: 'nu kan ni gå, när ni vill!' Sitta där och vänta på en smörmat och en tår mjölk — *nej, min liv och då!* Husmansmat ha vi hemma. Vi gingo naturligtvis hem om en stund — och så fick han sitta där och äta bröd och mjölk med sin Elna i gudsens frid och ro!

— Kanske han såg helst det!

— Ah, de sågo inte så kelna ut någon av dem just, fastän de alltid säga på rim: Elna, den kelna!

— För övrigt behövde det ju inte vara meningen precis att han ville köra av er: han bjöd ju på vad han hade och sade ärligt ifrån, vad ni kunde vänta er — så slapp ni att bli lurade! Det var ju alldeles rätt!

— Ah, jag förstod nog meningen! Jag känner till de där hällörade: de äro inte bättre de än andra; de göra sig till lite mera — det är alltsammans! Ja, ja, det var roligt det lilla, det varade, sa ringaren, när han trillade ner ifrån kyrktornet. Men nog kan man ha råd till att bjuda sina vänner på en bit kvällsmat också — riktig kvällsmat, menar jag, förstås — när man håller bröllop — om inte man är lite närig.

— Man får inte döma sin nästa för hårt; du kan också ta fel, Sanna!

— Hmmm! Jag brukar ha både ögon och öron med mig och förståndet också. Men farväl med dig nu! Tack för kaffet! Se sådant ska kaffe vara, och så skall grädde smaka! Farväl! Jag skall gå ner till nämndemannens ett slag: nämndemanskan tycker alltid det är så roligt att höra litet nytt. Jag kan bara inte låta bli att förarga mig över, att jag lät munnen ränna av med mig i går om den där risgröten! Men när jag en annan gång ska prata i vädret utan att veta, hur jag är vänd, så ska väl — — —

— Vad jag tycker var mest skada, var att de hade fått så dålig grädde, vet du, Sanna!

— Ja, det var ett redigt elände: du kan bara inte föreställa dig det! Hade jag varit som Elna, hade

jag gett grisen det slabbet och tagit och vispat några äggagulor! Det är gudsens sanning jag hade!

— Så du säger det! Ja, det var verkligen ledsamt. Jag skickade dit ett halvt stop, och det var den grannaste grädde jag haft på år och dag, så tjock, så man kunde dansa »mazyrka» på den — så jag kan inte förstå, hur du kan säga, att — — —

— Hade — — ha — hade — — hade du!!!

— Ja, det hade jag!

— Det är då gu — gudsens sanning, att det är som allting vore förgjort! Farväl!

— Farväl! När du nu kommer ner till nämndemanskan, så fråga först, om hon hade skickat dit någonting — det är det säkraste, ifall du inte vill följa sanningen, utan skall kritisera allt vad där var! Hihihi! Så illa ute har väl inte Sanna Snickarens varit på länge!! Hi hi hi hi!

XII.

Holger och Elna hade varit gifta ett halvt år, och den tiden hade emellanåt varit bekymmersam nog för dem båda två. Holger var av naturen tyst och sluten, fast han ägde ett klart huvud och var mycket fallen för att begrunda allvarliga ting. Han hade stora krav på sig själv; därför ansåg han sig även hava rätt att ställa stora fordringar på andra och var alldeles obeveklig, då han trodde sig vara i sin goda rätt. Elna hade däremot ett mycket vekt hjärta, som trängtade

efter kärlek och solljus i hemmet, på samma gång hon var obeslutsam och mycket beroende av ögonblickets ingivelser. Att med vett och vilja handla mot Guds bud, kunde icke under några villkor falla henne in; åtminstone bröt hon aldrig mot en tydlig föreskrift i bibelordet, vad hon än därmed kunde vinna. Men på samma gång var hon ytterst rädd för »vad folk skulle säga». Såsom de flesta kvinnor ville hon gärna vara fin och ha fint omkring sig, åtminstone vad sådant beträffar, som lätt föll i ögonen: under bänkarna och i undangömda vrår kunde det däremot vara lite hur som helst.

Holger åter var nöjd, om han endast var hel och ren, och frågade föga efter att vara fin: däremot tålte han aldrig, att smutsen fick samlas under bord och bänkar. Då hemmet genom denna brist på likstämmighet i åsikter makarna emellan blev mörkt och dystert, sökte Elna att i umgänge med andra kvinnor finna ett hjärta, som kunde förstå och trösta henne. Dessa vänskapsförbindelser voro stundom av föga välgörande inflytelse: under sken av att beklaga och trösta henne, satte väninnorna ont mellan makarna, och klyftan snarare vidgades än minskades.

Sådant var särskilt förhållandet med vänskapen mellan Elna och Anders Ers Kersti. Denna senare var en äldre, ogift kvinna, som åtnjöt stort anseende på grund av sin gamla vänskap med dels flera framstående predikanter, dels många allvarliga kristna. Hon var mycket hemmastadd uti sin bibel och rådfrågades ofta av dem, som kommit i själanöd; ja, hennes ord var av så stor betydelse, att när någon fordom uppenbart ogudaktig människa hade blivit bekymrad om sin salig-

het och börjat läsa Guds ord eller gå och höra Berggren, betraktades han av de övriga s. k. »schartauanerna» med ett visst misstroende, ända tills Anders Ers Kersti talat med honom och funnit hans sinnesförfattning vara av den beskaffenhet, att hon kunde förklara honom vara på den rätta vägen. Livet kände hon emellertid endast ifrån sin egen inskränkta synpunkt och hade ej öga för de stora olikheter, som finnas även mellan Guds barn. Härav blev en följd, att hennes råd, så hjärtliga och välmenta de än voro, och så samvetsgrant de än gåvos, ofta voro högst opraktiska. Särskilt var hon, i fråga om de fnurror, som allt emellanåt uppkommo på hennes väninnors äktenskapliga trådar, alltid färdig att taga hustruns parti och åstadkom därigenom mycket ont. Holger kunde ej rätt tåla henne, emedan hon endast — som han uttryckte sig — sprang omkring och snackade sött och glömde, att människan fått sig ålagt att äta sitt bröd i sins anletes svett: hon åt hellre sina väninnors, sade han. Han kallade henne ofta för Kitta Springfält. Men då grät Elna.

Såsom efter en tyst överenskommelse talade varken Holger eller Elna om Anders; varken Anders själv eller hans moder besökte det nygifta paret, och Holger hade efter sitt giftermål ej blivit ombedd att komma dit och sy. Man fick tvärtom höra, att de tagit skräddare från en annan församling. Om Anders förspordes nu för tiden ingenting märkligt: han levde stilla i hemmet och hälsade någon gång på uti Kullarpsmölla. Man glunkade om, att han skulle ha dottern där: hon var mycket rik, men ansågs ha ben i näsan, som man säger. Hon hade förr varit särdeles god vän med

Elna, men vänskapen hade kallnat, sedan Gertrud åter började få smak för världens flärd och nöjen och ej som förut höll sig till Herren av allt hjärta. Elna till och med undvek henne med all flit, då Gertrud i hennes ögon begått det svåraste av alla brott på jorden — nämligen synd mot den Helige Ande, ett uttryck som för Elna var tämligen oklart, men som dock ingav henne den största fasa, då det ju om denna synd heter, att den ej varder förlåten varken i denna världen eller den tillkommande.

XIII.

En dag klädde sig Holger utan att säga, varthän han ämnade sig. Han brukade för övrigt sällan eller aldrig tala om vad han hade i sinnet att företaga sig — något, som vållade Elna både sorg och harm. Hon satt en stund och väntade, att han skulle säga något, men då han teg och fortsatte sitt bestyr, sporde hon slutligen:

— Vart skall du gå i dag?

— Bort! svarte han helt kort.

— Det kan ett fä förstå! Varför kan du aldrig tala om någonting för mig? Vart ämnar du dig hän?

— Till marknads!

— Vi behöva ju inga marknadsvaror nu — och på marknader slänger man alltid ut penningar onödigtvis. Det vore mycket bättre, om vi samlade ihop litet, så att vi kunde få stugan lite grand i ordning en gång!

— Så att du kunde få sitta i glasskåp och

silkesstass, du mor! Jag känner den där sjukan. Där går ingen nöd på dig: det regnar inte ner och snöar inte in heller, och blir det kallt, har du torv på loftet. Vi ha aldrig varit utan bröd och inte utan lite sovel heller, du mor! Och om du inte får »gramaner» på tröjan och silkesschalett såsom fåfängans barn, så kan det smälla lika högt, och du lever lika lycklig för det. Du vet, vad Petrus han säger: »Deras prydnad skall icke vara utvärtes med kringhängande guld eller kostelig kläder!» Fint i stugan!! Hm! Ta först och sopa ned alla spindelvävar! Det är du inte så noga med, mor! Men renlighet är det viktigaste! Man är inte ren, för det kinderna äro blanka, om man har glömt öronen! Hel och ren — fint får komma sen. Farväl med dig!

Och så gick han. Elna kände sig olycklig och satte sig att läsa. Alltid skulle han ha något att anmärka, alltid ha sista ordet!

Fram på eftermiddagen kom Anders Ers Kersti dit. Kaffekitteln kom på, och samtalet rörde sig kring varjehanda förhållanden.

— Nå, nu får du det bra, sade Kersti efter en stund. Holger måtte förtjäna bra pengar. Bara ni inte tar er för stor regering för! »Far icke efter högre stånd och tänk icke över din förmåga!» säger Syrach. Men ni vet ju bäst själva, huru mycket ni kan tro er till!

— Vad menar du? På vad sätt ta vi oss för stor regering för? frågade Elna förvånad.

— Hade jag varit som du, hade jag mäklat på att ni skulle skaffat brädgolv först: man skall vara rädd om

sin kropp, som är den Helige Andes tempel, och här är ju knappast någon, som har lergolv nu för tiden, om han är aldrig så simpel. Men en ko kan ju också vara bra att ha, förstås.

— En — en ko!!

— Jaa! Du vet väl, att Holger har köpt en ko på marknaden i dag? Han gav fyra hundra daler för henne, talte Margreta Käppa om.

— Nej, vad säger du? Har han så? Nej, du behöver visst inte tro, att han talar om någonting för mig — nej, bevars! Skall jag få någonting att veta, så skall någon gång en god vän komma och tala om det. Då har han väl gått och satt sig i skuld och klabb: aldrig han tänker!!

— »Mången menar, att det är funnet, som han på borgan tager», står där i Syrach. Det besvärligaste är, att om man har bara en ko, så har man nästan ingen glädje av henne, ty hon står ju »sän» långa tider stundom och då bara äter hon. Hur är det? Har ni så byggt, att han har någcnstans att ställa henne? Har ni foder tillreds till henne?

— Ack nej, vi ha bara stugan, bakhuset och logen, och där är visst inte någon plats till henne, varken på ena stället eller det andra, så det är kanske meningen han skall ha henne här inne i stugan! Ja, du är lycklig du, Kersti, som inte är gift: det kan du lova Herren för!

— Ja, Paulus säger ju också: »den som ogift är, hon aktar det Herranom tillhörer, men den som gifter sig, hon aktar det världen tillhörer, huru hon skall behaga mannen».

— Ack, ja!

— Men äktenskapet är ju av Gud själv instiftat, och gifter du dig, så syndar du intet: det är en prövning för högre mål, äktenskapet också. Och råkar ni uti besvär genom det här köpet, så har du ju ingen skuld: han har ju inte gått till råds med dig som mannen skall göra med sin hustru uti allting. Du får bära ditt kors med tålamod. Herren kan väl en gång röra hans hjärta. Du skall aldrig förtröttas att sucka till Gud för honom: du vet ju, där står, att mansens vrede gör icke det rätt är för Gudi, och i psalmboken heter det: »Ju större kors, ju bättre kristen!»

När hon gått sin väg, denna s. k. tröstarinna, kände Elna sig vara en riktig martyr. Som vanligt slutades hennes funderingar med tårar: hon grät över Holger och sedan över sig själv, ty en inre röst sade henne, att en sant kristligt sinnad hustru ej kunde rätteligen bedja för sin make i den sinnesstämning, som för tillfället rådde hos Elna. Hon grät ännu, då Holger mot aftonen hemkom, ledande sin ko.

— God dag, mor! hälsade han vänligt och muntert, då han kom in om dörren.

Hon satt med armbågarna stödda på Nohrborgs postilla. Hon såg icke ens på honom, ej heller svarade hon.

— Hur är det med dig? fortsatte han något mindre glatt.

— Var ska du göra av den där juvelen, måntro? svarade hon med bitande och kall ton.

Ett moln gled över hans ansikte.

— Den får du väl, fortsatte hon, låna hus till ute i byn. Det hade varit bättre, att du hade köpt bräder,

så att vi en gång kunde få ett mänskligt golv — vi som andra. Vem har du fått låna fyra hundra daler utav?

— Jaså, Kitta Springfält har varit här? Jag kunde just tro det!

— Åh, låt du bli att kalla Guds barn med vedernamn, du! Hade jag fått råda eller vara med, skulle kokräket aldrig kommit hit, och det är lika sa gott att du leder av med henne igen! Vad skall du ge henne att äta? Hon blir naturligtvis staende »sän» halva året, och så kan hon bli sjuk och så dör hon, och så äro vi av med pengarna. Och sicket ett eländigt, uselt djur! Hon kan ju med nöd och näppe stå för sig själv. Nu ska folk väl ha det också att grina åt oss för! Jag tycker det är nog att du ska gå som ett apespel var söndag med de där byxorna — här finns ingen annan människa i hela församlingen, som gar till Guds hus i skättefallsbyxor.

— Byxorna äro bra, mor! och så länge jag inte skäms att ha dem på, behöva kyrkogårdshängarna inte skämmas för att se på dem. Är det någon, som tycker de äro för simpla till mig, så kan han ge mig ett par finare. Men jag trodde en ko skulle vara välkommen: jag tycker du har ofta nog klagat över att du har varit tvungen att springa med pengarna i handen och tigga kvinnorna om en mjölkatår. Jag trodde, att när barnet fick sin vilje fram, så skulle det inte gråta. Men det är ett sant ordspråk: »där är ingen, som är svårare att göra till pass än den, som inte vet vad han vill».

— Det går an du vet det, då!

— För resten skall jag säga dig någonting en gång

för alla, du Elna! Det är mannen, som är »skaff», och den, som skall förestå huset, är han. Kvinnan skall hålla ordning och göra det trevligt i huset och hushålla så gott hon kan med vad mannen förtjänar, men hon skall inte göra sig några onödiga bekymmer om det, som hon inte har med att göra.

— Ah, du! där står: »Giver det kvinnliga kärilet, så som det där svagast är, sina äro», står där.

— Ja, det är visst svagt!

— Du är alltid så hård: aldrig får jag ha någonting att säga!

— Säg någonting, som är värt att höra på, då!

— Du ska gå till råds med mig i allting och fråga mig vad du skall göra, när det är någonting. Jag har lika gott förstånd som du och —

— Inte tycker du det där var värt att höra på? Det är bättre du tiger än pratar sådant där.

— Ja, ja! Du kan väl bli av med mig — det tär på mitt liv med varenda dag. Tårar äro min dagliga spis!

— Jag tycker du gör gott skäl för dig i ett grötafat också, du mor!

— Det var inte osanning som Kersti sa: »Mansens vrede gör icke det rätt är för Gudi». Det både snöar och regnar in genom dessa här usla väggarna och så ska man gå på lergolv, så att man blir dvalhänd om fötterna — —

— Och läspar på armbågen och haltar på ena tanden —

— Och inte har man en enda bit nytt att ta på

sig utan man skall gå med sina gamla pjaltar och se ut som ett varnagel för alla människor — —

— Åh, du slipper ju att gå i kyrkan med skättefallsbyxor! Jag tycker du är så granner, vet du, mor! Bara du kunde vänja dig av med att glo illa så där — det passar rakt inte ditt ansikte, du!

— Hm! Liksom du brydde dig det ringaste om, hur jag ser ut! Alla andra kvinnor i socknen ha en stor schal om vintern — — —

— Som de gå och dra på i sitt anletes svett om somrarna, ja, för att visa den! Se, så går det till att vara fin! Akta dig för ögonens begärelse och ett högfärdigt leverne, du!

— De kalla söndagarna om vintern, när man sitter opp till den isiga väggen!!

— Åh, du har aldrig ännu hört, att någon har blivit sjuk, för det han har gått i kyrkan, hur kallt det har varit! Du har ju schalar, för resten!

Det retade henne, att hon blev motad på alla möjliga kanter.

— Ja, det är min egen skull, sade hon. Jag, som kunde suttit som pärla i guld, om jag hade lytt mor och tagit An — —

Han reste sig beklämd och hans stämma darrade.

— Jaså, sade han dröjande och med tung tonvikt — så det skulle komma ändå!

— Ja, allting har en gräns! sade hon nästan trotsigt, ty hon hade nu talat sig varm, och ville ej högt erkänna, vad hennes samvete sade tydligt nog, nämligen att hon handlat illa.

— Ja ha, det har du rätt i, sade Holger långsamt. Men det ser ut som om du inte komme ihåg, att det

var du, som bad mig glömma och förlåta, att du höll pa att svika mig dagen efter vår första lysningsdag. Men nu ska jag säga dig nånting! Nämner du en enda gång till ett ord om, att du kunde tagit den eller den, så går jag min väg, och du far aldrig se mig mer. Gör nu som du vill!

Därmed gick han ut.

Elna brast i gråt. Hur kunde han hava hjärta att tala så till henne? Hon var ju hans vigda maka. Aja, ville han vara husbonde, så skulle hon nog visa honom, att hon också kunde taga sin värdighet i akt: hon var väl inte gift för att vara mannens skotrasa, heller! Han var varken rikare eller förmögnare än hon för resten!

Men Holger gick ute och »rumsterade» på logen, beredde plats åt kon, skaffade henne något att äta och satte därefter in henne. Därpå öppnade han stugudörren.

— Gack nu ut och mjölka! sade han.

— Det kan du göra själv! Jag ämnar inte befatta mig med din ko! Vill du dra hem allt slags »fyle», så får du sköta dem själv!

— Vad säger du?

Han gick inom dörren och fram på golvet. Ådrorna på hans panna svällde och blevo blåa: hans hela kropp skalv, ansiktet glödde och han hade svårt för att andas.

— Du befattar dig med vad jag befaller, sade han hest: ögonen brunno.

— Ämnar du slå mig? sporde Elna häpen.

Hon reste sig upp som yrvaken, stirrande, dödsblek. Benen vacklade under henne.

Han ryggade tillbaka och gick, utan att säga ett enda ord.

Sedan satt han länge på stengärdesgården bakom gaveln och överlade, huru han skulle göra. En eftergift nu, och sedan skulle han för alltid vara av med makten inom hus. Men om deras liv skulle bliva en fortlöpande kedja av kiv och trätor, huru skulle då någon lycka och trevnad, huru skulle Fridens ande kunna bo när dem? Men inte kunde han leda av med sin ko igen: det skulle ju göra honom till en visa för hela socknen! Nej, det var omöjligt. En svag röst, som han förgäves sökte att helt och hållet nedtysta, viskade, att han ändå hade bort fråga henne om hennes tanke i en angelägenhet, som ju dock rörde deras gemensamma hem. Men han hade ju gjort det för att glädja henne och glatt sig på förhand åt den lättnad och tillfredsställelse, som han trott sig skola bereda henne. Han hade själv samlat dessa penningar, riksdaler för riksdaler. Och nog hade hon vidare lugnare, om hon läte honom styra och ställa; han hade ju vida större erfarenhet, mera beslutsamhet och bättre insikter än hon. Och så hade hon låtit framlysa, att hon ångrade det val av make hon gjort, och att hon med saknad tänkte på den mera lysande lott, som Anders kunnat bereda henne.

Vid minnet av de ord, som hon fällt rörande detta sistnämnda, plågades han outsägligt. Han tyckte att hans hjärta sammansnördes: livet syntes honom så tungt och dystert, och han kände en tryckande känsla under bröstet. Men hans smärta var ej av det slag, som gör människan renare och mildare samt lyfter hennes själ över jordens kval och ve. Nej, hans sinne blev hårt, hans tankar nästan hatfulla. Omedvetet gnisslade han med tänderna — hon skulle giva efter:

det var icke blott till husets nytta, det var även till hennes egen.

Så gick han in till Mårten Matts och frågade, om någon av pigorna kunde få gå in och mjölka åt honom. Mätta Mårten Matts frågade genast, om icke Elna var hemma. — Jo, men hon var inte riktigt som hon skulle vara, som hans ord föllo sig. Ingen gjorde några vidare frågor, och Eljena var genast beredd att följa med honom. Han tog en kruka i bakhuset och följde Eljena ut på logen. När kon var mjölkad, tackade han Eljena för besväret, och hon gick hem, utan att hava varit inne i stugan eller träffat Elna.

Men under tiden mjölkningen pågick stod Elna bak brädväggen och lyssnade i andlös förbidan, att Holger skulle beklaga sig för Eljena: själv brukade hon ju ofta taga Kersti till förtrogen med avseende å husliga förhållanden. Vore det då så underligt, om han gjorde på samma sätt? Å, om han gjorde det, skulle hon aldrig kunna tala Eljena mer: hon kunde ändå föga med henne. Alltid såg hon så allvarlig och fundersam ut, alltid lyssnade alla så till hennes ord, och själva Anders Ers Kersti lade stor vikt vid de omdömen, som fälldes av Eljena. — Det är en kvinna, som där är besked med, hade Holger sagt en gång! Varför skulle han berömma henne? Varför talade han så mycket och så allvarligt samman med henne, när hon någon gång hälsade på i deras hem? Och varför hade han just bett henne komma in och utföra det värv, som egentligen ålåg husmodern? Kanske — kanske tyckte Eljena om Holger? Ja, varför skulle det vara omöjligt?! De voro båda lika allvarliga, nästan dystra. Och han?!

Nästan häpen över dessa tankar, som aldrig förut fallit henne in, lyssnade hon till det sparsamma ordbytet mellan Holger och Eljena inne på logen. Där talades blott om likgiltiga ting, under det den strömmande mjölken brusade ned i krukan. Eljena berömde kon och förklarade, att priset var övermåttan billigt. Så frågade hon, om Elna var allvarsamt sjuk. 'Nej', menade Holger, 'men hon var en smula — ja, vad skulle han kalla det? — en smula kinkig: hon tålde inte mycket.' Eljena påpekade, att 'så var det stundom med kvinnorna: det kunde de inte själva hjälpa, och därför skulle mannen vara undfallande och blid mot dem ändå'. Därmed avstannade samtalet.

Elna blygdes för sig själv: hon smög sig in i stugan och skyndade att ga till sängs för att kunna låtsa sova, då han komme in.

Sedan Eljena var gången hem, kom Holger in i stugan. Utan att yttra ett ord skar han sig en skiva bröd och ett stycke fläsk: därefter gick han ut och tappade dricka i kruset. Sedan tände han och läste högt Salomos Ordspråksboks 14 kapitel. Det börjar så: »G e n o m v i s a k v i n n o r v a r d e r h u s e t b y g g t, m e n e n d å r a k t i g r i v e r d e t n e d m e d s i n a h ä n d e r». Därefter lade han sig bredvid henne och släckte.

De lågo båda vakna hela natten, var och en sysselsatt med sina tankar, men intet ord växlades dem emellan — de voro så främmande för varandras hjärtan, som om de aldrig lovat varandra kärlek i liv och död. Ett par gånger kände hon sig frestad att lägga sin arm om hans hals och viska till honom: 'var inte ledsen på mig!' Men hon vågade ej: s m e k-

ningar hade aldrig förekommit dem emellan. Att kyssas och klappas, även makar emellan, ansags då för tiden och anses väl ännu av ganska många strängt allvarligt kristna såsom nästan opassande och föga överensstämmande med en kristens värdighet och renhjärtenhet — en åsikt, som till stor stor del torde hava sin grund däruti, att dylikt »lättsinne» var allmänt och sammanhängande med lekarna vid de som syndiga nöjen ansedda danstillställningarna, där »djävulen tände sina kärleksgnistor hos dem, som skulle bli hans avgrundsbränder», som Holger en gång uttryckte sig.

Tidigt på morgonen steg Holger upp. Då han var klädd, tog han sina verktyg för att gå på arbete. Men innan han gick, närmade han sig sängen.

— Elna! sade han sakta.

Intet svar.

— Elna, är du vaken?

Hon gnuggade ögonen, sträckte på sig, sökte att se yrvaken ut och sade efter ett ögonblick med en viss tvekan:

— Mm! Vad vill du? Är det redan dag?

— Skall jag säga till Eljena, att hon går hit i dag också? frågade han långsamt.

En mörk rodnad drog över hennes ansikte.

— Nej, sade hon tyst, och hennes röst hade en egen, ångerfull och på samma gång hjärtlig klang.

Han stod ett ögonblick liksom obeslutsam, huruvida han skulle gå bort till henne, ty han fattade mycket väl både hennes känslor och tonfallet uti hennes »Nej». Men minnet av gårdagens uppträde glödde ännu under askan.

— God morgon! sade han, men med så blid röst han kunde, tog sitt pressjärn och gick sin väg.

— Holger! sade Elna sakta och lågt.

Hon hade något märkligt att meddela honom. Men han var redan ute och hörde ej hennes ord, såg ej hennes fagert purprade anlete.

XIV.

En lång tid efter detta uppträde kom Holger en fredags förmiddag till prästgården. Prosten hade sedan någon tid tjänstledighet för sjuklighet, och vice pastorn skötte expeditionen.

Denne pastor, vars namn var Josef Örnberg, var föga omtyckt, ehuru ingen visste något särskilt ont att säga om honom. Han hade ej, såsom predikanterna av den »schartauanska» riktningen gärna brukade, många avdelningar och underavdelningar i sina predikningar, och de uttryck, han använde i fråga om salighetssaken, voro ej heller Schartaus; ja, man visste till och med, att Anders Ers Kersti hade blivit tämligen kallt emottagen av honom, då hon besökte honom för att samtala med honom om andeliga ting. Detta tillvägagående mot Kersti skulle hava varit ett stort fel, om den unge prästmannen strävat efter att bliva omtyckt av Kullarpsboarna: ingen prästman var nämligen i de frommas ögon »riktigt att lita på», förrän Kersti hade talat med honom och förklarat, att han var »en bra man och en rätt lärare». Men pastor Örnberg frågade synbarligen föga efter vad man hade att säga om honom. Man kände, att han vid flera tillfällen varit på bal i staden eller på herrgårdarna i

grannskapet: han hade druckit toddy på ett barndop, och ett par gånger hade han rest till Ystad, när där spelades teaterspel. Men pietisterna hade blivit illa åtgångna på ett husförhör så väl som i ett par av hans predikningar, och detta gjorde, att »schartauanerna» förklarade, att den nye pastorn åtminstone ej var någon villolärare, om han också icke levde som han lärde. Märkvärdigt nog, var det de s. k. läsarna, d. v. s. schartauanerna, som vanligen dikterade den allmänna meningen om en ny präst: »världens barn» låtsade sig visserligen hysa en ganska ringa tanke om dessa läsares omdömesförmåga i vanliga jordiska ting och ville gärna finna ett tillfälle att le lite smått på deras bekostnad, när anledning erbjöd sig. Men så fort det var fråga om en präst eller i övrigt något, som måste andeligen dömas, böjde de sig gärna för »läsarnas» omdöme. »Anders Ers Kersti säger, att den nye pastorn predikar ett rent och gott Guds ord», anförde mer än en av dem, som tyckte om en nykommen prästman.

Men i fråga om pastor Örnberg rådde i Kullarp stor enighet: han var föga omtyckt. Härtill bidrog ej minst, att han var mycket högdragen, och man fann detta senare så mycket oförlåtligare som han själv var en smalänning av ringa stånd och själv tagit sig namnet Örnberg i stället för Persson, »som han var född till». Det var riktigt besynnerligt, att han inte var precis som »an-kamrat» med församlingsboarna, utan satte näsan i vädret, tyckte Kullarpsboarna.

— Det kan inte en präst och skall heller aldrig göra det för ämbetets skull — vara »an-kamrat» med sina åhörare, skall Holger en gång hava svarat, men det

är inte alls besynnerligt, att han sträcker på sig, fast han är av simpelt stånd. En, som är riktigt förnäm av födseln, är alltid vänlig och nedlåtande, men en, som vill komma opp och gå och gälla för förnäm, ser alltid nosig ut, ty han är rädd att människor annars genast skola se, att han är bara en stackare i sig själv.

Det syntes nog, att pastor Örnberg var högdragen: han tog aldrig av hatten, när han mötte någon hälsande, utan endast nickade. Blott då han om söndagarna gick uppför »stora gången» på kyrkogården, tog han av hatten för de bugande och nigande skarorna. Han predikade med pälsen på, begagnade handskar på predikstolen och galoscher även om sommaren, och det glunkades om, att hans prästkrage var av silver. Men vad som väckte mest förargelse var, att han aldrig räckte mer än ett, högst två finger åt den, som ville taga honom i hand. Detta hade också givit anledning till en ganska kostlig historia, som ej just slutat till pastorns fördel. En gammal soldat, vid namn Sven Ljungfält, vilken — såsom så många knektar — hade ett slags hävdvunnen rättighet att säga och göra vad galenskaper han behagade, föga aktad — såsom ock namnet S v e n L ö g n f ä l t bevisade — men för sin förmåga att hitta på hyss gärna sedd vid gillen och dans, hälsade vid husförhöret på pastorn, vilken som vanligt sträckte fram ett finger.

— Jaså, det är frågan om att dra knog? sade Sven Lögnfält och klämde till med ett av sina finger, så att pastorn började hoppa på ett ben.

— Aj! sa pastorn.

— Jag kände det visst inte, men se, pastorn klämde

inte till riktigt, väl! sa Sven, och hela församlingen fnissade.

Men för det taget fick Sven Ljungfält många supar.

Nämnda fredagsförmiddag satt pastor Örnberg och rökte sin cigarr — pipa rökte han aldrig, ty det var så simpelt. Holger steg lugn och betänksam inom dörren, sade högt och tydligt: »goddag!» tog mot pastorns ena finger och kysste vördnadsfullt hans hand — något, som pastor Örnberg lät sig särdeles väl behaga — varefter han återvände till dörren, där han ställde sig på mattan.

— Vad vill du? frågade pastorn.

— Jag fick en son i måndags, sa Holger, och jag kommer hit för att be om jag kan få honom döpt om söndag — då ha vi först mässa.

— Vad heter du?

Holger lämnade upplysning om sitt namn och det nummer, varpå han bodde. Pastorn letade både länge och väl i kyrkoböckerna.

— Nå, vad skall gossen heta?

— Han skall heta Josef.

— Varför skall han ha ett så fint namn? Du kan ju kalla honom Jöns eller Måns!

— Nej, min hustrus far hette Josef, och den prosten, som tog opp mig och var som en far för mig när jag var liten och övergiven, han hette också Josef. Därför skall pojken heta Josef, han också: det är liksom han då kallades opp efter både farfar och morfar, tycker jag, sade Holger lugnt.

— Nu börjar bonden bli så högfärdig; han vill inte behålla de gamla namnen på förfädernas sätt, utan

blygs för sina stamfäder — det är också en yttring av tidens ondska.

— Åh, Josef är ett bondnamn likasåväl som Jöns och Truls — inte ett dugg finare och lika vanligt på sina orter, fast det inte är så brukligt här.

Kanske visste inte Holger, att pastorn själv hette Josef.

— För resten bestämma föräldrarna, vad barnen ska heta: det är *min* pojke, och han skall heta som *jag* vill, tillade Holger med en viss kläm.

Pastorn började se bister ut.

— Så får han väl heta Josef då, men han blir inte mer för det, sade han, ty han fann, att han gått för långt och att Holger var i sin goda rätt.

— Det står inte i människohand, vad han blir. Jag önskar han måtte bli en bra människa: jag skall göra vad jag kan, så får *Abrahams, Isaks och Jakobs Gud* göra resten: *han har hulpit fram en Josef förr en gång*, sa Holger.

Pastorn kastade en kort, men skarp blick på mannen, som stod där lugn som en filbunke. Så vart lille Josef inskriven.

Slutligen sköt pastorn böckerna ifrån sig.

— Vad är jag skyldig? sade Holger, och tog opp pungen av mullvadsskinn.

— Det kostar 2 riksdaler för husmän och 4 riksdaler för åboar. Du står skriven som husman — det är således två riksdaler, om du har råd till det.

— Jag är husman, det är sant: men jag har en liten jordbit också, fast jag inte har fått fasta på den ännu, sa Holger, lade en silverspecie på bordet, bockade sig för pastorn — utan att denna gång kyssa honom

på hand — och gick till klockaren. Där betalte han som husman.

Pastorn stoppade ner specien, tände en ny cigarr och satte sig att fundera, kanhända på yttringarna av tidens ondska. Men från den dagen tog han av hatten var gång Holger mötte och hälsade honom.

— Det är väl klart, sa Sven Ljungfält, att pastor Örnberg skall hälsa på »Holger Präst» — präster ska väl hälsa riktigt på varandra, helst när de inte behöva vara rädda för att konsistorium ska sätta dem på förslag till samma pastorat.

XV.

Ja, nu var det verkligen en liten son hos Holger skräddares. Förhållandet emellan båda makarna hade under den tid, som närmast föregick pysens födelse, varit betydligt bättre än under de första månaderna av deras äktenskap. Elna hade sysselsatt sig med att sy kläder åt den väntade lille, och Holger hade på lediga stunder snickrat en vagga — ty han var av det slags folk, som kan med lite av varje — hans händer kunde göra allt, vad hans ögon kunde se. Bådas hjärtan kände sig stå varandra närmare, när de förenade sig i innerliga böner, att detta väntade barn måtte bli en värdig medlem av Guds rike. Det frambars — så att säga — dagligen på bönens armar till den himmelske Faderns tron, redan innan det ännu i jämmerdalen skådat dagens ljus.

Holger var under denna tid ytterst vänlig och uppmärksam mot sin hustru. Sitt oförståndiga uppförande mot mannen vid det tillfälle, då han hemkom med kon, erkände och avbad Elna indirekt därigenom, att hon på bästa sätt skötte om sagda djur, som också visade sig vara ett ypperligt kreatur. Redan en månad efter köpet erbjöds Holger 25 kronor i vinst, om han ville sälja henne.

— Jag får gå till råds med mor först, sa Holger till slaktaren, som ute på gården hade gjort det fördelaktiga anbudet.

— Ja, blir du sinnad, så kom bort med henne, ju förr dess hellre; du ska få pengar genast.

Holger gick in. Elna hade hört alltsammans inne i stugan.

— Hör du, mor! sa Holger. Om jag skulle ta och sälja min ko, du, va? sade han skämtsamt.

— Å nej; hon mjölkar så snällt. Hör du, far! Vet du, jag tycker riktigt hon är som ett sällskap, när du är borta och jag sitter ensam hemma, vet du, far!

— Ja, men jag får halvtannat hundra daler i vinst, och det är vinsten man ska leva på, sa pojken, sålde sillen — sju för skillingen.

— Ah, vi kunna ju behålla henne, så länge hon mjölkar och vi ha foder — det är min tanke åtminstone.

— Ja, ja, mor! Vill du ha henne, så gärna för mig, men då får du också själv sköta henne — jag befattar mig visst inte med henne mer.

Han log så gott — ögonen tindrade skälmaktigt. Men hon förstod honom så väl.

— Ja, det vill jag gärna.

Men tonen visade, att hon var litet förlägen.

En tid efteråt köpte Holger ett tunnland jord, som gränsade intill deras lilla täppa. Nu blev det åter »eld i blårna». Åter fruktade Elna, att de skulle bli så skuldsatta, att de aldrig i sina dar skulle bli fria människor mer. Åter klagade hon, att han aldrig frågade henne till råds — och så grät hon ett vers och hade samtal med Anders Ers Kersti. Holger lät henne hållas. Men när hon så hade lugnat sig, påpekade han i allsköns vänlighet alla de fördelar, de kunde hava av att äga ett stycke jord, särskilt med avseende därpå, att de behövde foder till kon. Han föreställde hustrun, huru gott det kunde vara att ha den där lilla biten, om han en gång på äldre dagar — såsom ofta händer dem, vilka nödgas sitta och arbeta vid ljus — skulle bli svagsynt, så att han ej kunde med noggrannhet sköta sitt yrke, eller annars någonting skulle hända honom.

— Och du vet, du mor, hur moderna börja på att växla om, och hur fåfängan begynner att ta till — bland bönderna också! Du vet, vad som står förutsagt om de yttersta tiderna. Snart börja alla de, som ska vara förnäma av sig, att låta sy i staden, och den, som vill tänka på att få någon förtjänst, som är att räkna, efter denna da'n — som hantverkare, förstås — får lov att lägga sig till med modejournal och hålla gesäller, som ha lärt i stan eller utrikes. Och, ser du, mor! det kommer jag aldrig att bry mig om — jag blir vid det gamla, men så blir jag ju bara lappskräddare på äldre dar, du. Och sen är det ju en utmärkt affär rent att köpa den här jordbiten: jag skulle kunnat ge dubbelt så mycket, och ändå hade det varit gott köp.

På fem år är hela hemmanet betalt, du mor! utan att vi behöva ha en skillings skuld. Och så blir du ju åbokvinna, du mor! Och pojken blir åboson, du!

Hon måste ovillkorligen le genom tårarna.

— Inte är det sagt, att det blir en pojke!

— Så blir hon åbodotter, du, och så får hon rika friare — dem äro ju alltid mödrarna svaga för.

Hon såg på honom, men hans lugna blick tillkännagav ingen baktanke.

Men det blev en gosse — tvärt emot vad »Sissa Krycka» förespått, och ändå kände ingen så till gamla märken som Sissa.

— Var du så säker, hade Sissa sagt, var du så säker, Elna, som att här är dag på jorden: det blir en tös, så snart du har haft klåda på vänstra ankeln! Det slår aldrig fel på detta jordklotet!

Och nu var han döpt, och all gillesmaten var uppäten. Anders Torstensson och Mårten Mattsson hade stått fadder, och en av prästamamsellerna hade själv erbjudit sig att hålla lille Josef till dopet, något som icke blott kom pastor Örnberg att rynka på näsan och tala om yttringar av tidens ondsko och den fara, som låg i att spela »an-kamrat» med bönder och högfärdiga husmän, utan ock uppväckte stor avund hos Sanna Jöns Snickares och andra hantverkarehustrur, vilka även stötte sig över köpstanamnet, som där på orten var ovanligt nog. — Det var ju höjden, sa Sanna, att en skräddare kallade opp sin pojke efter en prost, om denne varit än så vänlig mot skräddarestackaren. Men se, Holger ville naturligtvis kliva för högt, sa Sanna, och med vanlig kristlig människokärlek till-

lade hon, att högmod går för fall. Och den fina gudmodern se'n! Sanna sa rent ut — för hon va guskelov inte den, som skrymtade och hycklade — hon sa rent ut till Holger, att var och en skulle ha så mycket hut i sig, att han skulle hålla sig inom sitt stånd, och att hon aldrig frågat efter, vem som stått fadder till hennes ungar eller hållit dem till dopet heller, för döpelsen kunde lika kraftig verkan åstadkomma: hon skulle mycket väl kunnat taga den uslaste i hela församlingen, ja bevars.

— Ja bevars, bevars! sa Holger, det kan jag också göra härnäst: då kan ju du, Sanna, komma opp och stå på parad.

Och så hade kristnagillet varit alldeles för fint: Sanna, som »hade varit med på gille, se'n hon inte var större än så», visste inte ens vad en av rätterna hette. Hon hade frågat prostens hushållerska, som stått för hela matlagningen, vad det kallades, som var så rysligt gott, rent.

— Men se, hon är illmarig som allt köpstafolk, sa Sanna till nämndemanskan ett par dagar efteråt, hon ville inbilla mig, att det hette bullavagn.[1] Inte i all världen är det ett namn på ätandes-varor, inte: sådant där går aldrig i mej, sa Sanna.

— Vad det var, sa Holger, när de sporde honom om den där märkvärdiga, rysligt goda gillesmaten, vad det var? Det var — det var hönsaköttbullar med kakor till, var det! sa Holger.

Vid pojkens uppfostran kom det en och annan gång till små uppträden makarna emellan. Om söndagarna och annars, då Holger hade ledigt, var det hans högsta

[1] Vol-au-vent = ett slags smördegspastej med fyllning.

fröjd att leka med lille Sef, bära honom fram och tillbaka i stugan och sjunga för honom. Pysen var ock synbarligen mycket förtjust i att vara hos fadern, i trots därav, att dennes understundom ganska skarpa haka kom pysen att grina rysligt illa, då Holger kysste honom.

Men då pojken stundom skrek, utan att faderns alla konster kunde få honom att tiga, blev Holger otålig och befallte med dundrande röst pojken att vara tyst. Då hoppade Sef till, såg trint på fadern med sina stora, blå ögon, som alltid tycktes simma i tårar, och gav sig därefter merendels att storskrika ohejdat. Den första tiden fick då Elna taga honom och tysta honom på det sätt, som aldrig fadern, utan endast modern kan det, och Holger gick ut ur stugan, under det han för sig själv smått muttrade något om, att »blir inte den klockare en gång i sina dar, den gaphalsen, så måtte då ingen bli det!

Men en dag, då Josef var vid pass 8 månader gammal, ville han ej upphöra med sitt skrikande, trots Elnas alla ansträngningar, och Elna lade honom slutligen i vaggan och gick ut, alldeles uttröttad av att sjunga och vyssja och gunga honom.

— När du inte orkar längre, så tiger du väl, sade hon halvhögt.

Men när Elna var utgången, började Holger på att tysta pojken, och då detta ej ville lyckas, fick fadern klart för sig, att den lille skrek av ondska, att det var arvsynden, som framträdde, och att den onde fiendens välde skulle i tid brytas, på det ej barnets själ skulle gå förlorad. Så tog han en kvist av kvasten och risade sin son ganska eftertryckligt. Det

behöver väl knappast sägas, att ju mer Holger slog, dess värre skrek det lilla barnet, så att det till slut blev alldeles blått i synen.

När Elna ute i bakhuset, där hon just sysslade med att spicka sill, hörde barnets skrik alltmer tilltaga, blev hon orolig och skyndade in, men stannade som förstenad på tröskeln, då hon såg, hur Holger behandlade sitt och hennes lilla barn. Att gossen skrek, retade den av naturen envise Holger, som hade föresatt sig att pojken skulle tiga: agan fortsattes därför, och de svällande ådrorna på faderns panna och ett oavbrutet mummel visade, att vreden var nära att övermanna honom.

Elna stod en stund alldeles ur stånd att yttra ett ljud, till dess hon slutligen med ett högt skrik föll raklång på golvet. Nu blev Holger förfärad och lade skyndsamt gossen i vaggan, där den lille genast tystnade och under ett sakta, allt mer avtagande kvidande föll i sömn. Holger skyndade att upplyfta Elna och lade henne i kakelugnsbänken: efter några ögonblick kom hon åter till sans, ropade vår Frälsares namn och gav åter till ett skrik. Därpå reste hon sig vilt upp.

— Har du tagit livet av honom?

Hennes ögon stirrade så hemskt, att han blev alldeles förskrämd, helst hon rusade upp från bänken och sprang omkring på golvet.

— Var är mitt barn? ropade hon. Han har slagit ihjäl mitt barn, mitt stackars oskyldiga barn!!

Därpå for hon som i en dröm bort till vaggan, tog upp gossen, kysste hans våta kinder, lyfte opp hans kläder, och då spåren efter agan ännu tydligen syntes på hans späda kropp, utbrast hon i höga rop och

kysste den röda huden. Liksom om Holger ej varit närvarande, började hon i ett slags yrsel småprata med den lille, som hon tryckte tätt intill sitt bröst.

— Vyssa, lulla! Så, så, ja!! Nu ska inte lillen gråta! Vi ska inte bli hos honom längre: den himmelske Fadern ska nog hjälpa oss; ja, men ska han så, för du är hans barn, Sefen, och sådana hörer himmelriket till. Där blir nog någon råd för oss, ja men blir där så! Inte gråta, stackars lille Sefen! Vi ska gå ut och tigga våra bitar — jag skall säga till barmhärtiga människor, att vi inte töras gå hem, för då slår han ihjäl dig, lillen, gossen min!! Han är så hård mot sina ungar, liksom de icke vore hans. Och så ge de oss nog en bit bröd, lille Sefen! Och dö vi, så komma vi till den, som rätte Fadern är över allt vad fader heter.

Och hon vyssjade på sina armar den lille, som inom kort åter somnade.

Holger stod stum en lång stund: han visste knappast, vad han skulle tänka om hennes tal. Hade hon blivit så rädd, att hon mist förståndet?! Gå ut i världen?! Från sin man!!! Och dock visste han ju med sig, att hon ej kunde älska den lille mer än han, samt att det var av sann kärlek till barnet som han handlat så som han gjort, huru strängt än hans handlingssätt kunde förefalla ett modershjärta.

— Den sitt ris sparar, han hatar sitt barn; men den det kärt haver, han näpser det i tid, säger Salomo, sade han slutligen, och hans röst darrade av rörelse.

Det var som om hon vid dessa ord återkommit till sig själv.

— Ja, du läser ordet och du kan bra med att leta fram det, som passar att slå till andra med. Men du glömmer alltid bort, att G u d ä r k ä r l e k e n, och att v i s k o l o m ä l s k a s i n b ö r d e s, och att han har sagt, att d e s m å h ö r a h o n o m t i l l. Där är både lag och evangelium i Herrans ord, men du tar bara det stränga; där är aldrig e t t l j u v l i g t o c h g l a t t b å d s k a p i din mun. Herren skulle inte ha hjärta att vara så hård som du är: h a n s h j ä r t a s m ä l t e r a v f ö r b a r m a n d e. M e d e v i g k ä r l e k ä l s k a r j a g d i g, säger Herren. Men du har ett stenhjärta! D e n, s o m i c k e ä l s k a r s i n b r o d e r, s o m h a n s e r — h u r u k a n h a n ä l s k a G u d, s o m h a n i c k e s e r?

— Ä t t i k a n k a n i n t e h j ä l p a, a t t h o n i n t e ä r s ö t! sa Holger.

Men Elna tog lille Josef i famnen och gick ut i bakhuset: där låste hon in sig, och i trots av Holgers upprepade kallelser kom hon ej ut hela dagen.

Holger var missnöjd med sig själv och med Elna, och det dröjde också ganska länge, innan han vågade be henne att få ta pojken, då hon skulle gå ut och sköta sina hushållsgöromål.

Men tiden läker alla sår, och snart var det åter Holgers förtjusning att få leka med den lille — liksom Elnas att åse, huru glad mannen var åt deras barn.

XVI.

Tolv år hade förflutit och lille Sef hade nu tre syskon. Holger Skräddares stuga var sig tämligen lik, något mera förfallen kanske än förr. Västra väggen var brun-

gult fläckad, enär sotet från skorstenen trängde genom den luckra lerväggen, och Holger sällan »vittade väggarna över». Under loftet satt ett försvarligt björkris, varemot »spullan», d. v. s. Holgers psalmodikon, hängde nerdammad och utan sträng bakom en kista i bakhuset. På stugubjälkens ena sida stod med krita:

AMS 4 r Dr 7 d Pi 14 m PPPer 21 d J tr v by

vilka gåtlika anteckningar betydde, att Holger för verkställt skrädderiarbete hade att fordra av Anders Måns 4 riksdaler, av drängen 7 daler[1], av pigan 14 mark[2], av Per Pers Per 21 daler[3] och av deras Jöns för tröja, väst och byxor. På andra sidan av samma bjälke, där Elna förde sina räkenskaper, stod:

S Sn /// /// /// // Sm /// /// /// /// /// /

vilket innebar att Holgers av Sanna Snickarens lånat 11 skålpund bröd och av Smedens 16 skålpund. Det var nämligen då som nu mycket brukligt bland hantverkarna inom Kullarps församling, att den ene lånade av den andre och hade bakning var i sin tur, genom vilken anordning man sökte undvika, att brödet skulle mögla. Det var ju ingen uträkning att baka endast litet åt gången, då ugnen i alla fall skulle eldas opp och »ett helt bak» hann man ej äta opp, innan brödet möglade — även om man »bakade om» det — såsom man oftast gjorde sommartiden, isynnerhet med »kavringarna», vilka såsom hårda och tunna höllo sig längst. Möglade trots alla försiktighetsmått ändå det sista, sökte gärna modern minska barnens motvilja mot detsamma genom den vanliga uppmaningen: »Ät friskt

[1] 1,17; [2] 0,58; [3] 3,60.

med möjligt bröd, så blir du stark! När far var liten, åt han möjligt bröd, därför är han så stark.

Förhållandet Holger och Elna emellan var i viss mån förändrat, om också ej förbättrat: häftigare uppträden förekommo mera sällan, men en kall likgiltighet och ett pinsamt vardagsgnat om de minsta småsaker jagade lyckan ur deras hem, där endast de gemensamma andaktsstunderna om söndagseftermiddagarna voro flyktiga ljuspunkter.

Härutinnan var Holger ej utan skuld: mot barnen och särskilt mot Josef, som hade ett ganska stridigt sinne, var han ytterst sträng. Ej blott för varje olydnad, vartill Josef själv gjorde sig skyldig, vankades sträng, stundom onaturligt hård aga; även för syskonens fel eller missöden fick han uppbära skulden och straffet. Slog någon av de små sönder en kopp eller en skål, revs ett blad sönder i en bok, eller hände någon annan olycka, var det alltid Josef, som fick smörj, och voro föräldrarna frånvarande, skulle han vara i både fars och mors ställe för syskonen, både se efter dem, kläda dem och ge dem mat, vilket var en lika besvärlig som otacksam uppgift.

Och ensamma voro de ofta. Elna hade så småningom blivit allt likgiltigare för hemmet: spindelvävarna hängde hoptals i hörnen av stugan och under loftet; där blev ej sopat varje dag; halmen i bäddarna ombyttes mera sällan än önskligt var, vilket gjorde att nattron blev klen i följd av de många, små, svarta, hoppande kräk, som fritt frodades. Det var mycket vanligt, att när Holger om morgonen gått på arbete, klädde sig Elna i söndagsdräkt och gick bort, vare sig till Anders Ers Kersti eller nå-

gon annan »snackesyster», som Holger brukade säga, och där kunde hon sitta hela dagen. Antingen läste de eller talade förtroligt samman, oftast om andeliga ting och under ymniga tårar; men ej sällan fick den eller den sitta emellan för det ogudaktiga leverne han förde, liksom mannens verkliga eller inbillade fel på det strängaste nagelforos, ofta med omedvetet åsidosättande av den kristliga kärleken. Å ena sidan alstrade detta en viss fariseisk självbelåtenhet, och å andra sidan gick hemmet allt mer vind för våg. Barnen blevo för mycket lämnade åt sig själva utan verklig tillsyn, och detta inverkade menligt ej blott på deras renlighet och ordningssinne, utan ock på deras seder. Som det var dem strängt förbjudet att leka med grannarnas barn, på det de ej av dessa skulle höra ogudaktigt tal och lära odygd, måste de roa sig så gott de kunde hemma. Josef, som skulle se efter sina syskon, var i ständig ängslan att de skulle hitta på någon odygd eller göra någon förtret, då det gemenligen var han, som fick sota för vad de brutit. Visserligen skulle de lyda honom, men detta var dem ej särdeles angenämt, varför Josef och de små ofta voro i »håret på varandra», och kunde de komma underfund med att den äldre brodern brutit mot någon av föräldrarnas befallningar, voro syskonen genast färdiga att skvallra på honom. Så blev det undskyllan och osanning, hämnd på den som skvallrat, och vanligen vann den starkaste, helst han bäst kunde försvara sig inför föräldrarna, fast sanningen stundom fick sitta emellan. Kunde en olycka eller en odygd blott hemlighållas för fadern, var det ej så farligt, ty Elna tog mera sällan till riset; hon endast grät, talade allvarligt med barnen,

föreställde dem, huru de gjorde Guds heliga änglar bedrövade, lät den felande stundom knäfalla och förestavade honom en bön eller läste en botpsalm för honom, och så var allt gott. Ja, det hände till och med någon gång, att hon sade till barnen, att de ej behövde omtala för far, att hon varit borta, att den eller den varit där, eller att den saken blivit fördärvad. Detta var liksom en uppmuntran för barnen att narras, då de kunde. Även gick hon ofta emellan i barnens närvaro, när Holger enligt hennes åsikt var för sträng emot någon av dem. Detta kom dem tidigt att tänka över förhållandena i hemmet: ehuru de alla darrade för den stränge fadern, hade de dock större vördnad för honom än för den vankelmodiga modern — något som i lika hög grad förvånade som smärtade henne, då hon märkte det, särskilt hos Josef, för vilken hon, då han blev äldre, ofta enskilt klagade över faderns hårda humör.

Den första tiden, då Elna började på detta sätt vårdslösa hemmet, klandrade Holger henne strängt och påminde henne om Pauli ord till Timoteus: »*Men oandeliga och käringafabler låt fara!*» Elna grät och påpekade, att detta korta livet i jämmerdalen vore endast att *räkna för skada och träck*, och att människan borde *övergiva allt och följa Kristus*. Slutligen tröttnade Holger och slöt sig inom sig själv allt mer och mer: läste mest Bibeln, Luther och Arndt, och kunde någon gång påpeka Pauli ord: »*Jag är Paulisk, jag är Apollisk, jag är Kephisk*», tilläggande: »*Bibeln är mer än Schartau*».

Emellertid gjorde han emellanåt vad han kunde

för att få någon trevnad i hemmet — skada blott, att det ofta skedde på ett sätt, som söndrade makarna. Så kunde han stundom på söndagen själv taga kvasten och sopa, feja och damma samt riva ner spindelvävarna — något som Elna ej utan skäl tog för »gliringar». Så brukade han alltid om söndagseftermiddagen se efter, huruvida barnen voro rena i öronen, eller tätkammen var mer än vanligt av behovet påkallad. Vidare fingo de visa fram sina fingrar, och ve den, som hade nagelrötter!

— Jag har sagt er så många gånger, att man aldrig behöver ha nagelrötter: det gör ont och ser slarvigt ut. Varen säkra på, att aldrig en städad karl har nagelrötter: Prosten hade aldrig en nagelrot. Och hur lätt är det inte att hålla dem borta! Man bara håller skinnet ovanför naglarna löst, så att det inte får växa fast vid nageln. Hit med fingrarna!

Och så sköt han opp det, och det så eftertryckligt, att tårarna stodo i ögonen på de små, som efteråt merendels smögo sig ut i bakhuset för att gråta.

Så framskred år efter år det tunga, glädjelösa livet i Holger Skräddares stuga.

XVII.

Anders Jönsson hade nu i flera år själv haft regeringen om hand, och hans mor hade bott i undantagsstugan »på ändan av lolängan», alltsedan Anders blev gift. Han hade nämligen ett par år efter Elnas bröllop ingått ett kristligt äkta förbund med Gertrud, den rike Sven Ols dotter. Gumman hade således fått sin

vilja fram; men hennes glädje blev av kort varaktighet: hon och Gertrud blevo snart ovänner. Gertrud hörde ej till de ordentliga husmödrarna; icke blott tjänstefolket klagade över matens usla beskaffenhet, utan snart instämde de, som gingo på dagsverke hos Anders Jöns, uti samma visa, vilket djupt grämde gumman. »Fläsket levde», brödet möglade, sillen var »gul som en örnaklo», och — vad som väckte mest förargelse — till och med om julen fingo tjänarna den vanliga flottmaten på grovt bröd. Lutfisk och risgröt lagades endast till »dem själve», och kaffe vankades endast på söndagseftermiddagarna.

Ingen sköt skulden för denna hushållning på Anders: han hade aldrig varit känd för snålhet. Tvärtom visste man att förtälja, huru som han »lät grunkorna valsa», då han kom ut i sällskap, och detta hände esomoftast. Nej, det var den gemena Gertrud: det var av ren elakhet som hon lät folket leva så »skrint». Hon unnade verkligen inte någon annan människa något gott: stundom kunde hon låta stora massor den skönaste mat, som blivit över efter ett gille, helt enkelt stå i spiskammaren, tills den var alldeles »förfaren». Så kastade hon den i svinabaljan hellre än hon unnade någon annan att få gott av densamma. Var inte sådant gement! Skulle inte en sådan svälta, tills hon lärde sätta värde på Guds gåvor!

Första tiden som Anders och Gertrud voro gifta, hade hans mor allvarligen förehållit sin svärdotter de oundvikliga följderna av hennes handlingssätt. Först teg Gertrud, så började hon snäsa gumman, sedan visste hon att uppreta sin man mot modern, och slutligen hade det kommit till öppen brytning mellan

Anders och hans mor, vartill ett ständigt krångel vid utgörandet av undantagsförmånerna icke minst bidrog. Det kunde nu vara hela veckor, under vilka där ej växlades ett ord mellan »gamlan» och »de unga»; ja, det hade slutligen gått ända därhän, att Gertrud förbjöd »Lillan» att gå in till »det gamla trollet», något, som grep gumman djupt, då hon höll oändligt av »det lilla, rara p y r e t — Anders opp i dagen!» När slutligen lilla Ellen — Anders hade trots allt motstånd genomdrivit, att tösen skulle heta så, fast hans moder kanske var den enda, som anade skälet — när slutligen lilla Ellen en dag ute på gården sporde den gamla: »Farmor! sta du int dö snart?» och på den gråtfärdiga gummans fråga: »Varför frågar du så, mitt hjärtegryn?» tillade: »Mor säjer ja sta få bäggje dina eblatre, når du ä dö», då blev det för tungt för den gamla: hon blev sjuk, och stundom låg hon flera dagar i rad. Ingen tog någon kännedom om hennes hälsotillstånd.

Julafton var inne, men någon glädje rådde ej hos Anders Jöns. Gumman satt ensam i undantagsstugan, och hennes tårar föllo strida ner på juldagsepisteln, där hon läste: »O s s ä r f ö t t e t t b a r n, e n s o n ä r o s s g i v e n!» Snyftande vaggade hon huvudet hit och dit, under det de tårfyllda ögonen blickade rätt framför sig utan mål uti den tomma rymden.

Anders var vid dåligt lynne och gjorde allt emellanåt en titt i hörnskåpet, där flaskan förvarades: han hade på senare tider börjat göra det allt mer och mer, sade tjänstefolket, icke allenast borta, utan även hemma. Det påstods, att modern en gång sagt till honom: »Anders, Anders, du skall inte ta två supar både

morgon, middag och kväll! Du blir rent fördärvad till slut!» Då skulle Anders hava svarat: »Var ni glad, mor, att jag super! När jag är full, kommer jag inte ihåg, att min egen mor ljög ifrån mig min enda glädje!» Då teg gumman och gick, påstods det. Lilla Ellen satt och slickade smöret av en fin smörgås och klev emellanåt opp i kakelugnsbänken och tog sig en sockerbit i det på kakelugnsleret stående sockerkaret. Drängarna spelade tolva och »sista stick» vid nedre bordsändan; endast gårdsdrängen satt och läste i Oldbergs »Hemskolan». Pigorna stodo vid kakelugnen, med linnet neddraget över axlarna och barmen, och tvättade sig i ljumt vatten: de skulle vara snygga till julottan morgonen därpå.

Gertrud gick och gnatade över de många helgdagarna: »i år blir här tre helgdagar i rad; bara påfund för att lathundar ska slippa uträtta någonting!» Då öppnades dörren, och in trädde gumman, gick bort till Anders, tog hans hand och framstammade med halvkvävd stämma några ord om att hon på denna heliga kväll ej kunde bära, att ovänskap rådde mellan henne och hennes enda barn. Anders blev i trots av hörnskåpstittarna — eller kanske i följd av dem — vekt stämd och gripen av gummans ord: hon var ju ändå hans mor. Men genom skickligt framkastade, kalla och bitande hänsyftningar, hån och försmädliga leenden förtog Gertrud snart det goda intrycket av moderns ord, och det ena ordet gav det andra. Anders indrogs i samtalet, gummans varnande, fastän milda ton retade honom: slutligen for han upp, skällde ut sin moder, riste henne under hiskliga eder, gav henne en och annan puff och körde slutligen ut henne.

Det hade under tvisten varit dödstyst i stugan. Ellen började gråta, pigorna likaså, drängarna sågo på varandra, och vaktpojken och »ögjapågen» skrattade i mjugg. Endast gårdsdrängen reste sig upp och sade ganska hörbart: »Det skall, min själ, vara här på stället som husbonden ska slå sin mor julafton!» Därmed tog han sin mössa och gick och blev borta hela aftonen. Anders reste sig häftigt liksom för att gå efter, men stannade mitt på golvet och gick i stället till hörnskåpet.

Men morgonen därpå var det ottesång i kyrkan. Det var ett klingande slädföre, och folket strömmade efter gammaldags sed i stora skaror till det rikt upplysta templet. I alla hus och gårdar »var där tänt», så att hundratals ljus tindrade i den vackra vintermorgonen, och i skolsalen höll klockaren slutrepetition med sångföreningen, ty Kullarps klockare var högligen nitisk för kyrkosången.

Och så började gudstjänsten med den härliga psalmen n:o 55:

»Var hälsad, sköna morgonstund,
som av profeters helga mun
är oss bebådad vorden!»

Och hundratals röster instämde med sångföreningens: aldrig deltager församlingen allmännare i sången än en julmorgon, aldrig känner sig den fromma tron mer lyftad ö v e r j o r d e n s k v a l o c h v e än då, aldrig ser man så många tårade ögon — till och med den grånade syndaren veknar, då barndomens rena och skuldfria minnen vakna.

I bänken n:r 12 satt Anders, däsig, orakad och med blodsprängda ögon: det sag ut som han redan i den tidiga morgontimmen gjort en eller annan titt i hörnskåpet. Han deltog ej i sången, utan satt med den slöa blicken riktad på psalmboken.

I fruntimmersbänken mitt emot satt hans moder med huvudklädet draget djupt ner i pannan. Ej heller hon sjöng med; men tårarna tillrade strida över hennes kinder, där sorgen plöjt djupa fåror.

Det vart en djup tystnad i templet, då den gamle, vördnadsvärde prosten, som numera sällan tjänstgjorde, besteg predikstolen. Han talade om julen: dess betydelse som barnens högtid; huru den enfödde Gudasonen för människors barn själv blev ett människobarn, på det alla jordens barn en gång skulle kunna bli Guds barn: huru den, som icke undfår Guds rike som ett barn, aldrig kommmer där in; samt huru endast from och oskrymtad barnatro kan uppehålla människan i livets strider. Och så kom han in på kapitlet om barnen: vilken välsignelse de äro i ett hem, där den store barnavännen är kär för gamla och unga; huru viktigt det är att uppfostra barnen, så att de aldrig glömma, att livets korta kval och strid blott är en vandring till det himmelska fadershuset; samt huru barnen aldrig må förgäta, vilken stor tacksamhet de äro skyldiga sina föräldrar för all omsorg och kärlek. En vis son är sin faders glädje, men en galen son är sin moders grämelse.

Djupa suckar och kvävda snyftningar hördes emellanåt i kyrkan, och kvinnorna snöto sig häftigt. Här

och där förnams ett: »ack», »ja, ja», »Herre Gud», o. s. v.

Det föreföll Anders som om varje ord varit riktat just till honom: han vågade ej se upp till predikstolen, utan satt nedböjd i bänken. Det länge sovande samvetet hade vaknat, och dess oblidkeliga stämma hade ett fruktansvärt skuldregister att förkunna. Han mindes sin barndom, sin konfirmation: huru hade han hållit sitt döpelseförbund, huru sina löften vid altaret? Och så mindes han den allt uppoffrande kärlek, som hans moder med ett aldrig tröttnande tålamod hade slösat på en son, som till gengäld hade — slagit henne på själva julaftonen. Rösten inom honom talade med tordönskraft, och orden från läraren på predikstolen voro endast ett bekräftande genljud av samvetets förebråelser. Hans hjärta ville brista, och mot slutet av predikan föll han i en hejdlös, stormande gråt.

Men när ottesången var slut, fingo de, som voro i kyrkan, se något, som väckte stort uppseende och länge utgjorde föremål för Kullarpsboarnas samtal och utläggningar. Anders gick nämligen bort till sin moder, grep hennes hand och kysste den, under det stora tårar strömmade ned för hans ansikte. Läpparna rörde sig krampaktigt, men han kunde ej få fram ett ord. Skyndsamt gick han hemåt och återkom ej till högmässan — tvärtemot vanliga bruket i Kullarp. Modern blev kvar i kyrkan, men satt hela tiden med huvudet lutat i händerna.

Vad Anders sade till Gertrud den juldagsförmiddagen, blev aldrig bekant, men deras samtal räckte i flera timmar. På eftermiddagen gick Gertrud in till

den gamla — för första gången på många månader. Men hon hade, innan hon gick dit in, suttit länge och läst i psalmboken, och Sanna Snickarens visste att berätta, hurusom en av pigorna sett i psalmboken, vilken Gertrud låtit ligga uppslagen, och där funnit talrika märken efter tårar på psalmen n:r 169, isynnerhet på andra versen:

»Min lycka spilld, mitt lugn försvunnit,
mitt goda namn förstört jag ser:
likt offren, som till aska brunnit
på Moloks altar en gång ner.
Och nu, då ångern, kvalet, nöden
med långsam brand mig själv förtär:
vad blir min lott? Jag fruktar döden,
och livet mig förhatligt är.»

På aftonen kom »gamlan» in till »de unga». Hon mottogs av Anders själv, och i den gamla länstolen lades talrika kuddar, på det hon skulle sitta bekvämt. Hon var glad och blid som en ung flicka, hennes kinder voro rosiga; emellanåt klappade hon Anders på handen, och »pyret» hade hon på knäet hela aftonen. Hon berättade historier för den lilla och trakterade henne med de vackraste och rödaste äpplen hon ägde. Men då Gertrud såg detta, fick hon tårar i ögonen och måste gå ut.

Drängar och pigor blevo ytterst förvånade, då det vankades lutfisk och risgröt till kvällsmat, och den aftonen tog ingen fram kortleken. Men gårdsdrängen gick efter Pehr Thomasson och läste högt vid bordet för folket. Alla följde läsningen med stor spän-

ning, och vaktpojken, som drog ett par drag på »harmoniet»[1], fick sig en allvarsam tillrättavisning, fast han spelade själva:

»På blomsterklädd kulle satt Hjalmar och kvad
om forntida bragder en gång,
och liljornas rosor och ängarnas blad
sig bugade djupt för hans sång.»

Anders hälsade icke en enda gång på i hörnskåpet, och från den dagen var det frid och trevnad i Anders Jönssons hem.

XVIII.

Nu var lille Josef stor: han gick och läste för prästen. Icke hemma i Kullarp, ty prosten själv hade ej på många år kunnat läsa med nattvardsungdomen, och pastorn var beklagligtvis en av de nye, och detta påstående stödde Holger Skräddares därpå, att pastorn höll bibelförklaringar och andaktsstunder i enskilta hem, höll »Budbäraren» och hade hängt C. O. Rosenius' porträtt mellan Luthers och Melanchtons, vilka av gammalt funnits på pastorsexpeditionen i Kullarp. Josef skulle därför läsa för en präst i ett angränsande pastorat, vilken av Holger och Elna värderades, gärna hördes och ofta rådfrågades. Synnerligast av Elna.

Så mycket hellre enades föräldrarna i detta beslut, som Josef ingav dem farhågor nog i andeligt avseende.

— Ja, Herren har visst gett den pojken rika gåvor,

[1] ackordion, dragspel.

sade Elna en söndagseftermiddag till Holger, då de voro ensamma inne i stugan. Han har ett gott förstånd, och hans minne är rent förunderligt: han kan göra reda för en predikan från början till slut. Det har han efter dig, far! för jag har alltid haft ett hönsaminne, riktigt. Och en sådan sångröst han har! Han hörs över både klockare och orgel, när det är en psalm, som han kan tonen till — och de flesta kan han ju. Och bara han hör en sång en eller ett par gånger, så kan han sjunga den genast.

— Ja, men så går han och lär sig och samlar ihop visebråte om kärlek och allt slags elände. Jag hittade den här i hans tröja här förleden: jag tog den genast och gav honom en »torvare», så han kommer nog ihåg den lite.

Och Holger framtog ett suddigt papper, som innehöll.

Tre vackra och alldeles

NYA VISOR.

Den första, som bar titeln: Kärleksvisa, började så:

»Varför later du den lampan slockna,
som så klar uti lågan brann,
du är så falsker uti ditt hjärta,
för du har tatt en annan i din famn.
— Tralala tralilalila, tralala tralalala.

— — — — — — — — — — — — — — —

Du syns så fager för mina ögon,
som tusen liljor sutto på en kvist,
ack, om jag finge dig till min vän äga,
för dig så skulle jag säga all min brist.

— — — — — — — — — — — — — — —

Och tack för kyssen, du min lilla tärna!
Du är så nätter som himlens sol.
Må jämt din vandring på stigen ställa
och himlens änglar omfamna dig.
— Tralala tralilalila, tralala tralalala.»

— Ack ja! sade Elna, sådan ogudaktighet kunna de läsa och sjunga och förspilla den dyra nådatiden. Hå hå ja! För vart och ett fåfängt ord skola de göra räkenskap på domedag! Ja, han skall väl gå förlorad, han som så många andra!

— Ah, det är inte att ta så hårt vid sig heller: den, som är ute bland världens barn, får höra så mycket, om han vill eller ej. Och om han också låter det gå in genom det ena örat och ut genom det andra, så ska det ändå tvärs igenom huvudet. Vore det bara ett allvarligt sinne och riktig fasthet hos honom och en barnslig tro, så — — —

— Det är just det, ja. Men världens flärd lockar så gärna. Och nu ser han bra ut och — —

— Det har han efter dig, mor! sade Holger skämtsamt, däruti brås han då inte på mig.

— Vem han har det efter, sade Elna — hon kunde ej hindra, att ett leende smög sig över hennes läppar — vem han har det efter, så är det en farlig gåva. Jag tycker jag har sett i kyrkan flera gånger, att töserna titta på honom: sådant föder så lätt högfärd. Och midsommarafton hade han likaväl gått opp på dansbanan: jag fick höra det, och han måste erkänna det, när jag tog honom i förhör. Ja, han grät ju och ångrade sig och bad mig, att jag inte skulle tala om det för dig.

— »Mig övergiva de och göra sig brunnar, ja, usla brunnar, som intet vatten giva», sade Holger blek.

— Och ändå har han aldrig fått komma ut ibland andra barn, utan vi ha hållit honom inne och sett efter honom i var vrå. Han har aldrig varit med varken på gille eller marknad eller någonstädes, där man får se vad dåligt är, och något oanständigt har han aldrig fått höra.

— Bara vi inte i vår välmening ha gått för långt! När han nu kommer ut i världen, står han alldeles oerfaren: han kan inte ens akta sig — —

— Han har ordet och bönen! Och samvetet!

— Ja, när det är fråga om den grova syndalevnaden, men Sodomsäpplena äro så lockande, och det är först när man bitit i dem, som man finner, att de äro svarta invärtes.

— Ja, vi ha gjort vad vi ha kunnat: nu få vi antvarda honom i den himmelske Faderns vård: läser han sig nu fram borta i Rödby, så får han då åtminstone veta, vad Herren av oss äskar, och om han också har brutit sitt döpelseförbund, så står fadersfamnen honom ändå öppen. Bara han inte blir förvillad av otron, när han kommer ut: jag har varit rädd för det många gånger. Han började ju läsa tidigt och har läst igenom bibeln flera gånger, både gamla och nya och apokryferna också. Men han har flera gånger de sista åren kommit med frågor, som inte kunna vara utan av det onda hjärtat och själafienden. En gång frågade han, varför Gud hade skapat råttor och möss och all slags ohyra, när det står, att vad Gud skapat hade, var allt ganska gott. Och så

kom han med det gamla syndiga talet, var Kain fick sin hustru ifrån, och hur alla djuren kunde få rum i arken. Och så frågade han en gång, hur det kunde stå i andra Samuels 24:1, att Herrens vrede gav David in, att han skulle räkna folket och så i första Krönikornas 21:1, att satan gav David in att göra det. Det hade jag aldrig lagt märke till, så jag visste inte vad jag skulle svara pojken. Men det är ju förskräckligt: det är ju att vilja mästra bibeln!

— Hm! När han har frågat mig om sådant, har jag alltid sagt: »Jag vet det inte! Hade Gud velat, att vi skulle förstå det, hade han nog uppenbarat det för oss. Vi veta, vad som är nödvändigt för att vi skola saliga varda, och vi skåda här på jorden som i ett mörkt tal, men då ansikte mot ansikte.» Å hå, ja ja!

— Se, lite liv i en pojke är det väl inte så farligt med, och den, som modershjärtat har uppsänt så många böner för, går inte förlorad så lätt. Ack, han var så rolig, när han var liten. »Mor!» sa han en gång, »vad betyder E. J. D. ute på mors kista?» — Det betyder Elna Josefsdotter», sa jag — »Då betyder P. O. D. på klocketavlan väl Per Olsdotter?» sa han. »Där står ju inunder, att hon är MORA», sa han, det lilla livet. Eller när han hade varit på husförhöret och han steg upp på pallen, när han kom hem, och tog mitt förkläde på axlarna och en näsduk under hakan och skulle ha katten till att läsa sjunde budet, när han hade lapat mjölk. Han hade ju ingen ond mening med det, pojken. Och nu är han ju sexton år gammal, så han

har gott förstånd: nu kunna vi inte längre låta honom vänta, utan i år får han gå och läsa.

— Hm, han kunde ju behöva vara mer stadgad, men han får ju ut och förtjäna sitt bröd. Vi kunna inte ha honom hemma längre, annars kunde han gärna väntat ett år till.

— Ja, men alla hans jämnåriga ha gått och läst: det skulle ju se ut som han vore skralare än andra barn, och jag tror han är av de likaste.

— Hur det ser ut, gör ingenting!

— Så tycker du, förstås, alltid, men — —

— Men huvudsaken är, att han får en god kunskap att bygga på — — —

— Och att Herren i sin nåd bevarar honom i en farlig värld, så att vi en gång kunna säga: »Se här är jag och barnen, som Du mig givit haver!»

Och halvhögt och med knäppta händer läste hon 4 versen av psalmen n:r 341:

»Jesu, i din nåd vi ge
våra barn, vårt glädjeämne.
Gud! din gåva äro de:
dig vi dem tillbaka lämne.
Re'n i dopet till dig tagna,
låt dem ej från dig bli dragna!»

XIX.

En vacker söndagsförmiddag vandrade Holger, Elna, Josef och hans syskon till Rödby: Josef skulle

nämligen läsa i kyrkan. Vägarna voro uppfyllda med gående och åkande, ty så många, som kunde komma ifrån, skulle vara med på konfirmationen, och detta gällde ej blott om »bys barn», utan även från de angränsande socknarna strömmade stora skaror till kyrkan. Att många kommit till Guds hus ej blott för att höra, skönjdes klarligen därav, att de gjorde anmärkningar över var och en, som de kände.

— Nej, har man sett på Jöns Anders Lars! Bringselar! Jo jo men! Undra vem han har vunnit dem från på knack.

— Är det inte en ynk? Husarens Else — det arma stackarsskapet — lackerade tåhättor på hängorna och broderade »handskäfter» med spetsar omkring!

— Se på Anders Smeds pojke! Han har inte varit i Lund och studerat till »prästagesäll» mer än tre år och är redan klädd i glasögon!

Och så vidare i oändlighet.

Så »ringde det andre», och allas huvuden blottades. Prästen kom. Gudstjänsten fortgick som vanligt — med barndop, vigsel och kyrktagning.

Predikan var slut, och barnen samlades oppe i koret. I kyrkans mittelgång blev en fruktansvärd trängsel: alla ville nämligen så långt opp som möjligt för att kunna höra frågorna och om möjligt även svaren. Men av de omilda blickar, de puffar och knuffar, som allt emellanåt utdelades, skulle man knappast kunnat tro, att det var en varm önskan att höra Guds ord och gömma det i ett ödmjukt sinne, vilken förestavade denna »rusning» i Herrans tempel. Bänkarna voro fullsatta av församlingens egna medlemmar, men även där en eller annan bänkplats var ledig, vågade

ingen »utbyling» intaga densamma, om ej möjligen någon mera ansedd Rödbybo bad honom stiga in och sitta ner. Längre ner i kyrkan klev man opp på bänkarna — ja en och annan stod till och med på ryggstöden.

Den framåtströmmande folkmassans vågor hade någorlunda lagt sig, och det blev småningom tyst i templet. Blid, men värdig, inträdde den omtyckte själasörjaren och kastade en uppmuntrande blick på läsbarnen, bland vilka flera av rörelse och rädsla med möda förmådde hålla sig uppe.

Djup, fyllig och klar klingade hans stämma: »Simon Jona, älskar du mig?» Och med dessa ord till utgångspunkt betonade han först stundens vikt och Herrens rätt att begära de ungas kärlek. Alla uppoffringar och försakelser, all ömhet och omtanke från föräldrarnas sida vore intet mot vad Frälsaren gjort, han, som lidit och dött för att avlyfta syndens börda från människorna, han, som tvagit oss rena i dopets bad och som i altarets sakrament vill giva oss sig själv. Därefter påpekades, huru den kärlek, Herren begär, är oskiljaktig från kärleken till Ordet, som bör vara våra fötters lykta och ett ljus på all vår väg. Predikanten varnade barnen för villfarelser och lade dem på hjärtat att alltid bliva fasta vid det gamla, beprövade. Därefter visade han, huru den människa, som rätt älskar Gud, anser Hans nåd för det högsta i liv och död, söker undfly synden och kämpar dagligen mot de andeliga fienderna. Och så sist efter slutat förhör en allvarlig förmaning till de unga att minnas de heliga, avgivna löftena.

Josef hade med hög och tydlig röst avgivit sina

svar; hans ögon strålade, och man såg, huru han var gripen av stundens betydelse. Holger följde med stilla, allvarlig uppmärksamhet hela förhöret; Elna smälte i tårar.

Efter slutad gudstjänst togo både Josef och hans föräldrar ett varmt avsked av prästen, som ännu i sista avskedsstunden gav Josef ett ord med till resekost på pilgrimsfärden till det himmelska Kanaan: »*Om någon låter sig tycka något vara, ändock han intet är, han bedrager sig själv*».

Och så voro de åter hemma. Dagen tillbragtes med bibelläsning och sång och var kanske den skönaste de någonsin upplevat. Om kvällen bullades opp allt vad huset förmådde: »skall själen hava sabbatsglädje, skall kroppen också hava någon ovanlig fröjd», sa Holger.

Åtta dagar efter mottog Josef för första gången Herrens nattvard, och den dagen var i dubbelt hänseende betydelsefull, enär Josef samma afton skulle lämna hemmet för att följande morgon begynna sin lärotid hos en annan mästare: dittills hade han följt med sin fader.

Innan Josef skulle gå, började Holger med darrande stämma och bävande läppar lägga honom på hjärtat att vakta sig för »världens svinadrav», att vandra på Guds vägar och aldrig handla mot sin övertygelse, skulle det också kosta vad som helst. Slutligen lade han sin hand på hans huvud och sade: »*Farväl med dig!*» Denna betydelsefulla avskedshälsning glömde Josef aldrig.

Elna följde sin son ett stycke på väg, uppmanade honom att alltid fliteligen läsa Guds ord och vaka

och bedja, och övergick därefter till åtskilliga råd och förmaningar angående detta jordiska.

— Och när du blir så gammal, att du kan tänka på att få dig en hustru, så tänk dig väl för: det är ett viktigt steg, du, och — —

— Ja, jag har många gånger tänkt, att det inte är nog med att båda hålla Gud kär, utan de böra också hålla varandra kära.

— Ja, får du en, som du håller kär, så övergiv henne inte, ty det får du ångra, så länge du lever.

— Ja, det bör ni veta: jag har hört det omtalas en gång, att ni haft en hjärtevän, men inte tog honom.

— Har du så?

De tego båda länge.

— Men skall du fästa dig vid någon, så fråga inte så mycket efter, om hon är vacker: skönheten förgår snart, när hon blir äldre. Då är det bättre om hon äger något, ty fattigmans lott är tung nog, du.

— »Man ska inte fästa sig vid pengar, när det är fråga om äktenskap!» sade kyrkoherden ofta till oss, när vi gingo och läste.

— Nej, men de skada aldrig. Det gäller blott att bruka denna världen såsom brukade man henne icke. Men du är för ung att tänka på sådant än: sådana bekymmer kan du tids nog få att dras med, mitt kära barn. Och håller du dig till Herren i allt ditt görande och låtande, så är Han dig nog nära i det ögonblicket såväl som i alla andra viktiga stunder och giver dig en maka, som, med hjärtat öppet för sanning och dygd, känner sina plikter och sällheten i deras utövning, som det står.

Så tog hon honom i famn, och så skildes de för första gången i sitt liv.

— Ja, sade Holger, nu blir här tomt: nu har ett av våra barn gått ut. Det gäller blott, om vi finna honom igen där oppe. Nu få vi andra sluta oss närmare samman: vi ha väl egentligen många gånger varit mindre ett än tu, du mor! Du skulle nog haft en mindre sträv man, och jag en mera fast och självständig hustru. Men när nu Herren har förenat oss, så kanske vi skulle försöka att mera lämpa oss efter varandra, du?

Elna grät häftigt.

— Å ja, jag har nog burit mig oförståndigt åt ofta, men — — —

— Vi ska inte tala om, vad som har varit, mor. Det värsta tror jag har varit, att jag aldrig riktigt kunnat glömma bort, vad du sa en gång om Anders —

— Jag tänker inte på honom nu — —

— Det var kanske dumt, att jag trängde mig emellan er: kanhända hade det varit bättre för både honom och dig, om du fått honom. Men jag gjorde det i välmening, ser du, och inte trodde jag, att han skulle stå emellan oss så länge. Man känner livet så litet. Men jag har alltid gjort det som jag ansett vara rätt, fastän — —

— Nog kunde du varit litet mildare stundom. Men felet har varit mitt för det mesta. Värst är, om vi varit orsaken till att barnen tvivlat på gudaktighetens nytta till allting. Här finnas nog många, som inte älska Herren, som ändå leva bättre samman än vi hava levat.

Och hon snyftade.

— Så så, mor! De gångna åren hava varit tunga. Men måste icke människan alltid vara i strid på jorden? Ska vi försöka på att börja ett nytt äktenskap från och med i dag? Det är bättre sent än aldrig. Vi kunna ha många år att hålla av varandra än, du.

Och för första gången lade Holger sin arm kring Elnas hals och gav henne en kyss. De bleknade kinderna blevo rosenfärgade, läpparna logo så fagert, som om hon fått denna kyss på själva bröllopsdagen. Och så mindes hon all hans vänlighet, all hans omsorg; aldrig hade han brustit ut i skällsord, aldrig hade han kommit hem berusad, aldrig förstört något av husets egendom. Hon hade så ofta sett, att under den sträva ytan klappade ett varmt hjärta: kanske hade det ofta längtat efter hennes kärlek. Varför hade hon ej varmt och hängivet slutit sig till honom? Men ännu var det ej för sent: hennes hjärta slog fortare än någonsin förut. Hon lade sitt huvud mot hans skuldra och klappade sakta hans kinder.

Så sutto de länge.

I STUGAN OCH I STERSET.[1]

En sann historia från 1860-talet om ett frieri och en inmurad kopparkittel.

Det var en förfärlig värme: hunden hade krupit bakom brunnskaret för att fa skugga, men han pustade lika fullt som ett litet lokomotiv, och tungan hängde långt fram ur munnen på honom; hästarna nickade med huvudet och klatschade med svansen, där de stodo, två och två ihop; korna satte svansen i vädret och sprungo som de varit vilda, och svinen på gödselhögen snarkade högljutt. Det var som hela byn legat i en bakugn. Och vad flugorna voro gemena denna söndagseftermiddag! De surrade, så att man ej kunde hålla sig vaken, men så fort man nickade till, så voro blodsugarna genast framme.

Det var vid 4-tiden. Mor Jöns Jöns hade så småningom hunnit ända till tillämpningen på dagens predikan uti postillan, och lille Johan höll redan bakom ryggen den nya tömmen med de dubbla milorna och och han sneglade bort till den bukiga byrån, bakom vilken den nya piskan stod: i dag skulle han minsann rasta lille bror och skomakarens Oskar riktigt! Och vad han skulle klatscha!! Och komme skräddarens

[1] Brygghuset, köket.

Per som vanligt och ropade »smörmadakista!» så skulle han få sig en sticksmäll redigt. Far låg i kakelugnsbänken och hörde på — med slutna ögon. Allt emellanåt drog han en djup suck, som var förvånande lik en snarkning, och slog sig själv i ansiktet, så att det sade »smask!» Det var, när flugorna stucko honom på de feta kinderna eller den svettiga pannan eller kittlade hans hårbevuxna näsa.

När mor sagt amen, och hennes enformigt sjungande, sövande stämma ej längre hördes, gned far sig i ögonen, reste sig och sade:

— Ja, granna ord är där i den predikoboken, men så har hon också kostat sju och tjugo daler[1] en gång.

Så hade han sagt nästan var söndag i sju och tjugo år.

De små ville rusa på dörren. Men lille Johan fick återvända på halva vägen, och så fick han en pannknäpp av mor och en mängd förmaningar att en annan gång inte sitta och leka, när där lästes i Guds ord. Först lipade han litet, men så rusade han hastigt ut, och ett ögonblick senare hördes hans klatschande på gården och barnens glada stoj:

— Nu ska vi leka! Per och jag ska vara hästar, och du Ingar, ska vara gris!

— Nähä, jag vill inte vara gris — jag vill också vara häst.

— Då kan du vara häst, så bli jag och Per grisar.

— Nä, då vill jag vara so! Varför kunna vi inte vara grisar allihoppsan? Vi ska vara detsamma!

— Se, nu tudar[2] den!! Då bli vi hästar, så kunna vi ha ärtabällar[3] till föl!

— Det är inte roligt att leka häst: vi kunna plocka

[1] 4,50; [2] tjuter; [3] ärtbaljor.

syror och ha till kor. Det är så roligt att mjölka dem: de ha röda frön, och det låtsa vi är mjölk.

— Har du sett röd mjölk? Va? Då ta vi potatisar och sätta pinnar i dem och plöja med dem — det är stutar!

— Eller ska vi leka skolmästare? Då blir jag skolmästare, och så låtsar ni, att ni inte kan edra läxor, och så ska jag ge er ris!

— Du kan inte vara skolmästare: du orkar ju inte slå! Du kan bara pjätta[1] litet grand — nej, jag blir skolmästare, så ni kan få redigt.

— Nej, du slår för hårt! Vi leka häst, och jag ska rasta er riktigt; men så ska ni vrenskas och sparka, eljest är det inte roligt.

Och så foro de ut genom porten.

— Ge mig en flottmat till merafton i dag! sade far till den tjugotreåriga dottern Ellemina, en flicka, som ingalunda var någon skönhet, men hade hjärtevarma, klara, blå ögon och lingult, krusigt hår. Flickan utbytte ett skälmaktigt ögonkast med drängen Janne, som satt vid bordet och lekte med en kattasnurra,[2] och fäste en frågande blick på modern. De visste så väl alla tre, att fars förslag innebar, att den om söndagarna vanliga smörgåsen skulle utbytas mot den billigare vardagsflottmaten. Men mors blick var fast; hon hade varit vaken, hon, under läsningen av predikan och den handlade om: »Huru en sann kristen genom kärleken till bröderna visar sin kärlek till Gud». Och därför kom Ellemina in med en flottmat åt far, men smörgåsar åt Janne och syskonen.

[1] Slå utan kraft; [2] Göres vanligen av ett ben ur en svinfot, genom vilket drages en ylletråd.

Far blev röd i synen.

— Äro de andra för goda att äta flottmat, när det är gott nog åt mig? sade han.

— Du kan få smörgås, du också, far! sade gumman milt, men bestämt, jag trodde bara, att du trådde efter flottmat. Det är söndag i dag, far! Och du känner mitt ord: »vardagsmat och vardagslid, söndagskost och söndagsfrid!»

— Mmm! sade Jöns Jönsson, tog flottmaten och vände sig mot väggen.

Med sin hustru ville han ogärna byta ord: hon var alltid mild och undfallande, stilla och fördragsam. Men hon hade ett så besvärligt sätt att med anförande av Guds ord eller något träffande ordspråk visa honom vilken världsträl han var. Och då kände han sig så förlägen, så avslöjad: han tyckte om det jordiska goda och ville gärna »lirka» sig till så mycket därav som möjligt, men han höll också mycket på att vara ansedd som en man, den där tog Herren till råds i allting, och vågade därför ej motsäga henne.

Men så mycket gott han kunde få, ville han ha, och därför ville han också gärna, att Ellemina skulle bli hustru åt deras närmaste granne, Ingvar Mickelsson, ty denne var så rik. Gumman tyckte ju, att det kunde passa sig bra nog på ett sätt, ty hon föraktade ingalunda den jordiska välmågan, helst hon själv vuxit upp i armod och flera år tjänat som piga. Men hon kunde dock ej riktigt med Ingvar, dels därför, att han ej brukade Guds ord, dels var småsnål mot folket och alltid uppträdde så styvnackat, endast talande om sig själv och sina rika bekantskaper.

Och vad tyckte Ellemina? Hon tyckte om Janne,

och Janne tyckte, att Ingvar Mickelssen var en apa, en popporgjöja![1] Och denna likhet i tycke kom sig därav att Janne tyckte om Ellemina och Ellemina tyckte om Janne. Visserligen hade de just ej så stora utsikter att få varandra, men Janne menade som så, att så länge Ingvar ej talat rent ur skägget, var ej allt hopp ute, och så länge han själv blott fick se Ellemina var dag, ständigt vara i hennes närhet och ibland en söndagskväll kunde få sig en kyss av henne i trädgården — ja, så länge ansåg han sig som den lyckligaste människa på jorden. För övrigt var han en av dessa lycklige, som leva nöjda i det närvarande och aldrig göra sig bekymmer för framtiden. Till Jöns Jönsson eller gumman hade aldrig ett ord blivit sagt om deras unga kärlek, men Ellemina var ständigt rädd, att det en dag skulle bryta löst, och detta så mycket mer som hon kände, att hon aldrig skulle äga mod att trotsa föräldrarnas vilja — därtill hade hon från sin spädaste barndom lärt sig hysa för stor vördnad för dem. Och därför låg hon vaken mången natt, drömde och byggde luftslott, suckade och bävade för vad framtiden skulle bära i sitt sköte. Men hon hade alltid vant sig att frambära alla sina bekymmer för Honom, som är kärleken själv och i kärlek leder allas öden. Och grät hon, så grät hon i tysthet — ingen såg henne annat än lugn, blid och vänlig, kärleksfull och öm mot föräldrarna.

Ellemina satt i trädgården och plockade bladen av en röd marenblomma[2] — kanske satt hon och räknade ut, om det, hon tänkte på, skulle slå in. Janne

[1] Papegoja; [2] tusensköna.

satt på grindstolpen utanför och sjöng av hjärtans grund:

»Skönt är med sviskon och med apelsiner —
Men va ä dä mot en kyss utav dej! — aj, aj!!
O, vad din mun den är fager och finer —
Låt mej få smaka'n — ack, säg inte nej!

Blir jag din man och så du blir min kvinna,
Då ska vi leva så skönt, må du tro! — o, o!!
Du ska få slippa att hösta och spinna —
Du ska få sitta och sy uti ro.

Du ska få ligga så länge du vill, du,
Du ska få må som en blomma i ägg! i ägg!!
Ge mig på stunden ett par kyssar till, du!
Var inte hård emot din käledägg!!»

Här avbröt han sången, kilade ned från grindstolpen och viskade:

— Ellemina!

— Vad står på, din gaphals! Du vet jag tycker inte om, att du sjunger den visan. Om där är någon, som hör det, kunna de tro någonting! Vad vill du?

— Ingvar kommer! viskade han ängsligt. Han är klädd i den allra finaste apekostymen! Nu gäller det nog oss två, du! Men låt mig nu se du står på dig så gott du kan!

— Janne, Janne! Jag är så rysligt rädd, så. Hur skall detta gå? Får jag inte dig, så blir jag olycklig i alla mina dar! Men har far sagt ja en gång, se'n är där ingen hjälp. Ack, om bara vår Herre kunde ställa det så, att Ingvar sade någonting, som kunde stöta far eller mor, helst mor, du! Ack, kan du inte hitta på någonting, du, som alltid är så femtanfinurlig? Ah, försök!

Och tårarna stodo henne i ögonen. Men det var ändå som hon känt en viss tillfredsställelse att den avgörande stunden var inne: hennes egna tankar och bekymmer hade på senaste tiden börjat bli henne för tunga.

— Jag skall försöka på! spring nu du in bara! Och vill du jag ska komma in, så bara ge mig ett tecken genom det lilla fönstret i sterset!

Ellemina gick in med bävande hjärta, och Janne kilade åter ner till sin grindstolpe.

Ingvar kom. Klädd i den finaste apekostymen. Han hade mycket vida, röd- och grönrutiga byxor, svart klädeströja, en eldröd yllehalsduk virad flera varv kring halsen, trots den förskräckliga värmen, en grårutig mössa med ofantlig kulle, klart skinande kragstövlar och käpp i handen.

— Är Jöns Jönsson hemma? sporde han utan att hälsa.

— Ja! svarte Janne och lyfte ödmjukt på mössan.

— Fruntimmerna också?

Och nu nickade han förnämt, nedlåtande.

— Inte annat än jag vet. Det var en stilig käpp! En sådan en måtte kosta en hel riksdaler!

Och Janne lade huvudet på sned och såg beundrande ut.

— En!! Den har emellertid kostat fyra! Min vän, patron Bergman på Nosarp, har en precis likadan.

— Ja, se, Ingvar Mickelsson har då alla dar varit fin som en greve!

Ingvar log hult, han kände sig smickrad av Jannes beundran och stora ögon.

— Åhå! sa Janne. Ingvar måtte vara ute på »friare-

fosingar» i dag — glänser som en silverbägare julafton! Jo, jo, lycka till!

— Tack! Inte lätt att köra undertecknad i gropen, va? tänker jag, det.

Janne fick en idé.

— Å, bevares väl! Det är där nog ingen, som försöker; jag tror inte själva prosten skulle vara så välkommen hos husbond — inte ens om han låge på sotsängen. Jag hörde han sa till mor en gång: »Kommer Ingvar och friar — som han väl gör en dag — så ska han få'na, om han så begär halva hemmanet och den inmurade kopparkitteln också». Se, det är den finaste kittel här finns i tre härad — det är av den gamla kopparn — de säga där är guld i den, och må tro, de slita inte för titt på den. Men inte mina ord igen, för han försöker nog slippa för så gott pris som möjligt. Se, han är inte mild i synen precis, när han ska fram med grejorna. — Ingvar har nog hört talas om att han vänder gärna en tvåstyver två gånger innan han ger ut den. Men är man bara bestämd och fast, så ger han alltid med sig till slut — han sitter gärna och ser lite gudelig ut en stund, men där är inte stort allvar med det. Ja, hade man den kopparkitteln! Här ska ha varit en farliga lärder man från Stockholm en gång i världen, och han ville köpt den till de kongeliga samlingarna, säga de, så han är nog värd fläsk, den.

Ingvar log belåtet och trädde in i den sorgfälligt pyntade stugan, där han blev särdeles väl emottagen av båda de gamle, och även Ellemina, som gick och dukade kaffebordet, såg som vanligt blid och vänlig ut, fast hennes hjärta emellanåt bultade, så att hon

hörde dess slag, och understundom tycktes stå stilla en lång stund.

*

Kaffet var drucket, merafton spisad, piporna hade kommit i gång, och Jöns Jönsson var mild som en morgonmjölk. Så småningom ryckte Ingvar fram med sitt egentliga ärende.

— Jaha, ni har det emellertid bra, ni Jöns Jönsson, som har hustru och barn och allt gott! sa han.

— Hm! så bra kan var och en få det med ordning och sparsamhet och en bra kvinna, menade Jöns Jönsson förnöjd.

Han kastade en uttrycksfull blick på sin hustru, som satt vid fönstret och slätade ut hundöron i en gammal psalmbok.

— Och där är väl inte många i byn, tillade han, som ha det så bra som du, Ingvar, både med regeringen inne och ute, och allting så patentligt.

— Men man skulle ha sig en hustru emellertid!

— Hm, sa Jöns Jönsson glad, ty nu syntes det ju så klart vad meningen var. »Hm! Här finns nock så många fruntimmer här i världen, så där kan bli en till dig med! Är här ingen häromkring, så är där på västerlen[1]; där äro de så rika, att de koka gröten i smör, doppa den i smör och ligga i smör om natten, som pojken sa om kungen.

— En får emellertid aldrig någon ordning i ett hus, så länge där inte är någon hustru. Pigor är något riktigt fyle, som min vän, patron Pettersson på Bölarp, alltid säger! Slarviga, hamsiga, sturska, vånerådс[2],

[1] Säges av Jerrestadshäradsboarna om Ystads-trakten; [2] rådlösa.

när det är någonting, slå itu allt vad de få i nävarna, och aldrig man emellertid kan lita på deras ärlighet, sade Ingvar överlägset.

Gumman lade bort boken, bet sig i underläppen och sade med lindrigt hopdragna ögonbryn:

— Där finns nog många pigor, som kunna vara att räkna som ett avskrap, och sådant kan där vara ibland patronerna också. Men det finns många bra, ordentliga och ärliga pigor, och är tjänstfolket sturskt, så har husbonden många gånger sig själv att skylla. Jag har aldrig haft någon stursk tjänare, ty jag talar till dem på samma sätt som till mina egna, och aldrig heller har jag kunnat med de kvinnor, som sitta vid gillena och förtala sina pigor; har man en, som är svår att dras med, så har man nog av henne hemma, och göra pigorna sin skyldighet så gott de kunna och förstå, så kan man inte mer begära. En mor skulle alltid tänka, att hennes egna töser kunna komma ut och tjäna för brödet en gång — och då skulle hon vara likadan mot sina pigor som hon önskar, att andra måtte bli mot hennes barn. Och vem som helst kan slå itu en kopp; det hände mig, när jag tjänte piga.

Gumman darrade på rösten riktigt.

— Riktigt lika kan en ju inte behandla dem: där är ju lite skillnad här i världen på gåratöser och tjänstepigor! tyckte Jöns Jönsson, för att mäkla.

— Där är så, ja, sa gumman, för gåradöttrarna ha större ansvar. Men till många av dem kan inte Herren säga en gång: »Du gode och trogne tjänare! Över en ringa ting haver du varit trogen — gack in i din Herres glädje! som prosten Berggren sa en gång på ett husförhör.

Jöns Jönsson blev tyst. Ingvar påtade ner askan i piphuvudet med fingret och sade:

— Ja, ja. Emellertid är jag trött av att leva ungkarlslivets glada dagar, som min vän, patron Jeppson på Kullarp, sade i fjor — och jag har funderat på att gifta mig.

Ingen svarade något på en stund. Så tände Jöns Jönsson själv en ny pipa, räckte Ingvar schatullet och sade:

— Var så god, om det ska vara!

Ellemina blev röd: hon tyckte det var för tydligt.

— Tack! sa Ingvar. Jag har emellertid länge funderat på er Ellemina; det är en nätter tös och har fått god uppfostran, det vet jag, och har ansedda föräldrar och har emellertid något så när lika mycket att vänta en gång som jag har, och lika kalvar leka bäst. Välstånd är också en försynens gåva emellertid, som min vän, inspektoren på Hosarp, säger alltid.

— Ja, den karlen har där alltid varit kloka ord i! tyckte Jöns Jönsson.

Ellemina satte sig vid norra fönstret. Hon såg att Janne satt på gropavallen och kastade förstulna blickar mot fönstren. Stackaren! Måntro han våndades. Ja, Ellemina satt inte för trevligt, hon, i sin förbidan hur det skulle lyktas. Hon knäppte samman sina händer och bad, men hennes tankar voro omöjliga att sammanhålla: hon kunde ej samla dem till en tydlig, avslutad bön. Det blev blott ett: »hjälp mig, Herre!» ty Jannes bild trängde sig mellan henne och nådastolen; hon kände det, och var bedrövad — på en sådan bön kunde hon ej hoppas bönhörelse.

— Vi är nu inte i sådana omständigheter som du, fortsatte Jöns Jönsson, fast vi inte precis ha någon-

ting att jämra oss för. Annars har ju rågen varit bra skrin[1] de två sista åren.

— Vara gudelig och låta sig nöja är vinning nog, mente gumman och knäppte händerna samman. Men eljest ser det ut som allting försämrades, både med säd och hör[2] och kreatur.

— Nu börja de klynkja[3] för att slippa dra fram med grunkorna. Men jag ska väl klämma dem emellertid! tänkte Ingvar.

Högt sade han:

— Själv har jag emellertid en fin gård både innan och utan, blanka och trinda ök och kreatur som vilken av patronerna som helst. Han säger så alltid, min vän patron Engvold på Dannehus: »Fannen tapessere mig!» säger han, »är icke Ingvar Mickelsen den fineste bondedjävel i det heleste härat», säger han. Och därför vill jag ha en kvinna, som både är fin och har någonting. Hur mycket kan Ellemina få, när hon flyttar hemifrån? Frågan är ju fri, när hon är ärlig emellertid, som man brukar säga.

— Ja, det är ju sant nock, mente Jöns Jönsson. Gumman teg, men hon tyckte synbarligen inte mycket om frågan.

— Se, det är emellertid bäst att tänka sig för innan man kommer i förtret — som min vän sergeanten brukar säga alltid. Se'n man en gång är gift och fast, är det för sent att tänka på att man kunde fått bättre. Nå?

— Jaaa! menade Jöns Jönsson försiktigt. Hemmanet kan väl vara värt ett par tunnor guld, men de äro tre, som skola dela det en gång — — —

— Den som gör sig bar för barnens skull, får frysa

[1] Dålig; [2] lin; [3] klaga, särskilt över fattigdom.

för sin dumhets skull! sa gumman. Så länge far ä kry och jag kan rocka mä hoed, blir hemmanet i våra händer. Men lite får hon väl med sig. Far har några styver utlånta, så att inte ska vår dotter behöva gå och önska livet av sina föräldrar precis, fastän — —

— Och lite kreatur också! tillade Jöns Jönsson försiktigt. Och både ylle och linne har nog mor i kistorna, tänker jag.

— Det är emellertid huvudsaken att få klart för sig, hur mycket tösen kan värderas till med löst och fast, som min vän fanjunkaren säger! sa Ingvar.

— Tösen är ovärderlig, om jag själv, som är hennes mor, skall tala om det, och är det fråga om vad den eller den brukar säga, så säger Salomo: »En dygdig kvinna är ädlare än de aldrakostligaste pärlor! Och Salomo var en vis man, han, så har jag lärt.

— Hi, hi, hi! Salomos ordspråk kunna nog vara bra, men leva på dem, kan man emellertid inte, utan man får lite stekt fläsk till då och då, skrattade Ingvar.

Gummans panna blev allt mer och mer molndiger.

För att avvända stormen, skyndade Jöns Jönsson att säga:

— Se, tretti tusen[1] skulle hon kunna få genast i skuldsedlar, och två hästar och två kor och tre kistor — — —

— Å, fyra har jag till henne, om inte fem!

Gumman rätade på sig med stolthet.

— Huru många får och svin får hon emellertid?

— Ja, det ha vi nästan inte mer än vi själva behöva, nästan, tyckte Jöns Jönsson.

Men när Ingvar satte pipan ifrån sig, knäppte ett

[1] (= daler) = 5,000 kronor.

par knappar i tröjan och gjorde min av att resa sig, tillade Jöns Jönsson:

— Ja, ja, en tre, fyra får kan hon väl få kanske — — han dröjde ett ögonblick — — och lika många svin. Lamm? — Ja — — en fem, sex stycken kanske.

— Lamm ha vi inte ett enda att undvara! sade modern bestämt.

— Nej, mor du, när jag tänker rätt efter, så — — men ett par stackars lamm mer eller mindre — —

— Kvittar mig inte mer än en pris snus! sa Ingvar myndigt, så det är inte därför, men gifter man sig, så skall man ha något med kvinnan. Vad för kopparkar får hon? tillade han om en stund.

— Å, på ett sådant ställe som i Mickelagården finns nog allt vad som behövs i den vägen! mente Jöns Jönsson.

Han sade det med en egendomlig ton, liksom han velat lugna sina egna och Ingvars farhågor.

— Ja, ja men! instämde gumman.

— Lite glas och porslin kan nog mor söka opp, tillade Jöns Jönsson, om det skulle behövas.

— Snålvargar riktigt! tänkte Ingvar.

— Ja, sa han, det är då emellertid mindre av allt slag än jag hade tänkt, sa han, och mindre än fyrtio tusen kommer väl inte i fråga?

— Då skulle jag själv komma till att låna en del och det vill jag inte gärna; jag har aldrig i livet behövt låna ett enda öre förr!

Och han vred sig hit och dit på bänken och rev sig bekymrad i huvudet.

Gumman teg.

— Ja, då får ni åtminstone lämna en inmurad kopparkittel emellertid! sa Ingvar.

— Vi ha inte mer än en, och den flyttas aldrig från gården, sa gumman kort, nästan ovänligt.

— Och inga lamm! sa Ingvar med låg röst och liksom för sig själv. Hm, hm! Och han började räkna på fingrarna. Jag kan få Per Hans Peolina vilken dag jag vill, och hon får femtitusen utom allt bohag emellertid. »Man tar hellre kläde än vadmal», som min vän, patron Elling på Oxagården, brukar säga.

— Vi behöva inte nödga vår dotter på någon! sa modern, och ådrorna på hennes panna begynte svälla.

Ellemina började hoppas: hon smög sig ut i sterset, men lät dörren till stugan stå på glänt. Så gav hon Janne ett tecken, att han skulle komma in, och om ett ögonblick stod han i sterset vid hennes sida.

— Nåå? viskade han och tryckte krampaktigt hennes hand.

Hon lade handen på hans mun, gick på tå bort och ställde sig bak dörren och vinkade, att han skulle komma efter. Han satte tofflorna och snart stod han där, men som det var trångt om plats, smög han sig tätt intill henne.

Inne i stugan hade där några ögonblick rått en pinsam tystnad. Jöns Jönsson såg oroligt än på sin hustru, än på Ingvar. Slutligen sade han:

— Fyrtio tusen skulle jag kanske kunna skrapa samman, om jag tömde taskan.

— Det ger sig nog, tänkte Ingvar. F—n så dumt jag inte begärde femtitusen.

— Den, som är söt för matpåsens skull, glor surt, när den är tom! sade gumman, nästan hånfullt.

— Nå, sa Ingvar, då kommer det an på den inmurade kopparkitteln!

— Den ska vi inte tala om! sa Jöns Jönsson, och blev lite het. Se, den kitteln har sin egen historia: han är inte som andra kittlar, och har du inte hört det förr, så kan du få höra det nu. Se, den har gått i arv ända från den hedna tiden, och när så Karl den tolvte låg och krigade och var envis, så att hela landet höll på att stryka med, så hade en av mina förfäder sju söner. Och så kommo de och togo dem ut i kriget, den ene efter den andre, och man hörde aldrig talas om dem mer. Nu var där inte mer än den yngste, och han gick och trälade som ett kreatur för att hålla livet i sig själv, sin mor och en gammal lam faster. Men så hade där i flera år varit en piga där, en rask och resolverad jänta på ett par, tre och tjugo år. Och hon hade nu gått där utan lön, men hennes mor hade tjänat där och hon tyckte hon hörde till stället. När så knektarna en dag kommo ridande och sökte efter folk i gårdarna runt omkring, så stoppade hon den där sonen in i den inmurade kopparkitteln, klädde sig själv i hans kläder och gick ut som rekryt. Och vår Herre höll sin hand över henne och bevarade henne för de glödande skotten och för knektarna, så att hon kom oskadd hem igen, och hade inte fått så mycket som en rispa. Och så blev hon gift med den pojken, som hon hade räddat livet på — han hette till och med Jöns Jönsson han som jag — och hon blev min stammoder. Och därför har den kitteln stått där alla dagar se'n, och så länge gården står, och jag har efterkommande, som inte behöva låta den gå ifrån sig, så ska kitteln stå där också. Ty hade inte min stamfar blivit gömd

i den en gång, så hade jag kanske intet suttit här nu och hetat Jöns Jönsson. Se, den kitteln är som ett klenodium, ska jag säga: inte för att jag annars tror, varken att troll ha gjort den, eller att det är guld i kopparn — det är bara trams. Men har den frälst en i min släkt från olycka, så kan den komma att göra det en gång till! sa gubben.

— Där sa han ett sant ord, viskade Janne i Elleminas öra, för det var jag, som kom Ingvar på, att han skulle begära den särskilt.

Ellemina log, ehuru hennes ögon stodo vidöppna av spänd väntan, och håret klibbade fast vid hennes svettiga panna. Hon kunde ej underlåta att lägga sin ångande kind intill hans — och så utbytte de en blick.

— Jaså, då kan jag ju ge kitteln efter! sa Ingvar: han märkte, att han hade gått för långt.

— Såå? Verkligen? sa gumman, jag trodde det var den, det kom an på. Jag började tro, att Ingvar skulle vara lika nöjd om Ellemina, om där bara vankades en bra rulle skuldsedlar och lite kreatur och så den inmurade kopparkitteln. Men jag har tänkt många gånger på min enda dotter, och hur hennes värld skulle gestalta sig. Med många sorger kan hon krönt varda i jämmerdalen, och mycket glädje kan hon få röna. Men den dagen, då hon skulle gå med krans och krona upp till Herrans altare, har jag tänkt, att det skulle vara med en, som tänkte ett litet grand på henne själv och inte bara på en kopparkittel. Och Ellemina är inte en tös, som man behöver krångla om priset på, liksom det vore frågan om ett kreatur: hon kan få en god man ändå, om det så är Guds vilja; det fick jag i världen, fast jag var fattig och inte hade

det jag kunde luta mitt huvud till, och ett hem har hon, om det skall bli hennes lott att vara ogift.

— Det är en duktig kvinna, mor din, du! sade Janne till Ellemina bakom dörren. Men också har hon en bra dotter att brås på. Vore hon här ute, så skulle jag ta henne om halsen och ge henne en kyss — men eftersom hon inte är här, så tror jag att jag kysser dig i stället, lilla vän! sa han.

Och det gjorde han.

Ellemina skulle se sträng ut, men det misslyckades, hon måste le. Så lade hon handen runt kring hans hals och på hans mun, för att han skulle vara tyst och stå stilla — och det gjorde han.

— Jag tycker om Ellemina emellertid, sade Ingvar tämligen stukad, och ska gärna vara nöjd med tretti tusen.

— Nå, se det var då resonligt! sa Jöns Jönsson och reste sig opp med framsträckt hand.

— Nehej!! sa gumman med ett djupt allvar i stämman. Nej!! Inte om Ingvar toge henne blott och bar utan en skilling, nej, inte om han så betalte till aldrig så mycket — för det skulle inte bli ett Herranom behagligt förbund, och inte skulle det bli henne lyckosamt heller.

— Du är rent tornyrd[1]! De höra det! Janne då! viskade Ellemina därute i sterset till Janne, som började hoppa opp och ner på stersgolvet och emellanåt kysste henne tämligen högljutt. Gack nu ut, sa hon, och kom in i stugan den andra vägen.

Näppeligen hade han försvunnit, förrän gumman därinne fortsatte:

[1] Vild, vanvettig.

— Välmågan är god att ha i ett rätt och gudfruktigt äktenskap, men det är varken det endaste eller det bästa. Ellemina! ropade gumman.

— Ja, mor! svarade hon och steg in.

— Om inte det så skulle vara, sa gumman till dottern, att ni har gett varandra heliga löften, eller du särskilt har ett varmt tycke för Ingvar?

— Nej, visst inte! sade Ellemina raskt.

Och där låg en klang av oändlig lättnad i hennes stämma, att modern vände sig om och såg på henne ett ögonblick.

I detsamma steg Janne inom dörren och satte sig nederst vid bordet.

— Ja, ja, sa Ingvar. Vi kunna ju talas vid om det en annan gång emellertid, och vi kunna ju vara lika goda vänner för det så länge!

Men inom sig tänkte han:

— Så går det, när man ränner huvudet i gärdesgården! Hade jag lirkat, så hade det gått. Åja, om en tid glömmer käringen detta här! Och här är inte så tjockt med friare heller — det har inte hörts av någon enda ännu. Skönt är det att veta vad hon får, emellertid.

Så taltes där en stund om grödan och annat nytt, och om en stund gick Ingvar sin väg.

*

— Det var dumt ändå! sade Jöns Jönsson närmare kvällen. Hon kunde ha fått det så bra: suttit som ett bi i ett suene[1].

[1] Klöverblomster.

— Bättre är en rätt kål med kärlek än en gödd oxe med hat! De byxorna blir det aldrig någon tröja av! Och gumman gick bort och tog ner nya testamentet från bokhyllan.

Janne reste sig upp, gick hän till dörren och tog på sig sin tröja. Så ställde han sig framför den lilla spegeln och slätade ut sitt hår.

— Någon gång ska det fram, sade han därpå, om där ska bli någon fröjd med det, och då kan det lika så väl ske i dag som en annan gång, sa han. Jag håller Ellemina kär av allt mitt hjärta, av all min själ, av alla mina krafter och av all min håg, som där står i frågeboken, och jag vet också, att hon håller mig kär tillbaka.

Elleminas ansikte blev glödande rött vid föräldrarnas forskande blickar, och hon gick bort till fönstret igen. Nu var det själva avgörandets timma: hon kände, hur hon kallsvettades på ryggen, hon såg ut i trädgården, men uppfattade ingenting. Genom hennes tankar brusade minnen från forna tider, minnen, som hon ej erinrat sig på många år, psalmvers och bibelspråk stormade i oordning genom hennes själ — slutligen hakade hon sig fast vid ett ord: »beder och I skolen få!» Och dessa ord upprepade hennes ångestfulla hjärta mekaniskt flera gånger — hon kände, att hon ej kunde bedja med egna ord, och därför fasthöll hon med ansträngning av alla sina krafter dessa ord av Honom, som i kärlek offrat sig själv för jordens barn.

— Jag har inte någon gård att komma med, som är att likna vid Mickelagården, fortsatte Janne, då ingen av de gamla yttrade något. Och inte har jag sådana fina vänner som Ingvar heller. Men när far dog,

fick jag trettitusen, och nu ha de stått i sparbanken och ynglat, så nu är där nog femtitusen med vad jag har sparat ihop dessa åren. Och fars gamla hemman kan jag få köpa vilken dag jag vill, för den, som nu har det, förstår sig inte mer på att sköta jordbruk än jag förstår mig på att virka spetsar. Jag hade kanske köpt det för länge sedan, om inte jag hade hållit Ellemina så kär, men jag kunde icke komma mig till att flytta härifrån: jag tyckte att bara jag fick se henne och vara omkring henne, så var jag nöjd. Och det är säkert, att hade det inte varit för hennes skull, hade jag nog aldrig tagit mig tjänst på hos andra, men jag har varit glad vid henne, ända se'n vi gingo ihop i skolan. Mycket har jag inte, men min kvinna skall aldrig behöva varken att slava eller svälta eller frysa, och hjälpas två personer åt i gudsfruktan och kärlek, så välsignar nog Herren brödet, om det så vore till flera munnar.

Han gjorde ett ögonblicks uppehåll. Men då ingen yttrade ett ord, fortsatte han:

— Nu har jag sagt min mening rent ut. Ni känner mig och vet vad jag duger till. Någon gnidare har jag aldrig varit, för det är det jordiska goda, som skall tjäna människan och inte tvärt om, men ordentlig är jag och har aldrig brukat kölna[1] för kråkorna[2]. Nu har jag tjänt här i sju år — just på spiken om Mickelsdag — det är som det skall vara för Rachel. Men inte behöver ni svara genast nu i dag: saken tål att tänka på, och jag har tänkt på den i flera år. Annars kunde det vara bra nog om jag finge saken klar, så fort ske kan. Jag kan ju få besked om en månad.

[1] Elda; [2] = slösa.

Men hur det nu går, så kommer jag inte att tjäna här längre: får jag Ellemina, så köper jag fars hemman — får jag henne inte, så har jag ingenting att gå här efter längre, utan då blir det att gå ut i världen och glädjas åt den tid, som har varit, och trösta sig med hoppet om ett annat liv där ingen skiljer våra hjärtan.

Ellemina började snyfta.

— Min lilla piga! Min lilla piga! sa modern lugnande och gick bort till henne och torkade hennes kinder med söndagsförklädet — hon, som alltid var så rädd om sina söndagsförkläden.

Janne sag det och han började fatta mod.

— Att du är trofast, Ella lilla! det vet jag, och att du har förståndiga föräldrar och en mor, som vill dig väl, det vet jag också — det vill din far även, — tillade han, och själv har jag aldrig varit ett rö, som drivs hit och dit av vädret. Och därför är jag glad i hoppet emellertid, som min vän, Ingvar Mickelsson säger.

Han sade de sista orden med en så lustig ton och så likt Ingvar, att Jöns Jönsson kom i skratt och modern torkade sig om munnen med söndagsförklädet för att dölja sitt leende. Ej ens Ellemina kunde underlåta att dra på smilbandet.

Så gick han ut.

*

Söndagen efter stod Janne i begrepp att gå till kyrkan, då han fick se Ellemina vinka i stersfönstret. Ett ögonblick senare stod han vid hennes sida i sterset. Genom den halvöppna dörren hördes gummans stämma.

— Och vad skulle nu det göra, att han har tjänat här? Jag var ju piga här, innan jag blev din kvinna! Det är en dunders pojke, och ordentlig på allt sätt, och säkert är, att Ellemina har fäst sig vid honom riktigt. Jag hade henne i förhör lite i jåns, och hon sa ju inte så värst mycket, men hon såg så bönliga på mig och hon blev så själaglad, när jag frågte, om hon ville jag skulle snacka med dig. Livet är ju så kort, och hon har ju nog själv, så hon behöver inte se på gods — då är det tusen gånger bättre, att hon får den hon håller kär. Du vet hur gott vi ha levat samman, far! Inte skulle du vilja, att vår enda tös skulle sitta som en olycklig kvinna alla dar? Det är bättre att leva med trevnad i en liten stuga än sitta och gråta i en fin gård. Och Ingvar får henne aldrig!

Ute i sterset möttes två par ögon, strålande, fulla av glädjetårar; två händer lades samman i en fast handtryckning, och två unga hjärtan höjde till Herren Gud ett hjärtevarmt, lågande tackoffer.

— Hade jag bara vetat det, innan Ingvar kom: nu satt jag nästan och krusade honom! Det förargar mig! sade Jöns Jönsson.

— Åck du! Han talar aldrig om, att han friat förgäves, det kan du vara lugn för, och jag gav honom tydligt besked för resten. Och du kan ha gott av att se, du far! att hur vi lägga våra rådslag i det jordiska, så gäckas de, om vi inte ta Gud till råds.

Då Janne en stund efteråt kom in i stugan, sa Jöns Jönsson till honom:

— Behöver du pengar för att köpa tillbaka er gamla gård, så bara säg mig till!

— Nej, pengar behöver jag inte, men tack för det ordet! sa Janne. För då tyder jag det som hon och jag ha så länge önskat, och tro ni mig: varken ni eller hon ska behöva ångra det. Där har varit stunder, då jag inte trodde på, att den lyckan var mig beredd!

Och så gick han bort till Ellemina, som smugit sig bort till modern och satt med ansiktet lutat mot gummans axel.

— Må så Herren göra er bana lyckosam! sade gumman högtidligt och lade Elleminas hand i hans.

— För om du får dem ett par månader förr eller senare, sa Jöns Jönsson lugnt och betänksamt, men med en knappast märkbar darrning på rösten, så kan det göra mig detsamma, och så slipper du att sätta dig i skuld innan du gifter dig. Och skulle du få höra talas om en riktigt duktig dräng, som är ledig om Mickelsdag, så kan du ställa honom hit. Men, tilllade han en stund efter, du behöver inte precis tala om hur stor lön du har haft, för då kommer han och begär detsamma som du har fått.

— Det är inte farligt, sa gumman, småleende; vi ha ju inte mer än den ena tösen.

En stund senare stodo Jöns Jönsson, gumman, Ellemina och Janne färdiga att gå i kyrkan. När de kommo i förstugan, och de gamla gått före ut, viskade Janne till Ellemina:

— Det var ett tjyvingens bra påhitt med den där inmurade kopparkitteln, sa han. Hade jag den här, så skulle jag klappa den, så sotig som den är, men eftersom han står inne i sterset, så tror jag, att jag klappar dig emellertid, Ella lilla! sa han.

Och det gjorde han, och det fastän gumman såg på.

— Men störst bland dem är kärleken! suckade modern andäktigt — och torkade sig av misstag i ansiktet med den spetskantade, broderade kyrkonäsduken, hon, som alltid var så rädd om sina kyrkonäsdukar.

När de kommit utom porten, sade gumman:

— Kom nu du, far, och gå hos mig! I dag kan Janne gå bredvid Ellemina — folk kunna ju få lite att grunda[1] på, så blir det inte så oväntat, när de 'flyga opp'[2] på predikstolen!

— Eja, vore vi där! viskade Janne till Ellemina.

— På predikstolen?! sporde hon skälmaktigt.

— Nej, bevars väl! då ville jag heller 'trilla ner'[3].

Hennes blick sade: — Jag också!

— Se, där kommer Ingvar! Se, så han står på strutt för Josef Mårtens Agda! Ja, ja, hon är rik: kanske han överger dig, Ella lilla! och tar henne!

— Åh, det beror nog på den inmurade kopparkitteln!

Och så ringde klockorna från tornet på kullen. Och där var sabbat i de ungas hjärtan — vad solen lyste utomordentligt skönt, och lärkorna kvittrade, humlorna surrade och allt var sommardoft.

— Vad det är härligt att leva, när man är två, som . . .

— Som ska bli ett, menar du! log Ellemina.

[1] Fundera; [2] = första lysningsdagen; [3] = tredje lysningsdagen.

NÄR VÄRLDEN SKULLE FÖRGÅS I GÅSLÖSA.

En historia från Skåne år 1815.

— Åhja, något skulle man väl kunna ha att tala om, när man har varit med så länge som jag, men se, man har ett sådant ett hönsaminne. Och inte är det mycket roligt man har upplevat — det har mest varit slit och bråk, men gudskelov att humöret hänger i: annars vore det inte värt att leva. Men det har jag då lagt märke till, att världen alltid har varit galen på något sätt — så långt jag kan minnas, åtminstone, och så var det nog, innan jag kom hit på jorden också, och så är det nu. Nu äro de rent galna med sina uppfinningar: snart går allting med ånga, och de höra med tråd och de snacka med tråd och de fotegrafera och de telegrafera och de assekurera både folk och fä och ök — ända till speglaglas och vattenflaskor. Ja, de gå på som tosingar! De så med maskiner och hösta med maskiner: de karda och spinna, väva och sy med maskiner — snart börja de väl äta och sova också med maskiner. Ja, får världen sta lite till, så blir det väl rent obegripligt, allting! Och det märkvärdigaste av allt är att de förstå allting, också — de måtte förstå med maskiner, ja, men måtte de så! Om en får fatt i en tidning, som är aldrig så liten och inte en vet, ho som skriver en rad där — —

jo bevars! deriktören han begriper allting! Han säger kungen, hur landet skall styras, och han vill lära riksdagsmännen, hur de ska rösta! En kan bli så galen på tidningarna stundom, så man vore frestad att — — Nå, någon slags nytta göra de ändå, förstås. De ha tagit bort mycket av den vidskepelsen, som de hade runt omkring i mina barnaår här på landet: folk äro inte livade för att tro på vad slags prat som helst — såsom förr i tiden. Då kunde en gammal käring skrämma ett helt härad halvvägs från vettet. Han skulle bara varit med den gången, när världen skulle förgås här i Gåslösa — det var måntro inte ledsamt det!

— När var det på en pass?

— Ja, låt mig se nu! Jag blir fyra och åttatio sjusovaredagen, och jag var 13 år då för tiden: ja, det skulle väl vara 1815, kan jag tänka! Va?

— Det stämmer nog det.

— Då var nog studenten bra liten! Varken hansas far eller mor voro väl födda ändå? — nej, kan tro det. Se, här var ett sådant liv och kiv i hela världen på den tiden — å ja, det har nog han reda på, som har läst så många böcker! Här voro ju många, som hade varit med uti Tyskland och slagits vid Leppzi, där general Kadrill[1] var så galen som ett rytande lejon; och när de kommo hem, hade de så fasliga mycket att tala om — och en stor del var lögn, förstås, kanske det mesta. Bonaparte — eller Dundrapart, som de brukade säga för det mesta — den målade de ut, så där var många, som trodde han var mer än en människa: han var fem alnar lång, brukade gå i blod ända opp till knäna, och var så stark, så han

[1] Cardell.

kunde ta ett ök under armen och bära åstad med det lika lätt som en annan människa tar en källing. Och där var ju många som sade, att han hade försvurit sig till L a n t e r f l a m m a r e n[1]. Men nu hade ju Karl Johan satt honom av — påstods det — och lagt honom i kedjor ute på en klippa, som där står i Uppenbarelseboken. Men när en tid var gången, fick man höra talas om, att Bonaparte hade blivit lös igen, och så kom där ut ett allmänt tal om, att han skulle vara Antikrist. Se, där står ju i Johannes Uppenbarelse, att vilddjurets namn var A p o l l y o n, och det är ju nästan precis desamma som N a p o l i o n.

— Jo, det är skönt sätt att läsa bibeln!

— Ack, här fanns flera präster, som påstodo det — och vad skall man säga om oss bönder, som ingenting begripa? Och det var mycket, som slog in med profetiorna. V r e d e n s s k å l a r hade visst blivit utgjutna över vårt land: någon sill vankades nästan inte; det hade varit missväxtår; säden var så dyr, så att där var inte många, som kunde ha ren säd till bröd, och många fattiga måste äta hästkött och hundar och råttor och vad de fingo tag i. Finland hade vi blivit av med; på många ställen var där både hungersnöd och pestilentie, och där hade synts h i m l a r i s, som de gamla kallade kometerna, och det hade regnat blod; kvinnorna födde missfoster, och där var så många, som gingo ifrån förståndet och togo livet av sig. Jag minns min mor talte om så många sådana där t e c k e n o c h u n d e r, ty då för tiden hade folk ju inte så stora kunskaper som nu, så de kunde inte förklara någonting utan trodde till och med på väder-

[1] Den onde.

leken i almanackan. Fattigt och eländigt var det också för nästan alla, utom för dem, som sutto på de stora herrgårdarna, och när det är dåligt ställt för människan i det lekamliga, så tänker hon mer på andeliga ting. Nu tror folk nästan för litet — då var det galet på det andra sättet. Men på något sätt skall det vara galet, väl: annars bleve ju människan fullkomlig, och det har endast En varit.

Jo, så hade där ju kommit ut en historia, att världen skulle förgås det året — det påstods, att Murbeck[1] skulle hava profeterat det, fast det tror då inte jag. Men människorna skrämde opp varandra: de läste i Uppenbarelseboken, tills de blevo yra i mössan, och allt vad där står, tyckte de slog in. Se, ur bibeln kan man plocka fram nästan vad man vill, helst om man tar några ord här och några där, och så lägger det samman utan att ta Herren till råds i bönen. Och så påstods det, att den Högstes tillkommelse skulle ske Michaelidagen; då skulle striden stå mellan Michael och hans änglar samt draken och hans änglar.

Folk frågade knappast efter att hösta, utan på flera ställen fick säden ruttna ner. Och när det så led emot den utsatta tiden, gjorde kvinnorna ingenting; de sutto klädda i sin söndagsdräkt, bara gräto och läste i andaktsböcker. Ah, det var ett förfärligt tjutande, rent! Somliga började predika och profetera, andra sågo onda andar och en del slog sig på att supa, så att de voro inte nyktra på hela veckor, och ingen tänkte på varken skulder eller fordringar.

[1] Peter Murbeck, bekant väckelsepredikant, född år 1708; död i Fridlefstad i Blekinge år 1768.

Hemma hos mina föräldrar var det inte fullt så galet som på de flesta andra ställen, ty far var en av de lugna gammaldags bönderna och hade alltid till regel: »Sörjen icke för morgondagen, ty morgondagen haver själv sin omsorg med sig». Och mor var en av de stilla i landena, som alltid höll sig beredd på brudgummens ankomst. Åhå, ja, ja!

Vi hade en piga, som alltid var så munter och rolig — Mätta hette hon. Hon kommer hem en dag och säger, att Bengta, naboens dotter, har börjat tala med tungomål.

— Det var rätt väl det, sa far, ty förut har hon alltid talat som hon haft gröt i munnen.

— Hon läste upp långa rader ur bibeln, och så sa hon, att världen skulle förgås!

— Ja, men när? frågade far.

— Det sa hon inte, så det vet jag inte, mente Mätta.

— Så god profet kan jag vara och lite till — i min tid blir det inte, för judarna äro inte församlade än och inte omvända heller, sa far. Åtminstone lura de alltid folk, om de kunna.

— Men ända, sa Mätta, visste jag, att det skulle vara slut nu till Michaeli, så skulle jag sannerligen gå till vardags med min nya vadmalsklädning! Det finns inte förargligare till än att ha fina kläder och så inte få någon glädje av dem!

— Nej, gör du inte det! sa far, för jag har inte råd att lägga på lönen åt dig, inte, utan spara du dina kläder, så kan du vara fin till jul, när alla andra pigor

ha sjaskat ner sitt! så kan du få så många fästmän du vill ha — att välja på!

Och Mätta lydde far.

På tal om fästmän så var det ett bröllop här i Gåslösa vid pass fjorton dagar innan världen skulle till att förgås — och där kan herrn tro där blev talt om i långa tider, fast nu äro han så väl som hon båda döda och begravna.

Jo, där var en dräng, som skulle gifta sig — Nils Oredsson hette han, men kallades gemenligen Slubberten. Både han och den pigan, han skulle ha, voro mycket fattigt folk, och fastän det hade varit utlyst för dem i ett par månader, hade de inte blivit vigda ännu. De ville ju, att bröllopet skulle vara i kyrkan, men bägge två tyckte de ju också, att de inte kunde låta viga sig, förrän de förtjänat ihop lite finare kläder, ty den dagen vill ju en kvinna vara fin, förstås — ja, det vill hon för resten alltid, om hon kan. Vänta bara, tills han får en fru, så får han se!

Jo, så tyckte de ju båda två, att det gick så smått, och när en skall gifta sig, tycker han alltid tiden är lång. Men kan han tänka sig någonting tokigare? Går icke den galne Slubberten åstad och bryter sig in i sommarstugan en natt hos riksdagsmannen och tar både kjortel och livstycke, tröja och linne och strumpor och silkesjalett och så ett par spritt nya kängor. Och så går han till prästen och säger ifrån om vigsel, och om söndagen gå bägge två helt lugnt opp i kyrkan och låta viga sig. Där blev ju ett förfaseligt undrande och viskande i bänkarna, för alla människor kände ju riksdagsmannadöttrarnas kläder — det var, minsann, de finaste där fanns i hela församlingen.

Och så gingo de nyvigda hem, och där fanns ingen, som talte dem till.

Men på eftermiddagen gingo riksdagsmannen och länsmannen ner där. Och Slubberten sade helt rätt fram och uppriktigt, att hans fästmö flera gånger hade varit åt honom, att han skulle gå åstad och »skaffa» en bröllopsdräkt åt henne någonstädes. Nu, när världen ändå skulle förgås i detsamma, så behövde ingen ha en massa kläder liggande på kistebottnen, tyckte hon, och då riksdagsmannens hade bäst om det, hade han gått dit, det erkände han. Och så sa han, att hans fästmö hade kallat honom för en riktig drahas[1], som inte kunde skaffa kläder, och skulle hon vara gift här i världen, så kunde det inte kortare tid vara än fjorton dagar — längre var det inte till Michaeli nu, så där var ingen tid att förlora.

Så fick hon ju först och främst taga av sig alla de fina, främmande kläderna, och Slubberten fick ju lägga dem ihop och lova att bära dem hem igen till riksdagsmannens.

— Och så är det nog allrabäst, att du följer med mig till tjuvahålet genast! sa länsmannen.

Men då började bruden gråta och jämra sig, så att de trodde hon skulle gå från vettet, och Slubberten bad ju för sig så gott han kunde, han också.

— Förgås världen om fjorton dar, sa länsmannen, så slipper du ju att sitta inne så länge.

— Jag kunde då få uppskov till dagen efter det är slut, åtminstone! tyckte Slubberten.

— Tala inte på det sättet, Nils, sa bruden, för då skall du se där blir inte dugg av alltihop!

[1] En som drager hasorna efter sig = sölkorv.

— Det är min tro också, sa riksdagsmannen och skrattade åt det nya äktafolkets ynkliga miner.

— Det vore ett öde, om det skulle barka omkull nu, sa länsmannen. Jag har fyra hundra riksdaler i auktionsmedel ute ännu! Och två tjuvar skall jag ha fällda på vintertinget.

— Ja, om nu världen står eller förgår, sa riksdagsmannen, och nog tror jag hon står lite till — så skall jag be kommissarien, att han inte gör sak av det, ty det är Eva, som har besvikit dig, stackars Adam, men så ska du också lova oss, att du aldrig hittar på sådana galenskaper mer, min kära Nils!

— Det kan han gärna, sa bruden, för bröllop har man aldrig mer än en gång!

— Det beror mycket på, hur titt man blir änkeman! sa länsmannen och log.

Han var gift för tredje gången.

— Förgås världen, när hon skall, tyckte Nils, så kan det inte räcka till flera gånger här på jorden.

Ju längre det led fram emot Michaelidagen, dess värre blev det; och så bar det sig så, att dagen förut blev det ett förfärligt haglande och stormande, och så åskade det, vilket just inte är så vanligt vid den tiden på året. Och där var inte många, som sovo den natten, kan studenten tro: och bittida om morgonen sutto de samlade runt om i stugorna i sina bästa kläder med psalmboken i ena handen och kaffekoppen i den andra. Det var ju inte så vanligt då som nu, förstås, att fruntimren trattade sig fulla av kaffe, och inte brukades det tre, fyra gånger om dagen, men när det var något riktigt högtidligt skulle kaffet ändå vara med. Och världens undergång var ju någonting riktigt ovan-

ligt och högtidligt, det hade ingen varit med om förr — sa att de flesta hade skaffat sig kaffe och kakor också. Till och med hemma hos mina föräldrar var det litet ovanligt. Mor var kanske inte riktigt lugn ändå, så att hon hade lagat kaffe, hon också; och tjänarna gingo fram och tillbaka, sago bleka och tysta ut och tittade allt emellanåt på himmelen. Ska jag ut med sanningen, sa var jag ute i sommarstugan och föll på knä vid en av kistorna, och ja men, kommo icke tårarna och det så det förslog. Och samvetet hade lite varjehanda att slå en i synen med, för när man riktigt tycker man är i nöd, så har man ingen annan att gå till än Herren. Det hjälper inte alltid att slå bort de där tankarna med den tröstea, att det reder sig nog: där kommer alltid ett besvärligt om med. Se på en, som ligger sjuk och börjar tro, att han inte ska komma opp mer: jo men, ser han så gärna, att där är någon, som läser lite för honom. Men då — skall jag säga — är det allra värst, om fienden talar för en, att det är för sent! Tro den, som har försökt det!

Det kunde man se i de där dagarna hemma.

Där var en gubbe, som gick hemma och passade kreaturen: Sillanacken kallades han vanligen, därför att han alltid kastade bort nackabiten, när han åt spickesill. Far slog i en sup åt honom, när vi drucko kaffe om morgonen. Men Sillanacken ville inte ta den.

— Det är nog inte värt att smaka något starkt i dag! sa han, fast han sneglade så kärvänligt på den.

— Det är sa kallt i dag, så det kan nog behövas, men gör som du vill — jag ska inte tubba dig! mente far och tog sig en duktig dram själv.

— Hm, det kan bli hett nog innan kväll! sa Sillanacken.

Han satt lite och såg på sin »gök».

— Men synd och skada är det ändå att låta den stå och förfaras! sa han slutligen, kanske det är den sista jag får här i världen!

Och därmed drack han ur den i ett drag.

Fram emot middagen kom han och bad, att han skulle få gå hem, och det väckte stor förvåning, ty han brukade annars inte gå hem på år och dag: han var nämligen mycket rädd för sin gamla käring; ty hon klådde honom allt emellanåt.

— Vad skall du hemma att göra? sporde far.

— Å, om någonting skulle komma på, så vore det kanske bäst att vara hemma hos kvinnan!

— Jag tycker, sa far, att du inte har varit för glad vid henne i dina dar!

— Men det var väl vår Herres mening ändå, att vi skulle höra ihop, efter vi blevo ett par! sa Sillanacken.

— Å, jag tror, du tänkte mest på, att hon hade torv i undantag, när du tog henne, och så, att hon hade hus.

— Kanske det; människan gör så mycket galet här i livet. Men om det kunde bli lite bättre oss emellan i elvte timmen, så kunde vi skiljas hädan som folk, om vi också inte ha levat ihop som folk! sa han.

— Inte så galet sagt! tyckte far.

Så stod Sillanacken lite och så sa han:

— Det vore kanske så gott, att jag finge lite middag nu, innan jag går — en skall ju aldrig ge sig ut på långresa fastande, sa han och försökte skratta.

Men det var inte mycket med humöret. Mat fick han, och så gav han sig i väg.

Rätt som det var, så kom Mätta, vår piga, fram till far och mor, som sutto vid bordet.

— Ni äro tvungna att förlåta mig, sa hon, annars får jag inte nå'n ro: jag är så ledsen och eländig, så att jag kunde gå i ån!

— Vänta åtminstone till i morgon! sa far. Nå, vad är det då? Har du också någonting på samvetet? Kanske du vill gå och vara hos någon dräng, om någonting skulle komma på, va?

— Trams!! sa hon, och hon kunde inte låta bli att le, fast hon grät, så hon ristes. Nej, när mor var så sjuk i fjor, sade doktorn, att hon skulle äta kött och ägg och sådan där stark mat. Och höns ha vi ju inte därhemma, och fläsk får den stackars gumman inte tio gånger om året, kanske, utan hon får leva på ärtabröd och vara glad, om hon slipper blanda åkannerötter[1] i.

— Och så tog du av våra ägg!! sa mor. Ja, inte för det jag missunnar gummeskrå't dem, inte, och hade du sagt ifrån, så skulle du fått, så länge jag själv haft några. Men det förargar mig, att jag inte har kommit underfund med det: jag tycker jag har själv låst ordentligt om allting varenda kväll, och jag har för det mesta strött aska innanför dörren i spiskammaren. Se så! gråt nu inte längre för det, mitt barn!

Mätta skrattade, men tårarna runno likafullt.

— Nej, jag tog inte av edra ägg, men där var en av riksdagsmannens hönor, som gick och värpte på vår loge här; och de äggen tog jag till mor. Och det var

[1] Näckrosrötter.

ju ändå orätt, för antingen skulle ni haft dem eller också riksdagsmannens: jag tyckte ju då, att det inte var något farligt, därför att jag gjorde det för mors skull, men — jo jo men — när det lackar mot slutet och mot domen, blir där ett stort berg av ett litet sandkorn. Men annars har jag alltid handlat ärligt, så gott jag har förstått — det vet Gud i himmelen!

Far skrattade, och mor också.

— Jag tror, ni bli galna allihop! Om det väl vore slut på denna dagen också, bara! sa nu far.

Så på eftermiddagen gingo alla människor i kyrkan: så mycket folk hade där aldrig varit i Gåslösa kyrka förr vid någon gudstjänst. Se, på många ställen hade där kommit fram varjehanda saker, som förr hade legat i det fördolda. På ett ställe hade det varit för väl mellan mannen och pigan, på ett annat mellan drängen och kvinnan: en kvinna kom och bekände med gråtande tårar, att hon under långa tider hade undansnillat lin, ull, lärft, smör och varjehanda saker och köpt gotter för pengarna, när hon gjorde gillen i mannens frånvaro; en annan hade tagit pengar i skåpet och skickat dem till sin son, som låg i Lund och läste till häradshövding; en massa tjänstfolk hade dragit gods ur husbondens visthus och lador och sålt det till husmän för en spottstyver, och andra kommo och bådo om förlåtelse för det de hade spritt ut lögner om folk. Och därför sågo människorna på varandra vid kyrkan, undrande, vad för nyheter, som skulle komma fram — ingen var riktigt säker ens på sina bästa vänner.

Men prästen hade fått reda på pratet om världens undergång, och han lade inte fingrarna emellan i sin predikan, utan gav folket besked riktigt. Han sade dem,

att man skulle vara beredd när som helst på både döden och domen, men inte låta sig *omdrivas av allehanda lärdomsväder*, utan akta sig för villfarelser. Och villfarelse var det att säga, att världen skulle förgås då och då, ty i skriften står det, *att den dagen och den stunden vet ingen utan Fadren allena*. Men han ville hoppas, sa han, att denna förskräckelse hade varit deras själar till gagn, och att de *skulle bättra sitt syndiga leverne*. Jag är säker, att där inte fanns ett torrt öga i kyrkan.

Så gick kyrkfolket hem liksom lite lugnare, men varenda fullvuxen själ i församlingen satt uppe till klockan tolv om natten. När där då ingenting hördes av, gingo många och lade sig — och han kan tro, att där var många, som tackade och lovade Herren av sitt innersta hjärta för det han hade förlängt deras nådatid.

Men — är inte människohjärtat *ett argt och illfundigt ting* många gånger? En del tyckte nästan, att de hade liksom blivit lurade, och brännvinsflaskan kom fram: först skulle där drickas en skål för att den gamla världen ville hänga i och se'n för dem, som sluppit att förgås — men så kommo allt flera skålar. Se, nu hade de gått och sett hängmunnade ut i lång tid, en del, och så skulle de riktigt slå sig lösa nu. Så är det: ibland psalmboken — ibland skoj och skrål! Där är inte mycket allvar med oss människor — gunås så visst! När Herren gömmer riset, så bli barnen vanartiga!

Ja, en hop drängar och pigor gingo fram och tillbaka på bygatan, sjöngo och trallade, och till slut gick hela svärmen ner till Anders Jeps, och där fingo de lov att begagna salen. Och så gick där bud efter spelmannen,

och där dansades och dracks, och dracks och dansades hela natten, och somliga måste bäras därifrån.

Men de, som i sin ängslan hade gått och erkänt, att de felat mot sina makar och husbönder, de togo tillbaka, vad de bekänt och påstodo, att de varit så förskräckta, att de hade pratat alldeles i vädret och inte vetat, vad de sagt. Men han kan nog förstå, att det hängde efter ända, så att på många ställen blev misstanken sittande i under långa tider: oppe i riksdagsmannens gård blev där stort förvänne[1]. Deras Anders hade varit trolovad i ett helt år med nämndemannens Tina; men hon gick i domedagsförskräckelsen och talte om, att hon hade förut hållit väl med en dragon, och där var någon av tjänarna, som hade fått höra det, och så kom det ut. Och Anders blev rasande och gav Tina en god dag.

Det hade för resten vår Mätta gott av: hon var den enda kanske, som inte tog sina ord i sig igen, utan gick opp och talte om, att hon hade lagt sig till de där äggen, och ja men, var hon inte kvinna på stället innan nästa vår. Så kan det gå! Hon hade inte behov att spara sin vadmalskjortel efter den dagen!

En till, som hade gott av det där pratet, var Sillanacken: för hans käring blev så förskräckt, att hon blev sängliggande och dog inom kort tid. Mannen gick hem och såg om henne för jämnan, så att de verkligen kommo att skiljas åt som folk, fast de inte hade levat ihop som folk. Och Sillanacken blev allvarligt sinnad efter kvinnans död: ty fastän hon var ett rivjärn riktigt, så hade han lite skuld, han också, och därför

[1] Oreda.

var det väl, att han i tid besinnade, vad hans frid tillhörde.

Ja, mântro den där världens undergång kom inte till pass för alla — och det gör den nog inte heller, när den kommer på allvar en gång. Det skulle inte vara så galet för resten, kanske, om folk allt emellanåt trodde, att den vore för dörren! Tror han inte, att där skulle krypa fram ett och annat om en del folk, som nu gå och se så vördiga och skenheliga ut? Jo, tro han en gammal bonde, som blir fyra och åttatio sjusovaredagen: många de främste skulle allt bli de ytterste då, precis som när den stora dagen kommer en gång! Ahå, ja, ja!

SILLAMJÖLKEN TILL HUSFÖRHÖRS.

En sann historia från 1859.

Skolan var ett gammalt, otäckt ruckel, som låg invid bygatan: genom en mur skildes det från kyrkogården; väster därom låg Pers Ols stora gödselstad, på vars korra[1] skolbarnen slogo kana vintertiden, och öster om stod smedjan med sina högar av kol och ett träskjul, där småflickorna brukade av- och påkläda sina dockor, när där ej skoddes hästar.

Det var tvänne vitmenade längor: i den ena var ett litet stall. Där stodo skollärarens ko och gris, och dessutom inrymdes prästens hästar där om söndagen. I den andra hölls skola. Skolsalen var låg, fuktig och inpyrd med torvrök; golvbräderna voro murkna och söndriga, och de gamla väggarnas många springor voro tätade med blår, lera eller gamla skinnpälslappar. Bänkarna voro fullstänkta med bläck och vanställdes av otaliga skåror, namn och »gubbar»: de flesta av dessa senare voro mycket omogna försök att rita av skolläraren, en gammal, flintskallig man med ett förfärligt snushorn och som alltid brukade säga, sig själv till tröst:

»Det är inte något lyte
Att ha ett försvarligt snyte.»

[1] Vattenpöl.

Icke en enda av de små fyrkantiga, med bly infattade rutorna var hel: en var alldeles borta och resten voro lappade med papper, cigarrlådelock eller bitar av gamla kardor. Vindarna åstadkommo egendomligt klagande eller bistert tjutande toner, då de en stormig dag jagade varandra genom väggar och fönster. En av pastorerna hade en gång sagt, att där satt en æ o l s h a r p a i vart fönster — ingen begrep, vad som menades därmed, men ofta nog kunde det bli alldeles tyst i det kvava rummet: barnen lyssnade undrande på dessa egna tongångar, och själva skolläraren kunde avbryta sin enformiga vandring upp och ned i salen och försjunka i tankar. Det var som om osaliga andar hade klagande farit förbi; mer än en tänkte på spökhistorier, och månget litet rosigt flickansikte blev blekt.

På skolans väggar funnos några räknetabeller, en missionskarta — som titt och ofta ersatte en helt och hållet nedramlad fönsterruta — en karta över jordgloben samt några grovt utförda planscher till bibliska historien. Detta var skolans enda åskådningsmaterial, och så skulle det länge förbliva. Kyrkoherden var nämligen en av dessa gammaldags präster, som ansågo all bildning, som gick över salighetsläran område, vara skadlig för allmogen. Själv hade han i många år varit rektor, men hans sockenstämmoprotokoll vimlade av stavfel och hånade alla satsläran föreskrifter, varemot han k u n d e t a l a l a t i n s o m e n h ä s t. Han klandrade gemenligen det nutida släktet, och sedan han vidlyftigt ordat om den gamla, goda tiden, slöt han gärna så här: »Nej, tacka vill jag den tiden, när bonden bara läste sin bibel, betalte sin tionde och dog för sin kung!» När det vid skolrådets sammanträden

någon gång var fråga om en ny utgift till skolväsendet eller annars något allmännyttigt, sade alltid ordföranden: »Kommen ihåg, att Hästarp är en fattig församling!» När en gång en yngre hemmansägare, som varit lite ute i världen, bland annat vid en lantbruksskola, ville föreslå, att ett sockenbibliotek skulle bildas, och hade värvat anhängare för planen bland sina jämnåriga, höll kyrkoherden, när frågan väcktes, ett tal om tidens ondska och faran av att på fåfängliga, ja, syndiga ting förspilla den dyra nådatiden. Intet öga var torrt, och den, som väckt frågan, blev nästan betraktad som en föregångare till Antikrist — isynnerhet av kvinnorna.

Och de flesta av gubbarna hade ej klarare blick för tidens krav. En gång — flera år senare — var där någon som föreslog, att till skolan skulle inköpas några större kartor. Då reste sig Fajer Klemedsson. »Vad tjäna kartor till för nytta? Jag bara frågar», sa han högtidligt och satte sig igen. »Å ... om man vill lära känna sitt eget land och — andra land också!» menade förslagsställaren, lite förlägen. Men Fajer steg än en gång opp, stor, hotande, förkrossande. »Där är ingen annan, som behöver känna landet — varken här hemma eller utrikes — utan landsstrykare — och sådana vilja vi väl inte, att våra barn skola bli. Det är väl meningen, att de skola hålla sig hemma och sköta sina hemman!» sa Fajer. Ingen vågade säga ett ord. Men kyrkoherden nickade mot Fajer och sade: »Bra sagt, Fajer! Där står: 'bliv i ditt land och föd dig redeliga!'» Och inte fick skolan några kartor den gången.

I dag skulle här hållas husförhör i skolan med byarna Hästarp, Fölby och halva Stodala.

Det var ett otrevligt väder: snön hade börjat smälta, så att man sjönk ned i drivorna halvvägs mot knäna, och på de ställen, där snön ej hade fastnat, voro byvägarna slippriga och uttrampade, så att det sade »kvass!» vid vart steg, och små vattenstrålar sprutade upp på skor och strumpor. Dessutom duggade det så smått. Icke desto mindre strömmade folket i stora skaror till skolan. Det var nämligen sedan urminnes tider ett bruk inom Hästarps församling, att både husbönder och tjänare infunno sig vid husförhören, och detta så mycket mer, som kyrkoherden höll restmöten ett par gånger, och den, som ej då infann sig, fick ej gå till altars, förrän han varit hos prästen och läst.

Där komma de i större eller mindre flockar. Kvinnor högt uppskörtade, så att de mellanblå strumporna synas långt opp på vaden, ja, understundom ser man även linnets nederkant. En och annan har den yttersta kjolen dragen opp över huvudet, så att den tjänstgör både som regnkappa och paraply; de flesta äro inbyltade i stora, tunga yllesjalar. Männen hava tröjkragarna eller kapuschongerna opp över öronen, stora, brokigt färgade yllehalsdukar kring halsen och benkläderna uppkavlade på stövelskaften. Endast få hava långa stövlar och »byxorna i stövlarna», ty detta anses som ett bevis på sprättighet och fåfänga — liksom skråklippt[1] hår och skening[2] på sidan.

I porten mellan skolhusets båda längor stå en hop drängar och underkasta de anländande en skarp och

[1] Kortklippt; [2] bena.

närgången kritik: töserna slå förlägna ned ögonen och spetsa öronen vid genomgången, liksom de, långt innan de hinna fram till porten, noggrant se efter, att ej kjorteln hängt opp sig, att de ej sälja fläsk[1] eller koka gröt i strumporna[2].

Inne i skolan hava de äldre redan länge sedan tagit plats: husförhöret varar nämligen stundom fem till sex timmar, och det frestar på ett par gamla ben att stå så länge, helst som det strider mot hävdvunnen sed att att de, som varit framme och läst, därefter strax gå sin väg. Kyrkoherden tycker nämligen ej om, att dörren öppnas under förhöret.

Buller av vagnshjul höres nere på bygatan. Prästen kommer, insvept i en stor päls och med en mörkgrön yllesjalett om öron och mun. På kuskbocken hos Prästa-Peren sitter klockaren och fryser. Han är tillika skollärare i moderförsamlingen, men som han har — eller rättare sagt: skulle hava — sin mesta lön in natura och han är en beskedlig stackare — utom mot sina skolbarn — får han nästan ingenting ut av sina fordringar. Han har för resten — utom en vårta på näsan — en röst, som kan spränga berg, och han sjunger gärna psalmerna en ters eller en kvart högre än melodien är satt i koralboken. »Det var dåliga psalmer i dag!» säger han, då han någon söndag fått idel sådana psalmer, vilkas melodier röra sig inom ett litet tonområde. N:r 3 tycker han däremot om: »den går ända upp så högt man kan komma!» Och när hans hustru jämrar sig, att de nästan ingenting ha att leva av, säger han: »Se så, se så, mor du! Man sjunger

[1] Säges, då en inre kjortel hänger nedanför den yttre; [2] Säges, när strumporna halkat ned.

mycket bättre, när man är lite svång[1], än när man är proppad opp i halsen.» Också har han den åsikten, att sistmässa aldrig borde finnas till: man skulle aldrig ha mer än en kyrka, och härutinnan äro kyrkoherden och han av samma åsikt, vilket annars sällan inträffar.

Prästen steg in. Efter honom framskred klockaren, som, inkommen i salen, skyndade förbi sin förman upp till katedern för att damma av stol och pulpet. En mängd folk strömmade in, och de innevarande reste sig: både män och kvinnor nego och bugade sig samtidigt, och de, som stodo närmast gången, skyndade att kyssa kyrkoherdens hand. Luften var osund och fuktig av den imma, som uppsteg från den myckna smälta snön, som bildade rännilar på det sandade, med enris och körvelblad beströdda golvet, och väggarna började drypa. Kring den glödheta järnkakelugnen med Adam, Eva och ormen på framsidan samt den samaritiska kvinnan vid brunnen på båda sidostyckena hade en del skröpliga gummor slagit sig ned. Det var kanske första gången under vintern som de riktigt fått gassa sig: svetten rann nedåt deras skrynkliga anleten, och de gråa hårhårtestarna blevo svarta och klibbade vid pannan. Men lika förnöjda sågo de ut, stackars skrällen! En och annan tog träskorna av och höll de våta strumporna på eller nära intill kakelugnen, och strax utbredde sig ett nästan kvävande os. Nere vid dörren, vilken av några drängar hölls på glänt, på det de skulle kunna smyga sig ut då och då, var allt emellanåt ett förskräckligt fnittrande, tisslande och tasslande, vilket huvudsakligen

[1] Hungrig.

berodde därav, att några halvvuxna pojkar roade sig med att kittla de frammanför sittande flickorna på halsen med halmstrån eller taga fatt i ett och annat hår, som i trots av allt använt smör eller dricka ej ville ligga slätt utan purrade sig, eller också stucko de dem med knappnålar. Emellertid sökte de se oskyldiga ut, när offren för dessa deras kvickheter röda, förargade eller gråtfärdiga vände sig om för att upptäcka den närgångne fridstöraren.

Klockaren tog upp: »Min gärning nådigt skåda!» Prästen läste en morgonbön. Och så tog husförhöret sin början. Varje hushall uppropades i sin tur, och de närvarande drogo sig sävliga och tafatta opp till katedern. Husfadern lämnade de nyinflyttade tjänstehjonens prästbevis till klockaren, som såg ytterst viktig ut.

— N:r 17 21/64 mantal: Åboen Ola Persson den äldre?

— Ja, svarar en basröst långsamt.

— Hustrun Olu? fortsätter prästen.

— Ja, ljuder en tunn, rädd röst.

— Sonen Wilhelm?

— Ja. Det kom raskt och klangfullt.

— Dottern Else?

— Ja, svarade en späd, men klar röst.

— Dottern Inga?

— Nej, upplyser fadern, hon har frossan. Men, spörjer han betänksamt, kanske hon kunde få komma i morgon i stället, för hon har frossan bara varannan dag?

— Nej, hon får komma till restmötet! Drängen Jöns? Han var där inte.

— Har han också frossan? frågar prästen.

Fnittrande i salen. Modern blir röd.

— Nej, han hade kommit sent hem från staden i går kväll, och någon fick vara hemma, ifall det skulle komma nånting på.

— Han kan komma bort till prästgården i morgon kväll: jag skall tala lite särskilt med honom.

Det blir tyst: åtskilliga utbyta blickar.

— Pigan Helvig?

— Hon är hemma hos Inga.

— Och passar Jöns, hörs en viskning nere vid kakelugnen. Halvkvävt skratt bland pojkarna.

Sedan så många samlats kring katedern som kunna få plats, börjar förhöret med innanläsning.

Värst är, när prästen låter dem läsa innantill i Apostlagärningarna: där äro så många namn. Det finns flera i församlingen, som kunna Evangelierna nästan utantill — där skulle det vara så lätt att läsa rätt, men endast de äldste få läsa där. För många går det som det kan: de gissa sig fram. Och därför påstår den gamle spelmannen, Fejle-Johannes, att Aqvilas hustru Priscilla hette Pernilla, och att lärjunginnan Dorcas bar namnet Dortha. Han bär modigt de övrigas löje och skyller på att glasögonen ej passa, ty dessa har han lånt, sedan hans egna förkommit. För hundrade gången upplyser kyrkoherden med otålig ton och barsk min, att det ej heter Stef*a*nus, Golg*a*ta, Ef*e*sus, B*e*testa, Kapern*a*um, men när versen läses om igen, lägges tonvikten på samma oriktiga sätt som förut. Klockaren skakar medlidsamt på huvudet liksom ville han säga: »Ja, där kan kyrkoherden se, vad det vill säga, att undervisa bönder!»

Men han glömmer att han själv i skolan läser Timoteus och Filemon — för att nu ej tala om, att han alltid säger: diskussision, för till exempel, senapp, handskäfter i stället för manchetter, o. s. v.

Just som en av fattighusgummorna med hög, snörvlande stämma läser en vers, höres ned ifrån dörren ett ljudeligt »aj!»

Det blir ögonblickligen tyst i salen.

— Vem är det, som väsnas där nere? frågar prästen med sträng ton och skjuter glasögonen upp på pannan.

Intet svar.

— Vem hyser så ringa aktning för det heliga ord vi läsa, att han stör andakten i Herrans församling?

Alla tiga. En träsko tappas och skräller mot golvet.

— Vem? frågar jag!! dundrar prästen och reser sig opp.

En röst upplyser, att det var Ola Pers Else.

— Kom hit till mig!

Det är en liten täck tärna på 18 år, som gråtande och snyftande går den tunga vägen upp till katedern. Efter henne ljuda talrika viskningar och skadeglada skratt: pojkarna ha så innerligt roligt, och hennes föräldrar äro förstenade av undrande förskräckelse.

— Var det du, som skrek?

Hela den täcka gestalten skakas.

— Det hade jag aldrig trott om dig! Jag har alltid ansett dig som en bra och allvarlig flicka!

Hon bara grät och gav då och då ifrån sig ett sakta kvidande — alldeles som ett litet barn.

— Nå, säg mig nu, hur det kom sig? tillade prästen

i mildare ton, ty han rördes av hennes tårar, och hon hade varit ett av hans bästa nattvardsbarn.

Så småningom lockade han fram svaret. Hon hade icke vetat av någonting, förrän hon med ens hade känt något kallt och vått, som lade sig på hennes hals, och då hade hon blivit så förfärligt rädd, att hon hade måst skrika till: hon kunde inte hjälpa det, om det så hade gällt livet.

— Det var — det var — en — — sillamjölke!

Allmänt fnittrande. Jubel bland pojkarna.

— Nå, vem hade lagt den där?

Ja, det visste hon inte, men ett par, tre stycken av pojkarna hade suttit och väsnats hela tiden på bänken bakom henne, och de hade talat otidigt och gjort narr av Guds ord också. Och så bad hon om förlåtelse, men hon hade inte kunnat hjälpa det.

Prästen reste sig opp.

Nu blevo pojkarna minsann heta om öronen och önskade ett ögonblick, att de många små råtthålen i golvet varit mångdubbelt större. Snart reste sig alla de innevarande för att se vem den fräcke brottslingen kunde vara. Detta var riktigt en liten fristund, ett kärkommet avbrott i den enformiga pinan. En piga, som stod närmast väggen framme vid katedern, läste över på de många bibelspråken efter stycket: »Huru bedrives tjuveri?»

Nu var saken den, att Jöns Jöns Carl hade haft sillamjölken med sig och Per Broddas Per hade bytt sig till den mot en solring för att hitta på skoj med töserna. När nu stormen bröt lös, och prästen slog i katedern, så att det gamla, spräckta bläckhornet hoppade i golvet, upplyste Carl, för att rädda sitt eget skinn, att

det var Per, som smugit sillamjölken på Elses hals. Prästen klappade den alltjämt gråtande Else vänligt på pannan och sade henne några tröstande ord, uppmanade henne att ej lägga detta på sinnet utan tänka, att de fromma alltid måste mycket lida, och så fick hon gå ned och sätta sig igen.

Men Per måste traska opp i stället. Han fick först ett par ordentliga örfilar av prästen och därpå ett tal, som kom alla de närvarande att gråta. Och fast Per en god stund sökte hålla modet oppe, måste han ta till ögonen till slut ändå. Så fick han sätta sig på en pall vid katedern: där han satt och grät och snöt sig en lång stund, tills han slutligen blev trött, fick huvudvärk, började nicka och föll i en stilla slummer samt vaknade — vid det han under allmänt jubel slog huvudet i katedern. Så körde prästen ut honom.

Det kan vara svårt nog med innanläsningen, men utanläsningen är sju resor värre. De gifta få merendels blott grundfrågor, men de ogifta få läsa upp styckena med alla bibelspråken. Också är det ej minst veckan före husförhören som flickorna önska, att de väl vore gifta.

Ofta förväxlas svaren, och det ser mången gång ut som om den svarande alldeles icke tänkte på frågan. Jöns Anders Pernilla förklarar helt lugnt, att kristliga föräldrars skyldigheter mot sina barn äro: Att bemöta dem med aktning, läraktighet och förtroende. Prästen frågar: »Vad förstås med världen?» och erhåller av en dräng till svar: »Alla människor, både vänner och ovänner, kände och okände, fattige och rike.» Ja, Ola Pers Else, som ännu är helt konfys efter sin

sillahistoria, anser att med den gamla människan menas: »Våra föräldrar, svärföräldrar, fosterföräldrar», o. s. v. Prästen rynkar missnöjd ögonbrynen, men först sedan frågan upprepats, kommer den stackars flickan slutligen på det rätta svaret.

Av rädsla för prästen och i medvetande om att allas ögon och öron med spänd uppmärksamhet och tadelsjuk iver följa dem, som stå där framme inför Pontius Pilatus, bliva somliga alldeles bortkomna och äro ej i stånd att besvara den allra enklaste fråga. Peter Ljusasax, den gamle ryktaren på Fölbygården, förklarar, att femte budet lyder: »Du skall dräpa!» Man skrattar i bänkarna, klockarn drar överlägset på smilbandet och säger halvhögt: »Det går jag inte in på». Med stort tålamod och enkla förklaringar söker prästen, sedan han först givit klockaren en straffande blick för hans opåkallade talträngdhet, att göra klart för gubben Ljusasax, vad som menas med att dräpa, men förgäves: han erhåller alldeles inga eller också alldeles vanvettiga svar. Slutligen blir Petter trött av allt detta frågande: han fattar mod och säger till kyrkoherden: »Jag skall säga som det är: jag är för gammal — jag kan inte nu länger. Men pojken min, han är duktig, han kan med vad som helst och han har blivit fri volontör i år — det är bäst han får göra reda för de där missgärningarna!»

Själva kyrkoherden har svårt för att hålla sig allvarsam.

— Kan du slutligen säga mig, huru en människa bör i sin kristendoms övning rätt använda dessa fem huvudstycken?» frågade prästen.

Denna fråga, den sista i katekesen, är också den mest fruktade av alla — »den är värre än hela lilla katekesen», som en gammal gubbe i Hästarp brukade säga. Nästan en och var av ungdomen har läst över svaret så tyst flera gånger; en och annan har haft med sig ett utrivet blad under själva husförhöret. Med en viss spänning motser den församlade mängden, vem lotten skall drabba. Prästens öga överfar bänkraderna. Det är Ola Pers Else, som här skall få tillfälle att vinna en glänsande upprättelse för dagens missöden. Hon börjar på, men stakar sig; hon försöker om igen, flera gånger, men hinner ej mer än halvvägs. Slutligen brister hon i gråt och går ut. Hennes mor rodnar av blygsel, och hennes far blir blek av vrede — aldrig förr har en sådan skam drabbat någon i Ola Perska släkten. Inte kunna sin katekes!! Åh!!!

Då den stackars Else går ned mot dörren, kastar hon en hastig, blyg och bedjande blick på en ung man. Det är Stenbacka-Sven. Det har liksom varit lite väl mellan Else och honom — till stor fröjd för Ola Pers, ty Stenbacka-Sven är rik. Efter Elses många nederlag i dag och särskilt detta sista, fruktansvärda, nästan ohjälpliga, ser han ej ens åt henne, där hon går. Hans ögon följa med stort intresse Lisbeth Åberg, som tydligt och säkert hasplar upp hela stycket. Prästen nickar förnöjt. Och så gör han en sluttillämpning om, hur sorgligt det å ena sidan är, att lusten för ordet alltmer avtager i dessa yttersta tider, men att det dock är en ordets tjänare ljuvt att se, huru som en och annan har sin kristendomskunskap kär, och förkovrar sig däruti och övar den i alla sina livsdagar. Si, sådana skall det i allo väl gå.

Stenbacka-Sven börjar nu erinra sig, att gamle nämndemannen Jöns Åberg anses för socknens tätaste bonde — han har nära ett helt mantal. Visserligen har Lisbeth alltid fått bära vedernamnet Rävskinnet för sin rödfnasiga hy och sitt röda hår. Men vad gör det? Hon kan sin kristendomskunskap, och sådana skall det i allo väl gå. Else får nog heta Sillamjölken i alla sina dar. Det var ju inte hennes fel, förstås, men Herren bevarar sina för allt ont. Lisbeth var enda barnet och Sven kunde ha båda hemmanen! Han såg sig i andanom ansedd och ärad: Riksdagsmannen Sven Ivarsson på Stenbacka! Jo jo!!

Och så höll prästen avskedstalet, klockaren tog upp: »Välsigna mig och skydda!» och började så högt, att endast han själv kunde gå ut med den, förstås. Därefter gick var och en till sitt — de gamla, genomstekta gummorna under fåfäng önskan, att det skulle vara husförhör var dag under hela vintern. De unga så väl som de gamla voro för övrigt glada, att det nu var över för i år, och Petter Ljusasax smet in till Ola Kämpe, den gamle smeden, för att få sig en sup ovanpå sitt traggande om dråp. Grupper bildades och upplöstes, samtalstonen var glättig och lätt som stegen hos alla dessa människor, som nu längtade hem att få lite i kakesta'n — se, husförhörsdagen är liksom en halv helgdag, så att då vankas lite finare mat än annars. Och i dessa folkgrupper fälldes nu domen över vars och ens ådagalagda kristendomskunskap, men det tycktes mindre vara den kristliga kärleken till nästan än ett brinnande nit för katekesutanläsning som dikterade omdömena. Och hade

någon dabbat ner sig[1] på en fråga, kunde man vara säker, att det ur hans förflutna liv söktes fram någon skuggsida, som visade, att där hade aldrig varit någon reda med honom. Nu kröp det också fram, att Ola Pers Else hade hela sommaren varit och dansat i den lilla lunden vid herrgården, och fast man inte hört något dåligt om henne precis, så var ändå inte dansbanan den smala vägen.

Ola Pers fingo gå ensamma hem; på sin höjd erhöllo de i förbifarten en knapp hälsning, men alla viskade, då de hunnit förbi dem. Också sågo de harmsna och betryckta ut — endast Wilhelm bar huvudet lika högt, log och skämtade med en fager jänta, som gick vid hans sida och såg så innerligt vackert in i hans ögon emellanåt. Men en och annan gång, när grannarna hastade förbi dem, rynkades hans panna, och hans mörka ögon blevo ännu mörkare.

Och ej stor glädje rådde där senare på dagen hos Ola Pers, isynnerhet då man om aftonen fick se Stenbacka-Sven gå dörren förbi och styra sina steg till nämndeman Åbergs. Else fick sin dryga del: hon fick i många hänsyftningar höra, att den, som bara tänker på det, som är av denna världen, på kärlek och annan fåfänglighet och glömmer att hava sin lust i ordet, den straffar Herren redan här i tiden och just genom förlusten av det, som hon älskat mer än honom — allt detta blandat med påminnelser om, vilka ladugårdslängor Stenbacka-Sven hade och hurudana kor han ägde och huru många pengar han hade ute på bygden.

Men när Else, efter att hava berättat allt för sin

[1] Svarat orätt, förplumpat sig.

syster Inga, gråtande gömde sitt huvud i den sjukas ovandyna, gav sig hennes kvalda hjärta luft i följande utrop:

— Somliga äro födda till olyckan såsom fågeln till att flyga! Ack, Inga, Inga! Den som hade varit så lycklig som du, och haft frossan i dag!

Och hon kände så mycket bittrare sina egna hjärtekval, då Inga överlycklig berättade för henne, att Jöns i går hade fått veta i staden, att han vunnit den långa processen hos konungen, att han nu var rik, och att han i morgon dag skulle tala med far, som förut aldrig velat höra talas om giftermål mellan Jöns och Inga, utan alltid sagt: »När du får vunnit hos kongliga majestät, skall du få henne — men det är inte värt att beställa sockerkakan, förrän man vet, om där blir gille av.»

Den, som på kvällen gått förbi Per Broddas hus, kunde få höra dels vilda skrik av unge herr Per, dels några ljud av det slag, som uppkomma, då en linjal med kraftig hand anbringas på en skinnpäls, dels jämmerrop av Pers syskon, dels ock några förtvivlade utrop av hans mor, som tyckte, att fadern ändå inte skulle slå ihjäl pojkstackaren — det var nog, att det arma barnet troligen inte kom fram, när han nästa år skulle gå och läsa. Och så hördes en grov stämma, som spådde Per fästning och halshuggning samt en usel ålderdom på fattighuset, för det han hade lekt med Guds gåvor. Och Per fick en hugnande försäkran att han inte skulle få smaka sill på år och dag, men att så länge som där fanns grenar på pilarna på Ola Påls pilvall, skulle stryk inte saknas — i den vägen

skulle han inte ha något att förebrå sina föräldrar, om han en dag bleve en förtappad varelse, en skamfläck för församlingen.

Kanske här också borde tilläggas, att Per Broddas Per vid närmare eftersinnande fann, att den solring, som han lämnat Jöns Jöns Carl i utbyte mot sillamjölken, varit alltför lite värdefull i jämförelse med denna senare, varför hans medfödda rättskänsla förmådde honom att passa på Carl en kväll bakom bagarens hage och ge honom ett bra kok stryk till på handeln, varjämte han drog av honom några nävar hår såsom särskild ersättning för det han haft besvär att sladdra på husförhöret. Detta hade till följd, dels att Per på Jöns Jönssons rekommendation fick en ny avbasning av sin älskade fader, dels ock att Jöns Jöns' katt en dag på ett nästan outgrundligt sätt blev alldeles av med svansen, dels också, att Per Broddas och Jöns Jöns voro ovänner ifrån den dagen och allt sedan.

Såsom en följd av sagda sillamjölkes uppenbarelse i skolan på husförhöret torde man även få betrakta, att Per Broddas Per, vilken en kväll hade mött Ola Pers Wilhelm nere vid åhällorna, en tid efteråt var lite blå-grön-gul på kinderna och visade — åtminstone de första dagarna — en avgjord motvilja för att sitta. Men som han ej talade om sitt sammanträffande med Wilhelm och ej heller särskilt lade an på att träffa honom vidare, utan tvärtom undvek att gå förbi Ola Pers gård så mycket som möjligt, åtminstone om han var ute och gick ensam, så hade den lilla uppgörelsen vid åhällorna inga vidare följder för varken Per eller Wilhelm. Värre var, att Per fick allt sedan husförhöret heta Sillamjölken och kallas så än i dag, fast

han nu är gift och har tre barn, vilka naturligtvis också kallas sillamjölkarna.

Men hos nämndemannen Jöns Åbergs var där liv och lust om kvällen, sedan husförhöret var slut. Där dracks toddy och berättades historier, och när Stenbacka-Sven gick frampå morgonen efter att ha klått gamle Åberg på tre kronor och sjuttiofem öre på tvåmannatolva, stal han i förstugan en kyss från Lisbeth, som följde honom ut — just för det hon anade, att han skulle stjäla den.

NÄR »SLADDAN» KOM.

Ett julminne från skånska slättbygden.

Det var en julafton i skymningen. I Per Pers stora stuga brunno redan två tjocka talgljus på bordet, och ett stod och svettades på den heta järnkakelugnen. Per Persson själv låg i kakelugnsbänken och pustade: han hade redan ätit fyra gånger i dag och ändå återstod själva högtiden: lutfisken och gröten. Mor Anna »sprang ut och in som ett torrt skinn»; drängen och »ögjapågen» sutto vid bordet och knäckte nötter — drängen på det sätt, att han med vänstra handens tumme höll nöten tryckt mot pannan och med högra knytnäven slog på tummen. Pojken åter hade försökt hålla nöten mellan vänstra tummen och bordet och slå med »högran», men det hade gjort ont och ej lyckats, och nu använde han tänderna. De små åto stora smörgåsar på »kakebröd» eller knaprade på »prinsaskorpor», och äldsta dottern, Stina, trind och giftasvuxen sedan ett par år tillbaka, satt och grät. Icke därför, att hon samma dag fått brev från sin fästman, sergeant Pettersson, ehuru det mest handlat om dottern på det ställe, där han var kontrollör; ej heller därför att hon på förmiddagen sönderslagit den tjugo år gamla porslinskannan och tappat ett svinhuvud — halvt förstås — rakt i sandbunken ute i »sterset» —

allt under det hon gick och tittade efter gubben Stark, den gamle dragonen, som nu var socknens brevbärare. Nej, hennes tårar härflöto av en helt annan källa — hon malde senap.

Vid kakelugnen nära köksdörren stod pigan, Agda, och anställde julatvätt på sin egen lekamen. Linnet var nedviket om axlarna, bröstet bart och ärmarna uppkavlade, så långt de kunde komma. Ansikte, hals och armar voro intvålade, och då hon vilade sig och pustade mellan de våldsamma gnidningarna, frustade hon som en häst och tvållöddret fnök kring henne som skummet kring en hästmule. Och så gned hon sig igen, varefter hon torkade sig på en grov blaggarnshand-duk, och det så, att skinnet blev kopparrött. Så ömsade hon helt lugnt linne och tog sina söndagskläder på: det var ju helig afton, och där var så fint, städat och skurat i var vrå, att man ej behövde »snafsa ner sig» för det man skulle stå och röra i risgröten ett par timmar.

Agda var i det hela en duktig tös och ville gärna gifta sig med den unge dragonen, men det ville för resten varannan piga i församlingen, ty Strid var en stilig pojke. Det hade också en tid varit lite bra emellan Strid och Agda: och då var hon så glad som en lärka. Men på sista tiden hade den otäcka »Tocka-Sissan», änka med tre otäcka ungar, men ägare till ett vackert hus med en präktig trädgård, där man kunde anlägga dansbana, börjat lägga riktigt an på Strid: hon hade rätt ofta bjudit honom på toddy och bett honom sätta in penningar åt henne i sparbanken. Och därför var Agda nu mindre glad än förr, ja, i kväll var hon riktigt orolig. Hon hade nämligen bett gamla

»Sladdan» gå till Strid, tala så grant hon kunde om Agda och »hälla på» »Tocka-Sissan» så mycket som sanningen kunde tillåta, och till den ändan hade hon snappat upp och trattat i »Sladdan» en hel del historier om Sissa och hennes forna liv både före och efter hennes giftermål. I kväll väntade Agda »Sladdan» för att få höra vad han sagt, och »Sladdan» hade fått löfte om två riksdaler och en nästan alldeles ny vadmalströja, om hon medförde brev från Strid. Se, hon trodde inte sitt skickebud mer än jämnt, så att hon litade inte på hennes ord precis. Och därför lyddes Agda alltjämt, om inte »Vet-hut» skulle börja skälla.

»Sladdan»? Vem var det? Jo, det var församlingens kvinnors allt i allom. När en hustru undansnillade smör, ägg, lärft, ull och annat dylikt i huset utan mannens vetskap, så var det »Sladdan», som gick till staden och sålde det; när Ola Matts Per började fundera på, hur mycket Jeppa Jeps Elna kunde få en gång, så gjorde »Sladdan» sig ärende dit för att »känna sig för»; när en liten glött hade fått skäver[1], så var det hon, som »målde» honom. Hon kunde spå i kaffe och lägga kort; hon kände hela byns släktregister och visste, i vad ordning kvinnorna skulle sitta vid begravningarna, och hon var med på alla gillen — dagen innan och dagen efter. För allt detta fick hon både vått och torrt, både pengar och kläder, och därför stod sig den gamla »pigan» mycket bra, fast hon som liljorna på marken varken spann eller uträttade något annat arbete, utan blott sprang och åt gotter.

Jo, äntligen fick »Vet-hut» mål i mun — och »Sladdan» var det.

[1] Engelska sjukan.

»En glad och trevlig och fägnesam jul!
Och lycka till med öl och 'sul'!»

— Tack för det! Sätt dig ner och vila dig!» sa mor.

— Är det »sladdigt» ute, va? sporde den skämtsamme Per Persson.

Och så fick hon kaffe och mat, och så pratade hon om alla möjliga nyheter, under det Agda stod därute som på nålar och längtade efter, att »Sladdan» äntligen skulle göra sig ärende ut och smaka på gröten eller annars något.

Långt om länge kom hon. Agda fick henne in i kammaren och plockade fram äpplen och nötter till henne.

— Nå-å?

— Ja, du, Agda, mycket har jag försökt och mycket har jag gått i land med, men, vet du, det här det var det värsta jag varit ute för! Det var några hårda hjärtan de syndiga karlarna kunna ha! Det är väl man aldrig brytt sig om d e m!

— Nå?

— Ack, du! »Tocka-Sissan» har rent förtjust'en: i onsdags hade han satt in 500 daler till henne. Han ville knappast höra talas om dig strax: men så började jag att tala om både det och detta och så gav han med sig lite. Och så gick jag på för tu tag. Jag tänkte: »kan jag få honom att ge med sig, så får jag nog ett gammalt livstycke också av Agda». Så talte jag för honom: hur grant ansikte du har och hur väl växt du är, och sådana kläder som du har — alltid »på din kiffst» — och duktig till arbete både ute och inne. »Och han, som är den stiligaste karl här i församlingen», säger jag, »han skulle väl hålla sig för god

att ta en gammal änka: om han bjuder hit någon av sina vänner, när han lever och blir befäl — som han väl blir en gång — så skulle de ha det att skratta åt och säga: 'Fy tusan, Strid! Att du icke har kunnat få en annan kvinna än en sådan därna en gammal Sara! Vi andra ha unga, granna kvinnor!' Tycker han inte det skulle vara skam? Och sådana ungar som hon har, den därna 'Tocka-Sissan!' — Ja, jag kallar'na aldrig i livet för annat än 'Tocka-Sissa' och Strid kan ge sig på att han får heta 'Tocken'[1] alla dar, om han tar'na — 'Sissas Tocke!' Jo, det är ett knektanamn!» säger jag. Och då såg jag han blev så galen på mig, men det gjorde honom gott invärtes. »Sådana ungar!» sa jag. »Svarta i synen som tattrar, och bara på spektakel och till att göra narr: de skoja med Strid också på baken», säger jag, »och kalla honom för 'Banka-Far!' Och räcka ut tungan efter honom!»

— Det har jag aldrig hört. Vem har talt om det?

— Ja, inte har jag hört det, jag heller.

— Fy, men det är inte grant att ljuga; det ville inte jag vara med på! Med sanning och ärlighet kommer man längst.

— Slams! inte är man skyldig 'Tocka-Sissans' ungar någon sanning!! Hon ljuger på dig i var vrå. Jo, du! Då blev han rasande riktigt: »Jag ska 'banka' dem!» sa han. »Och jag tror hon lånar pengarna här och där i småsladdar», sa jag; »hur skulle människan på ärligt sätt få ihop så många pengar?» Då blev han fundersam. »Utan ta nu», säger jag, »och skriv några ord till stackars Agda: och säg, att ni ska gifta er

[1] Tuppen.

'till framtiden' — den lilla tösen! jag tror verkligen hon går och sörjer: när det har varit bra emellan er en gång, så är han väl inte en sådan hossa[1] så han trampar i öster i dag och i väster i morgon!»

— Nå?

Och Agda flyttade sig tätt intill »Sladdan».

— Jo du, här är det, du! Jag fick det ändå. Först sa han, att han inte hade bläck och penna hemma, men jag fick ett papper ,som satt fäst på ett cigarrlådelock och så sökte jag opp en blyans till honom — och här har du det! Nu glömmer du väl inte tvåriksdalern och vadmalströjan och livstycket! För det får jag väl!

Hon gick leende in i stugan.

Men Agda hörde inte ett ord: hon såg blott girigt på de tre raderna, krokiga, ojämna, men så kära:

»Elskade Agda
du vet vad vi hava taladt om — vill du såm Jag så giffta vi os til Mäj. I Morgon hällsar jag på dig I döden Ola Strid.»

I detsamma började det ringa i kyrkklockorna, och efter gammalt bruk i Per Perssons hem tystnade alla, och far själv tog upp en julpsalm. Agda, som annars var den duktigaste till att sjunga, var dock ej med i dag — till mors stora förvåning. Men i hennes hjärta var där ett oändligt jubel! Hon hade aldrig hyst mer än en längtan, aldrig älskat mer än honom och nu skulle hon verkligen få honom! Det var i sanning en julegåva. Och aldrig gick väl varmare lov till den

[1] Strumpa, karaktärslös människa.

kärleksrike människosonen än det, som uppsteg ur Agdas själ.

Och alltjämt ringde kyrkklockorna in julefriden, och så hördes Per Persson uttala den gamla juleönskningen: »En glad jul och all välsignelse, och julakonungen hålle sin barnahand över oss och över alla människor!»

EN JULAFTON UNDER SNÖN.

Ett julminne från 1860 talet.

Vår lilla stuga hängde alldeles som ett svalbo under »åhällan», ganska höga, brant sluttande backar, som lågo vid ans ena kant. Den låga hyddan låg alltså ganska lugnt för de flesta vindar. Endast när det blåste skarp västlig vind, hade vi hela svepet på oss, och då hände det rätt ofta, att halmtaket såg ut som en nyluggad pojke eller rent av reste sin väg, ryggträna haglade kring öronen på oss, dörrarna flögo upp och slogo igen med smällar, skarpa som pistolskott, och vinden tjöt ursinnigt i skorstenspipan och den spruckna bakugnen. Kom det så samtidigt snö, föll denna in genom de många springorna i väggar och loft, ja mången gång vaknade vi och funno små snödrivor på dynan — eller på själva kakelugnen, vilken ena timmen var röd men den andra ljum och den tredje iskall. Då frös allt i huset: drickat blev is i åttingen, och i brödet tindrade tusentals kristaller, som gjorde så ont i tänderna och krasade, när vi tuggade.

Vad vi »döjde» ett år, då vintern var förfärligt kall och mycken snö föll! Några dagar före jul var jag ute en solig, vacker förmiddag och blev högst förvånad, då jag ej kunde upptäcka ett spår av landsvägen utan fann hela sträckan ända ner till Ängagården vara ett

enda ofantligt snöfält, betäckt med en skare, på vilken jag kunde slå kana utan att sjunka igenom. Snön stod jämnhög med fönsterkarmen och gick far upp till midjan, då han var ute och skottade en gångstig upp till vägen. Trakten såg så underlig ut, och himlen var så blå, så blå, att jag aldrig sett den så blå.

Bortåt middag samlades alla byamännen: där blåstes i det stora byahornet, som jag aldrig förr hört eller sett men så ofta hört omtalas. Därpå drucko de brännvin och började sjunga visor, och då begynte naturligtvis min mor gråta, såsom hon alltid gjorde, när hon hörde något ogudaktigt. Jag fick inte stå vid fönstret och se på utan måste opp i kakelugnsbänken, ta ner postillan och läsa högt, så att jag ej skulle kunna höra på deras oväsen. Postillan fick jag ner, men om jag ville påstå, att mina tankar voro i predikan, skulle jag narras — jag läste hela sidor utan att veta ett ord av vad där stod. Men det ligger väl i människonaturen — det är troligen en släng av Evas gamla äppelsjuka, kan jag tro.

»Lilla julafton» blev det ett förskräckligt yrväder, och när vi vaknade julaftons morgon, kunde vi ej se ett dugg. När far hade hunnit ut, kunde han ej få opp en dörr, utan vi voro helt enkelt insnöade. Snön låg nämligen, efter vad vi kunde märka, över takåsen, ja, över skorstenspipan: vi kunde verkligen ej tända eld i spisen, ty röken slog ner, och snön drösade i massor ned på mor, när hon skulle elda i kakelugnen. Far lät sig emellertid ej förbluffa: han band först samman några läktestumpar och förde dessa opp genom skorstenspipan, så att en liten bit av den grå, myllrande himlen blev synlig. Sedan gick han ut till

logdörren, grävde ett hål ut till den gamla gången — fast han därvid fick lägga den undanskyfflade snön in på logen tills vidare — och sedan han rensat undan en gång, som han kallade för »mullsyrkagången», kom kom han vid vägen fram i dagsljuset, fast det dröjde till bort emot kvällen — först då blev vädret nämligen lugnt och snöyran upphörde.

Det var en högst egendomlig känsla att vara så där avstängd från hela den övriga yttre världen. Jag minns så väl, att min bror Anders, en djuptänkt men fåordig pys, utbrast: »Mor, det är likasom man vore en kyckling och låge i ett ägg! Tycker inte mor det?» Det var skumt i stugan men ej alldeles mörkt, ej ens då vi släckt den lilla, rykande tranlampan. Ute var det alldeles tyst, men våra egna ord liksom gåvo genljud i stugan. Emellanåt knakade tak och loft såsom av tunga suckar.

Vi tände tidigt lampan och ett talgljus, julen till ära. Far var vid gott humör — som han för övrigt nästan alltid var — men inte mor.

— Jag skulle gått till Arild Broddas, sade hon, och fått mjölk: jag har tingat på för länge sedan.

— Varför har du inte gått förr då? sa far.

— En kunde väl inte tro det skulle bli sådant väder heller.

»Arla sadla och serla ria
Duger inte, när en ska fria:
En annan kommer och tar din pia!»

smågnolade far. Men se, du skulle naturligtvis vänta, tills alla gotterna skulle bli i ordning, så du kunde snylta dig till litet av varje. Men så går det: »den, som

gapar över allt, får bara sluka väder!» Men du ska inte glo surt för en mjölkasladd — vi ha både kött och bröd, och åttingamjölk är god att ha, den med, fast där inte blir grädde på den.

— Å du, jag brukar inte gå och tigga varken av ett slag eller ett annat, du!

— Du säger ingenting, men — de värsta tiggarna äro de, som tigga med ögonen! Se på pigorna i kyrkan om söndagarna, när de titta åt karlastolarna till.

— Du är alltid lika »tyntig» — —

— Eller se på Anders där, hur kärligt han ser på gåsasidan. Ät du, min påg! Det är bättre att spränga sig av julamat julafton än att gå hela julen och ingenting få att äta.

— Lagom är bäst! sa Anders och mumsade. Där kommer en dag i morgon också. »Den, som tar nätt, får ta två gånger.»

När vi så hade ätit och druckit julöl och läst i Luther och sjungit en julapsalm, gick far ut och skulle se sig om ute vid vägen. Om en liten stund kom han igen helt röd, ivrig och andtruten.

— Var har du lyktan, mor? frågade han. Här är någon, som har gått vilse ute på Per Stenkils fälad — där ges upp nödrop — ett efter ett annat.

— Du är så god och inte går ut! sa mor. Du vet, där är inte riktigt, som där skall vara, på den därne fäladen — du har väl hört, att de ha tagit livet av en västgötaknalle där i tiden en gång. Du bara kommer till förtret.

— För en död knalle?!! Jag är inte rädd för två levande. Och gamle Kalle Västgöte, han traskade så mycket i sina dar, så han är nog glad han får vara stilla

— helst i sådant väder. I dag är det inte väglag för döda att gå »med släppesko» och bära en påse med »sölkeduka». Utan tänd nu bara!

— Du går och trillar i groparna och bryter benen av dig — se'n kan du gå där, sa mor och började gråta.

Men hon tände ändå lyktan.

— Man kan väl inte låta en medmänniska ligga och frysa ihjäl julafton, om man kan frälsa henne! »Dem, som elända äro, hav uti hus!» står där. Och mina ben ä' inga spoltepipor, så de hålla nog. Nu tar du schalen på dig, och så står du och svänger med lyktan här oppe vid »mullsyrkagången» — och så ger jag mig ut på fäladen, tills jag finner stackaren — —

— Det är inte gott att veta, ho det är för en, muttrade mor.

— Det är en, som är i nöd, sa far, och tonen var så eftertrycklig, att mor genast teg.

— Och så går du, sa han till mig, och plockar maten ihop ute på bakhusbordet, om den skulle behövas. Men slå inte ner nå'nting.

— Det är kanske bara spöken ändå, sa mor.

— Dess mindre mat går där åt: då äta vi själva en gång till. Det skall bli en högtid att få se ett spöke — det har aldrig burit sig för mig förr — utom den gången jag förság mig på dig, mor!

Och därmed gingo de ut. Vi syskon, sprittande glada över fars strålande lynne — ty han var aldrig så glad, som då han smått skämtade med mor — voro naturligtvis ytterst intresserade för vem och vad som komma skulle: allt emellanat öppnade vi dörren ut åt gången och lyddes men kunde endast höra orediga ljud. I sin nyfikenhet och oro välte Per opp och ner på dricka-

kruset, men detta brott, som annars skulle inbragt honom en bra örfil av stora syster Ingar, passerade utan all anmärkning, utom det att brottslingen själv fick torka av bordet samt utan lampa gå ut i bakhuset och tappa nytt. Na, det var nu inte Pers förtjusning att gå ensam ut i bakhuset, sedan det var mörkt, den lille haren!

Slutligen hördes röster i gången. Först kom mor med lyktan, sen far, och sist den räddade människan — eller spöket. Pa denna senare riktades snart allas våra ögon.

Och vem var det! Jo, själva Kake-Johanna från Hammenhög. Henne kände vi ju så väl — hon brukade ga mellan Simrishamn och sitt hem och under vägen sälja kakor. Vi barn ansågo henne vara den lyckligaste människa i världen. Vi trodde nämligen, att hon kunde få äta så mycket kakor hon ville, hon, som hade två korgar — en under var arm. Vår första blick gällde naturligtvis, huruvida hon hade någon korg — jo, riktigt! En hade hon. Men olyckligtvis låg där täcke över, så att det var omöjligt att se, om hon hade några kakor i den.

— God kväll, tultingar! sa hon. Ja, så hade väl varken du, Sven Skräddare, eller du, Mätta, eller ni, tultingar, trott, att här skulle komma främmande själva julafton, och inte gamla Kage-Johanna heller. Ja, det är som jag säger så titt: »Herren ser till dem, som som ropa till Honom ur sitt hjärtas djup». Hade inte du, Sven, kommit ut och hört, hur jag ropade i kväll, så hade Kage-Johanna trampat sina sista fjät i dag. Nu har jag varit två dagar på vägen: i går hann jag inte längre än till Järrestad, och så skulle jag ge

mig ut i dag, för hur skral och »skrabbig» man är, och hur fattigt man har det, så vill man gärna hem, när det är heligt. Och jag skulle gå till gästgivarens i kväll och få fisk och gröt också — ja, ja, där är väl någon fattig stackare, som har gott av det — så äro två människor hjälpta. Jo, jo! »Herren förer sina trogna underliga.»

— Nu ska mor gå och sätta kitteln på, sa far. Så ska Johanna ha sig en kopp — det kan behövas. Snön är nog bra till det han ska vara till, men inte värmer han ett par gamla ben, inte, fast de kalla honom för »fattigmans täcke».

— Då komma kakorna till pass, sa Johanna. Det är väl därför jag inte blev av med bägge kakekorgarna — den ena står ute på fäladen nå'nstans. Å ja! Där är väl någon stackare, som hittar den — och vill vår Herre ha den till sina små sparvar, så är det väl hans mening det ska så vara. Nu ska här bli gille, tultingar!! Kopp och kakor!

— Vi ska väl inte äta upp dina kakor, sa far. De kunna vara bra att ha i morgon, när du ska ut. Har du blivit av med den ena korgen, så får du klå folk dubbelt på den andra.

— Å nu ska du inte vara förmäten, Sven, för det du har varit ett redskap i Herrens hand! Och håller du dig för fin att hålla till godo, så kunna väl tultingarna få fröjdas -- de få väl ingen annan julklapp, kan jag tänka?

— Nej, de ha varit snälla i dag, så här har inte vankat någon »klapp» på öronen.

— Kakor dä ä' dä bästa tultingar veta av — näst socker — jo män, ska vi smörja oss riktigt. Se här!

Här är både ess och sniglar och prinsaskorpor. »Opp och lev, sa Per Nilsson, när kvinnan hade hängt sig.»

— Vi ha ätit redan, sa mor.

Men hon var så glad vid kakor, hon också, så hon kunde inte säga nej, och så gick hon ut och satte kitteln på. Vi gingo bort och sågo med helig vördnad och ivrig längtan i korgen — sådana massor av gotter!

Det var en rolig figur, Kake-Johanna. Hon var klädd i en hel mängd schalar, som hon med en ofantlig behändighet nystade av sig, en stor stickad ylleschal om huvudet, korta kjolar och långstövlar — det hade vi aldrig sett någon kvinna bära. För resten var hon tämligen korpulent men fin och snygg med en stor silverknapp i halsen och blå sticktröja utanpå livet.

Så kom kaffet in — kalaset begynte, och även far tog en kaka för att ej göra gumman ledsen.

— Jag är för resten en riktig julagris, sa Johanna och mumsade på sin kaka. All glädje och all sorg har kommit till mig på julafton — äten nu, tultingar! — Jag, som varken har haft far eller mor — —

— Vad för snack? sa far. Är du hittad bak ett gärde — — —

— De hitta inte barnen bak gärdena, sa Anders så trygg. Det är bara påhitt. »Gumman» kommer till kvinnorna med dom, sa han och såg så snusförnuftig ut.

— Dä ä rätt, tulting, sa' Johanna. Nej min sann är jag hittad inne på gästgivarens loge en julafton. »Gumman» var väl på väg till någon kvinna med mej, men så glömde hon mej väl där, kan jag tänka. Och här blinkade Johanna så klipskt åt far och mor. Se'n

togo gästgivarens mig opp som deras eget barn, och där var jag i aderton år.

— Så var det, fortsatte hon, en julafton som Nils var kommen dit att tjäna vid Mickelsdag — då blevo vi överens, att vi skulle slå våra påsar ihop: ett år efter precis blevo vi gifta — på själva julafton. Och sedan levde vi samman i femton år i Herrens fruktan, och bra hade vi det, ty Nils var en rysliga snäller man, och både pågen och tösen artade sig väl, så att om någon har varit lycklig på jorden, så har det varit jag. Och det säger jag dig tös! sa hon till Ingar, »stora syster», som såg så stint på Johanna med sina stora blå ögon, när du ska gifta dig, så tag ingen utan du riktigt tycker om honom — han må då vara fattig eller rik.

— Är du vilse? sa mor. Tösen tänker väl inte på sådant — hon är inte mer än sjutton år! Hon kan tids nog komma — —

— Det vill säga: ett halvt år äldre än du var, när du gifte dig, mor! sa far och skrattade. Annars har hon bittida moget att brås på. Jag var heller inte gråhårig — två och tjugo år.

— Ja, då kan en vara säker, att hennes tid kommer snart! sa Johanna.

— Och så var det en annan julafton. Nils var nere på ån och stångade ål, och hur han gick där i snöfyket, så kom han ner i en vak, och jag fick aldrig se honom mer i levande livet. Ja, det var en svår och tung julehögtid, men — »Herren gav och Herren tog, välsignat vare Herrens namn!» Två år senare dogo båda barnen i kopporna — pojken julafton och tösen på juldagens morgon. Se'n dess har jag varit »som en pelikan i

öknen». Jag tänkte också i kväll: du ska väl gå hädan på den heliga kvällen, liksom du den dagen har kommit hit. Men det var inte Herrens vilja det skulle ske ännu — han har väl bruk för Kage-Johanna lite än, väl. Där är den lille pojktultingen — husarens, han som sköt sig; modern är på hospitalet, och den lille stackarn har ingen annan än mig att »hydda sig till» — honom kan jag väl vara till nytta för, och därför skulle du, Sven, ut och söka opp Kage-Johanna på fäladen i kväll. Hur kom det sig, att du gav dig ut?

— Å, jag skulle ut och ge grisen lite mer, därför att det var julafton. Och så skulle jag ut och höra, om där var någon, som sköt ute i gårdarna här omkring.

— Ja, »Han leder människornas hjärtan som vattubäckar!» suckade Johanna fromt och knäppte samman sina händer, och för visso var det en varm bön, som höjdes till julens konung ur detta förnöjsamma och ödmjuka hjärta.

I detsamma knackade det på dörren, och en lyktas sken glimmade genom det rengjorda fönstret, som var mitt för »mullsyrkagången».

— Nej, jag tror i kväll så... sa mor.

— Här är plats till flera, sa far. Vi ha långhalm att bädda med på golvet och pressjärnen kunna de få under huvudet. Och en hel fläsksida, som inte är rörd, ha vi också, mor.

— Och kakor finns här också, mente Johanna.

Dörren öppnades, och in trädde Jöns Måns Erik.

— Guds fre' och en glad jul! sa han muntert och glatt, men blev liksom lite h a j, när han fick syn på den främmande.

Annars var han ju mycket bekant hemma till vårt, ty han var son i nabogården.

— Är ni inte kommen längre, Johanna? sa han.

— Nej, och hade inte Sven varit ute och plockat opp mig, så hade jag väl legat ute på fäladen och varit en istapp.

— Jag ska hälsa så mycket ifrån mor: här är lite julamat till barnen — ni ä ju alldeles insnöade och har väl inte kunnat komma ut i dag?

Mor blev »mild som en morgonmjölk», tackade så mycket, tog emot knytet och gick ut. Erik gick efter henne i bakhuset, och de voro ute en god stund. Därpå öppnade mor dörren och kallade på far — ett ögonblick efter ropades Ingar dit ut. Men när jag också ville sticka min lilla näsa ut, slogs dörren igen. Efter en lång stunds förlopp kommo de in allesammans, högtidliga, men en stilla glädje lyste ur allas deras ansikten.

Far satt litet. Så reste han sig opp.

— Det är Herren själv, som har sänt dig hit att gästa i kväll, sa han till Johanna. Och nu är här ett fröjdefullt budskap till ifrån kärlekens Gud. Du behöver inte nämna det för någon så länge, men Erik och Ingar ska bli ett par: han har varit här och sagt ifrån, att hans föräldrar äro med på saken. Och han är en bra karl, så jag kunde aldrig önskat henne en bättre man: så vi ska hoppas, att Herren vill välsigna dem bägge två.

— Det gör han nog, sa Johanna. Ja så, tösen hade inte länger kvar av sin ungdomstid! Ja, minsann var det en julklapp, som duger!

— Det var därför jag gick i kväll! myste Erik och

såg så förnöjd ut, när han tog Ingars hand i sin.

Och hon såg så kärleksvarm ut, så det var rent en lust att betrakta henne.

— Detta har jag vetat länge, sa Anders och såg trygg ut.

— Har du? sa far. Nej, hör på den! »Små grytor — — —» tror jag.

— Varför skulle han annars köpt en schal till henne på Mickelsmarknad? Och varför gav han mig två konfekter? Där är aldrig någon annan, som har gett mig något.

Så blev där ju ett allmänt skratt.

— Undras, om där skall komma många i ottesången i morgon? sa Erik.

— Å, med detta väglaget blir det väl inte som vanligt, mente mor. Det kristliga livet avtager — allt mer och mer.

— Här ä' inte något slags liv i folk nu för tiden, tyckte Johanna. Tacka vill jag förr i världen; då var det roligt vid jultiden. Nu sitta de bara och dänga kortlapparna i bordet och ränna och dansa och flänga. Då voro »stjärnepågarna» ute och gingo omkring med »Betlehemsstjärnan» var enda kväll från julafton till »tjugonde Knut» och sjöngo »Betlehemsvisan». Tre av dem voro vise män ifrån Österland: de voro klädda i vita skjortor utanpå kläderna; de hade en röd halsduk om midjan och stora pappershattar med stjärnor av silverpapper eller korkomslag, och åtminstone den ene av dem var svärtad i synamentet — se, han skulle vara liksom morian, för där står, att de kommo från »Moria land». Och så var där Herodes i röd tröja och med långt svart skägg liksom en »tatter» — han

såg »gröm» ut i synen och gick omkring och sökte efter den nyfödde judakonungen. Och ibland voro de tolv apostlarna också med — då var det alltid Judas, som bar pungen och tog upp de pengarna, som de fingo: den stackaren skulle alltid vara rödhårig. Så sjöngs:

»God afton, god afton, både kvinna och man!
Husbonde och matmor! Var glad nu för sann!
Vi önska er alla en gladelig jul:
Från sorger och men bevare er Gud!»

När så folket var samlat, började en av stjärnepågarna:

»Maria hon gångar sig till Bethlehems stad —
Uti Herrans nåder så rena.
Och med följde Josef, den fromme timmerman,
Och stjärnan hon lyste i Österland.»

Så drogo de genom alla verserna: om Herodes, om de vise männens rökelse och myrrha och allt sådant. När de då hade fått mat och pengar och ljus att sätta i stjärnan, så sjöngo de:

»Haven tack nu för denna eder redeliga skänk!
Eder skänk skall vara hos Gudi betänkt;
Så önska vi er alla en salig, helig jul —
God natt med eder alla! Bevare er Gud!

Och därpå drogo de åstad till nabogården. Det såg verkligen riktigt högtidligt ut med stjärnan, som hade sex taggar och ett tänt ljus inne i, så hon syntes långa vägar.

— Men, sa mor, där var mycket skrål också. Och Frälsarenamnet hade de lättsinnigt på tungan många,

många gånger, när deras hjärtan voro långt ifrån Honom.

— Kan väl vara — men om de inte tänkte vidare för sig, så var det inte heller i »vanprydno» de talte.

— Men mycket vidskepelse hade de för sig, sa mor. De skulle se på grenljusen, vem som skulle dö under nästa år; »bosset» som låg på golvet, skulle gömmas till våren, så att kreaturen skulle äta opp det och trivas, när de kommo ut på bete; och de snodde rep också av den halmen och bundo om träna, för där inte skulle gå ohyra på dem. Och av den julagalten, som de bakade på många ställen, skulle där också tagas vara på en bit till våren, och detta deltes i tre delar: den, som gick och årde, fick en tredjedel, tredjedelen blandades i fodret åt dragarna, och tredjedelen smulades sönder och lades bland utsädet i så-äskan. Och rent förskräckligt var det med frosseriet i mat och dryck.

— Ja, stoppa i sig kunde de, både stora och tultingar. På de ställen, där det gick något så när rundeliga till, åto de minst fem riktiga mål om dagen: frukost, lille middag, middag, merafton och kvällsmat — och till vart av dem togo sig karlarna en tre, fyra supar. På många ställen åto de dessutom ottemat, mörkebröd och nattamat; det var åtta gånger om dagen med ett och allt. Julabordet stod dukat hela helgen — locket lades aldrig på drickakannan, och en piga hade nog att göra med att springa och tappa öl i om helgdagarna och »juladricka» om söcknedagarna. Och vem som kom till gården skulle ha någonting innan han gick — annars toge han julen med sig ifrån gården, och detta skulle bebåda en olycka, troddes det. Där var ett otidigt

kräk borta i Hammenhög, en gammal avdankad soldat — den han kom in på gästgivaregården en jul. Full var han, men moran gick ändå efter kruset och räckte honom. Men han ville inte ta emot det, hur än hon nödgade och bad honom, utan han sa han skulle gå bort med julen. Gästgivaren slog ett glas öl på 'nom! »Vill du inte ha det i dig, får du låta det torka på dig!» sa han. Men, ja min sjann, gick inte en av döttrarna och föll och skrapade huvudet och knät också, när hon slog kana ner om kyrkbacken.

— Det var för där var glatt, sa far, och inte för ölet — —

— Hm! Det är inte gott att veta: här är mycket, som är bra besynnerligt.

— — — — — — — — — — — — — — —

— Nej, här sitta vi och slamsa, sa Erik. De vilja väl »resa till Dynetorp» här allihop snart. Nu kan Johanna gå med mig hem — vi ha bättre husarum.

— Annars är här gott hjärterum, sa far. Långhalm ha vi.

— Där har en legat på krubbans strå, som var större än alla människor, och lycklig den, som aldrig får ligga hårdare. Men — god natt, tultingar!

— Ja, god natt, Ingar, sa Erik. I morgon kommer jag och hämtar min lilla fästemö med kana, så slipper hon gå till ottesången — vi ska väl »visa oss» i kyrkan ändå en gång. Men opp till vägen får du gå, för i den här smala gången kan inte en gång en julagubbe köra fram.

— Nej, sa far, inte utan han har »mullsyrkar» för ekipaget! Ja, god natt med dig då, Johanna! Tack för du kom hit och bjöd på julakakor!

— Å, tyckte mor, det kan väl aldrig komma på frågan, att ni skulle gå härifrån med julen heller! Vi ska smaka på julamaten, som Erik hade hit. Julen ä' lång — det sjunker nog undan.

Så åto vi ett slag till.

— De gamle sade ju, att det inte är jul, om man inte spränger sig två gånger om dagen minst, sa far. Annars är det ingen konst att göra julagille på det här viset, smålog han. De, som komma till gillesgården, ha ju själva all »förningen» med sig. Ja, äten nu av det lilla här är! Nyårsafton får man ut och höra efter, om där är någon, som gått vilse, så kunna vi få kakor då med, kanske. Den här hackepölsan har väl Erik haft med sig, kan jag väl tro — dumt man ska inte ha mer än en dotter att gifta bort!

— Tack nu för all värme, jag har suttit och slukat här i kväll, sa Johanna. Och tack för livhanken, Sven! Hur smal den är, sätter man alltid värde på den ändå.

— Och tack för tösen, sa Erik. Ni ska få låna henne — —

— Å, det är då min tös, sa far.

— Och min med, du! sa mor.

— Nej, nu är hon min, sa Erik. Men ni ska få behålla henne till den tjugufemte mars, ty då skulle hon komma hem och hålla lite i ordning i min lilla stuga — nu har hon hållit ordning i er så länge.

— Hm! Här har hon mest ställt till oordning, åtminstone de första åren hon var här. Men ser du, min påg, sa far till Erik, det är med töser som med äpplen: när man väl har fått dem stora, så man skulle ha glädje av dem, och de ha blivit röda och granna, så kommer där alltid en pojke och stjäl dem!

NU HAR MOR UTTJÄNT!

Verklighetsbild från Bara härad.

Nu hade Toa Mårten Ols varit änka i femton år och skött hemmanet som en hel karl. Både under dessa åren och när mannen levde hade hon minsann försökt många pigor, både stora och små, »höratöttar» och »beckhättor», »latäckor» och »hamsetramsor», »ännemaskor» och »styvbeningar», »morgonmilda» och »mulbända». Och Toa var en kvinna, som inte var förfärad: om det knep, gav hon gårdsdrängen en torvare, så han kom utom stersdörren i rappa taget, och det hände, att träskorna kommo ensamma bakefter. Pigorna däremot dunkade hon aldrig; ville de inte ta efter hennes råd, så fingo de resa — det var hela historien.

Men så glad som Toa var vid Gunborg hade hon aldrig varit vid någon piga, fast flera hade varit där sina 5—10 år. Utom till sin son Anders, förstås, hade hon väl med nöd och näppe en sådan tillit till en enda människa — det skulle då varit till den gamle prosten, som hade läst henne fram och vigt henne, men till den nye pastorn hade hon inte något förtroende: han stod för altaret och snodde mustascherna precis som han hade varit husar. Gunborg gick var hon ville i kistor och skap, och det kunde aldrig komma i fråga att där låstes varken för spiskammare eller kakelådan, om

mor själv var hemma eller borta. När där vävdes förkläden eller schaletter, gjordes räckan nästan alltid så lång, att Gunborg fick ett likadant plagg som mor själv, och när där skulle vara nattvardsgång, satt Gunborg i baksätet hos kvinnan, och Anders skjutsade för dem båda till kyrkan — precis som de hade varit jämlikar. Och det hade då aldrig hänt förr, ty Toa var en av de gammaldags kvinnorna: som en far för folket, men aldrig »ankamrat» med dem. Gamla Mätta hade en gång åkt med hem ifrån kyrkan, när det var snöyra: men fast gumman satt ensam i baksätet, fick Mätta sitta mellan bägge drängarna där framme, och hon hade ändå varit barnpiga åt Anders.

Därför blev också Toa som de hade »slagit henne i ansiktet med en våt lase», när Gunborg vid midsommartiden i år kom och sade upp sig. Gumman trodde inte sina egna öron.

— Du flytta härifrån? Det menar du inte?

— Jo-o.

— Vill du ha tillökning på lönen?

— Nej!

— För säg då bara ifrå!

— Nej, jag har ju större lön än andra pigor här. Det är inte det.

— Tycker du, att du har för strängt, så kan jag ta en tös till.

— Ack, nej!

— Tänker du gifta dig, kanske?

Flickan började snyfta.

— Nej, aldrig!

— Var ska du ta vägen, då?

— Det vet jag inte.

Hon gömde ansiktet i förklädet.

— Nej, men människa!

— Jag kan inte hjälpa det.

— Mitt lilla barn! Kan du inte säga mig vad det är för?

— Inte nu. Men den 24:de skall mor få veta det, innan jag reser.

Och så taltes där inte mer om saken, då Gunborg var sig tämligen lik, lika vänlig i sitt sätt, lika rask i sina sysslor och rädd om allting både ute och inne. Kanske en smula vemodig understundom. Gumman försökte förgäves utfundera, varifrån detta beslut härledde sig. En dag frågade hon Anders, om han visste reda på flyttningen. Jo, det gjorde han. Orsaken? Hade inte mor frågat henne? Jo, men utan att få besked.

— Kan du inte fundera ut skälet, Anders?

— Det som skall åtskils, kommer åtskils.

— Vad menar du med det?

— Det som skall samman, kommer samman!

Och så tog han mössan och gick ut.

*

Så var den 24 oktober inne, själva flyttningsdagen. Tidigt på morgonen for Anders till Arlöf för att höra efter priset på sockerbetorna.

— Hur dags kommer du igen?

— Det vet jag inte.

Gumman gick tyst som en mur hela förmiddagen och såg forskande på Gunborg, som hade röda ögon. Hon gick nämligen allt emellanåt ut och grät en vers i ensamheten.

När så frukosten var expedierad och allting diskat, försvann flickan på en stund. När hon återkom, var hon i söndagsdräkt, och tårarna kvällde fram ur ögonvrårna. Hon gick bort till mor Toa och sade med nedslagna ögon:

— Ja, då är det väl så gott jag tänker på att ge mig av!

Inte var där mycket mod i tonen just.

Då snöt sig mor Toa i förklädet, tog flickan i armen, fick henne ned på stolen vid norra fönstret, såg henne i ögat och så sa hon:

— Inga krumbukter nu längre! Utan nu skall du säga mig vad det är.

— Ja, där blir väl ingen annan råd, sa Gunborg, för någon gång skall det fram ändå.

— Nåå?

Gunborg började gråta.

— Nej, gråt inte! Det är som där ginge en kniv genom hjärtat på mig; nu har du varit här se'n du var liten, och jag kan då på domsens dag säga, att jag har varit som en mor för dig. Och hade du blivit hos mig och lagt mina ögon samman, när Herren kallar mig, så skulle du aldrig behövt sörja för ålderns dag – det har jag lagt Anders på hjärtat. Och honom kan man lita på: han är oskrymtad som guld, det kan du tro.

— Det är för — för — justament för hansas skull.

Och den stackars tösen började snyfta och skälva.

— För h a n s skull?! Det — det är omöjligt. Snackar du i yrsla? Skulle han ha varit hård eller stygg emot dig? Det är honom då rent inte likt. Du har fått det galet för dig — något som han sagt på skämt.

— Ack, nej, nej! På det viset är det inte. Nej, men vi ä' glada vid varandra, men det kan ju aldrig bli någon glädje av det, och därför är här ingen annan råd än att jag flyttar, för jag uthärdar inte längre på detta viset.

— Anders och du? Ni två ett par!

— Tro inte det är min skull! Jag skulle hellre smitt ett lås för mina läppar än låtit honom förstå det, om han inte hade tvingat mig att erkänna det en söndag, när vi skulle gå till skrift — till Herrans altare kunde jag inte gå med en osanning. Och jag kan ju inte hjälpa, att jag är så fattig och han inte heller att han är så snäll; men om jag så skulle dö här jag sitter, så har jag honom kär och så blir det i alla mina livsdagar. Det var han, som först talte till mig om det, många, många gånger, och både han och jag trodde en tid, att mor kanske skulle kunna ge med sig en gång: en tror ju så gärna det man önskar av allt hjärta. Men så sa mor, när som Englas Kristofer hade gift sig med Eljena, som tjänte där, att det aldrig skulle ha hänt, om det hade varit er son. Och då förstodo både jag och Anders, att där fanns inte hopp mer, och då hade jag ingen annan råd än att säga opp mig — när vi inte alltjämt se varandra och äro omkring varann, blir det kanske inte så tungt. Som det nu är, gå vi av till slut bägge två.

Mor Toa var blek, men ansiktet visade inte ett grand vad hon tänkte. Hon satt tyst en stund. Så gick hon bort och tog och bläddrade i psalmboken. Genom tårarnas slöja såg Gunborg, att gumman med nageln gjorde ett streck på ett högerblad och vek ett hörn. Gunborg visste att gumman stundom »lottade

med psalmboken». Hon skulle givit år av sitt liv för att se huru lotten fallit. Efter en lång tystnad satte sig Toa hos flickan, men såg ej upp.

— Vart tänker du nu ge dig hän?

— Jag vet inte. Jag har tänkt på Amerika stundom — min syster har en bra plats i Chicago, fast hon får arbeta strängt, men det kan jag också. Det vore åtminstone långt borta nog!

Tonen var mera vemodig än bitter.

Och därpå tillade hon:

— Och nu får mor inte vara ond på mig: hade jag kunnat hjälpa det, så skulle jag visst inte gjort er denna sorgen. Och aldrig skall jag tänka hårt på mor och aldrig glömma hur snäll ni har varit mot mig. Det kan ni lita på.

— Är Anders i Arlöv i dag? sporde gumman om en stund och såg skarpt på Gunborg.

— Inte annat än jag vet, det bedyrar jag! sade flickan ivrigt.

— Ska ni följas åt ut i fjärran land, kanske?

— En gång sa han det, men jag sa, att då reste inte jag, för det skulle vara synd om er, mor. Det är nog som det är. Se'n har han inte nämnt det.

— När skulle du resa?

— I vinter blir jag hemma hos mor; jag har tänkt låna en väv och försöka litet med rosengångs...

— Nu väntar du här tills Anders kommer hem.

— Jag skulle helst inte vilja träffa honom mer här; vi togo farväl med varandra i går kväll.

— Du gör som jag säger!

Så gick gumman raskt ut. Men raskare ändå var

Gunborg vid bokhyllan och fick fatt i psalmboken. Nagelmärket stod vid versen:

»Den lägste tjänaren av dig
Till sällhet kallad blivit.
För honom lika väl som mig
Du har din Son utgivit.

Hans trogna bön går lika fort
Som min till gudatronen.
Du Herre! av ett blod oss gjort
Och ser ej till personen.»

Det föll en förunderlig frid över Gunborgs själ. Om...

Ett par timmar gingo, långa för flickan, kanske än längre för modern, som flera gånger gläntade på kammardörren.

— Han blir så länge borta! sade hon en gång med orolig stämma.

Så for vagnen in på gården. Om en stund steg Anders in i stugan. Gumman kom in samtidigt.

— Är du inte faren? sporde han Gunborg med förvånad röst.

— Jag ville hon skulle vänta tills du kom. Vi ä' nog tre att tala samman i dag. Såå! Så du har blivit för gammal att gå till råds med din mor, som burit dig under sitt hjärta, fött dig med sveda och vakat över dig så många nätter? Jag trodde att du inte skulle ha någon närmare att gå till än mig, när det var så när, att du behövde ett råd i en så viktig fråga — jag kunde väl haft något att säga: jag har varit med längre än du.

— Så ska ni inte ta det, mor. Men jag har så

titt hört er säga, att om det skall bli någon glädje med det, skall man gifta sig med sin jämlike. Gunborg äger ingenting, och jag är född till stor rikedom. Jag tvingade mig över ett år — så ville jag veta, om hon höll av mig tillbaka. Jag fick henne aldrig till att svara, utan hon smög sig ifrån mig, tills jag en morgon, när vi skulle gå till Herrans bord, förelade henne vid sakramentet, att hon skulle tala sanning — då fick hon erkänna. Men vad vi lidit bägge två sedan den dagen, är det bara En som vet — utom vi själva. Och skall jag gå här och tvinas bort, så vore det lika så gott att det vore slut med detsamma. Jag har alltid läst både i Guds ord och annars, att alla människor äro lika dyrt återlösta och att för Honom finns det inte tjänare eller fri. Nå! Jag vill inte sätta mig till domare över edra tankar, men jag vill föreslå er nånting. Här finns inte nå'n lycka för mig på jorden utan Gunborg, och därför så...

— Du vill följa henne till Amerika! Och överge din gamla mor, som inte har någon glädje på jorden utan dig?

— Liksom Gunborg, mor! Men det är inte det jag vill — jag vill inte skiljas från er heller. Men låt oss sälja hemmanet och resa alla tre; lantbruket ger inte guld nu för tiden. Och där inne finns inte skillnad på gåradöttrar och husmanstöser — var och en, som slår sig ärligt fram där, är lika god som en grevinna — det har jag läst. Där skulle ingen ha någonting att säga om Gunborg bleve min hustru.

— Jag ville just se, vem som skulle kunna ha något att säga här, om det så skulle vara!

Det låg en sådan klang i Toas röst, att Gunborg,

som legat nedlutad med ansiktet i sina händer, med ens såg upp, och hennes kinder voro som glödande kol.

— När här var bröllop i nabogården, sade jag, att det aldrig skulle ha hänt, om det varit Anders...

— Och de orden ha gjort oss så mycket ont, ty då förstodo vi...

— Ni förstod ingenting! Det sa' jag därför, att Eljena är en flicka, som ingenting är värd, varken inomhus eller till karaktären — det var bråttom med bröllopet. Men det är en annan sak med Gunborg, ty hon är då en tös, som där inte finns maken till i Bara härad, om man skall säga det sant är — fast hon själv hör på. Hade hon bara varit gåradotter av någon bland de gamla åbosläkterna!

— Men det rår hon ju inte själv för, och någon synd är det då inte, varken för Gud eller människor!

— Det är sant, och det få vi erkänna. Men gården säljer aldrig jag åtminstone, och Amerika kan vara bra för sig, kanske, men det är inte fosterlandet, vad det så är för resten, så dit far jag aldrig. Men jag vill inte stå i vägen för min ende sons lycka heller: är det så, att du är riktigt glad vid henne, riktigt förvissad att du aldrig kommer att se henne över axeln, för det hon inte är din jämlike — för det är hon inte, men jag vill i denna stund också föra hennes talan: hon är rent för god att få höra försmädelse för det en gång, och en kvinna, som har ambition om sig, glömmer aldrig sådant... Är det så, så ska jag visst inte skilja er åt, och ni kan lika gärna vara lyckliga hemma som i främmande land — 'så kan jag ju också få vara med', sa göingen.

De båda unga stodo stumma, och deras blickar hängde girigt vid gummans läppar. Mekaniskt tog Anders Gunborgs hand.

— Men ett halvt år ska ni vänta; ingenting ska kunna sägas om er och ert förbund. Och på det halva året får du, Anders, aldrig besöka henne i hennes hem — men var söndag följer hon med mig hem ifrån kyrkan. Och i morgon resa vi till Lund till Hasselgren — om söndag skall ni ringförlovas.

Därmed klappade hon Gunborg på kinden och kysste henne hjärtligt. Ingen av de unga förmådde att med ett ord ge uttryck åt sin glädje och sin lycka.

Gumman strök sig förnöjd om mun och haka med förklädet, och hennes anlete upplystes av ett fagert leende.

— Du skulle kanske kunna vänta en dag till, tös! innan du går ur tjänsten, va? Om du inte trår för mycket hem? Nå, här har du varit så länge, så du kan vara trött på att gå här och träla. Men blir du här — för min skull, inte för h a n s, inte — så kan du gärna behålla söndagskläderna på — jag får själv laga middag i dag, liksom på de stora högtidsdagarna. Det är det ju också i dag! Och inte har jag någon piga längre! Nå, se så! För många skurar ä' inte bra ens för så blåa ögon som dina. Nå, jag vet, det finns glädjetårar också — jag har också gråtit sådana! Jag har aldrig gråtit andra för dig, min son. Seså, tös! Gå nu bort till honom och ta honom i famn! Nu är det du, som skall gå vid hans sida och dela allt med honom. Nu har gamla mor uttjänt!

INNEHÅLL.

